T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

AZERBAYCAN MİLLÎ İLİMLER AKADEMİSİ MUHAMMED FUZULİ EL YAZMALARI ENSTİTÜSÜNDE BULUNAN KİTĀB-I KÖROĞLU (1a-32b) (İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MARAL OLUK

İSTANBUL 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

AZERBAYCAN MİLLÎ İLİMLER AKADEMİSİ MUHAMMED FUZULİ EL YAZMALARI ENSTİTÜSÜNDE BULUNAN KİTĀB-I KÖROĞLU (1a-32b) (İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MARAL OLUK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MESUT ŞEN

İSTANBUL 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Maral OLUK'un "Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Muhammed Fuzuli El Yazmaları Enstitüsünde Bulunan Kitab-ı Köroğlu (vr. 1a-32b) (İnceleme, Metin, Dizin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof. Dr. Mesut ŞEN Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof. Dr. Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Doç. Dr. Uğur GÜRSU İstanbul Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 25.03./ 2019 tarih ve 2019/07-05 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**
ÖN SÖZ ..... **VI**
ÖZET ..... **VIII**
ABSTRACT ..... **IX**
KISALTMALAR ve İŞARETLER ..... **X**
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ ..... **XI**
1.GİRİŞ **1**
1.1. DESTAN 1
1.1.1. Destan Tanımı ve Türk Edebiyatında Destan 1
1.1.2. Köroğlu Destanı ve Varyantları 1
1.1.3. Kitâb-ı Köroğlu Hakkında Bilgi 2
1.1.4. İncelememize Konu Olan 1a-32b Varaklarının Özeti 3
2. DİL İNCELEMESİ **4**
2.1. ESERİN YAZIM ÖZELLİKLERİ 4
2.1.1. Ünlülerin Yazılışı 5
2.1.1.1. a ünlüsünün yazılışı 5
2.1.1.2. e ünlüsünün yazılışı 5
2.1.1.3. é - ı - i ünlülerinin yazılışı 6
2.1.1.4. o - ö - u - ü ünlülerinin yazılışı 6
2.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı 6
2.1.2.1. ç ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.2. p ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.3. s ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.4. t ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.5. ñ ünsüzünün yazılışı 7
2.1.3. Diğer Yazım Özellikleri 8
2.1.3.1. Hareke kullanılması 8
2.1.3.2. Alıntı sözcüklerin yazılışı 8
2.1.3.3. Bağlaç olan vav'ın kullanımı 8
2.1.3.4. İkili yazım şekilleri 8
2.1.3.5. Bitişik yazımlar 8
2.1.4. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı 9

2.2. SES BİLGİSİ 9
2.2.1. Ünlüler 9
2.2.1.1. Ünlü Değişmeleri 9
2.2.1.1.1. e > é değişimesi 9
2.2.1.1.2. o > u ve ö > ü değişmesi 10
2.2.1.1.3. e > ü değişmesi 10
2.2.1.1.4. ı > u ve i > ü değişmesi 10
2.2.1.2. Ünlü Uyumu 10
2.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu 11
2.2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu 11
2.2.1.3. Ünlü Düşmesi 13
2.2.1.4. Ünlü Birleşmesi 13
2.2.2. Ünsüzler 13
2.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri 14
2.2.2.1.1. b > m değişmesi 14
2.2.2.1.2. b > v değişmesi 14
2.2.2.1.3. p > f değişmesi 14
2.2.2.1.4. t > d değişmesi 14
2.2.2.1.5. d > y değişmesi 14
2.2.2.1.6. d/ḍ > y, g değişmesi 15
2.2.2.1.7. ç > ş değişmesi 15
2.2.2.1.8. ġ > y/v değişmesi 15
2.2.2.1.9. ķ > ẖ değişmesi 15
2.2.2.1.10. ķ/ġ > v değişmesi 15
2.2.2.1.11. y > c değişmesi 15
2.2.2.1.12. ġ > ķ değişmesi 15
2.2.2.1.13. z > s değişmesi 16
2.2.2.2. Ünsüz Düşmesi 16
2.2.2.2.1. b düşmesi 16
2.2.2.2.2. r ve l düşmesi 16
2.2.2.2.3. g/ġ düşmesi 16
2.2.2.3. Ünsüz türemesi 16
2.2.2.3.1. y türemesi 16
2.2.2.3.2. n türemesi 17
2.2.2.3.3. h türemesi 17

2.2.2.4. Ünsüz ikizleşmesi 17
2.2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi 17
2.2.2.6. Göçüşme (Metatez) 17
2.2.2.7. Hece Düşmesi (Haploloji) 18
2.3. ŞEKİL BİLGİSİ 18
2.3.1. İsim Çekimi 18
2.3.1.1. Çokluk 18
2.3.1.2. İyelik Çekimi 18
2.3.1.3. Haller 19
2.3.1.3.1. Yalın Hal 19
2.3.1.3.2. Genitif Hali (-nIñ, -nI) 19
2.3.1.3.3. Datif Hali (-ġa, -ge, -ķa, -ke, -A) 19
2.3.1.3.4. Akkuzatif Hali (-nI, -n, -I, -dı, -tı) 19
2.3.1.3.5. Lokatif Hali (-dA, -te) 20
2.3.1.3.6. Ablatif Hali (-dIn, -dAn) 20
2.3.1.3.7. Eşitlik Hali (-ça, -dAy) 20
2.3.1.3.8. Vasıta Hali (-n, -In) 20
2.3.1.3.9. Yön Hali (-rA) 20
2.3.1.4. İsimlerde Tamlama 21
2.3.1.4.1. Belirtili İsim Tamlaması 21
2.3.1.4.2. Belirtisiz İsim Tamlaması 21
2.3.1.4.3. Zincirleme isim tamlaması 21
2.3.1.5. Sayılar 21
2.3.1.5.1. Sıra Sayıları 21
2.3.2 Zamirler 22
2.3.2.1. Şahıs Zamirleri 22
2.3.2.2. Dönüşlülük Zamirleri 23
2.3.2.3. İşaret Zamirleri 23
2.3.2.4. Soru Zamirleri 24
2.3.2.5. Belirsizlik Zamirleri 24
2.3.2.6. Bağlama Zamirleri 24
2.3.3. Sıfatlar 24
2.3.3.1. Niteleme Sıfatları 24
2.3.3.2. Belirtme Sıfatları 25
2.3.3.2.1. İşaret Sıfatları 25

2.3.3.2.2. Sayı Sıfatları 25
2.3.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları 25
2.3.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları 25
2.3.3.2.3. Soru Sıfatları 25
2.3.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları 25
2.3.4. Zarflar 25
2.3.4.1. Zaman Zarfları 26
2.3.4.2. Yer Zarfları 26
2.3.4.2. Azlık-Çokluk Zarfları 26
2.3.4.3. Nasıllık-Nicelik Zarfları 26
2.3.5. Çekim Edatları 26
2.3.5.1. Bağlama Edatları 27
2.3.5.2. Son Çekim Edatları 27
2.3.5.2.1. Kullanışlarına Göre Son Çekim Edatları 27
2.3.5.2.2. Fonksiyonlarına Göre Son Çekim Edatları 28
2.3.5.2.3. Tekerrür edatları metnimizde şu şekildedir: ḳaytadın (24a/10), bāz (6a/08) 28
2.3.6. Yapım Ekleri 28
2.3.6.1. İsim Yapım Ekleri 28
2.3.6.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri 28
2.3.6.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri 29
2.3.6.2. Fiil Yapım Ekleri 29
2.3.6.2.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri 30
2.3.6.2.2. Fiillerden Fiil Yapma Ekleri 30
2.3.6.3. Birleşik Fiiller 31
2.3.6.3.1. Bir Yanı İsim Bir Yanı Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller 31
2.3.6.3.2. Tasvir Fiilleri 32
2.3.6.3.2.1. Yeterlik Bildiren Tasvir Fiilleri 32
2.3.6.3.2.2. Tezlik Bildiren Tasvir Fiilleri 32
2.3.6.3.2.3. Süreklilik Bildiren Tasvir Fiilleri 32
2.3.6.3.2.4. Uzaklaşma Bildiren Tasvir Fiilleri 33
2.3.6.3.2.5. Yaklaşma Bildiren Tasvir Fiilleri 33
2.3.7. Fiil Çekimi 33
2.3.7.1. Fiillerde Olumsuzluk 33
2.3.7.2. Şahıs Ekleri 33

2.3.7.2.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri....33
2.3.7.2.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri....34
2.3.7.2.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri....34
2.3.7.3. Fiillerde Soru....34
2.3.7.4. Fiillerde Şekil ve Zaman Ekleri....34
2.3.7.4.1. Bildirme Kipleri....34
2.3.7.4.1.1. Görülen geçmiş zaman....35
2.3.7.4.2. Tasarlama Kipleri....36
2.3.7.4.2.1. Emir Kipi....36
2.3.7.4.2.2. Şart Kipi....37
2.3.7.5. Birleşik Çekim....38
2.3.7.5.1. Hikaye Birleşik Çekimi....38
2.3.7.6. Asıl Yardımcı Filler ve Bildirme Ekleri....38
2.3.7.7. Sıfat-Fiiller (Partisipler)....39
2.3.7.8. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)....40
METİN....42
DİZİN....93
KAYNAKLAR....212

ÖN SÖZ

Köroğlu destanı tarih boyunca Türk dünyasının geniş coğrafyasında çeşitli bölgelerde bir çok varyantlarla hem sözlü hem de yazılı olarak nesilden nesle aktarılagelen ortak edebî mirasımızdır.

Üzerinde çalıştığımız *Kitāb-ı Köroğlu* destan metni Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzulî El Yazmaları Enstitüsünde B-206/1824 numara ile kayıtlıdır. Eserin tamamı 260 yapraktır. Eser yedi parçaya bölünerek Prof. Dr. Mesut Şen danışmanlığında, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak çalışılmaktadır. Bunlardan Ayşe Özkan Akdağ, Özlem Turan, Sümeyya Sarı ve Özge Aktaş tezlerini tamamlamışlardır. Sevde Nur Ceylan ile Miraç Erten'in çalışmaları devam etmektedir. Benim çalışmam ise eserin 1a-32b yapraklarını kapsamaktadır.

Elimizdeki metin son dönem Çağatay yazı dili ile yazılmış olup Kıpçak ve Oğuz lehçelerinden özellikler taşımaktadır. Karahanlı, Harezm Türkçesinden sonra gelen Çağatay edebî dilinde Oğuzca ve Kıpçakçanın etkilerini en çok *Kitāb-ı Köroğlu'*nun Çağatayca varyantlarında görmekteyiz. Bizim eserimizde kelimelerin okunuşu, Kıpçakçanın çağdaş lehçelerinden biri olan, Kırgızca baz alınarak yapılmıştır.

Çalışmamız giriş, inceleme, metin ve dizin bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde eserin varyantları ve içeriği hakkında bilgi verildi.

İnceleme bölümünde incelememize konu olan varakların özeti yapılıp, metnin imla, ses ve şekil özellikleri incelendi.

Metin bölümünde eserin 1a-32b varakları çeviri yazı alfabesi kullanılarak günümüz Latin harflerle okundu. Metinde yanlış yazılımlar dipnotlarda belirtildi.

Dizin bölümünde metnin alfabetik dizini yapıldı. Kelimelerin yanında birleşik yapılar ve kelime grupları gösterildi. Metnin bağlamına sadık kalınarak, kelimelere anlamlar verildi. Aynı kelimelerin farklı anlamları sıra numaralarıyla, ayrı maddeler halinde verilmiştir. Ayrıca alıntı kelimelerin kökeni kısaltmalarla belirtilmiştir.

Yüksek lisans tez çalışmamda, tez danışmanlığımı kabul ederek engin bilgisini ve birikimini benimle paylaşan ve eserin Azerbaycan'dan getirilmesini sağlayan Prof. Dr. Mesut Şen'e, dizinin oluşumu için dizin programını yazan Prof. Dr. Ceval Kaya'ya, maddî ve manevî katkılarıyla sevgili aileme, tez çalışmam boyunca ilgisi ve desteği ile her zaman yanımda olan sevgili eşim Gökhan Oluk'a teşekkür ederim.

Maral Baratova
İstanbul, Mart 2019

ÖZET

Karışık saha özelliğini taşıyan son dönem Çağatay varyantı *Kitâb-ı Köroğlu'*nun 1a-32b varaklar arasındaki bölümü çalışılmıştır. *Kitâb-ı Köroğlu*, Mirza Halil Yüzbaşiyev Karabağî tarafından 1936-1937 yıllarında istinsah edilmiş olup müellifi belli değildir. Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzûlî El Yazmaları Enstitüsünde bulunan bu eser B-206/1824 numara ile kayıtlıdır.

Bu çalışma esasen üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında; destan, Türk dünyasında destan, Köroğlu destanı ve varyantları hakkında bilgi verildikten sonra incelenen varakların özeti yer alır. İnceleme kısmında; metnin ses ve şekil özellikleri gösterilmiştir. Metin kısmında transkripsiyonu yapılmış, son olarak da dizinle birlikte kelimelerin anlamları verilmiştir.

Kitâb-ı Köroğlu, karışık dilli eserleri daha iyi anlamak bakımından önem taşımakla beraber, son dönem Çağatay edebiyatı eserlerini incelemek açısından da aydınlatıcı bir kaynak niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler*:* *Kitâb-ı Köroğlu*, destan, Köroğlu Destanı, Çağatay Türkçesi, Orta Asya destan dili.

ABSTRACT

In this thesis, the chapters between the pages 1a-32b of the Chagatay variant of *Kitâb-i Köroğlu*, which has a mixed field feature, have been studied.

Kitâb-ı Köroğlu is copied by Mirza Halil Yüzbaşiyev Karabağî in 1936-1937 and the author of this literary work is unknown. This literary work can be found on the Institute of National Sciences of Azerbaijan Mohammad Fuzulli Manuscripts, and it is registered with the number B-206/1824.

This study mainly consists of three parts. In the introduction; information about the epopee, Turkic epopee, Koroghlu epopee and variants was given. Then there is the summary of the reviewed pages. In the examination part; phonological and morphological features of the text are shown. In the text part, the text has been transcribed and finally, meaning of the words are given with the index.

Although *Kitâb-ı Köroğlu* has a great importance in terms of understanding the mixed language literature works, it is also a leading source for studying the "Last period of Chagatay literature ".

Key Words: *Kitâb-ı Köroğlu*, epopee, The Epic of Koroghlu, Chagatay language, Central Asian Epic Language.

KISALTMALAR ve İŞARETLER

a	Her bir varağın ön yüzü
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
Ar.	Ar.
b	Her bir varağın arka yüzü
Bk.	Bakınız
c.	Cilt
Çağ.	Çağatayca
çev.	Çeviren
E.T.	Eski Türkçe
Far.	Farsça
Hz.	Hazret-i
k.a.	Kişi adı
Krş.	Karşılaştırınız
kv.a.	Kavim adı
mec.	Mecaz, mecazen
Moğ.	Moğolca
Sy.	Sayı
s.	sayfa
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
y.a.	Yer Adı
yay.	Yayınları
<	Kelimenin kaynağını gösterir.
[ ]	Eksik yazılmış kısımlardaki onarımı gösterir.
( )	Tekrarları gösterir.
+	İsim tabanına gelen ek
-	Fiil tabanı, fiil tabanına gelen ek
~	Değişik iki şekli gösterir.
/	Eklerdeki şekilleri gösterir. Dizinde varak numaraları ile satır numaralarını ayırmak için kullanılmıştır.
?	Şüpheli durumu belirtir.

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

ء	’
ا	a, e
آ	a, ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s̲
ج	c, ç
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ṣ
ص	ṣ
ض	ż
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k, g, ñ
نك	ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ü, v
ه	a, e, h
ى	é, ı, i, ī, y

1.GİRİŞ

1.1. DESTAN

1.1.1. Destan Tanımı ve Türk Edebiyatında Destan

Destan, milletlerin hayatında derin izler bırakan olayların ve bu olayların içinde bulunan büyük kahramanların efsanevî hikayeleri olan bir edebî tür olarak tanımlanmaktadır.[1] Destanlar halkın en büyük mirasıdır. Türk edebiyatı destanlarında ata babalarımızın dünyaya bakışı, felsefi görüşleri, vatana sevgi, kahramanlık, talim terbiye ile ilgili didaktik fikirler esas yer almaktadır.

Destan kahramanlarının bazı özellikleriyle ilâhî bir güce sahip oldukları kabul edilir; buna rağmen hareketleri, duyguları, düşünceleriyle insan hüviyetinde kalmaları ve insan kaderini yaşamaları destana beşerî bir öz kazandırmış, bu da onun her dönemde önemini koruyarak ilgiyle karşılanmasını ve uzun bir süreçte tamamlanmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda destanların genellikle üç dönemde oluştuğu görülmektedir. 1. Doğuş. Milletin ortak şuurunda ve hayal gücünde iz bırakan birtakım tarihî ve sosyal olaylar meydana gelir, bunlarda rol alan bazı kahramanlar yüceltilerek ön plana çıkarılır. 2. Yayılış. Olay ve kahramanlarına yenileri eklenerek destan bölgeden bölgeye ve kuşaktan kuşağa geçer. 3. Yazıya geçiriliş. Bu dönemde sözlü geleneği bilen güçlü bir şair ortaya çıkar ve destanı bir şiirler bütünü halinde nazma çeker.[2]

Türk destanların oluşumunda, Türk halkının yaşadığı coğrafya, tarihî olaylar ve toplumsal çekişmelerin etkisi olduğu kadar dinî inanışların da etkisi büyüktür. Dolayısıyla Türk destanları, *İslâmiyet'ten Önceki Türk Destanları* ve *İslâmî Dönem Türk Destanları* olarak ikiye ayrılmaktadır. İslamî dönem eserlerinden olan Köroğlu destanı edebiyatımızda Dede Korkut hikayeleri, Alpamış, Tahir ile Zühre, Âşık Garip gibi geniş bir coğrafyaya yayılmış eserlerimizden birisidir.

1.1.2. Köroğlu Destanı ve Varyantları

Köroğlu Destanı, Orta Asya'dan Balkanlar'a Türklerin hüküm sürüp yaşadığı tüm coğrafyalarda birçok varyantı bulunan edebî bir eserdir. Destana konu olan kahramanın tam olarak nereli olduğu bilinmese de bu tartışma hakkında çeşitler fikirler araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir.

---

1 "Destan", *YTA,* İkinci Cilt, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, s. 652.
2 Kâzım Yetiş, "Destan", *DİA,* C. 9, s. 202-205.

Köroğlu, destanî daireleri vücuda getiren kahramanların bütün özelliklerini taşımaktadır. Onun etrafında, her muhitin mahallî hurafelerinin, muhtelif asırların tarihî olaylarının ve birçok hikâyedeki epizotların toplandığı görülmektedir. Türk-İran savaşları, Türkmen-Kızılbaş mücadeleleri, Celâlî İsyanları, hep Köroğlu etrafında toplanmıştır. Özbekler onu "sultan" olarak tasavvur ederken Anadolu halkı zulüm gören halkın hamisi bir "haydut" olarak kabul etmişlerdir.[3]

Türk halklarının yaşadığı geniş coğrafyada sözlü anlatım geleneği ile vücut bulan ve zamanla yazıya geçirilen Köroğlu Destanı, Türk kültür birliğinin en önemli mihenk taşlarından birisidir. Günümüzde Köroğlu Destanının ana iki kolu olduğu kabul edilir. Bu iki kol Doğu ve Batı versiyonlarıdır.

Doğu versiyonları içerisinde Türkmen, Kazak, Özbek ve Doğu Türkistan anlatıları, batı versiyonları içerisinde Azerbaycan ve Türkiye anlatıları yer alır.

Elimizdeki, son dönem Çağatayca ile yazılan Kitâb-ı Köroğlu eseri, olay örgüsü, şahıslar ve mekân unsurları bakımından Özbek anlatılarından Polkan Şair ve Rahmetullah Yusufoğlu'dan derlenen Köroğlu Destanı anlatıları ile ortak özellikler taşımaktadır. Ayrıca metin, Özbek rivayeti olan 1890'da Kazan Üniversitesi Matbaasında "Hikâyet-i Köroğlu Sultan" adıyla yayımlanan ve Molla Hasan Mirbabaoğlu tarafından yazılan nüshayla da oldukça benzerdir.

1.1.3. Kitâb-ı Köroğlu Hakkında Bilgi

Bu eser Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzûlî El Yazmaları Enstitüsünde muhafaza edilmektedir. 2007 yılında Bakü'de yayımlanan *Türk El Yazmaları Kataloğu'*nun birinci cildi olan "Folkor Abideleri ve Müellifsiz El Yazmalar"da folklor eserler ve bu eserlerle ilgili kısa bilgiler yer almaktadır. Katalogda halk edebiyatı ürünlerine ait el yazma eseleri 7 bölüme ayrılmış olup ilk bölümü destanlarla ilgilidir. Destanlar bölümündeki 36 el yazması eserlerden üçü "Köroğlu Destanı"na aittir. D-674 numaralı nüsha 16 varaktan ibaret olup 1911 yılına ait kâğıtların arkasına yazılmıştır. Bu nüshada halk arasında Köroğlu hakkında yayılmış rivayetler ve Köroğlu'nun babasının gözünün çıkarılması hakkında söylenen hikayeler vardır.

İkinci nüsha (D-381) 53 varaktan ibaret olup Köroğlu destanının Osmanlı variyantıdır. Üçüncüsü ise (B-206) Köroğlu'nun Özbekçe (Çağatayca) çoğaltılmış nüshasıdır. Bunu Rusya EA Sankt-Petersburg Şarkşinaslık Enstitüsü'nde saklanan nüsahalardan Mirza Halil Yüzbaşıyev Karabağî, 1936 yılının sonu ile 1937 yılında

3 Pertev Naili, Boratav, *Köroğlu Destanı,* Evkaf Matbaası, İstanbul 1931, s. 6.

çoğaltmıştır. Bu el yazmanın başlangıcında ilginç mahlaslı bir şairin gazeli ve tahmisi yer almaktadır.[4]

Üzerinde çalıştığım Köroğlu destanının Özbekçe (Çağatayca) variyantı diğer nüsahalara nazaran daha geniş olup 260 varaktır. Müellifi belli olmayan bu eserin sonunda 1874-1875 (h. 1291) tarihine rastlanır. Buna göre, asıl eserin bu tarihler arasında yazıldığı kabul edilebilir. Eserin başlangıcında Garib mahlaslı şairin bir gazeli (1a-1b) ve iki tahmisi (1b-3b) bulunmaktadır. Siyah renkli karton cilde sahip olan bir deftere müsvedde tarzında kaleme alınmış olan eserin satır yazısı yer yer değişse de genel itibariyle on birdir. Destan nazım-nesir karışık bir şekilde yazılmış olup nazım bölümleri çoğunluktadır. Mensur kısımlar asıl hikâyenin anlatıldığı bölümlerdir.

Klasik sonrası Çağatay Türkçesi metni olan Kitâb-ı Köroğlu adlı bu eser, yer yer karışık saha özelliği göstermektedir. Özellikle Kıpçak Türkçesinin çağdaş şivelerinden Kırgız Türkçesi ile Kuzey Özbekçe şivesinin dil özelliklerini görmek mümkündür. Bununla birlikte Batı Türkçelerinden Azerbaycan Türkçesinin de dil özellikleri mevcuttur.

1.1.4. İncelememize Konu Olan 1a-32b Varaklarının Özeti

Bu metinde Çenbil ilinin eski hakimi Ağalık Han'ın vefatı ile onun yerine on beş yaşında iken geçen Köroğlu'nun hikayesi anlatılır. Köroğlu başa geçince ülkesini o kadar refaha eriştirir ki bir kez ziyaret eden bir daha ziyaret etmek ister.

Köroğlu'nun en büyük dileği uzun bir ömür sürüp, başarılı bir hükümdar olmaktır. Ermişlerden bu yönde dualar ister. Öyle ki Köroğlu elli yaşına gelene kadar bir çok yeri fetheder. Yüz yaşına gelene kadar geçen sürede Ağa Yunus Peri, Gülnar Peri, Miskal Peri ve insanoğlunun dokuz kızı ile evlilikleri olmasına rağmen çocuk sahibi olamaz. Köroğlu, o güne kadar çocuk sahibi olmak için dua etmediğine pişmandır. Bu yüzden İsfahan şehrinden bir kasabın oğlu olan Hasan Han'ı kaçırtıp, evlat edinir.

Hasan Han'ın gelişi şehir ahalisini çok mutlu eder. Köroğlu da tek varisi olan Hasan Han'ı ordunun başına getirir, tüm varlığını ona bırakır. Fakat emrindeki Kırk Yiğidin emeli Hünkar Şah'ın memleketinde bulunan güzel yüzlü Avaz oğlanı Köroğlu'na oğul, kendilerine de han eylemektir. Köroğlu emrinde bulununa yiğitlerini kırmaz ve

4 (Ahundova, 2015)

Avaz oğlanı getirmelerini emreder. Bu görevi Hasan Han tereddüt etmeden üstlenir ve Kırk Yiğitle birlikte Gürcistan ülkesine doğru yola çıkar.

Gürcistan ülkesi bir çok şehir ve kasabadan oluşan büyük bir ülkedir. Hasan Han ve Kırk Yiğit Gürcistan'a varmadan önce Bedbaht dağının eteğinde durup konaklarlar. Buradan duman altında Gürcistan ülkesi gözükmektedir. Kırk Yiğit korkunç görünümden rahatsız olup geri dönmek ister, ama Hasan Han yiğitleri ikna etmeye çalışsa da başarılı olamaz ve onlarla birlikte geri dönmek zorunda kalır.

Hasan Han ve yiğitlerin geri döndüğü haberini alan Köroğlu, onları karşılamak için yola çıkar. Fakat görevi başaramamanın utancı içerisinde olan yiğitler Köroğlu'nu karşılarında görünce dağılırlar. Hasan Han Köroğlu'na yiğitleri şikâyet eder. Bunu duyan Köroğlu yiğitleri adına utanır ve Avaz oğlanı almak için kendisi yola koyulur.

Gır Atına binip, durmadan gece gündüz yol alan Köroğlu Bedbaht dağın başına varır. Daha önce buraya gelen Kırk Yiğidi ve Hasan Han'ı gören Gürcistan ahalisi savaş için toplanmıştır. Köroğlu yalnız başına bu orduyla mücadele edemeyeceğini anlar, sanki yanında yiğitleri varmışçasına hile yaparak düşmanı korkutmaya çalışır, bir yandan da Allah' a sığınır. Ondan yardım diler.

2. DİL İNCELEMESİ

2.1. ESERİN YAZIM ÖZELLİKLERİ

Elimizdeki eser el yazması bir metin olup, dönemin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Metinde müstensihin kendi bilgisi doğrultusunda bazı farklı aktarımlar

görülmektedir. Söz konusu metinde Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında genellikle orijinal yazılışa uyulmuştur. Ancak diğer kelimelerin yazımında sıklıkla yapılan hata şudur ki; noktalı harflerin noktaları unutulmuş veya yanlışlıkla fazladan nokta konulmuştur.

2.1.1. Ünlülerin Yazılışı

2.1.1.1. a ünlüsünün yazılışı

İlk hecede: *a* ünlüsü ilk hecede çoğunlukla medli elif (آ), bazen elif (ا) ile gösterilir:

açığ 23a/11 آچغ	açuḳ 18a/06 آچوق	aylanay 18b/05 ایلانای
aġız 32b/01 آغیز	altun 16b/07 آلتون	Ġır At 29a/05 غیر ات

Orta hecede: Orta hecede her zaman elif (ا) ile gösterilir:

baba 06a/11 بابا	taşlıḳ 18a/01 تاشلیق	tozañ 24b/08 توزانک
ḳanday 12a/11 قندای	saman 1a/07 سامان	uyat 20b/10 اویات

Son hecede: Son hecede bazen elif (ا) ile, bazen de he (ه) ile yazılır:

ara 14b/10 آرا	barça 2b/05 برچه	bala 10b/07 بلا
çaḳa 28b/11 جغا	dala 17b/02 دلا	ḳança 25b/11قنجه

2.1.1.2. e ünlüsünün yazılışı

İlk hecede: Her zaman elif (ا) ile yazılmaktadır:

eşlerim 11a/09 اشلاریم	eger 15a/08 اکر	erler 23b/03 ارلر
eylegil 19a/07 ایلاکیل	elide 20b/11 الیده	esilep 7b/06 اسیلاب

Orta hecede: Her zaman elif (ا) ile yazılmaktadır:

köterip 28a/03 کوتاریب	yibermes érdim 11b/08 ییبارمس ایردیم
tiledi 13b/07تیلادی	ötkerür 23a/06 اوتکارور

Son hecede: Son hecede bazen elif (ا) ile, bazen de he (ه) ile yazılır:

bile 6a/06 بلا	özge 11b/02 اوزکه
içre 4a/01 ایچره	nerse 20a/07 نرسه

2.1.1.3. é - ı - i ünlülerinin yazılışı

Kapalı e (é) sesi Arap alfabesinde olmadığından, bu ses elif (ا) ve ye (ى) seslerinin bir arada kullanımıyla gösterilir. Kapalı e (é) sesi Türkçe kökenli sözcüklerin sadece ilk hecesinde yer alır.

İlk hecede: Her zaman elif ve ye (ای) ile yazılmaktadır:

ér 20a/05 ایر	éger 27a/09 ایکار
égem 5a/02 ایکم	izi 23a/09 ایزی

Orta hecede: Her zaman ye (ى) ile yazılmaktadır:

dép 211/09 دیب	tireñ 10b/06 تیرانک
mindiñiz 7b/08 میندینکز	yigitler 8a/10 یکیت لار

Son hecede: Her zaman ye (ى) ile yazılmaktadır:

altı 30a/05 آلتی	kişi 8b/03 کیشی
émdi 31a/02 ایمدی	téri 22a/09 تیری

2.1.1.4. o - ö - u - ü ünlülerinin yazılışı

Metinde bu dört ünlü de aynı işaretlerle, yani vav (و) harfiyle gösterilmektedir. Bu ünlülerin birbirlerinden farklarını belirten herhangi bir işaret kullanılmamıştır.

İlk hecede: Her zaman elif ve vav (او) ile gösterilir:

ölüp 22a/05 اولوب	özin 20a/02 اوزین	urup 17b/02 اوروب
uruş 21b/11 اورش	üçün 19a/09 اوچون	ornıda 27a/01 اورنیده

Orta hecede: Her zaman vav (و) ile gösterilir:

yulduz 17a/11 یولدوز	Köroğlı 5b/06 کوراوغلی	bolup 6a/02 بولوب
yarluġ 12b/09 یرلوغ	altundın 16b/01 آلتوندین	körüngen 21a/05 کورونکان

Son hecede: Her zaman vav (و) ile gösterilir:

tekinmu 21b/02 تکین مو	ḳaranḳu 2b/01 قرانقو
su 21b/08 سو	ḳuzu 14a/02 قوزو

2.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

Metinde ünsüzlerin kullanımı müstensihin ağız özelliklerini yansıtmakla birlikte sık sık ikili şekillerle çeşitlilik göstermektedir. Örenğin; m ünsüzü kelime başında genellikle korunmakla beraber kimi zaman b ünsüzü ile yer değişmektedir: miñ 3a/06 مینک ~biñ 30a/06 بینک, maña 12a/11 منکا ~ baña 7b/03 بکا

2.1.2.1. ç ünsüzünün yazılışı

Metinde ç ünsüzü metinde genellikle, istinsahın el yazısı dolayısıyla, karışık şekillerde yazılmıştır. Bu karışıklık çim (چ) harfindeki noktaların zaman zaman bitişik olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla cim (ج) olarak da okunmaktadır.

açığı 23a/11 آچیغی	ḳılıçnı 28a/05 قلج نی	ġoç 25a/02 غوج
barça 13a/04 برچه	Çembil 26b/04 چمبل	içre 4a/01 ایچره

2.1.2.2. p ünsüzünün yazılışı

Metinde p ünsüzü ağırlıklı olarak pe (پ) harfiyle yazılmıştır. Fakat bazı yerlerde be (ب)'li biçimleri de mevcuttur. Ayrıca -p ve –bAn zarf-fiil eklerindeki b ünsüzleri her zaman be (ب) şekilleriyle yazılmıştır:

eyleben 5a/06 ایلابان	parıllap 5b/08 پرلاب	köp 20a/04 کوب
kélip 1a/03 کیلیب	berkitip 21a/01 برکتیب	bozulup 7a/11 بوزلوب

2.1.2.3. s ünsüzünün yazılışı

Metinde s ünsüzü Türkçe kökenli sözcüklerde sin (س), kalın sıradan Arapça kökenli sözcüklerde sad (ص) harfiyle gösterilmiştir:

saġınsam 15a/01 ساغینسام	ḳotaslı 16b/03 قوتاسلیزر	soñ 29a/03 سوک
sanap 17a/11 سناب	sığındım 19b/01 سغندیم	ṣoḥbet 24b/05 صحبت

2.1.2.4. t ünsüzünün yazılışı

Metinde t ünsüzü Türkçe sözcüklerde genellikle te (ت) harfiyle yazılır, fakat at kelimesindeki ünsüz kimi zaman tı (ط) ile de gösterilmiştir:

at 15a/09 آت	tapşurdum 14a/01 تاپشوردوم	yurtdın 3b/03 یورتدین
aṭ 16b/09 آط	toldurup 27b/11 تولدوروب	ḳurt 3a/06 قورت

2.1.2.5. ñ ünsüzünün yazılışı

Metinde ñ ünsüzü Çağatay Türkçesinin karakteristik bir özelliği olarak nun ve kef (نك) ile gösterilmiştir. Fakat bazı yerlerde bu sesin nun (ن) işareti düşürülmüş ve sadece kef (ك) şeklinde yazılmıştır:

soñ 26a/01 سونک	miñ 5b/11 مینک	tıñla 2a/07 تیکلا
dañḳım 6b/01 دانکقم	köñlüme 5a/08 کونکلومه	dañkıñ 6b/04 دانکقک

2.1.3. Diğer Yazım Özellikleri

2.1.3.1. Hareke kullanılması

Metin harekesizdir. Ancak bazı yerlerde Türkçe sözcüklerde de şedde ve ötrenin kullanıldığı görülmektedir:

Tofraḳ 1a/09 تُفراق , köyük 1b/03 كُيُک , ammā 6a/04 امّا, zerre 7a/08 زرّه , ittifaḳnı 12a/05 اتّفاقنى, güldārı 12b/08 كُلدارى, çaḳḳa 12b/09 چقّا

2.1.3.2. Alıntı sözcüklerin yazılışı

Arapça ve Farsça sözcüklerin yazılışı çoğunlukla yazım kuralına uyulmuştur. Fakat bazı yerlerde kural dışı durumlar da mevcuttur:

	Metindeki Şekli	Asıl Şekli
İḥtiyāṭ 5a/07	احتياد	احتياط
selle 12b/08	صله	سلّه
arvāḥı 32a/09	ارواهى	ارواحى

2.1.3.3. Bağlaç olan vav'ın kullanımı

Genellikle Farsça unsurları birbirine bağlamak için kullanılan vav bağlacı ne mensur ne de manzum kısımlarda kullanılmıştır. Sadece bir yerde düzeltme olarak eklenmiştir:

Eklenmiş Şekli	Metindeki şekli
püşt [ü] penāhı 8b/10	پشت پناهى

2.1.3.4. İkili yazım şekilleri

Metinde yer alan aynı kelimeler müstenishin ağız farklılığı dolayısıyla kasten veya bilinçsizce farklı yazım biçimleriyle çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik daha çok Kıpçak ve Oğuz lehçelerinin karşılaştırması gibidir:

aġızınñ 29b/05 آغيزنيک ~ aġuznıñ 30b/05 آغوزنيک ~ avız 24a/10 اويز

baylanıp 2a/05 بايلانيب ~ bağlansun 21a/10 باغلانسون

Çembil 22b/06 چمبيل ~ Çenbil 15a/11 چنبل

tuvlar 16b/05 تولار ~ tuġ 16a/06 توغ

yarluġ 12b/09 يرلوغ ~ yarlıḳ 23b/07 يارليق

yoḫlaġıl 15a/04 يوخلاغيل ~ yoḳlap 30b/02 يوقلاب

2.1.3.5. Bitişik yazımlar

Bitişik yapılar Farsça kelimelerde daha çok görülmekle birlikte, nadiren Türkçe kelimelerin bitişik yazımlarına da denk gelmek mümkündür:

zer-efşān 28a/01, ṭaleb-kār 9b/04, yıġlay-mén 14a/02, seniñ-hem 25b/10, şul-ki 8b/02

2.1.4. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı

Doğu Türkçesinin imla geleneğindeki bazı ek ve şekillerin yazımı metnimize de yansımıştır:

a) İlgi hali eki +nıñ/+niñ, nadiren ayrı yazılmakla birlikte, belirtme durumu +n ve +nI ekinin ilgi durumu olarak kullanılması: ādām-zādnı 1a/05, atnı 16a/01, ‘Avażnı 12a/04, ḫünkārnı 21a/01, ḫannı 12b/09

b) dek, dék edatları ve kim, ki bağlaçlarının bazı yerlerde kelimeye bitişik olarak yazıldığı görülür: men-dék (12a/10), kördi-kim (30a/04), bérdi-ki /12b/10)

2.2. SES BİLGİSİ

2.2.1. Ünlüler

Çağatay Türkçesinde kapalı e (é) sesiyle birlikte dokuz ünlü kullanılmaktadır: a, é, e, ı, i, o, ö, u, ü.

2.2.1.1. Ünlü Değişmeleri

Bir dildeki kelimelerin hepsi uzun hayatları boyunca ses bakımından hep aynı şekilde kalmazlar. Bazı kelimelerde zamanla bir takım ses değişimleri olduğu göze çarpar. Ses olayları değişme ve gelişme şeklinde olmak üzere ikiye ayrılır. Ses değişikliği bir kelimede bir sesin, yerini umiyetle kendisine yakın başka bir sese bırakmasıdır. Ses gelişimi ise bir kelimede bir sesin, yerini, gelişme yoluyla kendisinden türemiş başka bir sese terk etmesidir.[5] Son dönem Çağataycada yazılan *Kitâb-ı Köroğlu’*nun incelememize konu olan parçasındaki ünlü değişimleri aşağıdaki gibidir:

2.2.1.1.1. e > é değişimesi

Genel Türk dilinde e> é değişimi uzun zamandan beri birçok Türkolog için tartışma konusu olagelmiştir. V.Thomsen başta olmak üzere bazı Türkologlar kapalı é’nin Eski Türkçeden beri var olduğunu ve bu sesin aslî bir ses olduğunu çeşitli kanıtlarla ortaya koymuşlarsa da, W, Radloff gibi bazı Türkologlar e ünlüsünün, zaman içerisinde kapalı é’ye dönüştüğünü belirtmiştir.

5 Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi,* Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2008, s. 78.

Harezm-Kıpçak Türkçesi, Eski Uygur yazı geleneğine bağlı olmakla birlikte, o dönem Türkçesinde Oğuzca ve Kıpçakça öğeler de yer almaktadır. Nehcü'l-Feradis gibi Harezm-Kıpçak Türkçesiyle yazılan eserlerde kök hecedeki kapalı é korunmaktadır.

J. Eckmann, Çağataycada genelleşen ى işaretinin kapalı é olduğunu öne sürer.

İncelememize konu olan metinde, kapalı é'nin yazılışı ikili şekildedir. Kök hecedeki kapalı é sesi bazen gösterilmemiştir: ber- (11b/03) ~ bér- (27b/02), dek (2a/08) ~ dék (3b/04), el (25b/10) ~ él (7a/11), erler (22b/05) ~ érleri (32a/10), éyle- (27b/10) ~ eyle (3b/11), kel- (6b/08) ~ kél- (29a/10), men (5a/11) ~ mén (5a/10), ne (6a/09) ~ né (11b/10), sén (8b/11) ~ sen (5a/07)

2.2.1.1.2. o > u ve *ö > ü değişmesi*

Metnimiz, Arap alfabesiyle yazılı olduğundan vav (و) gibi bazı harfler Türkçe sesleri farklı şekillerde karşılamaktadır. Bu nedenle kelimelerdeki seslerin nasıl okunduğu eserin kaleme alındığı saha ve yazarın kullandığı ağız özelliği ile ilintilidir. Son dönem Çağatay Türkçesi ile yazılan bu eserde Kıpçak Türkçesinin özellikleri de görülmektedir: oşbu "işte bu" (19a/03), ul "o zamiri" (20a/02)

2.2.1.1.3. e > ü değişmesi

Metinde e > ü değişmesi bir iki kelimede görülmektedir: üy "ev" (10a/02), süy- "sev-" (9a/05)

2.2.1.1.4. ı > u ve i > ü değişmesi

Metinde ı > u veya i > ü değişmesine örnek olan kelimeler zaman zaman ikileme şeklinde geçmektedir: aġuz- (30b/05)~aḳız- (31a/02), ḳuru- (25b/11)~ḳurı- (25b/07), ḳuzım (5a/03)~ḳuzum (14a/02), kündiz (12b/02)~kündüz (28a/08), tapşur- (11a/06)~tapşır- (13b/10)

2.2.1.2. Ünlü Uyumu

Türkçede gerek kelimelerin köklerinde, gerek kelime kökleri ile ekler arasında bir takım uyumlar vardır. Bu uyumlar Türkçe kelimelerde ancak muayyen seslerin bir arada bulunması icap ettirir.[6]

Türkçede üç türlü uyum vardır: Ünlü uyumu, ünlü- ünsüz uyumu ve ünsüz uyumu. Ünlü uyumu, bir sözcükteki ünlü seslerin çeşitli yönlerden birbirlerine

6 Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2009, s. 69.

benzeşmesidir. Bu benzeşme kök ve ekler arasında *kalınlık-incelik uyumu* ve *düzlük-yuvarlaklık uyumu* bakımlarından ikiye ayrılırlar.

2.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Kalınlık-incelik uyumu Köktürk, Uygur yazıtlarından günümüze kadar var olagelmiştir. Türkçede kelimedeki kök hecenin ünlü sesi kalınlık veya incelik bakımından arkasından gelen ekteki ünlü sesi etkiler. Buna göre genel olarak bir kelimedeki ünlü sesler kök hecenin ilk sesinden etkilenip uyum içine girerler. Bu olayı telaffuzda da görmek mümkündür.

Türkçede başlangıçtan beri devam edegelen kalınlık-incelik uyumu, Çağatay Türkçesinde kökeni Türkçe olan kelimelerde de görülmektedir: sözlerni (8a/08), çıḳtılar (20b/04), alġandur (3b/01). Fakat genel kaideyi bozan istisnalar ister Türkçe kelimelerde ister ödünç alınmış kelimelerde mevcuttur: yigitlerıġa (12a/01), bāġıge (17b/04), ḳılıçge (13a/06), vilāyetġa (6b/06)

2.2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük- yuvarlaklık uyumu bir kelimedeki ünlü seslerin düzlük yuvarlaklık bakımından birbirine uymasıdır. Türkçede bir kelimede düz ünlü sesleri düz ünlü seslerin, yuvarlak ünlü sesleri ise dar-yuvarlak veya düz- geniş ünlü sesler takip eder. Bu uyumun diğer adı küçük ünlü uyumudur.

Düzlük-yuvarlaklık uyumu kanuna göre, o, ö, u, ü, yuvarlak vokallerinden birini ihtiva eden kökler, ı, i, u, ü'lü eklerden u, ü'lü olanlarını alırlar. Fakat Çağataycadaki düzlük-yuvarlaklık uyumu, tam gelişmiş değildir; bu yüzden, ek ve yardımcı vokallerin hepsi, bu uyumdan aynı derecede etkilenmemişlerdir.[7]

Metindeki kelimeleri *düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmiş ek ve yardımcı sesler ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmemiş ek ve yardımcı sesler* olarak iki grupta inceleyebilir:

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmiş ek ve yardımcı sesler:

1. İyelik ekleri -Im, -Um: astımda (29b/10), aşımnı (26b/10), ḳolum (31a/10), sözüme (22b/03)

-Iñ, -Uñ: dañḳıñ (6b/09), hevesiñ (9a/04), ḳaşıña (13a/11), boyuñdın (13a/10), ḳoluñ (11a/10), köñlüñ (3b/01), 'ömrüñ (1b/06)

7 Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı,* (çev. Günay Karaağaç), Kesit Yayınları, İstanbul 2009, s. 30.

-ImIz, -umuz, -UmIz: yolumızda (22a/08), ārmānımız (8b/02), ḳırḳımızını (23a/05)

-ñIz, -UñIz, -uñuz: barçañız (21b/04), aldıñızda (23b/02), öziñize (7b/07)

2. İkinci çokluk şahıs emir eki -ñ, -Iñ, -Uñ, -IñIz, -uñız: tıñlañız (21b/01), alıñ (12a/06), yençiñiz (7b/05), biliñ (20a/01), boluñ (25b/06), éşitiñiz (15a/07), ḳaytñız (23b/03), ḳorḳuñızlar (12a/07)

3. Görülen geçmiş zaman -dI, -dIm, -dUm eki: yarḳıllandı (16a/10), sığındım (5a/09), bérdim (8a/07), boldum (11a/02), kördüm (27a/04)

Ekin sedasız şekilleri -tI, -tIm: tarttı (16a/06), ketti(25b/02), aytttım (14a/10), éttim (8a/02)

-dIñ, -dUñ: ḳıldıñ (8a/01), eylediñ (13b/04), mindiñiz (7b/08), aldıñız (26a/01)

Ekin sedasız şekilleri –tiñ, -iñiz: kéttiñ (30b/10), içtiñiz (7b/10)

-dIñIz: aldıñız (26a/01), bildiñiz (7b/07)

4. Fiilden isim yapma eki –uş: aytuşġan (3a/09), turuş (24a/05), uruş (27a/10)

5. Fiilden isim yapma eki -ıġ,: ḳattıġ (15a/05)

6. Fiilden fiil yapma eki (edilgenlik) –ıl, -ul: yaḳılġan **(**29b/08), bozulup (7a/11)

7. Fiilden fiil yapma eki (dönüşlülük) -Un: toġun (22a/01), köründi (20b/07)

8. İsımden isim yapma eki –inçi, -ünçi: ikkinçi (6b/01)

9. Zarf-fiil eki –Ip, -Up: uyalıp (26a/10),yetip (11b/08), turup (23b/01), tüşüp (27a/09)

-ben, -iben: eyleben (14a/10), kéliben (14a/09)

10. Fiilden isim yapma eki (işteşlik) –iş: kiriş (20a/09)

11. İsimden isim yapma eki –lIK, -lUK, : taşlıḳ (18a/01), térlik **(**16b/06), yamanlıḳ **(**6b/03),

12. İstek kipi –elük, -lük: ketelük (22a/05), eylelük (30b/03)

13. İsimden isim yapma eki –çı: yalġançı (3b/01)

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmemiş ek ve yardımcı sesler

a. Sadece düz şekilleri olan ekler:

1. Çıkma hali eki –dIn: közdin (26a/03), yoldın (27a/03)

2. İsimden isim yapma eki –lıḳ: ḳoylıḳ (27a/07)

3. Geçmiş zaman eki: sürdiñiz (7b/04), tapşurdım (5a/03), boldım (7b/03), büküldim (19a/11)

4. İkinci şahıs iyelk eki: öziñ (6b/03), üstiñe (2a/02), yolıñ (14a/09), yüziñ (11a/03)

5. Emir kipi –ġıl, –ġın: bolġıl (1b/05), aldurġın (26b/07)

6. İsımden isim yapma eki -ünçi (ikinci ünlüde): törtünçi (10b/04)

7. Genetif eki –nIñ: ḫatunnıñ (23b/06),

8. Akkuzatif eki –nı, -In: ḳoşunnı (30a/07), ḳulnı (30b/01), oḳın (20a/06), özin (20a/02)

9. Üçüncü teklik şahıs iyelik eki –i: çöli (17a/02)

b. Sadece yuvarlak şekilleri olan ekler:

1. Fiilden isim yapma eki -ġuday, -güdey: alġuday (10b/01), kélgüdey (10a/01)

2. Zarf-fiil eki –günçe: kelgünçe (12a/09)

3. Geçmiş zaman eki (1.çokluk) –dük: ḳıldük (24a/02)

4. Soru edatı –mU: barmu (7b/04), bérip müdiñ (26a/04)

5. Fiilden isim yapma eki -uḳ: yaraşuḳa (13a/03), açuḳ (18a/06), artuḳ (22b/04)

6. Fiilden fiil yapma eki (faktitif) –ġuz: olturġuzup (8b/06)

7. Fiilden fiil yapma eki (faktitif) –dUr: yalġandur (3b/01), bilendür (11b/06)

2.2.1.3. Ünlü Düşmesi

Türkçe kelimelerde orta hece vurgusuz olduğundan dolayı düşer veya değişir. Bu kaide Çağatay Türkçesinde de vardır: köñli (22a/10), oġlı (7a/05), aġzımdan (32b/01)

2.2.1.4. Ünlü Birleşmesi

Ard arda gelen iki kelime ünlü ile bitip ünlü ile başlarsa bazen bu iki kelimenin ünlüleri birleşip bir kelime haline gelebilir. Bu ses hadisesine ünlü birleşmesi denir.

Metnimizde bu hadiseye örnek teşkil edecek kelimeler: neme + erse> nemerse (7a/08), şu + ol > şul (26a/04), ne +eyle > neyle- neyleyin (13b/11), néçe+ök> néçük (21b/05)

2.2.2. Ünsüzler

Çağataycanın ünsüz varlığı, Karahanlıca ve Harezmceden ḏ (ذ) ve w (ف , ق) seslerinin –Nevâ'î öncesi yazarlarda tesadüf edilen arkaik bazı istisnalar haricinde- tamamıyla y (ى) ve v (و)'ye dönüşmüş olmasıyla ayrılır.[8] Çağatay Türkçesinde ñ sesinin devam etmesi bariz özelliklerinden biridir. Metinde yer alan diğer özellikler aşağıdaki gibidir:

8 Janos Eckmann, Harezm, *Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (hzl. Osman Fikri Sertkaya), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 87.

2.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

2.2.2.1.1. b > m değişmesi

Batı Türkçesinin özelliği olan kelime başındaki b sesi Doğu Türkçesinin Çağatay lehçesinde n, ñ gibi nazal ünsüzlerden önce m'ye dönüşür: ben > men men (5a/11), beñiz >

meñiz meñizli (10b/06), bin- > min- mindiñiz (7b/08), biñ > miñ miñ (3a/06), bunda > munda (4a/01)

2.2.2.1.2. b > v değişmesi

Eski Türkçede kök sonundaki b ünsüzü Harezm Türkçesinde w'ye, Çağatay Türkçesinde ise v'ye dönüşür. Çağataycanın son dönemlerinde, bu diş dudak konsonantı y'ye temayül etmiştir. Metinde bu hadiseye örnek tek kelimede mevcuttur:
seb- > sew- > sev- > süy- süymediñ (9a/05)

2.2.2.1.3. p > f değişmesi

Çağataycanın önemli özelliklerinden biri de kelime içinde p ünsüzünün f'ye dönüşmesidir. Metinden buna örnek olan kelimeler: toprąḳ > tofraḳ (2a/03), yapraḳ > yafra (2a/03), köpük > köfük (29b/04)

2.2.2.1.4. t > d değişmesi

Kelime başındaki t diş konsonantı metinde korunmakla beraber d'ye değişmiş şekilleri de mevcuttur: té- > dé-/de- dégenimni (9a/02), teg > dék/dek dék (3b/04), tört > dört dört (20a/04), tuman > duman duman (25a/06), tuman (30a/03), turur > tur/dur/durur ḳoydur (1a/05), durur (19b/07), yoḳtur (30b/07), yoḳ-turur(18b/08), toḳsan > doḳsan doḳsan (5b/10)

Kelime başındaki t sedasızının korunduğu örnekler: taġda (18a/10), tañla (18b/10), tarḳaydur (21a/04), teñli (10a/05), teri (8a/01), téşküdey (9b/05), tiledi (13b/07), tizige (9a/07), toḳḳuz (12b/07)

2.2.2.1.5. d > y değişmesi

Karahanlı ve Harezm Türkçesinde ḍ olarak geçen Eski Türkçenin kelime içi ve kelime sonundaki d sesi, Çağataycada y'ye dönüştürülür.[9] Bu ses hadisesine metinden örnek olan kelimeler: aḍaḳ > adaḳ > ayaḳ ayaḳ (29b/11), aḍır- > adır- > ayır- ayırıp

9 Janos Eckmann, *a.g.e.*, s. 39.

(23a/06), boḍ > bod > boy boy (10a/05), keḍ- > ked- > kéy- kéygen (13a/03), kédin/kiḍin > kidin > kéyin keyin (30b/11)

2.2.2.1.6. d/ḍ > y, g değişmesi

Ünlüyle başlayan birkaç kelimede d/ḍ > y, g'ye değişir: idi > ége ége (26b/06), eḍer > éger éger (28a/03),

2.2.2.1.7. ç > ş değişmesi

Çağataycada ç sesi nadir olarak ş sesine dönüşür. Metinden örnek: aç- > aş- aşḳuday **(**9b/07) iç > iş işige (2b/01)

2.2.2.1.8. ġ > y/v değişmesi

Kelime içindeki ve hece sonundaki ġ sesinin y veya v'ye dönüşmesi metinde her zaman tutarlılık göstermez. Genelde ikili şekildedir: baġla- > bayla- baylanıp (2a/05), tuġ > tuv (16b/05), taġ > tav (4a/09), aġız > avız **(**24a/10), toġ- > tov- (27b/05)

2.2.2.1.9. ḳ > ḫ değişmesi

Çağatay Türkçesinde nadir olsa da ḳ > ḫ değişimi göze çarpar. Kelime içindeki ḳ sesi Batı Türkçesinin unsuru olan gırtlak ḫ sesine değişir. Metinden örnekler: yoḳla- > yoḫla- yoḫlaġıl (15a/04), aḳtar- > aḫtar- aḫtarıp (28b/06), yaḳşı > yaḫşı yaḫşı (26a/06), oḳut- > oḫat- oḫatıp (26b/10)

2.2.2.1.10. ḳ/ġ > v değişmesi

Eski Türkçesi devrinden Harezm Türkçesi devrine kadar kelime içindeki ḳ/ġ > v değişiminin seyri ḳ/ġ > w > v şeklindedir. Bu ses hadisesine metinden örnekler: soġıḳ > sawuḳ > savuḳ savuḳ (19b/08), yaġuḳ > yawuḳ > yavuḳ yavuḳ (20a/08)

2.2.2.1.11. y > c değişmesi

Kıpçak Türkçesinin önemli unsurlarından olan kelime başı c sesi örnekleri metnimizde de rastlanmaktadır: yol > col collarıñda **(**5a/01),

2.2.2.1.12. ġ > ḳ değişmesi

Çağatay Türkçesinde karışıklığa yol açan kelime içindeki ve sonundaki ġ > ḳ değişimi metinde de ikili şekillerde görülür: aġuz- **>** aḳız- aḳızup (31a/02), arġumaḳ > arḳumaḳ arḳumaḳtı (7b/08), saġ > saḳ saḳ (5a/02), yalġuz > yalḳuz yalḳuz (12a/08), yaraġ > yaraḳ yaraḳa (29a/07), yarluġ > yarlıḳ yarlıḳ (23b/07)

2.2.2.1.13. z > s değişmesi

Eski Türkçede -maz, -mez olarak kullanılan olumsuzluk eki Çağatay Türkçesinde tamamen sedasız şekilde görülmektedir. Metinden birkaç örnek: basmasun (29b/11), körmes (29b/06)

2.2.2.2. Ünsüz Düşmesi

2.2.2.2.1. b düşmesi

Metnimizde Doğu Türkçesinin önemli unsurlarından olan kelime başındaki b sesinin korunması söz konusudur. Fakat incelememize konu olan Kitâb-ı Köroğlu eserinde Batı Türkçesinin özellikleri de oldukça fazladır. Bu ikili şekiller "Karışık Dilli veya Olga-Bolga" olarak adlandırılan metinlere örnek teşkil edecek niteliktedir. Metnimizden örnekler: bol- (24b/06) ~ ol- (24b/04)

2.2.2.2.2. r ve l düşmesi

Metnimizde ön damak r sesinin düşmesine örnek olan kelimeler şu şekildedir: bile (25b/10), bilen (5a/01) örenkleri yanında birle (10b/10) şekli de geçmektedir. é- (32a/10) fiiline nazaran ér- şekilleri fazla kullanılmıştır. l düşmesirne örnekler: bu (2b/07) işaret sıfatının ve işaret zamirinin kullanımı fazla olmakla birlikte ikili şekildedir. bul (6a/11) şekilleri de kullanılmıştır. Buna benzer diğer örnek u zamiri (31b/01), ul şekilleri de mevcuttur.

2.2.2.2.3. g/ġ düşmesi

Çağatay Türkçesinde hece başı ve hece sonu damak g/ġ ünsüzünün düşmesi yer yer görülmekle birlikte, bu ünsüzün korunmasına da rastlanmaktadır. Bu ses olayı metnimize şu şekilde yansımıştır: kerekli (10b/05) (<kergek), tofraḳ (2a/03) (<topurġaḳ), yafraḳ (2a/03) (<yapırġaḳ), ḳulaḳ (25b/08) (<ḳulġaḳ), ulu (23a/02) (<uluġ), ḳuru (25b/11) (<ḳuruġ). İşlek olan eklerdeki hece başı ġ sesi genellikle korunmaktadır: -ġan sıfat-fiil eki ḳalġan (4a/08), -ġa datif eki ḳanġa (24a/04), -ġay gelecek zaman eki alġay (11b/11), -ġu isimden isim yapma eki alġuday (10b/01)

2.2.2.3. Ünsüz türemesi

2.2.2.3.1. y türemesi

Önseste y türemesi Türk dillerinde çok rastlanan bir ses hadisesidir. Bu ses olayı daha çok düz dar ı, i seslerinin önünde görülür. Metinde bu türemeye örnek olan kelimeler: yıġla (2b/08), yibermes (11b/08), yılan (2a/08), yipek (28a/09)

2.2.2.3.2. n türemesi

Zamir n'sinin olmayışı, Çağatay Türkçesinin karakteristik özelliklerinden. Bazı metinlerde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi 3. şahıs iyelik eki, hal ekleri ile çekimlendiğinde iki ek arasında n ünsüzü türemektedir. Bu durum zamirler için de geçerlidir. Metinde zamir n'si bulunan kelimelere birkaç örnek: élinde (8b/03), mundın (25b/09), başında (10b/08)

2.2.2.3.3. h türemesi

h türemesi metnimizde bir yerde görülmektedir: hürküteyin (30b/01)

2.2.2.4. Ünsüz ikizleşmesi

Ünsüz ikizleşmesi Türk dil ve lehçelerinde fazlaca görülen ses olayıdır. Çağatay Türkçesinde ikizleşme örneklerine daha çok sayı isimlerinde rastlanır. İncelenen metinde dönemin özellikleri göz önünde bulundurarak şu sayı isimlerinde ünsüz ikizleşmesi görülür: ikki (27b/06), sekkiz (31a/11), toḳḳuz (12b/07), yetti (28a/07), éllik (18a/10). Bunun yanında ḳattıġ (15a/05) , kette (17b/10), hemme (5a/11) gibi kelimelerde de mevcuttur.

2.2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi

Bir gramer birliğinde bir kelimede bazen yan yana gelen veya biraz aralıklı olarak bir arada bulunan iki sesten birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzettiği, böylece iki sesin birbirine benzeştiği görülür. İşte bu hadiseye *benzeşme* denir.[10]

Çağatay Türkçesinde ünsüz uyumu, Doğu Türkçesinin ağız özellikleri dolayısıyla ve ek sisteminin Batı Türkçesininki kadar çeşitli olmadığından, sistemli değildir. Ancak incelenen metinde, Oğuzcanın etkisiyle, genellikle ünsüz uyumunun gerçekleştiği görülür: çıḳtı (10b/04), éttim (8a/02), ḳızdan (4b/03), keyindin (30a/09)

2.2.2.6. Göçüşme (Metatez)

Türkçe gramerinde kelime içindeki iki ses veya ses grubunun yer değiştirmesine metatez olarak tanımlanır. Bir kelime içindeki iki ses veya ses grupları birbirine yakından ya da uzaktan yer değiştirebilir. Seslerin yer değiştirme olayı genellikle ünsüzler arasında yapıldığı görülür. Özellikle ağızlarda sıklıkla görülen metatez olayı metnimizde şu şekildedir: ögret- > ögret- ögreteyin (10a/06), köster- > körset- körsetgil (14a/11)

---

10 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 52.

2.2.2.7. Hece Düşmesi (Haploloji)

Bir gramer birliğinde arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden birinin bazen eridiği, düştüğü görülür. Böylece o iki hece bir hece hâline gelir.[11] Metnimizde bu ses olayına örnek olabilecek tek kelime dur- > tur- yoḳtur (30b/07). Fakat müstakil şekli de kullanılmıştır: yoḳturur (18b/08). Bunun yanında ekin -dur/-dür ve –tür şekilleri de mevcuttur: bilendür (11b/06), ḳoydur (1a/05), köptür (4a/03)

2.3. ŞEKİL BİLGİSİ

2.3.1. İsim Çekimi

İsim çekimi, teklik-çokluk, iyelik ve hal çekimlerinden oluşur. Bu çekimler, kelime kök veya gövdelerine getirilen çeşitli ekler ile ifade edilirler.[12]

2.3.1.1. Çokluk

Çokluk eki, Çağatay Türkçesinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi –lAr şeklindedir: ḳuvlar (16b/04), künler (24a/10). Yabancı kökenli kelimelerle kullanılan çokluk eki genellikle uyum içindedir: şīrler (15b/05), ġanīmlarġa (7b/09)

2.3.1.2. İyelik Çekimi

İyelik çekimi, sahip olunan nesne veya vasıf isminin sonuna eklenen, sahibin şahsını ve sayısını gösteren iyelik ekleriyle ifade edilir.[13]

İyelik ekleri, vokalle biten kök ve gövdelere doğrudan doğruya, konsonantla bitenlere ise bir yardımcı vokalle getiriler. Üçüncü teklik şahıslarda ise *s*,yardımcı sesi bulunur.[14] Metnimizde iyelik çekimine örnek olan kelimeleri:

Teklik **1. –m, -Im, Um:** babam (6a/11), baġrım (27a/02), bélimni (26b/04), ḳolum (31a/10), köñlüm (2b/08)

2. –ñ, -Iñ, -Uñ: balañ (11a/01), başıñ (13b/11), érligiñni (6b/04), ḳoluñ (11a/10), köñlüñ (3b/01)

3. –sI, -I: nayzası (5b/08), égesi (9b/02), éli (21a/01), ḳalḳanı (5b/07)

Çokluk **1. –mIz, -ImIz, -umız:** ortamızda (8a/09), bég-zādemiz (8b/06), ḳırḳımızını (23a/05), içmegenimizni (8b/01), yolumızda (22a/08)

---

11 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 52.
12 Janos Eckmann, *a.g.e.*, s.65
13 Janos Eckmann, *a.g.e.*, s. 66.
14 Janos Eckmann, *a.g.e.*, s. 66.

2. – ñız, -IñIz, -uñız: barçañız (21b/04), cānıñız (22b/04), devletiñizni (8a/11), ḳorḳuñızlar (12a/07)

3. –lArI: balaları (6b/08), érleri (32a/10)

Çokluk 3. şahıs iyelik eki yerine bazen teklik 3. şahıs iyelik eki gelebilir.

2.3.1.3. Haller

Bir ismin cümledeki diğer kelimelerle münasebetini ifade etmek için o isme hal ekleri getirilir. Hal ekleri, çokluk ve iyelik eklerinden sonra gelirler.[15]

2.3.1.3.1. Yalın Hal

İsim olan kelimenin hiçbir hal eki almamış şeklidir. Metinden yalın hale örnek olan kelimeler: yigit (20a/05), kéçe (17a/11), uruş (27a/10)

2.3.1.3.2. Genitif Hali (-nIñ, -nI)

Genetif hali, bir ismin başka bir isimle ilgisi olduğunu gösteren hal ekidir. Çağatay Türkçesinde –nIñ, -nUñ, yuvarlak vokalden sonra da bazen –nUñ eki gelir. Bunun yanında bugünkü bazı Özbek şivelerinde olduğu gibi –nI ekinin de kullanıldığı görülür. Metinde genetif ekinin yalnız düz dar ünlü şekilleri kullanılmış: uruşnıñ (24a/01), yigitniñ (21a/02), atasını (14b/05), Çenbilni (18b/03)

2.3.1.3.3. Datif Hali (-ġa, -ge, -ḳa, -ke, -A)

Datif eki isimleri fiillere bağlar. Çağatay Türkçesinde esasen datif ekinin -ġa/-ge şekillerinin yanında, sedasız konsonantlardan sonra -ḳa/-ke şekilleri de kullanılmıştır. Fakat bizim metnimizde Oğuzcanın etkisiyle hece başındaki ünsüzün düşmesiyle –a/-e biçimleri de kullanılmıştır: ḳanġa (24a/04), kişige (2a/11), ḳulaḳa (24a/07), ḳılıçke (13a/06), yere (20a/07), yaraḳa (29a/07)

2.3.1.3.4. Akkuzatif Hali (-nI, -n, -I, -dı, -tı)

Akkuzatif hali, ismin geçişli bir fiilin etkisinde olduğunu gösterir. Eski Türkçede isimlerden sonra –g, -ġ, iyelik ekli kelimelerden sonra –n, zamirlerden sonra –nI omak üzere üç çeşit akkuzatif eki kullanılmıştır. Çağatay Türkçesinde akkuzatif ekleri –nI; 3.şahıs iyelik ekinden sonra genellikle –n eki kullanılmıştır. Metinde ayrıca Oğuzca (-ı eki) ve Kıpçakçanın (-tı, -dı) etkisi olduğunu gösteren akkuzatif haline örnek olan

15 Janos Eckmann, *a.g.e.*, s. 68.

kelimeler de mevcuttur: yurtnı (27a/06), yürüşni (8a/04), ḳarasın (17b/03), kāsesin (14b/08), ḳorġanı (5b/10), köñli (22a/02), cāndı (10a/07), arḳumaḳtı (7b/08)

2.3.1.3.5. Lokatif Hali (-dA, -te)

Lokatif, eylemin yapıldığı yeri ifade etmek için kullanılır. Lokatif ekleri Çağatay Türkçesinde ünlü ile biten kelimelere –dA, sedasız konsonantlardan sonra –tA, şiirde 3. şahıs iyelik ekinden sonra genellikle pronominal n'nin eke bitişmiş hali –ndA şeklinde gelir. Ancak metinde sedasız konsonantlardan sonra gelen –tA eklerin sedalı şekillerle de görülmektedir: taġda (18a/10), içde (22b/07), yerde (12b/05), seste (17a/07)

2.3.1.3.6. Ablatif Hali (-dIn, -dAn)

Cümlede ismin bir yerden ayrılma, uzaklaşma anlamını ifade eder. Ablatif ekleri Çağatay Türkçesinde –dIn, -tIn; şiirde, 3. şahıs iyelik eklerinden sonra genellikle –ndIn şeklindedir. Fakat metnimizde ablatif ekinin -dIn şekilleri ve Ozğuzcanın etkisiyle –dAn biçimleri kullanılmış: ḳaytadın (24a/10), keyindin (30a/09), ḳızdan (4b/03), işden (28a/08)

2.3.1.3.7. Eşitlik Hali (-ça, -dAy)

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin nasıl ve ne şekilde olduğunu veya yapıldığını, fiilin oluş veya yapılış tarzını ifade etmek için isim eşitlik hâline girer. Yani isim, fiilin kendisi gibi, kendisine benzer bir şekilde cereyan ettiğini göstermek için eşitlik hâlini alır.[16] Çağatay Türkçesindeki –çA olan eşitlik eki işlek değildir. Bu ekin yanında eke pronominal n'nin bitişmiş halleri de mevcuttur. Metinde –çA eklerinin yanında, başlangıçta edat olan ve zamanla uyuma girip ekleşen –dAy eklerine örnek olan kelimeler: ḳıyāmatġaça (6b/04), munday (25b/05), barça (10b/08), şīrdey **(**27b/03)

2.3.1.3.8. Vasıta Hali (-n, -In)

Çağatay Türkçesinde kullanılan vasıta hali ekleri –n, -In, -Un; nadir olarak –lA şekilleri de kullanılmıştır. Özbekçede -day ekinin vasıta hâli eki ile genişletilmiş dayın, deyin şekilleri ile mevcuttur. Metinde vasıta hali –n ve –In eklerini almış kelimeler: bilen (2b/08), dayın (9b/07), deyin (24b/07), birbirin (22a/10)

2.3.1.3.9. Yön Hali (-rA)

Metinde yer alan yön hali eki almış kelimeler: içre (4a/01), bura (13b/03)

16 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 239.

2.3.1.4. İsimlerde Tamlama

Aralarında anlamca ilgi bulunan en az iki ismin meydana getirdiği kelime grubuna isim tamlaması adı verilir. Arada ilgi durumu ekinin kullanılıp kullanılmamasına veya tamlayanın da bir ad tamlaması olup olmamasına göre isim tamlamaları, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması olmak üzere üç gruba ayrılır.[17]

2.3.1.4.1. Belirtili İsim Tamlaması

Belirtili isim tamlamasında tamlayanın ilgi hali ekini, tamlananın da 3.tekil kişi iyelik ekini aldığı tamlamalardır. Tamlananın tamlayana ait olduğunu gösterir. Metinden birkaç örnek: Gürcistānnıñ şehrin (28b/04), Çembilniñ şāhı (32a/08)

2.3.1.4.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayanı yalın halde bulunan, tamlananı 3.tekil kişi iyelik ekini alan tamlamalardır: İrem baġı (6a/02), ferzend dāġı **(**7a/04), Bed-baḫt çöli (27b/01)

2.3.1.4.3. Zincirleme isim tamlaması

İki ya da daha çok isim tamlamasının iç içe kullanıldığı bir tamlama çeşididir. Zincirleme isim tamlamasında, tamlayan ya da tamlanan kendi içinde bir isim tamlaması oluşturur. Metinden örnekler: Kūh-ı Ḳaf Taġnı perīlerni pād-şāhı (6b/09, 6b/10), Bed-baḫt taġını narı yüzi (17b/07, 17b/08)

2.3.1.5. Sayılar

İncelediğimiz metinde gördüğümüz sayı isimleri şu şekildedir: bir (11b/02), ikki (4a/06), üç (7a/03), tört (20b/06), dört (20a/04), beş (7a/10), altı (15a/06), yetti (3a/06), toḳḳuz (12b/07), on (22b/11), on bir (3a/08), on ikki (7a/02), on beş (17b/01), on altı (10b/09), on yetti (28a/07), yigirmi beş (16b/11), otuz (6a/04), otuz ikki (16b/11), ḳırḳ (22a/08), éllik (5b/11), éllik beş (6b/10), altmış (6b/11), yüz (7b/03), yüz yigirmi (17b/09), yüz éllik (5b/11), yüz seksen (5b/11), yüz doḳsan (5b/10), yüz toḳsan (6b/03), yetti yüz yetmiş (17b/10), yetti yüz seksen tört (20b/06), tört miñ (3a/06), yetti miñ (5b/11), on sekkiz miñ (31a/11), éllik altı biñ (30a/06), yüz miñ (1b/05)

2.3.1.5.1. Sıra Sayıları

Metinde geçen sıra sayıları: ikkinçi (6b/01), törtünçi (10b/04). Ödünç alınmış kelimelerden: evvelki (5b/05)

---

17 Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri – Şekil Bilgisi,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 270.

2.3.2 Zamirler

Zamirler nesnelerin ve insan isimlerin yerini tutan kelimelerdir. Zamirler temsil ettikleri veya gösterdikleri nesnelerin gerçek karşılıkları olmadıkları için, ancak o nesnelerin ilk ve gerçek isimlerinin yerini geçici olarak tuttukları için tek başlarına bir şey ifade etmezler.[18]

Zamirler yerini tuttukları varlıklara ve özelliklerine göre çeşitlidirler: *şahıs zamirleri, dönüşlülük zamirleri, işaret zamirleri, soru zamirleri, belirsizlik zamirleri ve bağlama zamirleri*

2.3.2.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs isimlerini karşılayan kelimelerdir.Çağatay Türkçesinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi üç tekil şahıs ve üç çoğul şahıs zamiri vardır. Metinde kişi adlarını karşılayan zamirler şu şekildedir:

18 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 263.

	Teklik 1.şahıs	**2.şahıs**	**3.şahıs**
Yalın	men (5a/11), mén (5a/10)	sen (5a/08), sén (8b/11)	u (20a/02), ul (5b/05)
Genitif	meniñ (15a/01), méniñ(6a/11)	seniñ (6a/09), séniñ (2a/01)	anıñ (10a/03)
Datif	maña (11a/01)	saña (6a/09)	aña (7a/09)
Akuzatif	meni (15a/03), méni (7b/07)	seni (11b/07), séni (14a/07)	unı (8b/05), anı (9a/07)
Lokatif			
Ablatif		séndin (18b/06)	

	Çokluk 1. şahıs	**2.şahıs**	**3.şahıs**
Yalın	biz (6a/09), bizler (8a/11)	siz (11a/01), sizler (12a/02)	alar (26a/01)
Genitif		sizni ñ(8a/11)	alarnı (7a/01)
Datif	bizge (8a/08), bizlerge (12b/03)	sizge (20a/01), sizlerge (12a/10)	alarġa (25b/11)
Akuzatif	bizni (15a/06)		ularnı (27a/01), alarnı (27a/05)
Lokatif			
Ablatif	bizdin (10b/03)	sizdin (9a/01)	

2.3.2.2. Dönüşlülük Zamirleri

Bu zamirler asıl şahıs zamirlerinden daha kuvvetli bir ifadeye sahip bulunan, onların mânâ bakımından daha kuvvetlileri, katmerlileri olan şahıs zamirleridir.[19] İyelik eki alarak şahıs zamirlerin asıllarını, özlerini ifade eder. Türkiye Türkçesinde *kendi* olan dönüşlülük zamiri Çağatay Türkçesinde *öz* şeklindedir. Metinde dönüşlülük zamirinin çekimlenişi halleri şu şekildedir: öz (12b/06), özin (20a/02), özüm (7b/11), öziñ (6b/03), özi (8b/04), öziñize (7b/07)

2.3.2.3. İşaret Zamirleri

İsmin yerine işaret yolu ile geçen kelimelere işaret zamiri denir. Metinde işaret zamiri olan kelimelerin çekimli ve yalın halleri aşağıdaki gibidir:

bu: bu **(**30b/04), muña (23a/08), munı (19b/08), munda (4a/01), mundın (25b/09)

bul: bul (10b/02)

şul: şul (8b/09), şul-ki (8b/09)

19 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 272.

ul: anda (2b/04), andın (22a/02), andaġ (6b/05)
uşol: uşol (23a/05)

2.3.2.4. Soru Zamirleri

Soru zamirleri, cansız ve canlı varlıkları soru şeklinde temsil ederler. Metnimizde kullanılan soru zamirleri şunlardır: kim (15a/01), ne (22b/07), né (23b/07), néçe (3a/10), ḳança (25b/11), ḳanday (12a/11), ḳanı (2b/08), ḳayda (21b/11), ḳayandın (25a/02), ḳası (9a/09), ḳaçan (12a/04)

2.3.2.5. Belirsizlik Zamirleri

Belirsizlik zamirler nesneleri ve kişileri belirsiz bir şekilde temsil ederler. Metinden bazı örnekler: hīç-kim (25b/01), hīç bir (10b/02), hīç ḳaysı (6a/11), hīç neme (8b/01), hīç nemerse (7a/08), her biri (7a/01), barça (10b/08), her nerse (20a/07), her ḳaysı (23b/10)

2.3.2.6. Bağlama Zamirleri

Bağlama zamiri; bir kelimeyi, bir kelime grubunu veya bir cümleyi başka bir kelimeye, kelime grubuna veya cümleye bağlayan ve aynı zamanda içinde "zamir" anlam ve işlevini de bulunduran bir zamir türüdür.[20] Metinden olduğu gibi Çağatay Türkçesinde, biri Türkçe olan *kim* ve diğeri Farsçadaki *ki* bağlama zamir olarak kulanılmıştır: ḳaşıġa bardı ve kördiler kim Bed-baḫt taġnı astıda bir ḳızıl ala (30a/02), binā ḳılup, andaġ ābād ḳıldı ki anı taḫtnıñ aldıda taḫt-ı Süleymān (06a/01)

2.3.3. Sıfatlar

Sıfatlar bir ismin önüne gelerek o ismi niteleyen veya belirten kelimelerdir. Bu kelimeler tek başlarına ortak isimlerdir. Her sıfat isim olarak kullanılabilir, fakat her isim sıfat oalarak kullanılamaz. İşlevlerine göre sıfatlar iki ana grup altında incelenebilir: niteleme sıfatları ve belirtme sıfatları.

2.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları isimleri çeşitli özellikleri bakımından niteleyen sözcüklerdir. Metinde niteleme sıfatlarına örnek olan kelimeler: ḳuralay közli (10b/06), ṭılla ḳılıçge (13a/06), ḳızıl mavutlar (16b/08)

20 Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s. 449.

2.3.3.2. Belirtme Sıfatları

Varlıkları işaret, sayı, belirsizlik ve soru yoluyla belirtirler. Nesnenin ya yeri işaret edilir, ya sayısı gösterilir; ya nesne soru yoluyla belirtilir, ya da belirsiz şekilde ifade edilir. Belirtme sıfatları, bu belirtme çeşitlerine göre işaret sıfatları, sayı sıfatları, belirsizlik sıfatları ve soru sıfatları olmak üzere dörde ayrılır.

2.3.3.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları, nesneleri yerlerine işaret etmek yoluyla belirten sözcüklerdir. Metinde yer alan işaret sıfatları u, ul, bu, bul, şu, şul, oşbu şeklindedir: u yandın (30b/08), ul nidānı (2b/10), bu sözni (22a/02), bul vilāyetke (6a/11), oşbu ṭalebde (24a/03), işbu yolġa (11a/02), şu niyetde (26a/04), şul ṭarīḳa (7a/10)

2.3.3.2.2. Sayı Sıfatları

Nesneleri sayılarını bildirmek yoluyla belirtmek sözcüklerdir. Sayı sıfatları fonksiyonlarına göre *asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları ve topluluk sayı sıfatları* olmak üzere beşe ayrılırlar.

2.3.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Metinden asıl sayı sıfatları için birkaç örnek : bir dem (23b/01), ikki köziñ (13a/03), üç mertebe (7a/03), altı ḳulaç (5b/09), yetti yıl (3a/06), toḳuz ḳat **(**12b/07), ḳırḳ yigit (10b/02)

2.3.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Metinde yer alan sıra sayı sıfatları şunlardır: ikkinçi élniñ (22a/05), törtünçi mertebede (10b/04)

2.3.3.2.3. Soru Sıfatları

Soru sıfatları varlıkları soru halinde belirten sıfatlardır. Metinden örnekler: néçe kün (24a/10), ne tuman (24b/05), néçük tuman (24b/02)

2.3.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkları ve nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlar metnimizde şu şekildedir: bir néçe (5b/02), bir kün (1a/03), hīç ḳaysı (6a/11), hīç-kim (25b/01), her bir (13b/11), üç dört ferzend (20a/04)

2.3.4. Zarflar

Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma

gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir.[21] Zarflar çekimsiz unsurlardır. İsim olduklarında çekim eki alırlar, zarf olduklarında ise hal ve yer bildiren çekim eklerini alırlar. Zarflar en çok fiillerle birlikte kullanılır. Arapça ve Farsça kelimeler de zarf olarak kullanılır.

Türkçede zarflar *zaman zarfları, yer zarfları, azlık-çokluk zarfları ve nasıllık-nicelik zarfları* olmak üzere dört çeşittir.

2.3.4.1. Zaman Zarfları

Metinde, örnek olarak gösterebileceğimiz zaman zarfları şunlardır: érte birle (18a/02), āḫır (2b/07), émdi, (9a/08), kéçe kündüz (3b/05), kéçke (13a/05), soñra **(**25b/09), tüne kün (30a/08), ḳaytadın (24a/10), yéne (6a/03), peşin (18a/03), burun (2a/02)

2.3.4.2. Yer Zarfları

Yer zarfları, boşlukta bir yer ifade eden yer isimleridir. Metinde geçen yer zarfları: anda (6a/10), andın (22a/02), munda (4a/01), mundın (25b/09), narı (17b/08), taşında (10b/08), keyindin (30a/09)

2.3.4.2. Azlık-Çokluk Zarfları

Bu zarflar, miktar ve derece ifade eden zarflardır. Metinden azlık-çokluk zarflarına örnekler: artuġ (15a/05), köp (7b/04)

2.3.4.3. Nasıllık-Nicelik Zarfları

Bu zarflar hal, tavır ve nasıllık-nicelik ifade eden zarflardır. Metinden örnekler: téz (5a/05), rāst **(**8a/11), boş (4a/10), ḳısa (14a/11), belend (6b/04), asta asta (17a/08), ḥaḳīḳī (6a/06), birle (6a/05)

2.3.5. Çekim Edatları

Edatlar mânâları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına mânâları yoktur. Hiç bir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat mânâlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler. Onun için mânâlı kelimeler olan isimlerin ve fiillerin yanında edatlara da vazifeli kelimeler diyebiliriz.[22]

---

21 Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s. 451.
22 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 348.

Edatlar *bağlama edatları, ünlem edatları ve son çekim edatları* olarak üçe ayrılırlar.

2.3.5.1. Bağlama Edatları

Türkçeye sonradan giren bağlama edatları genellikle yabancı kökenlidir. Bağlama edatları cümle içindeki kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri anlam ve şekil yönünden birbirine bağlayan kelimelerdir. Metinde bağlama edatları işlevlerine göre aşağıdaki gibidir:

2.3.5.1.1. Sıralama Edatları: ve (5b/04), bilen (2b/08), ile (13b/04)

2.3.5.1.2. Denkleştirme Edatları: veyā (15a/03), ya-ki (26b/08), ya (13b/05),

2.3.5.1.3. Karşılaştırma Edatları: ya ... ya (22a/05), gāhī ... gāhī (17a/11), ẖ^{v}āh ... ẖ^{v}āh (15a/03), hem ... hem (27a/07), né ... né (3b/11)

2.3.5.1.4. Cümle Başı Edatları cümleleri anlam bakımından birbirine bağlar. Cümle başında bulunan bu edatlar şu şekildedir:

a. Fakat anlamını taşıyan edatlar: ammā (5b/04), līkin (6b/07)
b. Şart cümlelerinin başına gelen edatlar: eger (15a/08)
c. Sebep bildiren edatlar: zīrā ki (7a/02)
d. Sonuç ve açıklama bildiren edatlar: belki (15a/05), émdi (9a/08)
e. Benzerlik bildiren edatlar: néçük (21b/05), gūyā (24b/06)

2.3.5.1.5. Sona Gelen Edatlar cümle içindeki ifadeyi güçlendirmek için cümlenin sonuna gelerek bağlaç görevini yerine gitirirler: ki (12b/10), kim (30a/02), kin (10b/01), danı (23a/03), da (13b/02)

2.3.5.2. Son Çekim Edatları

Bunlar işletme eki vazifesi gören edatlardır. İsimlerden sonra gelerek onların çeşitli zarf hallerini yaparlar. Fonksiyonları bakımından bu edatları hal eklerine benzetebiliriz.[23] Edatların çeşitli işlevlerine göre metinden örnekler:

2.3.5.2.1. Kullanışlarına Göre Son Çekim Edatları

2.3.5.2.1.1. İsmin yalın hali ile birlikte kullanılanlar: içre (4a/01), üçün (19a/09), bilen (20a/10), birle (24a/11), ilen (7b/05), dek (2a/08), dék (5b/08), dép (91/06), içre (4a/01)

2.3.5.2.1.2. Ablatif hali ile birlikte kullanılanlar: soñ (13b/06), soñra (25b/09), oñ soldın (9b/06), özge (11b/02), artuḳ (22b/04)

23 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 365.

2.3.5.2.2. Fonksiyonlarına Göre Son Çekim Edatları

2.3.5.2.2.1. Vasıta ve beraberlik edatları: ilen (7b/05), bilen (21b/11), birle (6a/05)

2.3.5.2.2.2. Sebep edatları: üçün (9b/05), dép (21a/11)

2.3.5.2.2.3. Benzerlik edatları: kibi (3a/03), dék (7a/08)

2.3.5.2.2.4. Başkalık edatları: özge (11b/02), digerni (27b/11), bī-ġayr-ez (18b/08)

2.3.5.2.2.5. Mikdar edatları: teñli (10a/05), mertebe (6a/03)

2.3.5.2.2.6. Zaman edatları: evvel (5a/03), burun (2b/07), soñ (7a/07), yañı (13a/11)

2.3.5.2.2.7. Yer ve yön edatları: üzre (31b/01), içre (4a/01), degi (30a/03), ara (14b/10), narı (17b/08), astıġa (10a/11), üstide (8b/06)

2.3.5.2.3. Tekerrür edatları metnimizde şu şekildedir: ḳaytadın (24a/10), bāz (6a/08)

2.3.6. Yapım Ekleri

Türkçede yapım ekleri *isim yapım ekleri ve fiil yapım ekleri olarak* iki ana grup altında incelenebilir.

2.3.6.1. İsim Yapım Ekleri

Metinde belirlediğimiz isimden isim yapma ekleri ve fiilden isim yapma ekleri şu şekildedir:

2.3.6.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

-an eki çokluk ve topluluk ifade eder: oġlan (28b/06)

-ça eki küçültme bildirir: barça (19b/06)

-çI eki isimlerden meslek isim ve sıfatları yapar. Mesleklerle ilgili şahısları bildirir: yalġançı (4a/07), ḳorḳuçı (6a/07)

-dAş ekleri eşlik ve beraberlik ifade ederler: yoldaşıñ (14a/01)

-ġı, -gi, -ḳı, -ki ekleri aitlik bildiren sıfatlar yapar: ḳoluñdaġı (2b/03), yanımdaġı (30b/08), astıdaki (25a/10), pesendideki (9b/01)

-lI, -lu eki Türkçenin en işlek eklerindendir. İsimden isim ve sıfat yapar: yaḳalı (22b/01), yalavlı (16a/10), yürekli (10b/05), ḳızıllu (8a/07), meñizli **(**10b/06**)**

-lıḳ, -lik, -luḳ, -lük ekleri bulunma, aitlik ve münasebet bildiren sıfatlar yapar: taşlıḳ (18a/01), yigitlikde (32a/06), érliklik (11b/04)

-sIz eki –lI ekinin olumsuz hali olup isimlerden isim ve sıfat yapar: sansız (10a/06), cānsız (2a/10), ferzendsizler (26b/11)

-raḳ, -rek ekleri karşılaştrma ifade eder: ḳattıraḳ (26a/02), érterek (5a/05), érteraḳ (14a/09)

2.3.6.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-a, -e, -ı, -i, -u, -ü ekleri çeşitli anlamlarda isim ve sıfat yapar: ḳorḳuçı (6a/07)

-ġ, -g, -ıġ, -ig, -uġ, -üg (sedasız şekilleri de mevcuttur) ekleri sıfatlar ve iş veya hareket bildiren soyut isimler yapar.

Sıfat bildirenler: açığı (23a/11), artuġ (15a/05), yaraġnı (27a/10)

İsim bildirenler: köyük (1b/03), téşügidin (24b/03)

-ġa, -ḳa, -ge: ḳısḳa (5a/07)

-ġu, -gü, -ḳu, -kü ekleri iş veya hareketi bildirirler: ḳılġuday (9b/09), dégüdey (9b/06), ḳaçḳuday (9b/08), keçküdey (9b/05), uyḳu (27b/01)

-m ekinin birçok işlevi mevcuttur. Metnimizde rastlanan örnekte hareketin sonucunu bildirir: ölüm (20b/10),

-maḳ, -mek ekleri fiillerdeki hareket ve oluşun soyut ismini yapar: bolmaḳ (24b/05), ḳaçmaḳ (6b/07), démekni (18a/05), kelmek (4a/01)

-n, -An, -In, -Un ekleri çoğu kez şahıs isimler olarak kullanılan mücerret fiil isimleri yapar: çıḳandın (26a/01), ékin (1a/03), ḳalın (32a/09)

-ş, -Iş, -Uş ekleri hareketi veya hareketin sonucunu bildiren isimler yapar: turuşnı (24a/05), uruş (27a/10), yürüşni (8a/04), kiriş (20a/09), aytuşġan (3a/09)

-t eki farklı anlamlar ifade eder: uyat (20b/10)

-z, -Iz ekileri ikilik bildirir: köz (21a/06), söz (16a/01)

-ḳ, -k, -aḳ, -ek, -uḳ, -ük ekleri hareketin yerini veya sonucunu bildirir. Bazen alet isimleri yapar: émgek (27a/01), köfük (29b/04), savuḳ (19b/08), yavuḳ (20a/08)

-lıḳ, -luġ ekleri bir hareketi sonlandırmayı bildirir: yarlıḳ (23b/07), yarluġ (12b/09)

2.3.6.2. Fiil Yapım Ekleri

Metinde belirlediğimiz isimden fiil yapma ekleri ve fiilden fiil yapma ekleri aşağıdaki gibidir:

2.3.6.2.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri

-A, -I ekleri geçişli ve geçişsiz fiiller yapar: boşa- (19b/08), sana- (17a/11), oyna- (9a/07), tile- (6a/09)

-lA eki hareketi ifade ederek her türlü isme gelir. Geçişli geçişsiz fiiller türetir: oyla- (23a/02), oynaḳla- (16b/02), saḳla- (22b/07), soraġla- (3a/02), tıñla- (9a/08), közle- (15b/10), izle- (15b/11)

-laş eki –ş işdeşlik ekinin ekleşmesiyle ortaya çıkmıçtır: sırlaş- (27b/11), tatuvlaş- (20a/10), yaḳınlaş- (29a/10)

-rA eki geçişsiz fiiller yapar: örget- (10a/06) (fakat metatez olayı mevcut).

-r eki geçişsiz fiiller yapar: kepür- (31a/05)

2.3.6.2.2. Fiillerden Fiil Yapma Ekleri

-A- eki pekiştirme bildirir: sora- (23b/07)

-Ar-, -Ur-: çıḳar- (26b/05), bitür- (23b/03), tüşür- (23a/04), yaşur- (26b/01), tapşur- (14a/03), ḳatur- (26a/02)

-ra: saçra- (27a/11), uçra- (22b/01)

-tUr-, -dUr- ekleri işlek, ettirgenlik eklerindendir. Geçişli fiiller yapar: çaltur- (26b/07), ḳıstur- (12b/09), keltür- (8b/08), ḳıldur- (5b/10), saldur- (5b/09), kéydür- (12b/07), öldür- (27a/05)

-ker- ettirgenlik eki: ötker- (6b/07), töñker- (28b/05)

-ḳula- eki sıklık veya çokluk ifade eder: uyḳula- (16b/08)

-ġuz-ettirgenlik eki: olturġuz- (8b/06)

-l-, -Il-, -Ul- ekleri pasiflik veya meçhullük bildirir: taḳıl- (22b/09), tökül- (21a/08), uyal- (26a/10), yamıl- (22a/09), yazıl- (3b/08), yıġıl- (18b/10), bükül- (19a/11)

-n-, -In-, -Un- ekleri dönüşlülük ve edilgenlik bildirir: sıġın- (14b/02), ayan- (29b/06), aylan- (13b/10), ilin- (11a/09), körün- (20b/07), yüzlen- (6a/06)

-se- (nadir) eki istek ifade eder: körse-t- (14a/09)

-ş-, -Uş- ekleri birden çok özne tarafından ortaklaşa veya karşılıklı yapılan işi bildirir. İşteşlik ekidir: aralaş- (26a/03), aytuş- (3a/09), ḳaraş- (13a/07), sırlaş- (27b/11), uruş- (30a/10)

-t- eki ettirgenlik eklerindendir: arlat- (7b/08), ayt- (20b/04), bağlat- (12b/08), berkit- (21a/01), tumanlat- **(**20b/07), uzat- (29a/06), yıġlat- (27a/02)

-z-, -Iz-, -Uz- ekleri ettirgenlik ekleridir: aḳız- (31a/02), süz- (29b/11)

2.3.6.3. Birleşik Fiiller

Türkçede olduğu gibi, Çağataycada da birleşik fiiller iki unsurun yan yana getirilmesiyle oluşturulur. Bu iki unsurdan biri, genellikle Arapça ve Farsça, bazen Türkçe bir isim, diğeri ise daima Türkçe kökenli bir yardımcı fiildir. Birleşik fiilerin bir diğer yapısı; iki ayrı fiil şeklinin veya ad soylu sözcük ile bir esas fiilin birleşmesinden meydana gelen fiil şeklidir.

Çağatay Türkçesindeki birleşik fiilleri *bir yanı isim bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller* ve *tasvir fiilleri* olarak iki ana grup altından inclenebilir:

2.3.6.3.1. Bir Yanı İsim Bir Yanı Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller

Bunlar bir ad veya sıfat ile et-, eyle-, yap-, kıl-, ol- ve bulun- yardımcı fillerinin birleşmesinden oluşmuştur. Birleştikleri yardımcı fiilin görevi, bir adı fiil durumuna getirmektir. Dolayısıyla, esas anlam ad üzerindedir. Yardımcı fiil, yalnızca adı "etmek", "yapmak", "kılmak" ve "olmak" anlamları katarak fiilleştiren ve çekim eklerini alan bir işlev yüklenmiştir.[24]

Çağatay Türkçesinde genel olarak kullanılan ana yardımcı fiiller: *ḳıl-, bol-* bazen, şiirlerde özellikle, *ét-, éyle-*. Metnimizde birleşik fiil olarak belirlediğimiz kelime gruplarına örnekler şunlardır:

ḳıl-: ḫafa ḳıl- (12a/09), ḫayāl ḳıl- (30a/07), ḳabūl ḳıl- (9b/09), ṭaleb ḳıl- (11a/02), uruş ḳıl- (8a/04)

bol-: ābād bol- (5b/05), 'āşıḳ bol- (6b/09), ége bol- (26b/06), ḥayrān bol- (11b/05)

ol-: amān ol – (24b/04), ṭalebde ol- (24a/03)

ét-: biryān ét- (19a/01), naṣīb ét- (31b/05), yād ét- **(**8a/02)

éyle-: ḫan eyle- (5a/06), nidā eyle- (13b/09), ümīd eyle- (19a/05)

il-: közge il- (27b/01), ḳulaġıġa il- (25b/08)

ḳalma-: āvāze ḳal- (6b/01), boş ḳal- (4a/10), köñli ḳal- (26a/09)

ḳayt-: bī-kār ḳayt- (18a/08), ḳurı ḳayt- (22a/04)

keltür-: şefī' keltür- (18b/02), tims̱āl keltür- **(**5b/03)

kél-: açığı kél- (23a/11), münāsib kél- (13a/04), selāmet kél- (5a/02)

kéy-: mavut kéy- (28a/02), savut kéy- (22a/07), yarlıḳ kéy- (23b/07)

ayt-: rāst ayt- (8a/11), söz ayt- (2a/07), ḳattıraḳ ayt- (26a/02)

ber-: cān ber- (21b/02), cevāp ber- (13b/08), fātiḥa ber- **(**11b/03)

ḳoy-: at ḳoy- (21b/10), baş ḳoy- (5b/02)

---

24 Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s. 792.

oḳu-: namāz oḳu- (2a/09)

ötker-: cebir ötker- (6b/07), ḳılıçdın ötker- **(**23a/06)

silte-: ayaḳ silte- (29a/10), ḳulaç silte- (29a/08)

sür-: devrān sür- (1b/07), yol sür- (17b/03)

tart-: muḥkem tart- (27b/10), şebgīr tart- (6b/06), ṭanāb tart- (29b/01)

tile-: fātiḥa tile- (10b/10), meded tile- (18b/01)

ye-: ġam ye- (16a/01), ḥesed ye- (9b/11)

yet-: devlet yet- (20a/03), ecel yet- (24a/03), yaş yet- (11b/08)

2.3.6.3.2. Tasvir Fiilleri

Tasvir fiilleri, iki farklı fiilin bir araya gelip kaynaşmasıyla oluşmuş birleşik yapılarda, birinci fiildeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden açıklayan, tasvir eden fiillerdir. İki ayrı fiilden meydana gelmiş bu yapıdaki asıl anlam zarf-fiil eki almış birinci fiildedir. Birinci fiile gelen yardımcı fiil ise esas anlamını kaybederek, anlam kayması yoluyla sözlük anlamından çıkar ve birinci fiildeki oluş ve kılışı tasvir eder.

Çağatay Türkçesinde kullanılan tasvir fiiller: *yeterlik bildiren tasvir fiilleri,tezlik bildiren tasvir fiilleri, süreklilik bildiren tasvir fiilleri,uzaklaşma bildiren tasvir fiilleri* ve *yaklaşma bildiren tasvir fiilleri.*

2.3.6.3.2.1. Yeterlik Bildiren Tasvir Fiilleri

Çağatay Türkçesinde yeterlik ifade eden tasvir fiilleri: al-, bil- ve bol-. Bunlardan metinde yalnızca al- tasvir fiili kullanılmıştır:

al-: bara'l- (11b/09), kéle'l- (16b/04), yata'l- (30a/09)

2.3.6.3.2.2. Tezlik Bildiren Tasvir Fiilleri

Çağatay Türkçesinde tezlik bildiren tasvir filler: bér-, sal-, tüş-. Metinde tek bér- tasvir fiili yer almaktadır:

bér-: boşay bér- (19b/08), cöney bér- (15b/02), korḳa bér- (22a/03)

2.3.6.3.2.3. Süreklilik Bildiren Tasvir Fiilleri

Çağataycada süreklilik ifade eden bar-, ḳal-, kél-, kör-, tur- ve yür- tasvir fiiller hareketin süresini ve yönünü bildirir. Metinde tespit edilenler arasında Kıpçakçada kullanılan yat- tasvir fiili de yer almaktadır:

kel-: barıp kel- (26b/08). Kapalı é'li şekilleri de kullanılmıştır: alıp kél- (8b/05), ḳaytıp kél- (3b/08)

kör-: bére kör- (18b/11), bola ḳör- (19a/07), köre kör- (27a/01)

tur-: oylap tur- (26b/11), yığlap tur- (6b/08). Bunun yanında tur- yardımcı fiilinin r sesinin düşmesiyle zarf-fiil eki almış fiiile bitişik halline de rastlanmaktadır: ḳılatuġan (20b/03)

yat-: çöküp yat- (19b/07), tüşüp yat- (18a/07), tumanlatıp yat- (20b/07)

2.3.6.3.2.4. Uzaklaşma Bildiren Tasvir Fiilleri

Çağatay Türkçesindeki uzaklaşma bildiren tasvir fiiller: két- ve yiber-.

Metinde yalnızca uzaklaşma ifade eden két- tasvir fiili görülür: cönep két- (27b/02)

2.3.6.3.2.5. Yaklaşma Bildiren Tasvir Fiilleri

Çağatay Türkçesinde işlek olmayan, yaklaşma ifade eden tasvir fiil yaz-'tır. Metinde bu tasvir fiile örnek bulunmamaktadır.

2.3.7. Fiil Çekimi

2.3.7.1. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuz biçimi fiilin kök ve gövdesine, kip ve kişi ekinden önce, –ma, -me eklerinin getirilmesiyle oluşur. Geniş zaman olumsuzluk eki –mas, -mes şeklinde kullanılır. Metinden örnekler: ḳılmaġıl (18b/03), ḳalmaġıl (13a/05), bolmasun (22a/06), bilmey (23a/11), kélmese (26b/10), bolmas (32a/01), ölmesdin (1b/07)

2.3.7.2. Şahıs Ekleri

Çekimli fiildeki şahıs ekleri, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın hangi şahıslar tarafından yapıldığını bildiren bir gramer kategorisidir. Dolayısıyla bu ekler, fiildeki oluş ve kılışı bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir. Şekil ve zaman eklerinden sonra gelen şahıs ekleri, kendilerinden sonra yalnız soru ekleri alabilirler.[25]

Türkçede şahıs ekleri, köken bakımından, *zamir kökenli şahıs ekleri, iyelik kökenli şahıs ekleri* ve *emir kipindeki şahıs ekleri* olmak üzere üç grupta incelenebilir:

2.3.7.2.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1.şahıs men/mén: tilemey-men (6b/02), ḳorḳa mén (11a/09), öler mén (26b/08)

2.şahıs sen/sén: ḳılġay sen (6b/05), érür sén (9a/08)

3.şahıs eksiz: bolur (20a/03), közler (20a/10)

25 Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s.571.

Çoğul 1.şahıs mız: ḳarar mız (22a/05), alur mız (23a/03)

2.şahıs siz: ḳıla siz (23b/04), aytur siz (8a/11)

3.şahıs lar/ler: közler (20a/06)

2.3.7.2.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1.şahıs –m: büküldim (19a/11), ḳartaysam (27a/08)

2.şahıs –ñ: ḳıldıñ (8a/01), ḳozġatsañ **(**20a/11)

3.şahıs eksiz: ḳaldı (5a/03), keltürse (10a/03)

Çokluk 1.şahıs -ḳ, -k: ḳılsaḳ (8b/07), kéydik (8a/03)

2.şahıs -ñIz, (bazen) –uñızlar: ḳuçıñız (7b/06), minidiñiz (7b/08), ḳorḳuñızlar (12a/07), boluñızlar (12b/02)

3.şahıs –lAr: çıḳtılar (20b/04), dédiler (6a/10)

2.3.7.2.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

Fiil ve kök gövdelerine gelen kip eki aynı zamanda kişiyi de karşıladığı için kip eklerinden sonra ayrı şahıs ekleri almaz. Emir kipinde her şahıs için ayrı emir eki bulunmaktadır. Bu ekler "Emir Kipi" bölümünde ele alınacaktır.

2.3.7.3. Fiillerde Soru

Bütün fiillere gelen –mU soru eki Çağatay Türkçesinde genellikle yuvarlak şekillidir. Ancak bazen düz şekillerine de rastlanır. Metinde soru ekinin fiile hem bitişmiş hem de bitişmemiş halleri görülmektedir: érdi-mü (23a/02), ketmey-mü (21a/06), bar mu (7b/04), tapşurmay mu (23b/08)

2.3.7.4. Fiillerde Şekil ve Zaman Ekleri

2.3.7.4.1. Bildirme Kipleri

Bildirme ve tasarlama kipleri olarak ikiye ayrılan kipler dokuz fiil şeklini ifade ederler. Bildirme kipleri fiilin gerçekleştirdiği hareketin zamanını gösterir. Türkçede fiiller beş farklı zamanlarda çekimlenirler: Görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, şmdiki zaman ve gelecek zaman.[26]

26 Mustafa Argunşah, *Çağatay Türkçesi,* Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s. 158.

2.3.7.4.1.1. Görülen geçmiş zaman

Çağataycada –DI, -DU görülen geçmiş zaman eki iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenmektedir. Metinden görülen geçmiş zaman çekimine örnekler: sıġındım (5a/09), başurdum (26b/01), eylediñ (13b/04), ḳoyduñ (26a/05), aldı (7a/01), kéydik (8a/03), ḳıldük (24a/02), sürdiñiz (7b/04), kördiler (20b/05), aydılar (6a/09)

2.3.7.4.1.2. Öğrenilen geçmiş zaman

Çağatay Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman üç çeşittir: -mIş +şahıs zamirleri, –p + -Dur/turur, durur + şahıs zamirleri ve -ġan, -gen, -ḳan, -ken sifat-fiil eki + şahıs ekleri/zamirleri. Metinde bu üç çeşit öğrenilen geçmiş zaman çekimine örnekler şu şekildedir:

1. -mIş +şahıs zamirleri: Metinde bu tür öğrenilen geçmiş zaman çekimine tek örnek bulunmaktadır: ḳılmışlarıñ (2b/04)

2. -p + -Dur/turur + şahıs zamirleri: ḳılıp men (15a/02), kélip sén (13b/03), béripdür (7b/03), kétipdür (11b/08), boluptur (26b/06), kelip siz (21a/07), minip siz (21a/09)

3. , -ġan, -gen, -ḳan, -ken sifat-fiil eki + şahıs zamirleri: alġandur (3b/01), aytġanımnı (25b/09), ékendür (26a/08)

2.3.7.4.1.3. Geniş zaman

Geniş zaman ekleri olan –r, -Ar ve –Ur ekleri aynı zamanda şimdiki zaman ifadesi için de kullanılmaktadır. Metinde geniş zaman için örnek olan kelimeler: kelür mén (15a/06), yarar sen (13a/05), érür sen (9a/08), érür (8b/09), dér (5a/10), tüşürür miz (23a/04), érür siz (18b/08), yaraşır (13a/08), ḳılurlar (5b/04), sorar (2b/05), tosar (1b/02)

Çağatay Türkçesinde geniş zamanın olumsuzu, fiile –mAs ekinin getirilmesiyle ifade edilir. Teklik 1.şahısta s sesinin düşmesi ve zamirin ekleştiği şekiller de görülür. Metinden olumsuz geniş zaman eklerine örnek olabilecek kelimeler: érmes mén (29a/07), kirmesem (32a/02), olmasañ (13a/05), yaramas (23a/07), kélemes (12b/10), ölmesem (27a/09)

2.3.7.4.1.4. Şimdiki zaman

Çağatay Türkçesinde şimdiki zaman kipini zarf-fiil ekleriyle *tur-* ve *yorı-* yardımcı fiilleri birlikte oluştururlar.[27] Harezm Türkçesinden itibaren devam edegelen –*A* zarf-fiil ekinin *tur-* yardımcı fiilin geniş zamanı olan *turur* ile bir arada kullanımı şimdiki zaman çekimini oluşturur. Bu çekim Çağatay Türkçesinde geniş bir şekilde

27 Mustafa Argunşah, *a.g.e.*, s. 163.

kullanılmaktadır. Ünsüzle biten fiil tabanlarına gelen -y zarf-fiil eki tur- fiiliyle ekleşerek –ydUr yapısını oluşturur. Olumsuzu –mAydUr şeklindedir. Çağatay Türkçesindeki şimdiki zaman çekiminin şahıs zamirleriyle kullanımı metinde yalnızca tekil 3.şahısta görülmektedir: boladur (16b/04), keriledür (24b/07), uradur (20b/11), tarḳaydur (21a/04)

Şimdiki zamanın olumsuzu fiile getirilen –mAy ekinin şahıs zamirleri ile birleşmesinden oluşur: bérmay mén (17b/04), tilemey-men (6b/02), ḳılmayın (24a/06), ölmey (6b/03), bilmeydür (20b/08), bitürmeyin (23b/03), étmeysüz (19a/01)

2.3.7.4.1.5. Gelecek zaman

Çağataycada iki çeşit gelecek zaman eki bulunur. Asıl olan –ġa, -ge, -ġay, -gey, -ḳay, -key ekleri şahıs zamirleriyle çekimlenir, sıfat-fiil kökenli –ġu, -gü, -ḳu, -kü ekleri ise üzerine iyelik eki veya, bazen, *tur*- yardımcı fiilini alırlar. Asıl gelecek zaman ekleri bazen istek işleviyle kullanılır.

Metinde kullanılan gelecek zaman ekleri şu şekildedir: ḳılġay sen (6b/05), keçkey (3a/10)

Gelecek zamanın olumsuzu –mA + -ġay, -gey + şahıs zamiri şeklinde kullanılır. Metinde şu yapıdaki bir örneğe rastlanılmaktadır: bolmaġay-da (26a/03)

Harezm Türkçesinde mutlak gelecek zaman ve gereklilik ifade eden –ġu, -gü sıfat-fiil ekleri Çağatay Türkçesinde devam edip - ġu, -gü eki + iyelik eki + dUr yapısında kullanılmaktadır. Fakat metinde iki yerde, Karahanlı Türkçesinde olduğu gibi, şahıs ekleri kullanılmamış şekliyle geçmektedir: ḳılġuday (9b/09), alġuday (10b/01)

Bunun haricinde metinde, Kuzey Türkçesinde gelecek zaman ifade eden –A, -y + şahıs ekleriyle çekimlenen şimdiki zaman kipi de kullanılmaktadır: oltura siz (22b/08), toladur (11a/05), uya siz (23b/10), yayadı (8b/11), aytam (5a/06), bara men (15a/02), bararız (21b/05)

2.3.7.4.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kiplerinde zaman ifadesi yoktur. Tasarlama emir, şart, istek ve gereklilik şeklinde orataya çıkar.[28]

2.3.7.4.2.1. Emir Kipi

Emir kipi, yapılması istenen işi kesinliğe bağlayarak emir biçiminde ifade eden bir gramer kalıbıdır. Bu kalıpta kip ekleri ile şahıs ekleri iç içe geçmiştir. Fiil kök veya

28 Mustafa Argunşah, *a.g.e.*, s. 167.

gövdesine getirilen kip eki aynı zamanda şahsı da karşıladığından, kipe ayrıca şahıs ekleri getirilmez. Dolayısıyla, her şahıs için ayrı bir emir eki vardır.[29]

Çağatay Türkçesinde kullanılan ve incelememize konu olan eserde yer alan emir kipleri:

Teklik 1.şahıs -AyIn, -ayım, -Ay: tapşurayın (10a/06), béreyin (10a/08), ḳılay (10a/07), bérey (10a/03),

2.şahıs eksiz, -ġıl, -gil, -ġın, -ḳın: salġıl (13b/09), tilegil (6a/09), aldurġın (26b/07), basḳın (29b/11)

3.şahıs –sUn: bolsun (5a/01), érisün (3b/10)

Çokluk 1.şahıs -aluḳ, -elük: ketelük (22a/05)

2.şahıs –ñ, - ñIz, - ñlAr, -ñIzlAr: déñ (21a/10), tıñlañız (21b/01), alıñız (22b/03), biliñ (20a/01), éşitiñiz (15a/07), alıñlar (22a/07)

3.şahıs –sUnlAr: yürsünler (14a/03)

2.3.7.4.2.2. Şart Kipi

Çağataycada çeşitli işlevlere sahip olan şart kipi, şart haricinde istek ve zarf-fiil olarak da kullanılır. Şart kipi iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir. Metinde geçen şart kipi örnekleriyle aşağıdaki gibidir:

Tekil 1.şahıs –sAm: ḳartaysam (27a/08), bilsem (24b/10)

2.şahıs –sAñ: ḳatsañ (20a/11), ketseñ (14b/01)

3.şahıs –sA: ḳılsa (10a/12), yetse (20a/03)

Çokul 1.şahıs -sAK: barsaḳ (22b/09), körsek (6a/03)

2.şahıs –sAñIz: Metinde örneği bulunmamaktadır.

3.şahıs –sAlAr: Metinde örneği bulunmamaktadır.

2.3.7.4.2.3. İstek Kipi

Öncesinden yapılması için tasarlanan bir işin veya hareketin istendiğini, niyet edildiğini bildiren istek kipinde Çağatay Türkçesinde gelecek zaman –-ġay, -gey, -ġa, -ge eklerinden faydalanılır. Bunun yanında -maḳçı –mekçi ve emir kipi ekleri de istek fonksiyonundadır. Metinden istek kipine örnekler: alġay sen (11b/11)

Batı Türkçesindeki -A istek kipinin kullanımını Çağatay Türkçesinde de görmek mümkündür: uya siz (23b/10), aytam (5a/06), bile men (30b/07)

2.3.7.4.2.4. Gereklilik Kipi

29 Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s. 665.

Tasarlanan hareketin gerekli olduğunu bildiren kip, Çağataycada *kérek* kelimesi ile yapılır. *kérek* kelimesi bildirme ile (*kérekdür, kérek durur/turur*) geldiği gibi -*mAK kérek*, -s*A kérek* vb. yapılarla da ifade edilir. Bu dönemde nadiren –*mAlI* ekine rastlanır.[30] Ancak metinde gereklilik kipine örnek bulunmamaktadır.

2.3.7.5. Birleşik Çekim

Bildirme ve tasarlama kipleri ile bildirilen ve tasarlanan hareketlerin görülen geçmiş zamanda, öğrenilen geçmiş zamanda veya şart şeklinde ortaya çıktığını veya çıkacağını ifade etmek için birleşik çekimlere baş vurulur. Birleşik çekim iki çekimli fiilin bir araya gelmesinden, birlikte kullanılmasından ibarettir.[31] Çağataycada birleşik çekim *é-* ve *ér-* fiileriyle yapılmaktadır. Fiil çekimleri *hikaye birleşik çekimi, rivayet birleşik çekimi* ve *şart birleşik çekimi* olmak üzere üç çeşittir. Fakat incelediğimiz metinde fiilin birleşik çekimi, yalnızca, *hikaye birleşik çekimi* ile yapıldığı görülmüştür.

2.3.7.5.1. Hikaye Birleşik Çekimi

Çağatay Türkçesinde görülen geçmiş, öğrenilen geçmiş, şimdiki, geniş, gelecek zaman ve şartın hikayesi é-, ér- fiillerinin görülen geçmiş zaman çekimiyle yapılır. Metinde karşımıza çıkan birleşik çekimlerin örnekleri şu şekildedir:

Öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi: ārā-perdāz bérip turup érdi (24b/01)

Geniş zamanın hikayesi: dér érdi (17b/09), barur érdi (18a/03), bilür érdi (6b/08), ḳalmas ér- (8b/07), yibermes érdim (11b/08), ḳarar érdi (18a/06)

Şartın hikayesi: bolsam érdi (11b/07)

2.3.7.6. Asıl Yardımcı Filler ve Bildirme Ekleri

-i fiili Eski Türkçede er- şeklinde idi. Asıl yardımcı fiil olan ve bütün kipleri bulunan er- fiilinin Batı Türkçesine geçerken r'si düşmüş, e>i değişmesi ile vokali de değişerek i- şekli ortaya çıkmıştır. Öte yandan fiilin çekim sahası da daralmış ve i- fiili Batı Türkçesinin başından beri dört çekim şekli içinde kullanıla gelmiştir.[32] Bildirme vazifesini gören ér- fiili isimlere geldiğinde geniş zaman ile çekimlenir. Bunun yanında Çağatay Türkçesinde –tur, -dur, turur, durur ve bol- fiilleri asıl yardımcı fiil olarak da kullanılmaktadır. Metnimizde isimlerle kullanılan ana yardımcı fiiller şu şekildedir:

30 Mustafa Argunşah, *a.g.e.*, s. 172.
31 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 320.
32 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 316.

ér- fiilinin geniş zamanla ekleşmesi: Siz érür siz (8b/10), Sén érür sén (9a/08), ul érür

Görülen geçmiş zamanla ekleşmesi: édim (18b/03), érdiler (7a/01)

2.tip öğrenilen geçmiş zamanla ekleşmesi: ékendür (26a/08)

Çağatay Türkçesinde olumsuzluğu bildirmek için, ér- fiili geniş zaman olumsuzu -mes ile birleşmektedir. Metinde yalnız bir yerde geçmektedir: érmes (29a/07)

-tur, -dur yardımcı fiilinin geniş zaman biçimi ve turur, durur ana yardımcı fiiller 3.şahıslarda kullanılır: yoḳtur (4b/03), ṣıfatdur (8b/04), köp turur (11b/10) Fiillerden sonra geldiğinde kuvvetlendirme ve ihtimal bildirir: ḳalġandur (3b/02), yatıpdur (30a/03), yatıp durur (19b/07)

bol- fiili de Çağatay Türkçesinde ér- yardımcı fiili fonksiyonunda kullanılmıştır. Metinde isimlerden sonra gelen örnekleri şunlardır:

Geniş zaman çekimiyle yapıldığında: ḫazān bolur gülşende bāġ (01a/08), sen kelgünçe ġamġa bolur mén hem-dem (14b/01)

Görülen geçmiş zaman ekiyle birlikte kullanıldığında: tuman boldı (24b/02), āḫır zamān boldı (25a/07)

Öğrenilen geçmiş zaman ile kullanıldığında: ceng-bas yatupdur (30a/03), peymānesi tolupdur (23a/01)

Şart çekiminde: bolsa (25b/05), bolsa (7b/05)

Emir kipiyle çekimlendiğinde: bolsun (14a/01), bolsun (2b/02)

2.3.7.7. Sıfat-Fiiller (Partisipler)

İsim hususiyetleri taşıyan fiil şekillerine partisip denir. Bunlar, isimler gibi, çokluk, iyelik ve hal ekleri ile çekim edatlarını alabilirler; özne, nesne, sıfat, zarf niteleyicisi ve bir cümlede fiilin isim unsuru olarak kullanılabilirler. Diğer taraftan, bunlar, zamanı belirlemede, özne, nesne veya zarf niteleyicisi elde etmede, olumlu ve olumsuz şekilleriyle fiillerin yerini alırlar.[33]

Çağatay Türkçesinde kullanılan partisip ekleri ve bu eklere metinden örnek olan kelimeler:

33 Janos Eckmann, *a.g.e.*, s.

-ġan, -gen, -ḳan, -ken partisibinin kullanım şekilleri iki çeşittir: Hareket ismi bildirenler ve özne ismi veya devam eden ve tamamlanmış fiilin hareketini bildirenler.

1.Hareket ismi bildiren partisipler: yığılġanda (18b/10), bérgen (27a/05), soḳḳan (28a/05), aytken (9b/09)

2. Özne ismi veya devam eden ve tamamlanmış fiilin hareketini bildirenler: alġan (31b/02), bilgen (20b/02), étken (3b/04)

-ġu, -gü, -ḳu, -kü partisibi gelecek ve gereklilik ifade eder. İncelediğimiz metinde bu partisip ekleri edatla bitişik kullanılır. Örnekler şu şekildedir: alġuday (10b/01), dégüdey (9b/06), kélgüdey (10a/01), taşḳuday (9b/07), téşküdey (9b/05)

-maḳ, -mek hareket ismi bildiren partisip eki fiil ismi, iyelik, çokluk ve hal ekleri alabilirler. Bunun haricinde Çağataycada,

-maḳ, -mek bol- veya *é(r)-* yapısı "niyet etmek,karar vermek, belirlemek" anlamında kullanılır: almaḳ boldı (6b/06), ḳaçmaḳ bolmadı (6b/07)

maḳçı, -mekçi bol- veya *é(r)-* yapısı "üzere olmak, kararlaştırmak, belirlemek" anlamında kullanılır: ḳa[y]tmaḳçı boldı (20b/09), baş ḳılmaḳçı boup (9b/03), cevāp bermekçi bolup (13b/08)

-r, -Ar, -Ur ekleri geniş zaman partisibidir. Metindeki örnekler şu şekildedir: kélür (3b/08), çıḳar (17a/07), içer (21b/08)

-mAs olumsuz geniş zaman partisibi metinde ismin ablatif haliyle kullanımına rastlanır: sormasdın (2a/08), almasdın (2b/03)

-mIş partisibi Çağatay Türkçesinde işlek değildir: ḳılmışlarıñ (2b/04)

2.3.7.8. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)

Gerindiumlar hareket hâli ifade eden fiil şekilleridir. Bunlar ne fiil çekimleri gibi şekle, zamana ve şahsa bağlanmış bir hareket, ne partisipler gibi nesne ifade ederler. Gerindiumlar şahsa ve zamana bağlanmayan mücerret bir mücerret bir hareket hâli karşılarlar. Hal ve durum karşılayan kelimelere zarf diyoruz. Şu halde gerundiumlar fiillerin zarf şekilleridir. Onun için partisipe isim fiil dediğimiz gibi, gerundiuma da *zarf fiil* diyebiliriz.[34]

Metinde geçen partisip eklerine örnekler şu şekildedir:

-a, -e, -y ekleri belirsiz gerundiumu belirtir: ḳorḳa (22a/03), ḳaça (20a/08), körüne (20b/06), bére (18b/11), boşay (19b/08), cöney (15b/02). Olumsuz şekli –may, -mey, -

34 Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 338.

mayın, -meyin'dir. ḳalmay (30b/11), kéçikmey (5a/05), ḳılmayın (24a/06), bilmeyin (13b/05)

Metinde belirsiz gerundiumun diğer fiillerle kullanımı:

al- fiiliyle: yüre almas (20a/07)

bér- fiiliyle: ḳorḳa bérdi (22a/03), körüne bérdi (20b/06), kéte bérdi (27b/02), boşay bérdi (19b/08), cöney bérdi (15b/05)

kör- fiiliyle: bére kör (18b/11)

tur- fiiliyle: ḳıla turġan (20b/03)

-ġanda, -gende gerundiumu sıfat-fiil eki ile bulunma halinin birleşmesinden oluşur. "-dığında, -diğinde" anlamını taşır: yığılġanda (18b/10), bolġanda (5b/05), dégende (7a/03), kélgende (6a/04)

-ġunça, -günçe gerundium ekleri –ġu, -gü sıfat-fiil eki, n yardımcı sesi ve –ça, -çe eşitlik ekinin bir araya gelmesinden oluşur. "-dıkça, -dikçe" ve "-ıncaya, -inceye kadar" anlamlarını taşır: kélgünçe (14a/04), körgünçe (5a/03), ölgünçe (13a/09)

-p gerundiumu ünlüyle biten fiillere doğrudan eklenir, ünsüzle bitenlere araya bir yardımcı ses getirilir. Metinde –ep, -ben, -eben, -iben şekillerine de rastlanır: cönep (24a/09), cövdürep (28b/01), eyleben (5a/06), kéleben (13a/11), kéliben (5a/05)

METİN

[01a] (1) Ġazel-i Ġarīb

(2) Devrān öter dürkün dürkün
Āḫır zamān bolur bir kün

(3) Ādam-zādnıñ aṣlı ékin
Ékken kélip orar bir kün

(4) Bu dünyā kārvān-sarāydur
Temāşāsı hāy hūydur

(5) Ādam-zādnı aṣlı ḳoydur
Bir aç böri ḳırar bir kün

(6) Oylasañ bu dünyā yalġan
İşi barçası ārmān

(7) Ādam-zādnıñ aṣlı saman
Yel kélse sav[u]rar bir kün

(8) Ölümniñ destidin ṣad-dāġ
Ḫazān bolur gülşende bāġ

(9) Ādam-zādnıñ aṣlı tofraḳ
Yel kélse sav[u]rar bir kün

[01b] (1) Dünyā néçedin ḳalandur
Āḫırı bir kün talandur

(2) Ādam-zādnıñ aṣlı añdur
Mergen yolın tosar bir kün

(3) Tuman bolur néçe büyük
Yüreklerge salur köyük

(4) Ādam-zādnıñ aṣlı kéyik
Ṣīr-i ġurrān ḳırar bir kün

(5) 72/34 bolġıl ḫasta
Bolmaġıl yüz miñ heveste

(6) Söz başlaġıl āheste āheste[35]
İssiz ‘ömrüñ öter bir kün

Temṯil/Oḫṣaş

(7) Ey yārānlar müsülmānlar
Ölmesdin burun devrān sür

(8) Yār cora mihr-bānlar
Ölmesdin burun devrān sür

(9) Cānıñdur teniñde bülbül
Cānıñ kétse teniñdür çöl

(10) Ādam-zād aṣlıñ ḳızıl gül
Solmasdın burun devrān sür

[02a] (1) ‘Azrā’il séniñ ḳaṣdıñda
Almas ḳılıçı destinde

(2) Bir küni séniñ üstiñe
Çıḳmasdın burun devrān sür

35 Vezin geregiyle heste heste yazılmış olmalı.

(3) Daraḫtlardın tökülür yafraḳ
Ḫumār közge tolar tofraḳ

(4) Kefeniñ boynıña ḳılġaḳ
Bolmasdın burun devrān sür

(5) Ḳabırġıñ yerge şaylanıp
Ḳolıñ aldıña baylanıp

(6) Tiliñ arḳanġa aylanıp
Yatmasdın burun devrān sür

(7) Tıñla aytġan sözüm méniñ
Eger bolsa ‘aḳlıñ séniñ

(8) Yılan çıyan gül dek téniñ
Sormasdın burun devrān sür

(9) Ġanımatdur oşbu ḥayāt
Namāz oḳup ḳılġıl ḫayrāt

(10) Yıġaçdın ḳılġan cānsız at
Minmesdin burun devrān sür

(11) Ḳuvanma dünyā işige
Kefīliñ[36] bérmes kişige

[02b] (1) Ḳarangu közniñ işige
Kirmesdin burun devrān [sür]

(2) Ḫudā dép ḳıl künde zārıñ
Ḥaḳ bolsun dāimā yāriñ

36 Metinde كفلنک şeklindedir.

(3) Ḳoluñdaġı iḫtiyārıñ
Almasdın burun devrān sür

(4) Münkir nekīr anda kirer
Ḳılġan ḳılmışlarıñ terer

(5) Barçasını bir bir sorar
Sormasdın burun devrān sür

(6) 72/34 bolġıl faḳīr
Faḳīrlerde bolġıl ḥaḳīr

(7) Bu teniñdin cānıñ āḫır
Almasdın burun devrān sür

Temṣīl

(8) Tınma yıġla ġarīb köñlüm
Ādam bilen Havva ḳanı

(9) Āḫır bir kün yeter ölüm
Nūḥ nebīyullāh ḳanı

(10) Ḳazı-çu dép nidā kélgen
Ul nidānı ber-ḥaḳ bilgen

[03a] (1) Yalġuz oġlun ḳurbān ḳılġan
Ḫalīl-i bā-ṣafā[37] ḳanı

(2) Hicrānda özin dāġlagen
Her kimsedin soraġlaġan

37 Metinde باصفی şeklindedir.

(3) Ḳırḳ yıl ḳuzum dép yıġlaġan
Ya‘ḳūb kebi dānā ḳanı

(4) Özini bāzāra salġan
Bir ḳız kélip satıp alġan

(5) Mıṣr élinde pād-ṣāh bolġan
Ul Yūsuf-ı bernā ḳanı

(6) Tört miñ havādın ḳurt éngen
Tenesini yetti yıl yégen

(7) Ul belāġa ṣabr eylegen
Eyyūb-ı mā-sivā ḳanı

(8) On bir yıl tınmay ḳoy baḳḳan
Rāżī bolup ḥaḳnı tapġan

(9) Ṭūr dağında rāz aytuşġan
Mūsā Kelīmullāh ḳanı

(10) Bu dünyā bir kārvān-sarāy
Néçe yıl keçkey néçe ay

(11) Oylasañlar né ṣāh né bay
Nān tapmaġan gedā ḳanı

[03b] (1) Bu dünyā aṣlı yalġandur
Yalġançı köñlüñ alġandur

(2) Néçe érlerdin ḳalġandur
Mén mén dégen yigit ḳanı

(3) Ḥükūmeti yurtdın ötken
Āvāzesi kökke yetken

(4) Yer yüzini tesḫīr étken
İskender dék pād-şāh ḳanı

(5) Ḥaḳdın tınmay soraġlaġan
Kéçe kündüz zār yıġlaġan

(6) Şefā‘at-ḳadrin baġlaġan
Muḥammed Muṣṭafā ḳanı

(7) Kélgil émdi ġarīb 72
Sözle sözle barça dil-sözi

(8) Yazılġan soñ kefen yüzi
Ḳaytıp kélür dünyā ḳanı

(9) Ḳıṣṣa-i Köroġlı

(10) Érisün dağlarnı ḳarı
İncilme köñlüm ṣabr eyle

(11) Né gül ḳaldı né gülzārı
İncilme köñlüm ṣabr eyle

[04a] (1) Elmīsāḳdın munda kélmek
Cesed içre bir cān kirmek

(2) Bir kün bolmaḳ bir kün ölmek
İncilme köñlüm ṣabr eyle

(3) Sözlerimde köptür ḫaṭā
Birge yıġla mén köz duta

(4) Ḳanı şunday ādam ata
İncilme köñlüm ṣabr eyle

(5) Yaman ādam sözin bilmes
Aytġanıñı dünyā ḳılmas

(6) Bu devrānlar ikki kélmes
İncilme köñlüm ṣabr eyle

(7) Bu dünyānıñ özi yalġan
Bu yalġançı köñlüñ alġan

(8) Néçe néçe erdin ḳalġan
İncilme köñlüm ṣabr eyle

(9) Né tav ḳalar né taş ḳalır
Né ḳarı ḳalur né yaş ḳalır

(10) Āḫırda dünyā boş ḳalır
İncilme köñlüm ṣabr eyle

(11) Efsūs ḳılma köñül nā-çār
Bī-ṣabrıdın devlet ḳaçar

[04b] (1) Devlet éşigin ṣabr açar
İncilme köñlüm ṣabr eyle

(2) Köroġlı bék bolġıl şeydā
Ārmānı yoḳ ādam ḳayda

(3) Oġul ḳızdan yoḳtur payda
İncilme köñlüm ṣabr eyle

(4) Ḳār yā ber men mekon ḳahr u i‘tāb[38]
Her ḫaṭā-yı refte bāşed der-kitāb

(5) Īn ḫaṭā-yı refte ra taṣḥīḥ kon
Vezkerem Vallāhu a‘lem bi’s-ṣavāb

(6) Ger ḫaṭım āşüfte bolsa dūstān ‘ayb eylemeñ
Ḥadīṯ-i dehr-i dīdin ḫāṭrım āşüftedür

(7) Ḳalem çūb siyāhī āb ādem ḥāk kāġaz ḫıs
Bedīn esbāb-ı nā-lāyıḳ çegüne ḫaṭ nevīsed-kes

(8) Her ki ḫāned du‘ā ṭama‘ dārem
Zonki men bende-i güneh-kārem

[05a] (1) Collarıñda Ḫıżır bilen çiltenler
On İkki İmāmlar bolsun meded-kār

(2) Saḳ barıp cān balam kélgil selāmet
Düşmenge ḳılmasun égem melāmet

(3) Evvel Ḫudā ḳaldı pīrge tapşurdım
Tā körgünçe ḳuzım seni emānet

(4) Suvġa[39] bolsun İlyās hemişe yarıñ
Çölde Ḫıżır bolsun hem ġam-ber-ārıñ

(5) Yolıñ bolsun téz kéçikmey kéliben
Érterek körsetgil kélip didārıñ

---

38 Yukarıda 4b/04-4b/08 arasında Farsça olarak yazılan beyitlerin anlamları şöyledir:
(4b/04) Ey ḳadın bana eziyet etme, her hata kitaba girmiştir.
(4b/05) Bu girmiş olan hatayı düzelt, ve kerem sahibi olan Allāh her şeyin en iyisini bilir.
(4b/06) Eğer yazım dağınık olsa aybetmeyin, olay ve alçak mihirden hatrım dağınıktır.
(4b/07) Kalem çöp, su siyah, insan toprak ve kaġıt ıslak, bu uygun olmayan esvaplarla nasıl insan hat yazabilir ki.
(4b/08) Her dua okuyandan dua beklerim, çünkü ben günahkar bir kulum.

39 Metinde ساغه şeklinde yazılmıştır.

(6) Ḳırḳ Yigitke ḫan eyledim öziñni
İḫtiyāṭ[40] eyleben aytam söziñni

(7) Yolıñ bolup ḳısḳa ḳalıñ cān balam
Kélip körset sen érteraḳ yüziñni

(8) Sen ketseñ köñlüme tüşer toda ġam
Sen kelgünçe ġamġa bolur mén hem-dem

(9) Yer yüzinde pīrler ḳoymay sıġındım
Saḳ barıp selāmet kélgil cān balam

(10) Köroġlı dér mén ḳılur mén zār-zār
Pīrler bolsun sen balamġa meded-kār

(11) Tā körünçe men tapşurdım emānet
Hemme pīrler saña bolsun meded-kār

[05b] (1) El-ḳıṣṣa Ḥasan Ḫan atasını bu sözini éşitip tāb ṭāḳatı ḳalmadı. (2) Ayaġıġa baş ḳoyup zār-zār yıġlap bir néçe yerlerdin tims̱āl (3) keltürüp bir söz aydı:
Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm
(4) Ammā ravyān-ı aḫbār ve naḳı[l]lar āṣār andaġ rivāyet ḳılurlar kim zamān (5) zamān bolġanda Çenbil ābād bolġanda Çenbilniñ evvelki ḥākimi Aġalıḳ Ḫan boldı. Ul ölgendin (6) soñ on beş yaşında, ṭılla çaḳası başında, Ḳırḳ Yigit ḳaşında, Köroġlı (7) Sulṭān ḥākim bolup, tuġ baydaġı şaraḳlap, ṭılla ḳalḳanı dırıllap, pöpekli (8) nayzası parıllap, şīr dék bolup, Çenbilni ābād ḳılup ve eṭrāfnı ḳırḳ (9) ferseng yerdin ḳal'a saldurup, belendlikni ḳırḳ ḳulaç ve énini altı ḳulaç (10) ḳılıp ve ḳorġanı eṭrāfıda yüz doḳsan cebe-ḫāne ḳıldurup ve içidin (11) yüz seksen serdābe ḳazdurup ve içidin yetti miñ mescid yüz éllik medrese [06a] (1) binā ḳılup, andaġ ābād ḳıldı ki anı taḫtnıñ aldıda taḫt-ı Süleymān bī-kār (2) bolup ve lāle-zārını aldıda İrem Bāġı (bāġı) bī-kār boldı ve her kim Çenbilni (3) bir mertebe körse ārmān ḳılıp kéter érdi, "yéne bir körsek" dép. (4) Ammā Köroġlı Sulṭān

40 Metinde احتياد şeklinde yazılmıştır.

otuz yaşıġa kélgende Ḫᵛāce Ḫıżır ‘aleyhi’s-selām (5) Ḳırḳ Çiltenler ve On ikki İmām birle kélip Köroġlını ḥaḳḳıġa du‘ā ḳılıp Pīr (6) ḥaḳīḳī boldılar ve Köroġlıġa her né belā yüzlense alarnı red (7) ḳılıp her belādın ḳorḳuçı alar boldı. Ammā ḳırḳ yaşıġa kélgende (8) bāz Ḫıżır ‘aleyhi’s-selām birle Ḳırḳ Çilten ve On ikki İmām kélip Köroġlıġa (9) aydılar: “Ey Sulṭān séniñ né maṭlabıñ bar, bizdin tilegil. Biz saña Ḥaḳ Ta‘ālā- (10) dın tilep ālıp bérelik” dédiler. Anda Köroġlı Sulṭān aydılar: (11) “Ey buzurglar, méniñ ata babam bul vilāyetke pād-şāh bolup ötti. Hīç [06b] (1) ḳaysınıñ keynide āvāze ḳalmadı. Méniñ evvel ‘ömrüm uzun bolsun. İkinçi dañḳım bolsa (2) özge nemerse tilemey-men” aydı. Anda Pīrileri Allāh Ta‘ālādın Köroġlıġa (3) yüz toḳsan ....ve yéne aydılar: “Ey Köroġlı, yā öziñ ölmey ẕerre yamanlıḳ körme- (4) gil ve yéne tā ḳıyāmatġaça érlikiñni dañkıñ kündin künge belend bolup dünyānı (5) taḫt-ı pāyige tesḫīr ḳılġay sen” dédi. Anda Köroġlı Sulṭān Pīrilerni du‘āsı birle andaġ (6) bir evc boldu ki her vilāyetġa şebgīr tartıp barsa almaḳ boldı, ḳaçmaḳ (7) bolmadı. Līkin Ḳızılbaş ḥalḳıġa andaġ cebirni ötkerdi ki āl-ı Köroġlı (8) keldi dép, ḳızılbaşnıñ yıġlap turġan balalar[ı] der-ḥāl dem bilür érdi. (9) Ammā (ammā) éllik yaşında Köroġlı dañḳıġa ‘āṣıḳ bolup Kūh-ı Ḳaf Taġnı perīlerni (10) pād-şāhı Aġa Yūnus Perī kélip tégdi ve éllik beş yaşında İrem Bāġıdın Gülnārı (11) Perī kélip tégdi ve altmış yaşında Hindüstāndın Miṣḳāl Perī kélip tégdi [07a] (1) ve toḳuz ḳızını ādam-zāddın aldı. Alarnı her biri birbiridin ḫūş-rūy érdi- (2) ler. Bul on ikki ża‘īflerdin hīç ferzend bolmadı. Zirā ki pīrileri (3) üç mertebe tile dégende dañkını tilep ferzend tilemediler. Yüz yaşıġa (4) kélgende Köroġlı Sulṭānġa ferzend dāġı ötüp bī-ferzend bolġanıġa ḫafa bolup (5) İṣfahān şeheridin Ḫaldar Ḫan dégen oġlı Ḥasan Ḫandı alıp ḳaçıp kélip (6) Ḥasan Ḫandı oġlum dép, iskesem gülüm dép, cān-ı dilim dép, ölsem ornımda mīrāṣ- (7) ḫor dép, ferzendim, ḳol ḳanatım dép özige oġul ḳıldı. Ḥasan Ḫan kélgen soñ (8) Çenbil andaġ ābād boldı ki heç nemerse Köroġlıġa ẕerre dék köñlige almadı ve (9) Ḥasan Ḫandı hem yigitlere ser-dār ve içi taşı ordanı aña taşladı (10) ve barça iḫtiyārnı Ḥasan Ḫan aldı. Şul ṭarīḳa bāz béş yıl ötti. Ammā Köroġlı (11) Sulṭān Ḥasan Ḫanġa bir mihr bozulup ve él yurtıdın köñli tınıp, Ḥasan Ḫan [07b] (1) aldında Ḳırḳ Yigit yanında mey-ḫānede olturup Köroġlı Sulṭān (2) yigitlerge bir söz aydı:

(3) Söz aytar mén éndi boldım yüz elvān
Bu devletni baña béripdur mevlān

(4) Çenbil Bélde sürdiñiz köp devrān
Ḥālī hem ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(5) Savaş bolsa şīrīn cāndın kéçiñiz
Düşmenleri nayza ilen yençiñiz

(6) Esilep esilep saf yéridin ḳuçıñız
Ḥālī [hem] ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(7) Her né dép emr étsem unı ḳıldıñız
Méni öziñize ser-dār bildiñiz

(8) Arḳumaḳnını arlatıp mindiñiz
Ḥālī hem ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(9) Kefen tonın ġanımlarġa piçtiñiz
Düşmenlerni yürek baġrın téştiñiz

(10) Suv ornıġa ‘araḳ şarāb içtiñiz
Ḥālī hem ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(11) Bir taġım Asḳardur bir taġım Balḳan
Çenbil çār-ı ḥākim émiş özümni Darḫan

[08a] (1) Yā ḳıldıñ şaylanıp kerk teri ḳalḳan
Ḥālī hem ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(2) Kéyim ḳıldıñ zerbāb bilen mavutnı
Uruşda yād éttim pīrim Dāvudnı

(3) Silap kéydik aḳ kirevke savutnı
Ḥālī hem ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(4) Heves ḳılıp Ḳızılbaşġa yürüşni
Rüstem dék meydānda ḳılıp uruşnı

(5) Bélge saldıñ sere altun ḳılıçnı
Ḥālī hem ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(6) Almas ḳılınç bağladıñlar béliñe
Düşmen ḳorḳup çıḳalmadı yolıña

(7) Ḳızıllu nayza bérdim ḳolıña
Ḥālī hem ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(8) Bu sözlerni aytġan Köroġlı Sulṭān
Ḥaḳ Ta‘ālā bizge bolsun mihr-bān

(9) Ortamızda kāse gül boldı Ḥasan Ḫan
Ḥālī hem ārmānıñ bar mu Ḳırḳ Yigit

(10) Anda yigitler Köroġlı Sulṭānnı bul sözlerni éşitip aydılar: “Ey Sulṭān (11) rāst aytur siz. Bizler evvelā[41] Ḫudā ḳaldı sizniñ devletiñizni sāyeside [08b] (1) içmegenimizni içip ve kéymegenimizni kéyip hīç nemedin zerre dék (2) ārmānımız ḳalmadı. Līkin bir ārmānımız şul-ki; şul vaḳtide Ḫünkār Şāhnı (3) élinde Bulduruḳ Ḳaṣṣāb dégen bar érmiş. Ḥüsnini körgen kişi (4) atdın yıḳılur érmiş. Uşol ‘Avażnıñ özi ferişte ṣıfatdur. (5) Ḫıl‘at ġılmān ṣūret érmiş. Uşol ‘Avażnı alıp kélip siz unıñ (6) tiziñiz üstide olturġuzup oġul ḳılıñ ve bizler bég-zādemiz (7) ḳılıp, ortamızġa alıp ḫidmet ḳılsaḳ hīç ārmānımız ḳalmas érdi”. (8) Yigit Köroġlı[ġa] ḳarap, bir néçe yerlerdin timṣāl keltür dép, biz söz aydı:

(9) Ḳulaḳ salıp éşit Çenbilni şāhı
Ḳırḳ Yigitni bir ārmānı şul érür

(10) Siz érür siz bizge püşt [ü] penāhı
Ḳırḳ Yigitni bir ārmānı şul érür

(11) Sén ölgen kim çaçını yayadı
Bī-ferzendniñ ötgen ‘ömri żayādı

41 Metinde اولی şeklindedir.

[09a] (1) Ḫudā sizdin bir ferzendni ayadı
Ḳırḳ Yigitni bir ārmānı şul érür

(2) Çerḫ kéçer dégenimni ḳılmadı
Dünyādın öteri bende bilmedi

(3) Çenbil Bélde bir mīrāṣ-ḫor bolmadı
Ḳırḳ Yigitni bir ārmānı şul érür

(4) Yarḳıllatıp ṭılla dabıl tuymadıñ
Hevesiñ kölige şunḳar çuymadıñ

(5) Talpındurup bir balanı süymediñ
Ḳırḳ Yigitni bir ārmānı şul érür

(6) Baḳmadıñ ḳuzum dép ferzend yüzige
Bir ferzendni Ḫudā bérip öziñe

(7) Çıḳarup oynatmay anı tizige
Ḳırḳ Yigitni bir ārmānı şul érür

(8) Ḳırḳ Yigitni tıñla émdi bu āhı
Sén érür sén ġarīblerni penāhı

(9) Ḳası birin aytelik Çenbilni şāhı
Ḳırḳ Yigitni bir ārmānı şul érür

(10) El-ḳıṣṣa Köroġlı Sulṭān Ḳırḳ Yigitdin bu sözlerni éşitip, öziniñ bī- (11) ferzendlikige ḫafa bolup, ‘Avaż Ḫannı alıp kélip, Çenbil yurtı, Ġır Atını, [09b] (1) defterde ḫaṭnı, ḳatardaġı narını, ḫazīnedeki zerini, pesendideki (2) barını égesi ölse mīrāṣ-ḫor ḳılmaḳçı, ġāyıbāne ‘Avaż Ḫannı özige (3) ḳıyāmatlı oġul ḳılıp ve Ḳırḳ Yigitke baş ḳılmaḳçı bolup ḳoluġa bir kāse (4) şarāb alıp “ṭaleb-kār bar mu” dép, “bul ḫidmet-kār” dép söz aydı:

(5) Méniñ üçün bir cāndın keçküdey
Ġanımlarnı yürek baġrın teşküdey

(6) Oñ soldın bir ġarāmāt bar mu kin
Şul kāseni mén alayın dégüdey

(7) Ḫidmet bolsa deryā dayın taşḳuday
‘Ummān dayın kéleridin açḳuday

(8) Bu kāseni tekin déme yārānlar
Ḫünkārdın ‘Avaż alıp ḳaçḳuday

(9) Aytken sözni derrov ḳabūl ḳılġuday
Ḫidmetke özini ber-cā bilikdey

(10) Öñ[42] soldın bir ġarāmāt bar mu kin
Şul kāseni men alayın dégüdey

(11) Düşmenler ḥased yep ölgüdey
Ḫidmet bolsa arġumaḳḳa mingüdey

[10a] (1) Bu kāseni tekin déme yarānlar
Ḫünkārdın ‘Avażnı alıp kélgüdey

(2) Ārmānım yoḳ körsem anı boyını
Altundın yasayın anı üyüni

(3) ‘Avaż cāndı her kim alıp keltürse
Ḳırḳ küngeçe bérey anıñ toyını

(4) Ḫidmet-kārge ḳatar bilen nar bérey
Pesendimde her néçe ki bār bérey

42 Metinde اوینک şeklindedir.

(5) ‘Avaż cāndı her kim alıp keltürse
Boy teñli ḳılıp aña zer bérey

(6) Örgeteyin aña sansız ‘ilimni
Tapşurayın aña Çenbil Bélimni

(7) ‘Avaż cāndı her kim alıp keltürse
Ten-ḫ^{v}āh ḳılay aña Yomud élimni

(8) Béreyin mén aña behr-i Yemeni
Fedāsı eyleyin aña nehr-i Yemeni

(9) ‘Avaż Ḫandı her kim alıp keltürse
Aña bérey Çenbil Béldey şeherni

(10) Şahan-şāh déyüler aṣlı ẕātımnı
‘Avaż aldı méniñ köñül şādımnı

(11) ‘Avaż oġlum kélse ḳalsa be-nā-gāh
Astıġa mindirsem bul Ġır Atımnı

(12) Köroġli dér mén ḳılur mén zār zār
Né ḳılsa ḳudretli Ḥaḳda iḫtiyār

[10b] (1) Şul kāseni kélip ḳoldın alġuday
Oñ soldın[43] hīç bar mu kin ṭaleb-kār

(2) Anda Köroġlı Sulṭān[nı] bul sözini Ḳırḳ Yigit éşitip hīç biri, bul ḫidmet (3) bizdin yetsün, démedi. Tā ki Köroġlı Sulṭān üç mertebe “ṭaleb-kār” dédi. (4) Yerdin ṣadā çıḳtı Ḳırḳ Yigitdin ṣadā çıḳmadı. Törtünçi mertebede (5) yolbarṣ yürekli, Rüstem bilekli, uruşda kerekli, nūr yüzli, şīrīn sözli, (6) ḳuralay közli, selāṭin yulduzlı, ‘Ömer meñizli,

43 Metinde اوينک سوندين şeklindedir.

téreñ oylı, (7) deraḫşān boylı, ferīşte ḫūylı, yaş baladay albırap, zer kāküli şalbırap, (8) ṭılla çaḳası başında, Ḳırḳ Yigit ḳaşında, ġayratı barça taşında, ‘aynı (9) on altı yaşında Ḥasan Ḫan cāydın turup, ḳol ḳovsurup, edeb (10) birle barıp, atasıñ ḳolıdın kāseni alıp, içip, fātiḥa tilep, (11) Köroġlı Sulṭānġa ḳarap bir söz aydı:

[11a] (1) Ḥasan balañ boldı saña intiẓār
Siz boluñız du‘ā birle maña yār

(2) Mén ‘Avażge ṭaleb ḳılıp béreyin
İşbu yolġa émdi boldum ṭaleb-kār

(3) Ḫulḳıñ érür ferişţedin ziyāde
Yüziñ körgen şehlā bolur piyāde

(4) Mén ḫünkārge ṭaleb ḳılıp béreyin
Ata cān boluñız émdi du‘āda

(5) Mén barur mén éşitgen yerlerge
Yüregim toladur ġam-ı şīrlerge

(6) Mén barur mén ṭaleb ḳılıp ‘Avażge
Ġāyıbāne tapşur méni pīrlerge

(7) Bu yolda yoḳ maña ini aġa
Tüşer mén ceddī yoḳ uzaḳ dalage

(8) Fātiḥa béribya boldım maña siz
Tapşurıñız méni ḳādir Ḫudāġa

(9) Ḳorḳa mén yaşlıḳdın eşlerim ḫāmġa
Kiçikdin ilindim mén érlik nāmġa

(10) Her né bolsa ḳoluñ yayıp du‘ā ḳıl
Méni tapşur sén On İkki İmāmġa

(11) Yād éter mén pīrim ḫażret-i ‘Īsanı
Ebū Bekir ‘Ömer ‘Oṯmān velīni

[11b] (1) Bu seferge émdi ṭaleb eyledim
Ḫudā açsun mén-dey ġarīb yolını

(2) Bu sözlerni bir bir aytur Ḥasan Ḫan
Bir Ḫudādın özge yoḳtur mihr-bān

(3) Bu seferge tenhā ṭaleb eyledim
Fātiḥa ber maña Köroġlı Sulṭān

(4) Anda Köroġlı Sulṭān Ḥasan Ḫannı bul sözni éşitip, érliklige (5) ḳāyıl bolup, on altı yaşında ḳılġan ṭalebige ḥayrān bolup aydı: (6) “Ey ferzend, nūr-ı dīdem, balıḳnı tirikligi suv bilen ve méniñ tirikligim siz bilen- (7) dür. Līkin né özüm ḳadīm ki yaşlıḳda bolsam érdi aṣlā seni (8) yibermes érdim. Netey ki yaşım yetip, ‘ömrüm ötüp, ḳoldın ġayratım kétip- (9) dür. Émdi ey ferzend, sén ul yollarge tenhā baralmas sen. (10) Zīrā ki şānı éli ḥased ziyāde köp turur. Her né bolsa Ḳırḳ Yigitni (11) hem öziñge hem-rāh ḳılıp, alġay sen” dép Ḳırḳ Yigitni Ḥasan Ḫanġa [12a] (1) ḳoşup, ta’yīnlep, yigitlerıġa ḳarap, pend naṣīḥat ḳılıp bir söz aydı:

(2) Ṭaleb ḳılıp ‘Avaż cānnı yolige
Kirer sizler Bed-baḫt taġnı çölige

(3) Ö[z] başige béklik ḳılmañ yigitler
Ḥasan Ḫandı aytsa baḳıñ tilige

(4) ‘Āşıḳ oldum bal ‘Avażnı yüzige
Tüşedür közlerim ḳaçan közige

(5) İttifāḳnı ḳoldın bérmeñ yigitler
Ḥasan Ḫandı dése könüñ sözige

(6) Behre alıñ aydıñ anı yüzidin
Her né dése çıḳmañızlar sözidin

(7) Baş başige bék bolmañız yigitler
Ḳorḳuñızlar Köroġlını tuzıdın

(8) Ḥasan Ḫandı yalḳuz başlı bilmeñiz
Aldında her né söz aytıp külmeñiz

(9) Bir ṣūretde Ḥasan boldı ser-dārıñ
Ḳuzumnı kelgünçe ḫafa ḳılmañız

(10) Çöllerde ḳuzımnı ḳılmañız dil-teng
Ḥasan men-dék boldı sizlerge bilseñ

(11) Maña ḳanday ḫidmet ḳılsañ aña ḳıl
Başıñı ber dése aña ayamañ

[12b] (1) Devleti bar Ḥasan Ḫannı başında
Ser-dār boldu bul on altı yaşında

(2) Ḫidmet ḳılıp kéçe kündiz yigitler
Boluñızlar Ḥasan Ḫandı ḳaşında

(3) Köroġlu dér ḳulaḳ salıñ bizlerge
Biz aytken bir néçe işbu sözlerge

(4) Arvāḥ ḳollap pīrler bérip mededni
Ḥasan Ḫandı ser-dār éttim sizlerge

(5) Ammā Köroġlı Sulṭān Ḳırḳ Yigitge bu sözlerni aytıp, Ḥasan Ḫan ul yerde (6) ornıġa yigitlerge sulṭān ḳılmaḳçı bolup, bélige ṭılla kemer baġlap (7) ve kemerge ṭılla ḳılınç baġlap, üstige toḳuz ḳat libās-ı pād-şāhı kéydürüp, (8) başıġa ṭılladın tikken gül-dārı

selle[44] bağlatıp ve sellesige[45] toḳuz monçaḳlı (9) ṭılla çaḳḳa sancıp, Ḫan ‘amelde yarluġ bitip, Ḥasan Ḫannı başıġa ḳısturup, (10) andaġ ara bérdi-ki körgen kişi ṣavlatıdın yanıġa kélemes érdi ve (11) körkini körgen kişi çıdap turalmas érdi. Ammā Köroġlı Sulṭānnı [13a] (1) özi hem körüp yaraşġan u ābırū-ı pāyıġa bar Allāh dép (2) Ḥasan Ḫanġa ḳarap bir söz aydı:

(3) İkki köziñ ḳuralayday cövdürer
Kéygen tonlar yaraşuḳa kövdürer

(4) Birbirige barça kélip münāsib
Toḳuz ḳat ton şemāl tégse şuvdurar

(5) Yara sen olmasañ balam her işge
İşiñni érte ḳıl ḳalmaġıl kéçge

(6) Kéygen tonlar birbirige münāsib
Men ḳāyil men bélde ṭılla ḳılıçge

(7) Ḳāmetiñe ḳız-ı civān ḳaraşır
Ḥasretiñde sünbül saçın taraşır

(8) Ādam-zād bala sén sén-dey bolaman
Kéygen tonlar birbirige yaraşır

(9) Düşmen çıḳmas tā ölgünçe yoluña
Pöpekli nayzanı alsañ ḳolıña

(10) Bārek-Allāh sīmāñdın boyuñdın
Bél-ba[ġ] münāsib kélge[n] tonuña

(11) Öziñ ölmey ġanım kélmes ḳaşıña
Yañı kéldin sén on altı yaşıña

44 Metinde صله şeklindedir.
45 Metinde صله şeklindedir.

[13b] (1) Her renk kéyseñ birbirige yaraşur
Ḫūb kélipti ṭılla çaḳa başıña

(2) Başıma hicrānıñ mātem saldı-da
‘Aḳl hūşım bir ṭarafda ḳaldı-da

(3) Tā ḳıyāmat méniñ yoḳtur ārmānım
Bura kélip sén atanıñ aldıda

(4) Köroġlı dér ḳıldıñ yüregim dāġlı
‘Aḳl ile hūşımnı eylediñ baġlı

(5) Ḥūr mu sén ya ferişte bilmeyin
Bār Allāh Köroğlını bék oġlı

(6) Ammā Köroġlı Sulṭān bu sözlerini aytkendin soñ Ḥasan Ḫan cāyıdın (7) turup ḳol ḳovşurup fātiḥa tiledi. Anda Köroġlı Sulṭān Ḥasan Ḫanġa (8) cevāp bermekçi bolup evvel Ḫudā, ḳaldı hem pīrlerge tapşurup bir söz aydı:

(9) Ḳulaḳ salġıl mén eylegen nidāġa
Ġarīb cānım saña bolsun ṣadāġa

(10) Boyuñdın aylanay seniñ ferzendim
Barġıl balam mén tapşırdım Ḫudāġa

(11) Ġanımatdur maña her bir kéñeşiñ
Tileyin seferge çırmastı başıñ

[14a] (1) Evvel Ḫudā ḳaldı pīrge tapşurdum
Ḫıżır bolsun kéçe kündüz yoldaşıñ

(2) ‘Avaż Ḫanġa ṭaleb ḳıldıñ ḳuzum sén
Pīrlerge yıġlay-mén seniñ üçün mén

(3) Bar yalḳuzum bir Allāhġa tapşurdım
Collarıñda bolup yürsünler çilten

(4) Bir ṭaleb eylediñ ḳuzum aña bar
Tā kélgünçe mén yolında intiẓār

(5) Collarıñda Ḫıżır bilen çiltenler
On İkki İmāmlar bolsun meded-kār

(6) Saḳ barıp cān balam kélgil selāmet
Düşmenge ḳılmasun égem melāmet

(7) Evvel Ḫudā ḳaldı pīrge tapşurdım
Tā körgünçe ḳuzum séni emānet

(8) Suvġa bolsun İlyās hemişe yārıñ
Çölde Ḫıżır bolsun hem ġam-berārıñ

(9) Yolıñ bolsun téz kéçikmey kéliben
Érteraḳ körsetgil kélip dīdārıñ

(10) Ḳırḳ Yigitge ḫan eyledim öziñi
İḫtiyār eyle men ayttım söziñi

(11) Yolıñ bolsun ḳısa ḳalıñ cān balam
Kélip körset sen érteraḳ yüziñi

[14b] (1) Sen ketseñ köñlüme tüşer toda ġam
Sen kélgünçe ġamġa bolur mén hem-dem

(2) Yer yüzinde pīrler ḳoymay sıġındım
Saġ barıp selāmet kélgil cān balam

(3) Köroġlı dér men ḳılur men zār zār
Pīrler bolsun sén balamġa meded-kār

(4) Tā körgünçe mén tapşurdım emānet
Hemme pīrler bolsun saña meded-kār

(5) El-ḳıṣṣa Ḫasan Ḫan atasını bu sözini eşitip, tāb ṭāḳatı ḳalmadı. (6) Ayaġıġa baş ḳoyup, zār zār yıġlap, bir néçe yerlerdin timsāl kéltürüp (7) bir söz aydı:

(8) Vīrān köñlüm émdi ḳaynap coş émdi
Hicrānıñ kāsesin bizge noş émdi

(9) Men ḫünkārge ṭaleb ḳılıp barayın
Tā körgünçe ġarīb atım ḫoş émdi

(10) Neler keçer ara çölde ḥāl émdi
Suv ornıġa içer bolduk bal émdi

(11) Bir ṭaleb eyledim ‘Avaż oġlanġa
Du‘ā ḳılıp ġarīb atım ḳal émdi

[15a] (1) Sağınsam kim kelür meniñ ḳaşıma
Ḳarġa ḳuzġun ḳonmasun-da leşime

(2) Ṭaleb ḳılıp men bara men ḫünkārge
Ara çölde neler tüşer başıma

(3) Ḫudāyım asrasun meni çöllerde
Ḫᵛāh çölde veya ḫᵛāh köllerde

(4) Ġarīb atım du‘ā birle yoḫlaġıl
Çallarım né kéçer uzaġ yollarda

(5) Sefer dégen ṭurfa ḳattıġ ‘alāmet

‘Alāmetdin belki artuġ ḳıyāmat

(6) Naṣīb bolsa altı ayda kelür mén
Ḫudāyım saḳlasa bizni selāmet

(7) Ḥasan Ḫan dér éşitiñiz bu sözni
Lāyıḳ kördük bu ṭalebge biz özini

(8) Ḫudā eger ḳolġa berse ‘Avażnı
Ata cān körer sén altı ayda bizni

(9) El-ḳıṣṣa Ḥasan Ḫan bu sözni aytıp, almas ḳılıçlarnı at üstige caylap[46], (10) Ḳırḳ Yigit birle şaylanıp, Köroġlı Sulṭāndın fātiḥa alıp, yolıġa (11) salıp, Çenbil Béli ḳalıp, Bed-baḫtnı deştige ḳoşup, ḳaynap coşıp, [15b] (1) suv dék taşıp, ḫünkār şeherini soraşıp, “Allāh” dép, şebgīr tartıp (2) cöney berdiler. Ḳırḳ Yigit ṣavlat birle yolıġa tüşüp, cönegeni- (3) ni şānige suḫenverler bir söz aydı:

(4) Deryā dayın tolup taşıp
Mevc urup ceddīdin aşıp

(5) Cöney bérdi sere ş[ī]rler
Şebgīr tartıp Allāhlaşıp

(6) Ḳırḳ Yigit ḳaynap coşup
Ġanımnı yüregi ösüp

(7) Cöney bérdi esde şīrler
Bed-baḫtnı çölige tüşüp

(8) Ḳırḳ Yigit barı nār bolup
Kélin ḳalmaġı ‘ār bolup

46 Metinde جانلاب şeklindedir.

(9) Şebgīr tartıp esde békler
Ḫasan Ḫan ser-dār bolup

(10) Edep birle sözni sözlep
Burar yollarını közlep

(11) Cöney bérdi ṣāf bék-zādlar
Ḫünkārnı şehrini izlep

[16a] (1) Çöllerde atnı ġamın yep
Söz aytuşup barçasın ayap

(2) Şebgīr tartıp cöney bérdi
Ḫünkār şehri ḳayda sén dép

(3) Arġumaḳ atlar arıllap
Ṭılladın ḳalḳan dırıllap

(4) Cöney bérdi bék-zādeler
Pöpekli nayza emirlep

(5) Düşmenler ḳaçıp zırıllap
Bular yolbarṣday ġırıllap

(6) Esde békler şebgīr tarttı
Tuġ baydağı şarıllap

(7) Ḳıyāsımda bédev érkilep
Düşmenler ḳorḳup ḳalḳalap

(8) Aḳ ḳızıl tuġ baydağı
Bék ḳolında solḳıllap

(9) Kéçedi néçe demirler

Her biri miṣl-i beyżeler

(10) At çapḳanda yarḳıllandı
Ḳızıl yalavlı nayzalar

(11) Başge ḳoşgen işbu işler
Né érte ḳoymuş né kéçeler

[16b] (1) Béllerid[e] şaraḳlaydı
Altundın ḳıġan ḳılıçlar

(2) Yolġa tüşken ṣāf boydaḳlar
Astıda bédev oynaḳlar

(3) Solḳıllar békler ḳolında
Tılla ḳotaslı baydaḳlar

(4) Lāy boladur içgen suvlar
Kéle'lmes yanige ḳuvlar

(5) Şemāl tégse şarḳıraydı
Ḳolundaki altun tuvlar

(6) Birbirige ḳılıp érlikler
Atıda maḫmal térlikler

(7) Avdarısa yār ḳaraydı
Bélide altun béllikler

(8) Uyḳular kélip ḳadınlar
Üstide ḳızıl mavutlar

(9) Aṭ çapḳanda yaltıraydı
Kirevke altun savutlar

(10) Mingenleri bédev atlar
Salıp ortaġa ‘alāmātlar

(11) Yigirmi beş otuz yaşar
Barı birdey ġarāmātlar

[17a] (1) Zor bérip atlar cānıġa
Ḳamçılar urup sanıġa

(2) Bed-baḫt çöli solḳıllaydı
Atlarnıñ ırġıġanıġa

(3) Ṭılla çaḳalar başıġa
Kélemes düşmen ḳaşıġa

(4) Bed-baḫt çöli lerzān urup
Ḳırḳ Yigitniñ davuşıġa

(5) Kāfirniñ şehrin istedi
Zor bérip atın ḳıstadı

(6) Avdarılıp at çapmaḳa
Bir bir üydin üstedi

(7) Aṭnı çaḳıp çıḳar seste
Barça uruşġa heveste

(8) Cöney bérdi asta asta
Top top bolup deste deste

(9) Kélgeni kölügün yetedi
Arġumaḳ atlar minedi

(10) Şebgīr urup kéçe kündüz
Ḫünkārge ḳarap cönedi

(11) Kéçe bolsa sanap yulduz
Gāhī top top gāhī yalḳuz

[17b] (1) Şebgīr urdı nev-civānlar
On beş kéçe on beş kündüz

(2) Ṭīġ[47] urup deşt-i dalasın
Körüp çöllerniñ belāsın

(3) Ḫūd on beş kün yol sürgende
Kördi Bed-baḫtnıñ ḳarasın

(4) Bulbullar kelmiş bāġıge
Yol bérmey mén taġ zāġıge

(5) ‘Ayn namāz-ı şām maḥalda
Bardı Bed-baḫtnıñ taġıge

(6) El-ḳıṣṣa Ḥasan Ḫan Ḳırḳ Yigitge baş bolup, on beş kün yol (7) yürüp, Bed-baḫt taġnı étegige barıpmanlar. Ammā Bed-baḫt (8) taġını narı yüzi Ḫünkār Şānı şeher[i] érdi. Atını Gürcistān (9) dér érdi ve Gürcistān şeherige tābi‘ yüz yigirm[i] şeher tābi‘ érdi. (10) Ammā Gürcistānnıñ özi andaġ kette şeher érdi ki yetti yüz yetmiş (11) güzersi bar érdi ve otuz ikki dervāzesi bar érdi. [18a] (1) Her bir dervāzesiniñ arası bir taşlıḳ yol érdi. Gürcistānnı (2) eṭrāfı otuz ikki ferseng yer érdi. Her kim érte birle (3) şehere girse peşīn vaḳtıda, bir zor bāzār başıġa barur érdi. (4) Bu Bed-baḫt taġını kenāresi érdi. Līkin bul taġnı Bed-baḫt (5) démekni sebebi ol érdi ki her vaḳt Köroġlı sefer ḳılıp kelse érte (6) birle ul taġnı başige ḳarar érdi. Eger ul taġnı başı açuḳ (7) bolsa yolı bolup ḳaytar érdi. Eger başıġa tuman tüşüp (8) yatsa Ḳırḳ Yigitni yol bolmay ḳırılıp, bī-kār ḳaytar érdi. (9) Ammā Ḥasan Ḫan Ḳırḳ Yigit birle namāz vaḳtıda kélip ul taġnı (10) astıda yatıp Ḥasan

47 Metinde طی şeklindedir.

Ḫan érte seher turup ul taġda yüz (11) éllik evliyānı ḳadam cāyları bar érdi. Alarnı ziyārat ḳılıp, [18b] (1) evvel Ḫudāy Ta‘ālāġa yalbarıp ve āḫırı hemme pīrlerdin meded tilep, (2) şefī‘ kéltürüp Ḥasan Ḫan bir söz aydı:

(3) Çenbilni bélide özüm édim şāh
Köroġlıġa bizni ḳılmaġıl rüsvā

(4) Çenbilni bélide özüm édim şāh
Köroġlıġa bizni ḳılmaġıl rüsvā

(5) Atıñdın aylanay yaratġan Allāh
Bir meded bér mén-dey ġarīb ḳulıña

(6) Ġarīb mén bu yerde dānā-yı esrār
Musāfir mén séndin özge kim bar

(7) Atıñdın aylanay yaratġan cebbār
Bir meded bér mén-dey ġarīb ḳulıña

(8) Köñlümde yoḳ-turur bī-ġayr-ez Allāh
‘Āṣīlarġa siz érür siz ḫūb-penāh

(9) Taṣdīḳ-ı nāmıñ mén yā Resūlullah
Bir meded bér mén-dey ġarīb ḳulıña

(10) Ümīdim bar tıñla sizdin şafā‘at
Hemme ādam yıġılġanda ḳıyāmat

(11) Ḫudānı dostı yā resūl-i Aḥmed
Bir meded bére kör ġarīb ḳulıña

[19a] (1) Bu çöllerde méni étmeñiz ḥayrān
Ceyrān bolup köñlüm étmeysüz biryān

(2) Ebū Bekir ṣıddīk ‘Ömer ‘Oṣmān
Bir meded vaḳtıdur ġarīb ḳulıña

(3) Oşbu taġnı eṭr[ā]fıdur lāle-zār
Lāle-zār içindedür mén bī-ḳarār

(4) Müsülmān dostım dégen çehār-yār
Bir meded bér mén-dey ġarīb ḳulıña

(5) Ümīd eyler séndin hemme müsülmān
Ḳolun tutun tıñla vaḳt-ı perīşān

(6) Sipāhnı pīri yā şāh-ı merdān
Bir meded vaḳtıdur ġarīb ḳulıña

(7) Derdim köp yürekde bola kör merhem
Rūḥıññı eylegil mén ḳulġa hem-dem

(8) Taṣdīḳ-ı nāmıñ mén yā Ġavṣu’l-‘Āẓam
Bir meded vaḳtıdur ġarīb ḳulıña

(9) Ḫudāya nefs üçün eylemem savaş
Nefs başıġa ursam şemş[ī]r-i almas

(10) Pīrim Ġavṣ-ı ‘Abbās yā Ḫıżır İlyās
Bir meded vaḳtıdur ġarīb ḳulıña

(11) Ümīd birle ḳolum yayıp yükündim
Merḥamet vaḳtı dép yayday büküldim

[19b] (1) Ḳırḳ Çilten On İkki İmām sığındım
Bir meded vaḳtıdur ġarīb ḳulıña

(2) Ḥasan Ḫan dér kökke yetti fiġānlar

Du‘ādın körmedim zerre nişānlar

(3) Yer yüzinde hemme kāmil işānlar
Bir meded bére kör ġarīb ḳulıña

(4) El-kıṣṣa Ḥasan Ḫan tā namāz-ı bāmdād vaḳtı bolġunça şol ṭarīḳa münācāt ḳılıp, (5) hemme buzurglarnı ḳabrıġa du‘ā ḳılıp, meded tilep, ḳaytıp, Ḳırḳ Yigitni (6) ḳaşıġa kélip, barça ṭahārat tāza ḳılıp, namāz-ı bāmdādnı oḳup, atlarġa (7) minip, Bed-baḫt taġnı başında bir ḳızıl ala tuman çöküp yatıp durur. (8) Rengi köp savuḳ körünür. Munı körüp, yigitni béli boşay bérdi. (9) Anda Ḥasan Ḫan yigitlerni köñül yarım bolġanını bilip, yigitlerige (10) ḳarap, merdānelik bérip, merd birle nā-merdiñ şe’nige ḳarap bir néçe yerler- (11) din tims̱āl kéltürüp bir söz aydı:

[20a] (1) Batur Ḥasan sizge sözler
Aytġan sözni biliñ sizler

(2) Yaman ādam ḳartayġanda
U özin yaşın közler

(3) Yaman ḳulġa yetse devlet
Barça işi bolur minnet

(4) Körse eger üç dört ferzend
Köp boldum başın közler

(5) Ér yigit ḳāyım uruşġa
Kirmekke dāyım ḫurūşġa

(6) Baturlar kirse uruşġa
Oḳın sancıp işin közler

(7) Yamanġa batur her nerse
Yürlülmes her yere tursa

(8) Nā-merd ādam yavuḳ barsa
Ḳaçatuġdın tuşın közler

(9) Birbirige kiriş ḳılsa
Cencāl bilen ḫurūş ḳılsa

(10) Yaḫşı bilen uruş ḳılsa
Tatuvlaşır işin közler

(11) Nā-merdni sen-dép ḳozġatsañ
Ya aña barıp söz ḳatsañ

[20b] (1) Hezil ḳılıp bir söz aytsañ
Salmaḳlaġan muştin közler

(2) Ḥasan Ḫandı sözni bilgen
Ér ḫidmetin ber-cā ḳılġan

(3) Ṭaleb ḳılıp pervāy yürgen
Ḳılatuġan işin közler

(4) El-ḳıṣṣa Ḥasan Ḫan bu sözlerini ayta ayta Bed-baḫt tağnı başığa çıḳtılar (5) ve kördiler ki Gürcistān şeheri tamām minäre peştāḳları uzaḳdın (6) körüne bérdi. Üstediler minäre peştāḳ yetti yüz seksen tört (7) minäre peştāḳ köründi. Şeherin içi tumanlatıp yatıpdur. Aşlı (8) bilmeydür. Munı körüp Ḳırḳ Yigit ḳorḳup, oş[bu] yerdin at başını (9) burup ḳa[y]tmaḳçı boldı. Anda Ḥasan Ḫan yigitlerge ḳarap, merdānelik (10) berip, ḳaytsaḳ uyat belki ölüm bolmay-mu dép bir söz aydı:

(11) Elide ḳalandur Çenbilni béli
Uradur betlerge bu tağnı yeli

[21a] (1) Bélleriñni berkitip bu yigitler
Tumanlatıp yatġan ḫünkārnı éli

(2) Uruşda açılur yigitniñ behri
Ġanım körse ḳābiller baturnıñ zehri

(3) Bir köñülni on ḳılıñlar yigitler
Aldıñda körüngen kāfirniñ şehri

(4) Düşmen baġrıdın ḳılsañ ṭumārı
Uruşda tarḳaydur érler ḫumārı

(5) Bélleriñni beş yerdin bov yigitler
Yarḳıllap körüngen kāfir menārı

(6) Āh désem tökülür közümni yaşı
Dīn üçün ketmey-mü mü'mīnni başı

(7) Yigit mén dép ṭaleb ḳılıp kelip siz
Tekin mü sizlerge béklerіñ aşı

(8) Yerlerge tökülsün kāfirniñ ḳanı
Cehennemġa kétsün düşmenniñ cānı

(9) Yigit dép mén aṭ üstige minip siz
Tekin mü sizlerge béklerniñ nāmı

(10) Allāh déñ açılsun müsülmān yolı
Baġlansun hemişe ġanımnı ḳolı

(11) Yigit dép mén aṭ encām ḳılıp siz
Tekin mü sizlerge béklerniñ béli

[21b] (1) Tıñlañız yigitler aytayın munı
Bu kün bizlerge maḥşerniñ küni

(2) Cān berinçe uruş ḳılsañ ayanmay

Tekin mü sizlerge béklerniñ tonı

(3) Köroġlınıñ bizni élidin uzattı
‘Avaż kelür dép cāyın tüzetti

(4) Bu yerde barçañız ḳaytmaḳçı bolduñ
Şunday ḳıl dép bizge bérdimu atı

(5) Bararız biz néçük Çembil yurtıġa
Éli yurtı ḳanday ‘Avaż ẕātıġa

(6) Bu yerlerge cāndın keçken kéledi
Bir başını tencū ġālib aṭıġa

(7) Ḳırḳ Yigit boşanmay atġa min émdi
Her né bolsa taḳdīridin bil émdi

(8) Bélleriñni muḥkem bolġıl yigitler
Suv ornıġa ḳanlar içer kün émdi

(9) Güñ lāl bolmay-mu bugün til émdi
Her né désem fermānımnı ḳıl émdi

(10) Allāh dép aṭ ḳoyuñ cānnı ayamay
Égem her ne belādın asrasın émdi

(11) Ḳaçġan bilen bizge ḳayda él émdi
Uruş ḳılıp ḳannı ḳılıñ sél émdi

[22a] (1) Ḥasan Ḫandı Ḥaḳḳa tapşur öziñni
Ḳıyāmatday boldı toġun kün émdi

(2) Ḥasan Ḫan Ḳırḳ Yigitge bu sözni éşitip, andın tiriklerni köñli ber-ḳarār (3) bolmay ḳorḳa bérdi. Ġam üstige ġam basıp Ḳırḳ Yigitdin arvāḥ ḳaşnı. (4) Anda Ḥasan Ḫan bāz

kentlerge bu yerdin ḳurı ḳaytsaḳ evvelā[48] Köroġlı Ḫannı yüzige, (5) ikkinçi élniñ betige néçük ḳarar mız. Ya yol eyleyin ölüp ketelük ya ‘Avażnı alup ketelük dép bir söz aydı:

(6) Ferāmuş bolmasun émdi ḫātırlar
Ḳuzuñızlar serā-perde şatırlar

(7) Aḳ kirevke savut kéygen baturlar
Ya alıñlar ya ölüñler yigitler

(8) Yolumızda közi Köroġlı Sulṭān
‘Avaż Ḫandın kéltürüp dép Ḳırḳ Arslan

(9) Yamılġan oḳ ötmes kerk téri ḳalḳan
Ya alıñ ya ölüñler yigitler

(10) Çembilde birbirin mezāḳ ḳılġanlar
Sén bir ḫatun ḥayf en‘ām dégenler

(11) Saylap saylap en‘āmnı yégenler
Ya alıñlar ya ölüñler yigitler

[22b] (1) Altundın yaḳalı savut kéygenler
Bizlerge uçrasa yād dép sürgenler

(2) Köroġlını yügrük atın mingenler
Ya alıñlar ya ölüñler yigitler

(3) Bu sözüme barça ḳulaḳ salıñız
Cāndın keçüp bal ‘Avażnı alıñız

(4) Mundın artuḳ boldı-mu kin cānıñız
Ya alıñız ya ölüñiz yigitler

48 Metinde اولی şeklindedir.

(5) Erler ārāsteñde Köroġlı atı
Aṭ boldı ér yigitni ḳanatı

(6) Maġribdın ḳaytıp Çembil Bélge kéter siz
Avlaġığa ḳaytıp hezil éter siz

(7) Ḳurġırnını içde saḳlap neter siz
Ya alıñlar ya ölüñler yigitler

(8) Ḥasan Ḫandı ḳurı ḳaytġan almas ép
Oltura siz ḳaytıp cānnı aşın yép

(9) Bī-kār barsaḳ at taḳılur ḫatūn dép
Ya alıñlar ya ölüñler yigitler

(10) El-ḳıṣṣa Ḥasan Ḫannı bul sözi yigitlerni ḳulaġığa yaḳmay ve (11) yigitlerge te's̱īr ḳılmay beşi bir yerde, onı bir yerde [23a] (1) kéñeş ḳılıp aytdı: "Ḥasan Ḫan mest bolup peymānesi tolupdur. (2) Bolmasa oylamas érdi-mü?! Bizler mundın ḳaytıp ulu Ḫünkār Şāhnıñ şeherige kirer miz. (3) Eger kirgen birle Ḫünkār Şāhnı aldıda olturġan 'Avażnını erbāġ birle alur mız danı (4) ḳaytsaḳ ḳolġa tüşürür miz. Eger ḳolıġa tüşerken bilen şundaġ ceyḥūn şeheridin (5) néçük alıp keter miz. Kāfirler bilip, dervāzelerni kömüp, ḳırḳımızını hem uşol yerde (6) ḳırıp, ḳılıçdın ötkerür. 'Avażnı ayırıp ḳalur. Bī-kār bul arada ölüp (7) kéter miz. Ammā Ḳırḳ Yigitni bir 'Avaż dép ölgenimiz yaramas. 'Avażıñ cānı (8) bizge cān bolmas." dép āḫır kéñeşni munge ḳoyup, Ḥasan Ḫanġa kélmey, (9) sözige ḳulaḳ salmay, taġıñ başıdın kélgen izi birle tüşüp, (10) Çembil Bélge ḳarap ḳaytıp cöney bérdi. Anda Ḥasan Ḫan yigitleriñ bolaşige (11) açığı kélip ḳaytaygin bilmey, aytsa sözige kirmey tenhā özi turġan yeride [23b] (1) bir dem turup yigitleriñ ketgeni körüp yigitlerge ḳarap bir söz aydı:

(2) Düşmen kélip aldıñızda él bolsun
Ġanımnı şövketi sınıp kül bolsun

(3) Kélgeniñni bitürmeyin ḳaytıñız

Āyā ḫatun erler sizge yol bolsun

(4) Yıġlıp birbirige kéñeş ḳıla siz
Kéñeşlerniñ bitip ḳatıp bara siz

(5) Köroġlını né bet bilen köre siz
Muḫanneş yigitler sizge yol bolsun

(6) Ey ḫatunlar ḳulaḳ salıñız maña
Ḫatunnıñ kéyimin kéygeni tenge

(7) ‘Avażnı sorasa né dé siz ḫanġa
Yarlıḳ kéygen bay beççeler yol bolsun

(8) Tapşurmay mu Köroġlınıñ tuzıġa
Barıp né dép söz aytur siz özige

(9) Ḳaray siz sorasa ḳatıp yüzige
Muḫanneş baturlar sizge yol bolsun

(10) Her işni ḳıla siz barıp uya siz
Her ḳaysıñız öz aldıñızge bék siz

(11) ‘Avaż oġlum ḳanı dése né dé-siz
Āyā ḫatun érler sizge yol bolsun

[24a] (1) Yigitler düşmenġa ḳılınçnı salmay
At çapıp uruşnıñ üygini almay

(2) Né ḳıldük dép barur sizler uyalmay
Muḫanneş ḫatunlar sizge yol bolsun

(3) Ecel yetse oşbu ṭalebde olmay
Ya bolmasa kirip ‘Avażnı almay

(4) Uruş ḳılıp ḳızıl ḳanġa boyalmay
Ey nā-kes yigitler sizge yol bolsun

(5) Ḥasan Ḫandur érür ḳılur ḫurūşnı
Düşmen kélse érler ḳılur turuşnı

(6) Hīç bolmasa bir ḳılmayın uruşnı
Muḫanneṯ ḫatunlar sizge yol bolsun

(7) El-ḳıṣṣa Ḥasan Ḫan bu sözni Ḳırḳ Yigit éşitip, ḳulaḳa almay ve naẓar ḳılmay Çembilge (8) ḳarap cöney bérdi. Anda Ḥasan Ḫan taġıñ başında bir dem ikki dem (9) süzüp baḳtı, bolmadı. Āḫırı bul-hem yigitleriñ keynidin cönep, (10) yigitlerni keynidin yetip, hīç ḳaysıġa bir avız söz aytmay, ḳaytadın şebgīr urup, néçe künler (11) yol yürüp Çembilge ta‘yīn yetti. Ammā érte birle Aġa Yūnus Perī Çembilni kezdi. [24b] (1) Sīnī üstige çıḳıp özige ārā-perdāz bérip turup érdi. Be-nā-gāh ḳırḳ (2) yigitni cengni kördi. Ḥayrān bolup, bul néçük tuman boldı dép, mey-ḫāneni başıġa (3) kélip, téşügidin ḳarap, olturġan sāf béklerge ve Köroġlı Sulṭānġa baḳıp bir söz aydı:

(4) Devrleriñ amān oldı
Düşmenleriñ yaman oldı

(5) Ṣoḥbet bolmaḳ gümān boldı
Békler bu ne tuman boldı

(6) Gūyā āḫır zamān boldı

(7) Aġa Yūnus érinedür
Keyik deyin keriledür

(8) Bir köp tozañ körünedür
Békler bu ne duman boldı

(9) Gūyā āḫır zamān boldı

(10) Bu tozañ né bar mu
Ya bilsem ser-dārı ba[r]- mu

(11) Ya anıñ leşkeri bar mu
Békler bu ne duman boldı

[25a] (1) Gūyā āḫır zamān boldı

(2) Duman bastı her ḳayandın
Ġoç yigitler keçiñ cāndın

(3) Émdi çıkıñ siz bu yandın
Békler bu ne duman boldı

(4) Gūyā āḫır zamān boldı

(5) Aġa Yūnus ġamda kaldı
Bilmem bu ne sevdā boldı

(6) Çembil Bélni duman aldı
Békler bu ne duman boldı

(7) Gūyā āḫır zamān boldı

(8) El-ḳıṣṣa Köroġlı Sulṭān, Aġa Yūnus Perīni sözini éşitip, mey-ḫānede olturġan (9) yigitler birle ḳorġannı dervāzesıġa ḳarap, körüp, tanıp özini ataluġnı (10) kördi. Ḥasan Ḫannı astıdaki boz armaḳnı tanıp, ḳuvanıp yanında turġan (11) yigitler birle atlanup Ḳırḳ Yigitni aldıġa çıḳtı. Anda Ḳırḳ Yigit öz ḳılġan [25b] (1) işlerıġa peşīmān bolup ve ölgenlerige rāżı bolup hīç-kim Köroġlı Ḫannı aldıġa (2) rū-be-rū bolmadı. Her biri her yaḳa ketti. Anda Ḥasan Ḫan atasını aldıġa kélip, özini (3) atdın taşlap, Köroġlı Sulṭān ḳarap bir söz aydı:

(4) Érisün taġlarnı ḳarı érisün

Ér yigit bir sözi bilen ḳarısun

(5) Musāfirni yaratmasun Ḫudāyım
Musāfir munday bolsa ḳurusun

(6) Yigitleriñ meni yalḳuz bilüp-de
Köziñ kezçe ser-dār boluñ dédi-de

(7) Musāfirniñ yurtı ḳurısun yigitler
Ḳaytayın yalḳuzluḳ maña ḳıldı-da

(8) Yigitleriñ hīç bir ḳadrim bilmedi
Aytġan sözüm ḳulaġıġa ilmedi

(9) Mundın ketgendin soñra ata cān
Ḳırḳ Yigitiñ aytġanımnı ḳılmadı

(10) Aylar bile miñ işim bitmedi
Seniñ-hem emriñni el tutmadı

(11) Her ḳança sözlerni ayttım alarġa
Yalḳuzlıḳ ḳurusun sözüm ötmedi

[26a] (1) Aldıñız meni alar él dédi
Çıḳandın soñ ḫidmet birge ḳıl dédi

(2) Nāmūslı kélün-dép ḳattıraḳ ayttım
Ḳaturmaġıl bir baytallıḳ ḳıl-dédi

(3) Ġarīb bolup çölde tökdüm közdin yaş
Musāfırġa bolmaġay-da aralaş

(4) Ḳırḳ Yigitniñ aytġan sözim almadı
Şu niyetde bérip müdiñ aña aş

(5) Mundın çıḳıp hīç bolmadı köñül şād
Alarnı atını ḳoyduñ Ḳırḳ Cellād

(6) Ḳırḳıdın bir ḫatun yaḫşı ékendi
Şu niyetde bérip müdiñ yaḫşı at

(7) Bu sözlerni bir bir aytur Ḥasan Ḫan
Her ne ḳılsa ḳılur ḳudretli mevlān

(8) Bir parça nān bérmek ḥarām ékendür
Ḳırḳ Yigitni ādamım dép ata cān

(9) El-ḳıṣṣa Köroġlı Sulṭān Ḥasan Ḫandın bu sözni éşitip, Ḳırḳ Yigitdin köñli ḳalıp, (10) Ḥasan Ḫandın uyalıp, özini Ġır Atnıñ üstige alıp, Ġır Atnı yolıġa salıp (11) Ḥasan Ḫanġa ḳarap néçe yerdin timṯāl kéltürüp ve bir söz aydı:

[26b] (1) Āh urup közimge ḳanlı yaşurdum
Uluġ bilip kāmil pīrge başurdum

(2) Men seferge tenhā ṭaleb eyledim
Ḥasan Ḫan Çembilni saña tapşurdum

(3) Ḳabūl eyle meniñ aytġan tilimni
Aytıp ketey bir bir şerḥ-i dilimni

(4) Ḳuzum seni bir Allāhġa tapşurdum
Égesi bul oşbu Çembil Bélimni

(5) Kim biledi meniñ içde derdimni
Çıḳaray içimdin āh-ı sırrımnı

(6) Özüm ḳaytıp ta kélgünçe Ḥasan Ḫan
Ége sén bolup tur Çembil yurtımnı

(7) Aldıñda çalturġın ṭılladın sāznı
Laçınġa aldurġın soḳır ḳaznı

(8) Ya öler mén ya ki barıp keler mén
Keltürer mén Gürcistāndın ‘Avażnı

(9) Çöllerde töker mén közdin yaşımnı
Ḳartayġanda ġarīb ḳıldım başımnı

(10) İki ayda mén kélmese cān balam
Çembilde oḫatıp bérgil aşımnı

(11) Oylap tursam ferzendsizler şorıda
Ġarīb bolup başı bolur ḳoynıda

[27a] (1) Üç pīrini émgek bilen alurdım
Ularnı köre kör ata ornıda

(2) Hecr otıġa yürek baġrım dāġlatma
Béllerge ‘azā ḳadrin yıġlatma

(3) Ölüp ketsem oşbu yoldın kélelmey
Éli yurtım cānım balam yıġlatma

(4) Köroġlı dér ḳulaḳ salġıl sözime
Bu seferni lāyıḳ kördüm özime

(5) Ḳırḳ Yigit dék aytġan sözüm öldürme
Alarnı tapşurdum bérgen tuzıma

(6) El-ḳıṣṣa Köroġlı Sulṭān Ḥasan Ḫanġa bu sözlerni aytıp ve él yurtnı tapşurup (7) aydı: “Ey oġlum, böri né ḳartaysa hem bir ḳoylıḳ ḥālı bar dégen ammā (8) méniñ ḳartaysam hem bir ‘Avażlik ḥālım bardur. Evvel bul mürüvvetde öler mén. (9) Ölmesem ‘Avażnı

alıp kéler mén” dép, Ġır Atıdın tüşüp, éger yügenni (10) ḳaytadın uruş yaraġnı rast ḳılıp, ḳarçıġa dék at üstige (11) saçrap, minip Gürcistānġa ḳarap cönep, kéçe kündüz bilmey Bed-baḫt [27b] (1) çölni közge ilmey, uyḳu ġalebe ḳılmay, atdın yerge ḳonmay, bir dem ārām (2) almay cönep kéte bérdi. Anda bir ġazel aydı:

(3) Yürek baġrı şīrdey bolup
Yolġa tüşüp nārday bolup

(4) Köroġlı bék şebgīr tartı
Ḳartayġanda şīrdey bolup

(5) Düşmen körse unı ḳovıp
Başlarıġa aylar tovıp

(6) Yolbarṣday bolup cönedi
Bélini ikki yerdin bovıp

(7) Astıge mingen Ġır Atı
Ġır Atı bolup ḳanatı

(8) Cöney bérdi şebgīr tartıp
Çembil Bélni vallamātı

(9) Sözige barça ḳāyıldı
Égerge asıp-da yıldı

(10) At üstige muḫkem tarttı
Ṭıllādın ḳalḳan éyledi

(11) Toldurup ġamġa cigerni
Sırlaşma ḳılmay digerni

[28a] (1) At üstige muḫkem ḳılıp
Zer-efṣān altun égerni

(2) Yād édip pīrim Dāvudnı
Üstige kéyip mavutnı

(3) Bir köterip éger artıġa
Kirevke altun savutnı

(4) Körüp çöller her işini
Birdey ḳılıp kündüz kéçetni

(5) Muḥkem bélge taḳıp aldı
Almasdın soḳḳan ḳılıçnı

(6) Körüp néçe demreni[49]
Her biri miṣl-i beyże

(7) Ṣavlat bilen ḳolġa aldı
On yetti ḳulaç nayzanı

(8) Ḫavf eyle men kündüz kéçken
Başıġa tüşse her né işden

(9) Muḥkem ḳılıp aṭġa urup
Yipek şapaḳ maḫmal puşten

(10) Ġır Atıġa ḳamçı bérip
Her kim körse bir dem érip

(11) Yarḳıllap atnıñ boynıda
Şalduraġan ömildirük

[28b] (1) Ġır Atnıñ közi cövdürep

49 Metinde دمیر هنی şeklindedir.

Kéyge[n] tonları kövdürep

(2) Her ırġatıp kişil kişlese
Ġır Atnıñ üsti şuvdurap

(3) Ġayratları dem dem üstep
Ḳamçı urup atın ḳıstap

(4) Cöney bérdi Ḫan Köroġlı
Gürcistānnıñ şehrin estep

(5) Çār[50] āyīne béllik bökterip
Ṭıllada bélni töñkerip

(6) Şebgīr tarttı Ḫan Köroġlı
‘Avaż oġlan aḫtarıp

(7) Yürer yolım sāydasın dép
Ḳılġan işim paydasın dép

(8) Allāh dédi şebgīr tartıp
‘Avaż ḳuzum ḳayda sén dép

(9) Al al yürdi al yürgendi
Birdey tınmay çöl yürgendi

(10) Şebgīr urup kéçe kündüz
On altı kün yol yürgendi

(11) Ḳāyil mén merdni işige
Ṭılla çaḳası başıge

50 Metinde جار şeklindedir.

[29a] (1) On altı [kün] tınmay yürüp
Bardı Bed-baḫtnı deştige

(2) El-ḳıṣṣa Köroġlı Sulṭān şebgīr urup at başın burup, çöller yürüp, (3) néçe kündin soñ Bed-baḫt taġıñ ḳarasın körüp, vaḳtı ḫoş bolup, Ġır Atıġa (4) ḳarap bir söz aydı:

(5) Cānım Ġır At közüm Ġır At
Bu çöllerde sén sén ḳanat

(6) Bed-baḫt taġnı körünedür
Ḳadamlarını émdi uzat

(7) Yürümekdin özge yoḳ ‘ilāc
Yaraḳa érmes mén muḥtāc

(8) Cān Ġır Atım kör ġayratım
Silte ḳulaç urġıl ḳulaç

(9) Düşmenniñ ‘aḳlı kelte
Mergenlerde uzun ḳalta

(10) ’Avaż Ḫanġa yaḳınlaştük
Kél Ġır Atım ayaḳ silte

(11) Körset ‘Avażnı cenābın
Baġrıma salma kebābın

[29b] (1) Ḳol ḳanatım cān Ġır Atım
Tartkin çöllerniñ ṭınābın

(2) Toyaġıñdın cenge batıp
Bu çöllerde cānıñ satıp

(3) Bu çöllerde ayaḳ silte

Aġzıñ açıp coġıñ atıp

(4) Düşmenniñ sınıñdın ḳaçıp
Kökrekige köfük saçıp

(5) Ora dép baş ayaġıñı
Ejdehadey aġıznıñ açıp

(6) Ayanmaġıl toyaġıñnı
Ġanım körmes sayaġıñnı

(7) Cān Ġır Atımge kaküliñdin
Başla émdi yayaġıñı

(8) Aldıña meş‘el yaḳılġan
Boyıña ḳotas taḳılġan

(9) Ayaġıge tékken taşlar
Peykāndey bolup çaḳılġan

(10) Köroġlı dér méniñ özüm
Sén sén astımda yalḳuzum

(11) Düşmenler basmasun izim
Ayaḳ basḳın süzüp közüñ

[30a] (1) El-ḳıṣṣa Köroġlı Sulṭān bu sözlerni ayta ayta çāşt-gāh Bed-baḫt taġnı (2) ḳaşıġa bardı ve kördiler kim Bed-baḫt taġnı astıda bir ḳızıl ala (3) tuman birle ceng-bas yatupdur. Dégide bir kette belāḳa bāz érdi. (4) Ul yolaḳġa ḳarap kördi-kim bir köp ḳoşun yatıpdur. Dilenk tuġ (5) baydaġdın éllik altı ḳara baş ṭılla ḳotaşlı tuġ baydaġ köründi. (6) Bul éllik altı miñ kişini nişānası érdi. Anda Köroġlı bul köp (7) ḳoşunnı körüp, ḫayāl ḳılıp érige “ Hey dirıġ, mén bī-kār kélgen (8) éken-men. Zīrā ki tünekün Ḥasan Ḫan birle Ḳırḳ Yigitniñ kélgeni- (9) ni kāfirler bilip, keyindin ḳollap çıḳıp, ki yatalmay bir yerde yatkan (10) éken” dép, ḳaytayın dése nāmūs ḳılıp ve uruşayın dése tenhā (11) özi ḫayrān bolup, her

ne bolsa ġafletde turgenin bir ḥīle söz [30b] (1) birle bu ḳulnı hürküteyin dép, Köroġlı Ḫan bir néçe yigitlerni (2) yanıda éken-dép ġāyıbāne alarnı yoḳlap bir söz aydı:

(3) Bilmem köp ḳul yatur munda né çaḳlı
Ġanımnı eylelük ḳolın baġlı

(4) Ḫudā bérdi bu düşmeni bizlerge
Şebgīr tartıp muña kéldi Köroġlı

(5) Meydānda aġuzıñ bu kün ḳızıl ḳan
Ḥaḳ Ta‘āla boldı bizge mihr-bān

(6) Béliñni beş yerdin bovıp émdi sén
Allāh dép at ḳoyuñ ḳuzum Ḥasan Ḫan

(7) Bu kāfirde men bile men yoḳtur téñ
Köñliñizde saḳlamañız zerre kéñ

(8) Allāh dép aṭ ḳoyuñ émdi u yandın
Ḳayda kétseñ yanımdaġı ṣafā bék

(9) Bu kāfirge égem bizni ḳılsun zor
Ḳılalük kāfirni mañlayını şor

(10) Ayanmay at ḳoyuñ oşbu düşmenġa
Ḳayda kéttiñ āyā sāḳī mīrāḫūr[51]

(11) Ḳırḳ Cellādım keyin ḳalmay maña yet
Yolbars dayın at ḳoyuñlar Ḳırḳ Yigit

[31a] (1) Allāh dép at ḳoyuñ émdi kāfirge
Şīr-i nerdey bolup émdi ġırıllap

51 Metinde میرخور şeklindedir.

(2) Ḳırḳ Yigitim bu aytġanım bil émdi
Ḳanlarnı aḳızup émdi sél émdi

(3) Köroġlı dér içde ārmān ḳalmasun
Düşmenġa ḳıyāmat bolur kün émdi

(4) El-ḳıṣṣa Köroġlı Sulṭān bu sözlerni aytıp, ṭıllada bélni taḳıp, leşkerni (5) tögeregige baḳıp, özniñ kette gepürgen sözige tevbe ḳılıp, evvel Allāhnıñ (6) ẕātıġa sığınıp, Ḫızır, İlyās, Ġavṯ-ı Ġıyāṯ, Ḳırḳ Çilten, On İkki İmām- (7) nıñ arvāḥlarıġa yalbarıp, meded tilep bir söz aydı:

(8) Ḳaytḳan[52] bilen maña ḳayda él émdi
Ḫud[ā] yā mén ḳ[u]lġa rehīm ḳıl émdi

(9) Miñ bir atıñ ḥürmetdin Ḫudāyım
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

(10) Yıġlamadım dergāhıña māh [u][53] sāl
Güneh-kār bendeñ mén méniñ ḳolum al

(11) On sekkiz min ‘ālem ḥaḳḳı zül-celāl
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

[31b] (1) Sén érür sén barça şāhlar üzre şāh
Kim séni bilmese ul érür[54] güm-rāh

(2) Aylanay atıñdın bir alġan Allāh
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

(3) Mén yıġlar bu künde émdi zār zār

52 Metinde قيقان şeklindedir.
53 Metinde ماه سال şeklindedir.
54 Metinde اويرور şeklindedir.

Arvāḥıññı eyle maña meded-kār

(4) ‘Āṣīler ġam-ḫ^{v}ārı resūl-i muḫtār
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

(5) Ḫudā yā éylegil bizlerge raḥmet
Naṣīb étgil müşkile künde şefā‘at

(6) ‘Āṣīler meded yā resūl-i Muḥammed
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

(7) Bir meded dép sizge özim intiẓār
Rūḥıñı eylegil maña sebeb-kār

(8) Müsülmān dostım dégen Çehār-yār
Men ġarībge meded bérer kün émdi

(9) Aldımda köp ḳoşun yatur fırāvān
Tenhā özüm aña kirmekken ḥayrān

(10) Kemer-beste pīrim yā şāh-ı merdān
Men ġarībge meded bérer kün émdi

(11) Dīn-i nebī çırāġısıñız İmām-ı A‘ẓam
Muḥammed-i ümmet-i ḫalḳġa müsellem

[32a] (1) Kemer-beste pīrim yā Ġavṯu’l-Ā‘żam
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

(2) Ḳolıma alayın şemşīr-i almas
Bu leşkerge émdi kirmesem bolmas

(3) Pīrim Ġavṯu’l-Ġıyāṯ yā Ḫıżır İlyās
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

(4) Lerzān urar meded tilep ġarīb mén
Nefs [ü] hevā işlerige yaḳın mén

(5) Otuz yaşda pīrlik ḳılġan Ḳırḳ Çilten
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

(6) Ḳartayıp köñlümde ḳalmadı ārām
Yigitlikde kötergen-mén batur nām

(7) Kemer-beste pīrim On İkki İmām
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

(8) Barçalarnıñ bolġan Çenbilniñ şāhı
Bolup ötken ġarīblerni penāhı

(9) Ata babamnıñ ḳalın arvāḥı[55]
Bu kün méniñ meded bérer kün émdi

(10) Barçasınıñ Çenbil édi yerleri
Bolup ötken oşbu yerni érleri

(11) Atımnıñ ḳol bérgen buzurg pīrleri
Bu kün maña meded bérgen kün émdi

[32b] (1) Köroġlı dér hīç ḳalmadı nişānım
Aġzımdın çıḳarup bu dürr-fişānım

(2) Sıġınġan ḳol bérgen buzurg işānım
Mén ġarībge meded bérer kün émdi

55 Metinde ارواهی şeklinde yazılmıştır.

DİZİN

Sıra: a b c ç d e é f g ğ h ı i j k l m n ñ o ö p r s ş t u ü v w y z

ābād Far. Mamur, şen.

ā. bol- 5b/05, 7a/08

ā. ḳıl- 5b/08, 6a/01

[=4]

‘Abbās k.a. Hz. Muhammed’in amcası.

‘A. (Ġavs̱-ı ‘Abbās) 19a/10

[=1]

ābırū Far. Yüz suyu; şeref, haysiyet, izzetinefis.

ā.-ı pāy 13a/01

[=1]

aç Yemek yemesi gereken, tok karşıtı.

a. böri 1a/05

[=1]

aç- Bk. **aş-**

a.-ḳuday 9b/07

[=1]

aç- 1. Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.

a.-ar 4b/01

a.-ıp 29b/03, 29b/05

a.-sun 11b/01

[=4]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

yol aç- 11b/01

[=1]

açıġ Öfke.

a.+ı kél- 23a/11

[=1]

açıl- 1. Açılmak.

a.-sun 21a/10

2. Ortaya çıkmak, zuhur etmek.

a.-ur 21a/02

[=2]

açuḳ Açık.

a. 18a/06

[=1]

ādam Ar. Adam, şahıs, insan.

ā. 4a/05, 4b/02, 18b/10

ā. (nā-merd ādam) 20a/08

ā. (yaman ādam) 20a/02

ā. ata 4a/04

ā. bilen 2b/08

ā.+ım dép 26a/08

[=8]

ādam-zād Far. İnsanoğlu, insan.

ā. 1b/10, 13a/08

ā.+dın 7a/01

ā.+nı 1a/05

ā.+nıñ 1a/03, 1a/07, 1a/09, 1b/02, 1b/04

[=9]

aġa Büyük erkek kardeş, ağabey.

a. (ini aġa) 11a/07

[=1]

Aġa Yūnus Bk. **Aġa Yūnus Perī**

A. 24b/07, 25a/05

[=2]

Aġa Yūnus Perī k.a. Köroğlu’nun eşlerinden biri. Krş. **Aġa Yūnus**

A. 6b/10, 24a/11, 25a/08
[=3]
Aġalıḳ Ḫan k.a. Hikayede geçen Çenbil Bél'in evvelki hakimi.
A. 5b/05
[=1]
aġız Ağız. Krş. **avız**
a.+ımdın (aġzımdan) 32b/01
a.+ıñ 29b/03
a.+nıñ 29b/05
[=3]
aġuz- Bk. **aḳız-**
a.+ıñ 30b/05
[=1]
āh Far. Feryat, inilti.
ā. 21a/06
ā.+ı 9a/08
ā.-ı sır 26b/05
ā. ur- 26b/01
[=4]
aḫbār Ar. Haberler.
a. (ravyān-ı aḫbār) 5b/04
[=1]
āheste Far. Yavaş yavaş, ağır ağır.
ā. āheste 1b/06
[=1]
āḫır Ar. Son, sonunda.
ā. 2b/07, 2b/09, 23a/08
ā.+da 4a/10
ā.+ı 1b/01, 18b/01, 24a/09
ā. zamān 1a/02
ā. zamān bol- 24b/06, 24b/09, 25a/01, 25a/04, 25a/07
[=13]
Aḥmed Ar. Pek çok methedilmiş, övülmüş kimse (Hazret-i Muhammed'in isimlerindendir).
(resūl-i Aḥmed) 18b/11
[=1]
aḫtar- Aramak.
a.-ıp 28b/06
[=1]
aḳ Beyaz.
a. kirevke savut 8a/03, 22a/07
a. ḳızıl tuġ baydaġı 16a/08
a. tuġ 25a/09
[=4]
aḳız- Akıtmak. Krş. **aġuz-**
a.-up 31a/02
[=1]
'aḳl Ar. Aḳıl.
'a. hūş 13b/02
'a.+ı ('aḳlı kelte) 29a/09
'a.+ıñ 2a/07
'a. ile 13b/04
[=4]
al I. Kanın rengi, kızıl, kırmızı.
a. al 28b/09
[=1]
ald II. Önemli bir makamın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı; huzur.
a.+ıda (aldıda) 6a/01, 6a/02, 13b/03, 23a/03
a.+ıġa (aldıġa) 25a/11, 25b/01
a.+ıġa (aldıġa ḳél-) 25b/02
a.+ımda (aldımda) 31b/09
a.+ında (aldında) 7b/01, 12a/08

a.+ıña (aldıña) 2a/05, 29b/08

a.+ıñda (aldıñda) 21a/03, 26b/07

a.+ıñızda (aldıñızda) 23b/02

a.+ıñızge (aldıñızge) 23b/10

[=16]

āl Ar. Aile.

a.-ı Köroğlı 6b/07

[=2]

al- 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

a.-! 31a/10

a.-ıp 9b/04, 10b/10

a.-sañ 13a/09

2. Bir kimse ile evlenmek.

a.-dı 7a/01

3. Bir şeye hak kazanmak, sâhip olmak.

a.-dı 7a/10

4. Etkisi altına almak, kendine çekmek.

a.-dı 10a/10

a.-ġan 4a/07

a.-ġandur 3b/01

a.-ıp 26a/10

a.-madı 7a/08

a.-urdım 27a/01

5. Kaplamak, sarmak.

a.-dı 25a/06

7. Tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

a.-ayın 9b/06, 9b/10, 32a/02

a.-dı 28a/07

a.-dıñız 26a/01

a.-ġan 3a/04, 31b/02

a.-ġay sen dép 11b/11

a.-ġuday 10b/01

a.-ıñız 22b/03

a.-ıp 8b/07

8. Faydalanmak.

a.-ıñ 12a/06

9. Beraberinde götürmek veya getirmek.

a.-ıñlar 22a/07, 22a/09, 22a/11, 22b/02, 22b/04, 22b/07, 22b/09

10. Birinin duasını almak.

a.-ıp 15a/10

11. Dilemek.

a.-ıp bér- 6a/10

12. Beraberinde götürmek veya getirmek.

a.-ıp ḳaç- 7a/05, 9b/08

a.-ıp keltür- 10a/03, 10a/05, 10a/07, 10a/09

a.-ıp ket- 23a/05

a.-ıp kél- 8b/05, 9a/11, 10a/01, 27a/09

a.-may 24a/03

a.-up ket- 22a/05

a.-ur mız 23a/03

13. Kabul etmek, dinlemek.

a.-madı 26a/04

a.-may 24a/07

14. Ele geçirmek, zapt etmek.

a.-maḳ bol- 6b/06

a.-may 24a/01

15. (Allah bir insanı) Ölüm yoluyle bu dünyadan ayırmak.

a.-masdın burun 2b/03, 2b/07

16. Dinlenmek.

a.-may 27b/02

[=56]

17. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ārām al- 27b/02

behre al- 12a/06

duman al- 25a/06

fātiḥa al- 15a/10

ḥayf al- 22a/10

ḳolġa al- 28a/07

köñlige al- 7a/08

ḳulaḳḳa al- 24a/07

öygini al- 24a/01

[=9]

18. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

aytıp al- 15a/09

bara'l- 11b/09

kéle'l- 16b/04, 27a/03

satıp al- 3a/04

taḳıp al- 28a/05

tura'l- 12b/11

yata'l- 30a/09

yürü'l- 20a/07

[=9]

ala Karışık renkli, çok renkli, alaca.

(ḳızıl ala) 19b/07, 30a/02

[=2]

'alāmet Ar. İşâret, belirti, nişan.

'a. 15a/05

'a.+din 15a/05

[=2]

'alāmāt Ar. Alamet, belirti.

'a.+lar ('alāmāt sal-) 16b/10

[=1]

albıra- Kızarmak, (yüz), yanıp kızarmak.

a.-p 10b/07

[=1]

aldur- Aldırmak.

a.-ġın 26b/07

[=1]

'ālem Ar. Alem, dünyā.

'ā. (on sekkiz miñ 'ālem) 31a/11

[=1]

'aleyhi's-selām Ar. "Selam onun üzerine olsun." anlamında peygamberlerin adından sonra söylenir.

'a. 6a/04

'a. birle 6a/08

[=1]

Allāh Ar. Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı.

A. 13b/05, 18b/05, 18b/08, 21a/10, 28b/08, 31b/02

A. dép 13a/01, 15b/01, 21b/10, 30b/06, 30b/08, 31a/01

A.+ġa tapşur- 14a/03, 26b/04

A.+nıñ 31a/05

A. Ta'ālā 6b/02

[=16]

Allāhlaş- Allah-Allah demek.

A.-ıp 15b/05

[=1]

almas Elmas.

a. (şemşīr-i almas) 19a/09, 32a/02

a.+dın (almas ḳılıç) 28a/05

a. ḳılıç 2a/01,15a/09

a. ḳılınç 8a/06

[=6]

altı Beşten sonra gelen sayının adı.

a. (éllik altı) 30a/05

a. (éllik altı biñ) 30a/06

a. (on altı kün) 28b/10, 29a/01

a. (on altı yaş) 10b/09, 11b/05, 12b/01, 13a/11

a. ay 15a/06, 15a/08

a. ḳulaç 5b/09

[=11]

altmış Elli doḳuzdan sonra gelen sayının adı.

a. yaş 6b/11

[=1]

altun (T. <Moğolca) altın.

a. béllik 16b/07

a.+dın 10a/02, 16b/01, 22b/01

a. éger 28a/01

a. ḳılıç 8a/05

a. savut 16b/09, 28a/03

a. tuv 16b/05

[=9]

amān Ar. Mesut, tam, sağ, esen.

a. ol- 24b/04

[=1]

ʻamel Ar. Emel.

ʻa.+de 12b/09

[=1]

ammā Ar. Zıt ve aykırı hüküm ifâde eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin.

a. 5b/04, 6a/04, 6a/07, 6b/09, 7a/10, 12b/05, 12b/11, 13b/06, 17b/07, 17b/10, 18a/09, 23a/07, 24a/11, 27a/07

[=14]

añ II. Av.

a.+dur 1b/02

[=1]

ār Ar. Ar, utanma.

ā. bol- 15b/08

[=1]

ārā-perdāz Ar. Görüşleri, fikirleri tanzim eden.

ā. (özıġe ārā-perdāz bér-) 24b/01

[=1]

ara İç, içeri, -da/-de, içinde, arasında.

a. bér- 12b/10

a. çöl 14b/10, 15a/02

a.+da 23a/06

a.+sı 18a/01

[=5]

ʻaraḳ Pirinç ve şeker kamışından elde edilen bir tür rakı.

ʻa. şarāb iç- 7b/10

[=1]

aralaş- İki şey arasında açıklık oluşturmak, az açmak.

a.-! 26a/03

[=1]

ārām Fr. Durma, dinlenme; yerleşme.

ā. al- 27b/01

ā. ḳalma- 32a/06

[=2]

ārāste Far. Süslü, süslenmiş, bezenmiş; terbiyeli, edepli.

ā.+ñde 22b/05

[=1]

arġumaḳ Koşu atı, cins at, soylu at. Krş. **arḳumaḳ, armaḳ**

a. 16a/03, 17a/09

a.+ḳa 9b/11

[=3]

arḳan Urgan.

a.+ġa 2a/06

[=1]

arḳumaḳ Bk. **arġumaḳ**

a.+tı 7b/08

[=1]

arılla- Ses çıkarmak, hırlamak.

a.-p 16a/03

[=1]

arlat- Ses çıkartmak, hırlatmak.

a.-ıp 7b/08

[=1]

armaḳ Bk. **arġumaḳ**

a.+nı (boz armaḳ) 25a/10

[=1]

ārmān Far. Arzu, maksat, emel.

ā. 1a/06

ā.+ı 4b/02, 8b/09, 8b/10, 9a/01, 9a/03, 9a/05, 9a/07, 9a/09

ā.+ım 10a/02, 13b/03

ā.+ımız 8b/02

ā.+ımız ḳalma- 8b/02, 8b/07

ā.+ıñ 7b/04, 7b/06, 7b/08, 7b/10, 8a/01, 8a/03, 8a/05, 8a/07, 8a/09

ā. ḳalma- 31a/03

ā. ḳıl- 6a/03

[=25]

Arslan mec. Gürbüz, cesur ve yiğit adam.

A. (Ḳırḳ Arslan) 22a/08

[=1]

art Arka, sırt.

a.+ıġa 28a/03

[=1]

artuġ Daha fazla. Krş. **artuḳ**

a. 15a/05

[=1]

artuḳ Bk. **artuġ**

a. 22b/04

[=1]

arvāḥ Ar. Ruhlar.

a. 12b/04, 22a/03

a.+ı 32a/09

a.+ıñnı 31b/03

a.+larıġa 31a/07

[=5]

as- Asmak.

a.-ıp-da 27b/09

[=1]

āṯār Ar. Eserler, belirtiler, alametler.

ā. 5b/04

[=1]

ʻāṣī Ar. Baş ḳaldıran, isyan eden (kimse), isyankâr, serkeş.

ʻā.+larġa 18b/08

ʻā.+ler 31b/04, 31b/06

[=3]

Asḳar y.a. Destanda geçen dağ adıdır. Günümüzde Kazakistan'ın doğusunda Askar tav adında bir dağdır.

A.+dur 7b/11

[=1]

aṣl Ar. Soy, neseb, köken.

a.+ı 1a/03, 1a/05, 1a/07, 1a/09, 1b/02, 1b/04, 3b/01, 10a/10, 20b/07

a.+ıñ 1b/10

[=10]

aṣlā Ar. Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, zinhar.

a. 11b/07

[=1]

asra- Korumak, saklamak.

a.-sın 21b/10

a.-sun (Ḫudāyım asrasun) 15a/03

[=2]

ast Alt.

a.+ıda 16b/02, 18a/10, 30a/02

a.+ıdaki 25a/10

a.+ığa 10a/11

a.+ıge 27b/07

a.+ımda 29b/10

[=7]

asta (<Far. Āheste) Yavaş, ağır, saḳin.

a. asta 17a/08

[=1]

aş Aş, yemek.

a. bér- 26a/04

a.+ı 21a/07

a.+ımnı bér- 26b/10

a.+ın yé- 22b/08

[=4]

aş- Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek. Krş. **aç-**

a.-ıp 15b/04

[=1]

'āşıḳ Ar. Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun.

'ā. bol- 6b/09

'ā. ol- 12a/04

[=2]

at I. Ad, isim.

a. bér- 26a/06

a.+ımnıñ 32a/11

a.+ını 17b/08

a.+ını (at ḳoy-) 26a/05

a.+ıñ (miñ bir at) 31a/09

a.+ıñdın 18b/05, 18b/07, 31b/02

a. taḳıl- 22b/09

[=9]

at II. At.

a. 15a/09, 20b/08, 21a/09, 22b/05, 27a/10, 27b/10, 28a/01, 29a/02

a. (cānsız at) 2a/10

a. (Ġır At) 29a/05, 29a/05

a. çap- 16a/10, 16b/09, 17a/06, 24a/01

a.+dın 8b/04, 25b/03, 27b/01

a. encām ḳıl- 21a/11

a.+ġa 21b/07, 28a/09

a.+ı 21b/04, 22b/05

a.+ı (Ġır At) 27b/07, 27b/07

a.+ıda 16b/06

a.+ıdın (Ġır At) 27a/09

a.+ığa 21b/06

a.+ığa (Ġır At) 28a/10, 29a/03
a.+ım 14b/09, 14b/11, 15a/04
a.+ım (Ġır At) 29a/08, 29a/10, 29b/01
a.+ımge (Ġır At) 29b/07
a.+ımnı (Ġır At) 10a/11
a.+ın 17a/05, 28b/03
a.+ın min- 22b/02
a.+ını (Ġır At) 9a/11
a. ḳoy- 21b/10, 30b/06, 30b/08, 30b/10, 30b/11, 31a/01
a.+lar 16a/03, 17a/01
a.+lar (bédev at) 16b/10
a.+lar min- 17a/09
a.+larġa min- 19b/06
a.+larnıñ 17a/02
a.+nı 16a/01, 17a/07
a.+nı (Ġır At) 26a/10
a.+nıñ 28a/11
a.+nıñ (Ġır At) 26a/10, 28b/01, 28b/02
[=61]

at- Atmak.
a. coġ at- 29b/03
a.-ıp 29b/03
[=1]

ata 1. Dedelerden ve büyük babalardan her biri.
a. (ādam ata) 4a/04
a. baba 6a/11, 32a/09
2.Baba.
a. cān 11a/04, 15a/08, 25b/09, 26a/08
a.+nıñ 13b/03
a. ornı 27a/01
a.+sını 5b/01, 14b/05, 25b/02
a.+sıñ 10b/10
[=13]

atlan- Ata binmek, atlanmak.
a.-up 25a/11
[=1]

‘Avaż k.a. Köroğlu’nun evlatlığı, Bulduruk Kassab’ın oğlu. Krş. **‘Avaż cān, ‘Avaż Ḫan, ‘Avaż oġlan, ‘Avażlik, bal ‘Avaż**
‘A. 9b/08, 10a/10, 10a/11, 21b/03, 21b/05, 23b/11, 28b/08
‘A. dép 23a/07
‘A.+ge 11a/02, 11a/06
‘A. Ḫan 14a/02
‘A.+ıñ 23a/07
‘A.+nı 8b/05, 10a/01, 12a/04, 15a/08, 22a/05, 23a/06, 23b/07, 24a/03, 26b/08, 27a/09, 29a/11
‘A.+nı (bal ‘Avaż) 22b/03
‘A.+nını 23a/03
‘A.+nıñ 8b/04
[=26]

‘Avaż cān Bk. **‘Avaż**
‘A. 10a/03, 10a/05, 12a/02
‘A.+dı 10a/07
[=4]

‘Avaż Ḫan Bk. **‘Avaż**
‘A. 9a/11, 9b/02, 10a/09, 22a/08, 29a/10
[=5]

‘Avaż oġlan Bk. **‘Avaż**
‘A. 14b/11, 28b/06

[=2]

āvāze Far. Ses, seda.

ā. ḳal- 6b/01

ā.+si 3b/03

[=2]

‘Avażlik Bk. **‘Avaż.**

‘A.27a/08

[=1]

avdarı- Bir şeyin altını üstüne getirmek, çevirmek, devirmek, kulatmak.

a. 16b/07

[=1]

avdarıl- Çevrilmek, devrilmek.

a.-ıp 17a/06

[=1]

avız Bk. **ağız**

a. (bir avız söz ayt-) 24a/10

[=1]

avlağı Avlu, ağaçla, taşla çevrilmiş yer.

a.+ġa 22b/06

[=1]

ay Ay.

a. (néçe ay) 3a/10

a.+da (altı ay) 15a/06, 15a/08

a.+da (ikki ay) 26b/10

a.+lar 27b/05

a.+lar bile 25b/10

[=6]

ay- 1. Bk. **ayt-**

a.-dı 5b/03, 6b/02, 7b/02, 8b/08, 9b/04, 10b/11, 11b/05, 12a/01, 13a/01, 13b/08, 14b/07, 15b/03, 18b/02, 19b/11, 20b/10, 22a/05, 23b/01, 24b/03, 25b/03, 26a/11, 27a/07, 27b/02, 29a/04, 30b/02, 31a/07

a.-dılar 6a/09, 6a/10, 6b/03, 8a/10

a.-ip 16a/01

[=30]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

a. ġazel ay- 27b/02

a. söz ay- 5b/03, 7b/02, 8b/08, 9b/04, 10b/11, 12a/01, 13a/01, 13b/08, 14b/07, 15b/03, 18b/02, 19b/11, 20b/10, 22a/05, 23b/01, 24b/03, 25b/03, 26a/11, 29a/04, 30b/02, 31a/07

[=22]

āyā Far. Şaşırma, sorma, ümit ve istek ifâde eder, acaba.

ā. 23b/03, 23b/11, 30b/10

[=3]

aya- Vermekten kaçınmak, vermemezlik etmek, esirgemek.

a.-dı 9a/01

a.-mañ 12a/11

a.-may 21b/10

[=3]

ayaḳ Ayak.

a. 29b/11

a.+ıġa (ayaġıġa baş ḳoy-) 5b/02, 14b/06

a.+ıġe (ayaġıġe) 29b/09

a.+ıñı (baş ayaġıñı) 29b/05

a. silte- 29a/10, 29b/03

[=7]

ayan- Korumak, esirgenmek.

a.-mağıl 29b/06

a.-may 21b/02, 30b/10

[=3]

aydıñ Aydın, mehtap.

a. 12a/06

[=1]

ayır- Ayırmak.

a.-ıp 23a/06

[=1]

āyīne Far. Ayna.

ā. 28b/05

[=1]

aylan- 1. Saygı göstermek, üstünlüğünü kabul etmek, önünde eğilmek.

a.-ay 13b/10, 18b/05, 18b/07, 31b/02

2. Dönmek, çevrilmek.

a.-ıp 2a/06

[=5]

'aynı Ar. Tıpkı, aynı.

'a. 10b/08, 17b/05

[=2]

ayt- 1. Söylemek, anlatmak, nakletmek, konuşmak. Krş. **ay-**

a. ayta 20b/04, 30a/01

a.-am 5a/06

a.-ar mén 7b/03

a.-ayın 21b/01

a.-dı 23a/01

a.-elik 9a/09

a.-ġan 2a/07, 8a/08, 20a/01, 25b/08, 26a/04, 26b/03, 27a/05

a.-ġanım 31a/02

a.-ġanımnı 25b/09

a.-ġanıñı 4a/05

a.-ıp 12a/08, 12b/05, 27a/06, 31a/04

a.-ıp al- 15a/09

a.-ıp ket- 26b/03

a.-ken 9b/09, 12b/03

a.-kendin soñ 13b/06

a.-may 24a/10

a.-sa 12a/03, 23a/11

a.-sañ 20b/01

a.-tım 14a/10, 25b/11, 26a/02

a.-ur 11b/02, 26a/07

a.-ur siz 8a/11, 23b/08

[=37]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

a. bir avız söz ayt- 24a/10

a. ḳattıraḳ ayt- 26a/02

a. rāst ayt- 8a/11

a. söz ayt- 2a/07, 5a/06, 7b/03, 8a/08, 12a/08, 12b/05, 14a/10, 20a/01, 20b/01, 23b/08, 25b/08, 25b/11, 26a/04, 26a/07, 27a/05, 27a/06, 31a/04

a. sözni ayt- 15a/09

[=21]

aytuş- 1. Karşılıklı konuşmak; söylemek, anlatmak, nakletmek.

a.-ġan 3a/09

a.-up 16a/01

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

a. rāz aytuş- 3a/09

a. söz aytuş- 16a/01

[=2]

‘azā Ar. Yas, matem.

‘a. 27a/02

[=1]

ā‘ẓam Ar. Çok (daha, en, pek) büyük.

‘a. (ġavsü’l- ā‘ẓam) 19a/08, 32a/01

‘a. (imām-ı ā‘ẓam) 31b/11

[=3]

‘Azrā’il Ar. Tanrı buyruğu ile insanların canını almakla görevlendirilen melek, can alıcı.

‘A. 2a/01

[=1]

bā-ṣafā (Far.+Ar.) Hoş, güzel, samimi.

b. (Ḫalīl-i bā-ṣafā) 3a/01

[=1]

baba Çocuğu olan erkek, peder.

b.+m (ata baba) 6a/11

b.+mnıñ (ata baba) 32a/09

[=2]

bāġ Far. Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

b. 1a/08

b.+ı (İrem bāġı) 6a/02

b.+ıdın (İrem bāġı) 6b/10

b.+ıġe 17b/04

[=4]

bağır 1.Göğüs, sine.

b.+ı (yürek bağır) 27b/03

b.+ıdın (bağrıdın) 21a/04

b.+ım (yürek bağır dağlat-) 27a/02

b.+ıma (barġıma kebābın sal-) 29a/11

b.+ın (yürek bağrın) 9b/05

b.+ın (yürek bağrın téş-) 7b/09

[=6]

bağla- Bağlamak.

b.-dıñlar 8a/06

b.-ġan 3b/06

b.-p 12b/06, 12b/07

[=4]

bağlan- 1. Bağlanmak. Krş. **baylan-**

b.-sun 21a/10

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. ḳolı bağlan- 21a/10

[=1]

bağlat- Bağlatmak.

b.-ıp 12b/08

[=1]

bağlı Bağlı.

b. 13b/04, 30b/03

[=2]

baḳ- 1. Gözleri bir şey üzerine çevirmek.

b.-ıp 31a/05, 24b/03

b.-madıñ 9a/06

[=3]

2. (Bir veya birçok hayvanı) Önüne katıp sürmek ve otlatmak.

b.-ḳan 3a/08

[=1]

3. İncelemek, tetkik etmek.

b.-tı 24a/09

[=1]

4. Uymak, riayet etmek, önem vermek.

b.-ıñ 12a/03

[=1]

5. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. ḳoy baḳ- 3a/08

b. tilıġe baḳ- 12a/03

[=2]

6. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

b. süzüp baḳ- 24a/09

[=1]

bal 1. mec. Tatlı, cana yakın, candan.

b. 12a/04

[=1]

2. Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde.

b. 14b/10

[=1]

bal ‘Avaż Bk. **‘Avaż**

b. 22b/03

[=1]

bala Çocuk.

b.+day (yaş bala) 10b/07

b.+ları 6b/08

b.+m 13a/05, 13b/10

b.+m (cān bala) 5a/02, 5a/07, 5a/09, 14a/06, 14a/11, 14b/02, 26b/10, 27a/03

b.+mġa 5a/10, 14b/03

b.+nı 9a/05

b.+ñ 11a/01

b.+sı 13a/08

[=17]

balıḳ Balık.

b.+nı 11b/06

[=1]

Balḳan y.a. Avrupa kıtasının güneydoğu kesiminde, Anadolu’nun batısı ve kuzeybatısında yer alan coğrafi ve kültürel bölge; Balkanlar, Balkan yarımadası.

B. 7b/11

[=1]

bāmdād Far. Sabah, sabah vakti.

b. (namāz-ı bāmdād vaḳtı) 19b/04

b.+nı (namāz-ı bāmdādnı oḳu-) 19b/06

[=2]

Bār Far. Allah, Tanrı.

B. 13b/05

[=1]

bar 1. Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan (şey).

b. 6a/09, 14a/03, 18b/06, 18b/10,

b. érdi 17b/11, 17b/11, 18a/11

b. érmiş 8b/03

b. mu 7b/04, 7b/06, 7b/08, 7b/10, 8a/01, 8a/03, 8a/05, 8a/07, 8a/09, 24b/10, 24b/11

b. mu dép 9b/04

b. mu kin 9b/06, 9b/10, 10b/01

[=23]

2. Sahip olunan şeylerin bütünü, mal, servet.

b. 10a/04, 12b/01, 27a/07

b.+dur 27a/08

[=4]

bar- Gitmek, ulaşmak, varmak.

b.-! 13a/01, 14a/04

b.-a'lmas sen 11b/09

b.-a men 15a/02

b.-arız 21b/05

b.-a siz 23b/04

b.-ayın 14b/09

b.-dı 17b/05, 29a/01, 30a/02

b.-ġıl 13b/10

b.-ıp 5a/02, 5a/09, 10b/10, 14a/06, 14b/02, 20a/11, 23b/08, 23b/10

b.-ıp kel- 26b/08

b.-ıpmanılar 17b/07

b.-sa 6b/06, 20a/08

b.-saḳ 22b/09

b.-ur 24a/02

b.-urérdi 18a/03

b.-ur mén 11a/05, 11a/06

[=28]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. saġ bar- 5a/02, 14b/02

b. saḳ bar- 5a/09, 14a/06

b. tenhā bar- 11b/09

[=5]

barça Mevcud olan şey, bütün, tamamı.

b. 3b/07, 7a/10, 10b/08, 13a/04, 17a/07, 19b/06, 20a/03, 22b/03, 27b/09, 31b/01

b.+larnıñ 32a/08

b.+ñız 21b/04

b.+sı 1a/06

b.+sın 16a/01

b.+sını 2b/05

b.+sınıñ 32a/10

[=16]

Bārek-Allāh Ar. Allah mübârek etsin, hayırlı uğurlu olsun anlamında bir söz.

B. 13a/10

[=1]

barı Hepsi, tamamı, bütünü.

b. 15b/08

b. bir 16b/11

b.+nı 9b/02

[=3]

bas- Etkisini kuvvetle hissettirmek, kaplamak, bürümek.

b.-ıp 22a/03

b.-ḳın 29b/11

b.-masun 29b/11

b.-tı 25a/02

[=4]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. duman bas- 25a/02

[=1]

baş 1. Baş, kafa.

b. 12a/07

b. (ḳara baş) 30a/05

b. (ayaġıġa baş ḳoy-) 5b/02, 14b/06

b.+ge 16a/11

b.+ı 21a/06, 26b/11

b.+ıġa 12b/08, 12b/09, 17a/03, 28a/08

b.+ıġa (nefs başıġa) 19a/09

b.+ıġe 12a/07, 28b/11

b.+ıma 13b/02

b.+ıma tüş- 15a/02

b.+ın 20a/04, 29a/02

b.+ında 5b/06, 10b/08, 12b/01

b.+ını 20b/08

b.+ıñ 13b/11

b.+ıña 13b/01

b.+ıñı 12a/11

b.+ige (öz başı) 12a/03

b.+larıġa 27b/05

[=27]

2. Bir şeyin tepesi, üst noktası, zirvesi.

b. ayaḳ 29b/05

b.+ı (taġ başı) 18a/06

b.+ıdın (taġ başı) 23a/09

b.+ıġa 18a/07, 20b/04

b.+ıġe (taġ başı) 18a/06

b.+ında 19b/07, 24a/08

[=8]

3. Ön.

b.+ıġa 18a/03, 24b/02

[=2]

4. Kişinin kendi şahsı, zâtı.

b.+ımnı 26b/09

b.+ını (bir başı) 21b/06

[=2]

5. Bir topluluğu yöneten kimse, başkan, reis.

b. bol- 17b/06

b. ḳıl- 9b/03

[=2]

başur- Başvurmak.

b.-dum 26b/01

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. pīrge başur- 26b/01

[=1]

başla- Başlamak.

b.-! 29b/07

b.-ġıl 1b/06

[=2]

başlı Başlı.

b. 12a/08

[=1]

bat- Batmak.

b.-ıp 29b/02

[=1]

batur Bahadır, yiğit.

b. 32a/06

b.+lar 20a/06, 22a/07, 23b/09

b.+nıñ 21a/02

[=4]

Batur Ḥasan Köroğlı'nın oğlu.

B. 20a/01

[=1]

bay Zengin.

b. (né şāh né bay) 3a/11

b. beççe 23b/07

[=2]

baydaḳ Bayrak, sancak.

b. (tuġ baydaġ) 30a/05

b.+dın (tuġ baydaġdın) 30a/05

b.+ı (tuġ baydağı) 5b/07, 16a/06, 16a/08

b.+lar (ṭılla ḳotaslı baydaḳ) 16b/03

[=6]

baylan- Bk. **baġlan-**

b.-ıp 2a/05

[=1]

baytallıḳ Dişi at.

b. ḳıl- 26a/02

[=1]

bāz Ar. Yeniden, bir daha, tekrar.

b. 6a/08, 7a/10, 22a/04

[=3]

bāz Far. Doğan denen yırtıcı kuş, şahbaz.

b. érdi 30a/03

[=1]

bāzār Far. Pazar, çarşı.

b. (zor bāzār) 18a/03

b.+a sal- 3a/04

[=2]

be-nā-gāh Far. Ansızın, aniden.

b. 10a/11, 24b/01

[=2]

beççe Far. Çocuk, insan balası.

b.+ler (bay beççe) 23b/07

[=1]

Bed-baḫt y.a. Çöl ve dağ adı.

b. 18a/04

b. çöli 17a/02, 17a/04, 27a/11

b.+nı 15a/11, 15b/07, 29a/01

b.+nıñ 17b/03, 17b/05

b. tağı 12a/02, 17b/07, 17b/07, 18a/04, 19b/07, 20b/04, 29a/03, 29a/06, 30a/01, 30a/02

[=19]

bég-zāde (T.+Far.) Bey oğlu.

b.+miz ḳıl- 8b/06

[=1]

behr I. Far. Gönlünü açmaḳ, gönlünü ferahlandırmak.

b.+i 21a/02

[=1]

behr II. Far. Bölge, bölüm.

b.-i Yemen 10a/08

[=1]

behre Far. Fayda, yarar, nasip, hisse.

b. al- 12a/06

[=1]

belā Ar. İçinden çıkılması güç, sakıncalı durum.

b.+dın 6a/07, 21b/10

b.+ġa 3a/07

b.+ḳa 30a/03

b.+sın kör- 17b/02

[=5]

belki Far. Hatta, bile.

b. 15a/05, 20b/10

[=2]

ben Teklik birinci kişiyi gösteren söz.

b. bañа 7b/03

[= 1]

bende Far. Kul, köle

b. 9a/02

b.+ñ 31a/10

[=2]

ber-cā Far. Yerinde, uygun, münasip

b. 9b/09

b. ḳıl- 20b/02

[=1]

ber-aḳ (Far.+ Ar.) Haklı.

b. bil- 2b/10

[=1]

ber-ḳarār (Far.+ Ar.) Bir yerde veya bir hal üzere karar kılmaḳ, aynı kararda devam etmek, devamlı olmaḳ.

b. bol- 22a/02

[=1]

ber- 1. Bk. **bér-**

b. 11b/03, 12a/11

b.-di mü 21b/04

b.-inçe 21b/02

[=4]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. cān ber- 21b/02

b. cevāp ber- 13b/08

b. fātiḥa ber- 11b/03

[=3]

berkit- Sağalamlaştırmak, pekiştirmek.

b.-ip 21a/01

[=1]

bernā Far. Genç, delikanlı, civan.

b. (Yusūf-ı bernā) 3a/05

[=1]

beş Dörtten sonra gelen sayının adı.

b. 21a/05, 30b/06

b. (éllik beş yaş) 6b/10

b. (on beş kéçe) 17b/01

b. (on beş kün) 17b/03, 17b/06

b. (on beş kündüz) 17b/01

b. (on beş yaş) 5b/06

b. (yiġırmi beş) 16b/11

b.+i 22b/11

b. yıl 7a/10

[=11]

beyżā Ar. Çok beyaz.

b.+nı (miṣl-i beyżā) 28a/06

[=1]

bédev Koşu atı.

b. 16a/07, 16b/02

b. at 16b/10

[=3]

bék Bey.

b. 13b/05, 16a/08, 23b/10, 30b/08

b. (Köroġlı bék) 4b/02, 27b/04

b. bol- 12a/07

b.+ler 15b/09, 16a/06, 16b/03, 24b/05, 24b/08, 24b/11, 25a/03, 25a/06

b.+lerge (ṣāf bék) 24b/03

b.+leriñ 21a/07

b.+lerniñ 21a/11, 21b/02

b.+lerniñ nāmı 21a/09

[=20]

bék-zād Bk. **bék-zāde**

b.+lar 15b/11

[=1]

bék-zāde Far. Bey oğlu. Krş. **bék-zād**

b.+ler 16a/04

[=1]

béklik Beylik.

b. ḳıl- 12a/03

[=1]

bél Dağ tepeleri arasında geçit veren alçak yer, dağ geçidi, belen.

b.+de 13a/06

b.+de (Çenbil Bél) 7b/04, 9a/03

b.+dey (Çenbil Bél) 10a/09

b.+ge 8a/05

b.+ge (Çembil Bél) 22b/06, 23a/10

b.+ge (muḥkem bél) 28a/05

b.+i 19b/08, 21a/11

b.+i (Çenbil Bél) 15a/11, 20b/11

b.+ide 16b/07

b.+ide (Çenbil Bél) 18b/03, 18b/04

b.+ige 12b/06

b.+imni (Çembil Bél) 26b/04

b.+imni (Çenbil Bél) 10a/06

b.+ini 27b/06

b.+iñe 8a/06

b.+iñni 30b/06

b.+lerge 27a/02

b.+leride 16b/01

b.+leriñni 21a/01, 21a/05, 21b/08

b.+ni (Çembil Bél) 25a/06, 27b/08

[=28]

bél-baġ Bel bağı.

b. 13a/10

[=1]

belā Ar. Bela.

b. (her né belā) 6a/06

[=1]

belend Far. Yüksek, yüce, ulu.

b. bol- 6b/04

[=1]

belendlik Yükseklik.

b.+ni 5b/09

[=1]

béllik Bele bağlanan silahların tümü.

b. bökter- 28b/05

b.+ler (altun béllik) 16b/07

[=2]

bér- 1. (Bir şeyi bir kimseye) İletmek, eriştirmek. Krş. **ber-**

b.-! 18b/05, 18b/07, 18b/09, 19a/04

b.-di 27b/02, 28b/04, 30b/04

b.-di-ki 12b/10

b.-dim 8a/07

b.-e kör- 18b/11, 19b/03

b.-er 31a/09, 31a/11, 31b/02, 31b/04, 31b/06, 31b/08, 31b/10, 32a/01, 32a/03, 32a/05, 32a/07, 32a/09, 32b/02

b.-ey 10a/03, 10a/04, 10a/04, 10a/05, 10a/09

b.-eyin 10a/08, 11a/02, 11a/04

b.-gen 27a/05, 32a/11, 32a/11, 32b/02

b.-gil 26b/10

b.-ibya 11a/08

b.-ip 9a/06, 12b/04, 17a/01, 17a/05, 19b/10, 20b/10, 24b/01, 28a/10

b.-ipdür 7b/03

b.-ip müdiñ 26a/04, 26a/06

b.-mek 26a/08

b.-mekçi 13b/08

b.-meñ 12a/05

b.-mes 2a/11

b.-mey mén 17b/04

b.-se 15a/08

[=55]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. aş bér- 26a/04, 26b/10

b. at bér- 26a/06

b. ara bér- 12b/10

b. fātiḥa bér- 11a/08

b. Ḫudā bér- 30b/04

b. ḳamçı bér- 28a/10

b. kefīl bér- 2a/11

b. ḳol bér- 32a/11, 32b/02

b. ḳoldın bér- 12a/05

b. ḳolġa bér- 15a/08

b. meded bér- 12b/04, 18b/05, 18b/07, 18b/09, 18b/11, 31a/09, 31a/11, 31b/02, 31b/04, 31b/06, 31b/08, 31b/10, 32a/01, 32a/03, 32a/05, 32a/07, 32a/09, 32a/11, 32b/02

b. merdanelik bér- 19b/10, 20b/10

b. nān bér- 26a/08

b. özige ārā-perdāz bér- 24b/01

b. toy bér- 10a/03

b. yol bér- 17b/04

b. zor bér- 17a/01, 17a/05

[=39]

3. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

b. alıp bér- 6a/10

b. boşay bér- 19b/08

b. cöney bér- 15b/02, 15b/05, 15b/07, 15b/11, 16a/02, 16a/04, 17a/08, 23a/10, 24a/08, 27b/08, 28b/04

b. kéte bér- 27b/02

b. korḳa bér- 22a/03

b. körüne bér- 20b/06

[=16]

bet Yüz, çehre.

b. (né bet bilen) 23b/05

b.+ige 22a/05

b.+lerge 20b/11

[=3]

bī-ferzend Far. Çocuksuz, çocuk sahibi olmadan.

b. bol- 7a/04

b.+niñ 8b/11

[=2]

bī-ferzendlik Çocuk sahibi olmama durumu.

b.+ige 9a/10

[=1]

bī-ġayr-ez Far. –den gayrı, -den başka.

b. (bī-ġayr-ez Allāh) 18b/08

[=1]

bī-kār Far. İşsiz, başı boş.

b. 22b/09, 23a/06

b. bol- 6a/01, 6a/02

b. ḳayt- 18a/08

b. kél- 30a/07

[=6]

bī-ḳarār (Far.+Ar.) Kararsız.

b. 19a/03

[=1]

bī-ṣabr (Far.+Ar.) Sabırsız.

b.+ıdın 4a/11

[=1]

bil- Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

b.-! 21b/07, 21b/10, 31a/02

b.-diñiz 7b/07

b.-edi 26b/05

b.-e men 30b/07

b.-gen 2b/10, 20b/02

b.-gidey 9b/09

b.-iñ 20a/01

b.-ip 19b/09, 23a/05, 26b/01, 30a/09

b.-medi 9a/02, 25b/08

b.-mem 25a/05, 30b/03

b.-meñiz 12a/08

b.-mes 4a/05

b.-mese 31b/01

b.-mey 23a/11, 27a/11

b.-meydür 20b/08

b.-meyin 13b/05

b.-sem 24b/10

b.-señ 12a/10

b.-üp-de 25b/06

b.-ür érdi 6b/08

[=29]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. ber-haḳ bil- 2b/10

b. ḳadr bil- 25b/08

b. ser-dār bil- 7b/07

b. sözin bil- 4a/05

b. uluġ bil- 26b/01

[=5]

bile II. Bk. **bilen II.**

b. 25b/10

[=1]

bilekli Bilekli.

b. (Rüstem bilekli) 10b/05

[=1]

bilen I. Ile bağlacı. Krş. **birle I., ile I., bile I.**

b. 2b/08, 5a/01, 8a/02, 14a/05

[=4]

bilen II. Edat. İle. Krş. **bile II., ile II., birle II., ilen II.**

b. 10a/04, 11b/06, 20a/09, 20a/10, 21b/11, 23a/04, 25b/04, 27a/01, 28a/07, 31a/08

b. (né bet bilen) 23b/05

b.+dür 11b/06

[=12]

binā Ar. Yapı yapma, kurma, inşâ etme.

b. ḳıl- 6a/01

[=1]

biñ Bk. **miñ**

b. (éllik altı biñ) 30a/06

[=1]

bir 1. sf. Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı).

b. 1a/05, 3a/04, 3a/10, 4a/01, 5b/03, 7a/11, 7b/02, 8b/02, 8b/08, 9a/01, 9a/03, 9a/05, 9a/06, 9b/03, 9b/05, 9b/06, 9b/10, 10b/11, 12a/01, 12a/09, 13a/01, 13b/02, 13b/08, 14a/04, 14b/07, 14b/11, 15b/03, 18a/03, 18b/02, 18b/05, 18b/07, 18b/09, 18b/11, 19a/02, 19a/04, 19a/06, 19a/08, 19a/10, 19b/01, 19b/03, 19b/07,

19b/11, 20b/01, 20b/10, 22a/05, 22a/10, 23b/01, 24b/03, 25b/03, 25b/08, 26a/02, 26a/11, 27b/02, 28a/03, 29a/04, 30a/02, 30a/03, 30a/09, 30a/11, 30b/02, 31a/07, 31b/02, 31b/07

b. (her bir) 13b/11, 18a/01

b. evc bol- 6b/06

b.+i (her bir) 7a/01, 16a/09, 25b/02, 28a/06

b. kün 1a/02, 1a/03, 1a/05, 1a/07, 1a/09, 1b/01, 1b/02, 1b/04, 1b/06, 2a/02, 2b/09, 4a/02, 4a/02

b. néçe 5b/02

b. parça 26a/08

[=104]

2. zf. Ancak, yalnız, sadece.

b. 6a/03, 7b/11, 7b/11, 8b/09, 8b/10, 9a/01, 9a/03, 9a/05, 9a/07, 9a/09, 11b/02, 14a/03, 21a/03, 23a/07, 25b/04, 26b/04, 27a/07, 27a/08

b. başı 21b/06

[=19]

3. Bir arada, bir yerde.

b. 22b/11, 22b/11, 24a/06

b.+dey 28a/04

[=4]

4. Sayıların ilki.

b. 26a/06

b. (miñ bir at) 31a/09

b. (on bir yıl) 3a/08

b. avız söz ayt- 24a/10

b. bir 2b/05, 11b/02, 17a/06, 26a/07, 26b/03

b. dem 23b/01, 24a/08, 27b/01, 28a/10

b. mertebe 6a/03

b.+dey (barı bir) 16b/11

b.+i (hiç bir) 10b/02

b.+in 9a/09

b. köp 24b/08, 30a/04

b. néçe 8b/08, 12b/03, 14b/06, 19b/10, 30b/01

[=24]

birbiri İki veya daha fazla şey yâhut kimsenin yerini tutar, biri öteki, yekdiğer.

b.+din 7a/01

b.+ge 13a/04, 13a/06, 13a/08, 13b/01, 16b/06, 20a/09, 23b/04

b.+n 22a/10

[=9]

birle I. Bk. **bilen I**

b. 6a/08, 19b/10, 30a/03

[=3]

birle II. Bk. **bilen II**

b. 6a/05, 6b/05, 10b/10, 11a/01, 15a/04, 15a/10, 15b/02, 15b/10, 18a/02, 18a/06, 18a/09, 19a/11, 23a/03, 23a/03, 23a/09, 24a/11, 25a/09, 25a/11, 30a/08, 30b/01

[=20]

biryān Far. mec. Yanmak. Bir nevi kebab.

b. ét- 19a/01

[=1]

bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

b. 5b/03

[=1]

bit- Yazmak.

b.-ip 12b/09

[=1]

bit- 1. Sona ermek, tamamlanmak.

b.-medi 25b/10

b.-ip 23b/03

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. iş bit- 25b/10

[=1]

bitür- Bitirmek, sona erdirmek.

y.-meyin 23b/03

[=1]

biz Biz (şahıs zamiri).

b. 6a/09, 12b/03, 15a/07, 21b/05

b.+din 6a/09, 10b/03

b.+ge 8a/08, 8b/10, 14b/08, 21b/04, 21b/11, 23a/08, 30b/05

b.+ler 8a/11, 8b/06, 23a/02

b.+lerge 12b/03, 21b/01, 22b/01, 30b/04, 31b/05

b.+ni 15a/06, 15a/08, 18b/03, 18b/04, 21b/03, 30b/09

[=27]

beyże Ar. Demir başlık.

b. 28a/06

b.+ler (miṣl-i beyże) 16a/09

[=2]

bol- 1. Olmak. Krş. ol-

b. –a kör 19a/07

b. -adur 16b/04

b. -ama 13a/08

b.-dı 5b/05, 6a/02, 6a/07, 6b/06, 7a/08, 8a/09, 11a/01, 12a/09, 12a/10, 20b/09, 22a/01, 22b/05, 24b/02, 24b/05, 24b/05, 24b/06, 24b/08, 24b/09, 24b/11, 25a/01, 25a/03, 25a/04, 25a/05, 25a/06, 25a/07, 30b/05

b.-dı-mu kin 22b/04

b.-dılar 6a/06

b.-dım 7b/03, 11a/08

b.-du 6b/06, 12b/01

b.-duk 14b/10

b.-dum 11a/02, 20a/04

b.-duñ 21b/04

b.-ġan 3a/05, 32a/08

b.-ġanda 5b/05, 5b/05

b.-ġanıġa 7a/04

b.-ġanını 19b/09

b.-ġıl 1b/05, 2b/06, 2b/06, 4b/02, 21b/08

b.-gunça 19b/04

b.-madı 6b/07, 7a/02, 9a/03, 24a/09, 25b/02, 26a/05

b.-maġay-da 26a/03

b.-maġıl 1b/05

b.-maḳ 4a/02, 24b/05

b.-mañız 12a/07

b.-mas 23a/08, 32a/02

b.-masa 23a/02, 24a/03, 24a/06

b.-masdın burun 2a/04

b.-masun 22a/06

b.-may 18a/08, 22a/03

b.-may-mu 21b/09

b.-may-mu dép 20b/10

b.-sa 2a/07, 6b/02, 7b/05, 9b/07, 9b/11, 11b/10, 15a/06, 17a/11, 18a/07, 21b/07, 25b/05, 30a/11

b.-sa (her né bolsa) 11a/10

b.-sam érdi 11b/07

b.-sun 2b/02, 5a/01, 5a/04, 5a/04, 5a/05, 5a/10, 5a/11, 6b/01, 8a/08, 13b/09, 14a/01, 14a/05, 14a/08, 14a/08, 14a/09, 14b/03, 14b/04, 23b/02, 23b/02, 23b/03, 23b/05, 23b/07, 23b/09, 23b/11, 24a/02, 24a/04, 24a/06

b.-uñ 25b/06

b.-uñız 11a/01, 11a/04

b.-uñızlar 12b/02

b.-up 3a/08, 5a/07, 5b/07, 5b/08, 6a/02, 6a/11, 6b/04, 6b/09, 7a/04, 9a/11, 9b/03, 11b/05, 11b/05, 12b/06, 13b/08, 14a/03, 14a/11, 15b/08, 15b/08, 15b/09, 17a/08, 17b/06, 18a/07, 19a/01, 23a/01, 24b/02, 25b/01, 25b/01, 26a/03, 26b/11, 27b/03, 27b/03, 27b/04, 27b/06, 27b/07, 29a/03, 29b/09, 30a/11, 31a/01

b.-up öt- 32a/08, 32a/10

b.-uptur 26b/06

b.-ur 1a/02, 1a/08, 1b/03, 11a/03, 20a/03, 26b/11, 31a/03

b.-ur mén 5a/08, 14b/01

[=169]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. ābād bol- 5b/05, 7a/08

b. āḫır zamān bol- 24b/06, 24b/09, 25a/01, 25a/04, 25a/07

b. almaḳ bol- 6b/06

b. ‘ār bol- 15b/08

b. ‘āşıḳ bol- 6b/09

b. baş bol- 17b/06

b. belend bol- 6b/04

b. ber-ḳarār bol- 22a/03

b. bék bol- 12a/07

b. bī-ferzend bol- 7a/04

b.-bī-ḳār bol- 6a/02, 6a/02

b. cān bol- dép 23a/08

b. ceryān bol- 19a/01

b. du‘āda bol- 11a/04

b. duman bol- 24b/08, 24b/11, 25a/03, 25a/06

b. evc bol- 6b/06

b. ége bol- 26b/06

b. él bol- 23b/02

b. faḳīr bol- 2b/06

b. ferāmuş bol- 22a/06

b. ferzend bol- 7a/02

b. ġam-ber-ār bol- 5a/04

b. ġarīb bol- 26a/03, 26b/11

b. gümān bol- 24b/05

b. ḫafa bol- 7a/04, 9a/11

b. ḥaḳīḳī bol- 6a/06

b. ḥākim bol- 5b/07

b. ḥaḳīr bol- 2b/06

b. ḫasta bol- 1b/05

b. ḥayrān bol- 11b/05, 24b/02, 30a/11

b. ḫazān bol- 1a/08

b. hem-dem bol- 5a/08, 14b/01

b. ḫidmet bol- 9b/07, 9b/11

b. intiẓār bol- 11a/01

b. ḳaçmaḳ bol- 6b/07

b. ḳanat bol- 22b/05

b. ḳanatı bol- 27b/07

b. ḳāyıl bol- 11b/05

b. ḳısa bol- 14a/11

b. ḳısḳa bol- 5a/07

b. ḳıyāmet bol- 31a/03

b. köñül şād bol- 26a/05

b. köñül yarım bol- 19b/09

b. köp bol- 20a/04

b. kül bol- 23b/02

b. meded-kār bol- 5a/01, 5a/10, 5a/11, 14a/05, 14b/03, 14b/04

b. muḥkem bol- 21b/08

b. merhem bol- 19a/07

b. mest bol- 23a/01

b. mihr-bān bol- 8a/08, 30b/05

b. minnet bol- 20a/03

b. mīrāṣ-ḫor bol- 9a/03

b. nār bol- 15b/08

b. nārday bol- 27b/03

b. naṣīb bol- 15a/06

b. pād-şāh bol- 3a/05, 6a/11

b. peşīmān bol- 25b/01

b. rāżī bol- 3a/08, 25b/01

b. rū-be-rū bol- 25b/02

b. ṣadāġa bol- 13b/09

b. savaş bol- 7b/05

b. ser-dār bol- 12a/09, 12b/01, 15b/09, 25b/06

b. sevdā bol- 25a/05

b. ṣoḥbet bol- 24b/05

b. şehlā bol- 11a/03

b. şeydā bol- 4b/02

b. şīr dek bol- 5b/08

b. şīrdey bol- 27b/03, 27b/04

b. ṭaleb-kār bol- 11a/02

b. tez bol- 5a/05, 14a/09

b. tuman bol- 1b/03, 24b/05

b. tuman bol- dép 24b/02

b. uzun bol- 6b/01

b. vaḳtı ḫoş bol- 29a/03

b. yār bol- 2b/02, 5a/04, 11a/01, 14a/08

b. yol bol- 18a/07, 18a/08, 23b/03, 23b/05, 23b/07, 23b/09, 23b/11, 24a/02, 24a/04, 24a/06

b. yolbarşdey bol- 27b/06

b. yoldaş bol- 14a/01

b. zamān zamān bol- 5b/05

[=120]

bolaş Hal, vaziyet, durum.

b.+ige 23a/10

[=1]

boş Boş.

b. ḳal- 4a/10

[=1]

boşa- Yumuşamak, güçsüzleşmek, kuvvetten düşmek.

b.-y bér- 19b/08

[=1]

boşan- Hafiflemek, yumuşamak.

b.-may 21b/07

[=1]

bov- Bağlamak, düğüm yaparak bağlamak.

b.-! 21a/05

b.-ıp 27b/06, 30b/06

[=3]

boy Boy, beden, vücut, kamet.

b. 10a/05

b.+ını 10a/02

b.+ıña 29b/08

b.+uñdın 13a/10, 13b/10

[=5]

boyal- Boyanmak.

b.-may 24a/04

[=1]

boydaḳ Bekar.

b.+lar (ṣāf boydaḳ) 16b/02

[=1]

boylı Boylu.

b. (deraḫşān boylı) 10b/07

[=1]

boyun Boyun. Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

b.+ıda (boynıda) 28a/11

b.+ıña (boynıña) 2a/04

[=2]

boz Kül rengi, gri. Daha çok at rengi için kullanılır.

b. armaḳ 25a/10

[=1]

bozul- Bozulmak, kaybetmek; sevginin azalması.

b.-up 7a/11

[=1]

bökter- Yuvarlayıp dolamak.

b.-ip 28b/05

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

b. béllik bökter- 28b/05

[=1]

bura Buraya.

b. 13b/03

[=1]

böri Kurt.

b. 27a/07

b. (aç böri) 1a/05

[=1]

bu I. Bu, işaret sıfatı. Krş. **bul I**

b. 2b/07, 4a/07, 5b/01, 7b/03, 8a/08, 9a/08, 9a/10, 9b/08, 10a/01, 11a/07, 11b/01, 11b/02, 11b/03, 12b/05, 13b/06, 14b/05, 15a/07, 15a/07, 15a/09, 18a/04, 18b/06, 19a/01, 20b/04, 20b/11, 21a/01, 21b/01, 21b/04, 21b/06, 22a/02, 22a/04, 22b/03, 24a/07, 24b/05, 24b/08, 24b/10, 24b/11, 25a/03, 25a/03, 25a/05, 25a/06, 26a/07, 26a/09, 27a/04, 27a/06, 29a/05, 29b/02, 29b/03, 30a/01, 30b/01, 30b/05, 31a/02, 31a/04, 31b/03, 32a/02, 32a/09, 32a/11, 32b/01

b. devrān 4a/06

b. dünyā 1a/04, 1a/06, 3a/10, 3b/01, 4a/07

b. (işbu) 11a/02, 12b/03, 16a/11

b.+lar 16a/05

b. kün 21b/09

b. munday 25b/05

b. mundın 22b/04, 23a/02

b. oşbu 2a/09, 19a/03, 20b/08, 24a/03, 26b/04, 27a/03, 30b/10, 32a/10

[=79]

bu II. İşaret zamiri. Krş. **bul II**

b. 30b/04, 30b/07, 30b/09

b. munda 4a/01, 30b/03

b. mundın 25b/09, 26a/05

b. munı 19b/08, 20b/08, 21b/01

b. muña 23a/08, 30b/04

[=12]

bul I. Bk. **bu I**

b. 6a/11, 7a/02, 8a/10, 9b/04, 10a/11, 10b/02, 11b/04, 12b/01, 18a/04, 22b/10, 23a/06, 24b/02, 26b/04, 27a/08, 30a/06, 30a/06

[=16]

bul II. Bk. **bu II**

b. 10b/02

b. (bul-hem) 24a/09

[=2]

bulbul Far. Bülbül.

b. 1b/09

b.+lar 17b/04

[=2]

Bulduruḳ Ḳaṣṣāb ‘Avaz’ın öz babası.

B. 8b/03

[=1]

bur- Burmak.

b.-up 20b/09, 29a/02

[=2]

burun zf. Önce, ilk olarak.

b. (-dın burun) 1b/10, 2a/02, 2a/04, 2a/06, 2a/08, 2b/03, 2b/05, 2b/07

b. (-din burun) 1b/07, 1b/08, 2a/10, 2b/01

[=12]

buzurg Far. Büyük.

b. 32a/11, 32b/02

b.+lar 6a/11

b.+larnı 19b/05

[=4]

bükül- Bükülmek.

b.-dim 19a/11

[=1]

büyük Büyük.

b. 1b/03

[=1]

cān 1. Far. Can, ruh.

c. 4a/01

c. ber- 21b/02

c.+ı 21a/08, 23a/07

c.+ıġa 17a/01

c.+ıñ 2b/07, 29b/02

c.+ıñ két- 1b/09

c.+ımnı 22b/08

c.+ıñdur 1b/09

2. İnsanın kendi varlığı, yaşama, yaşayış, hayat.

c. bol- 23a/08

c.+dın 9b/05

c.+dın (cāndın keç-) 25a/02

c.+dın keç- 21b/06, 22b/03

c.+dın (şīrīn cān) 7b/05

c.+ım 13b/09

c.+ıñız 22b/04

c.+nı 21b/10

3. Sevgili, dost, kardeş.

c. 29a/08, 29b/01, 29b/07

c. (ata cān) 11a/04, 15a/08, 25b/09, 26a/08

c. bala 5a/02, 5a/07, 5a/09, 14a/06, 14a/11, 14b/02, 26b/10

c.+dı (‘Avaż cān) 10a/03, 10a/05

c. dil 7a/06

c.+ım 29a/05

c.+ım (cān bala) 27a/03

c.+nı (‘Avaż cān) 12a/02

[=39]

cānsız Cansız.

c. at 2a/10

[=1]

cāy Far. Yer, mahal.

c.+dın 10b/09

c.+ıdın 13b/06

c.+ın 21b/03

c.+ları 18a/11

[=4]

Cebbār Allah’ın sıfatlarındandır.

C. 18b/07

[=1]

cebe-ḫāne (Ar.+Far.) silâh ve savaş araçlarının saklandığı yer.

c. ḳıldur- 5b/10

[=1]

cebir Ar. Zorlama, zor kullanma, zor.

c.+ni ötker- 6b/07

[=1]

ceddī Ar. Ecdâda âit, ecdat tarafından.

c. 11a/07

c.+din 15b/04

[=2]

cehennem Ar. Dinî inanışlara göre, dünyāda günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu.

c.+ġa 21a/08

[=1]

cellād Ar. Acımasız, katı yürekli.

C. (Ḳırḳ Cellād) 26a/05

C.+ım (Ḳırḳ Cellād) 30b/11

[=2]

cenāb Saygı, onur ve büyüklük anlamıyla kullanılan bir söz.

c.+ın 29a/11

[=1]

cencāl Far.Kavga, söz dalaşası, tartışma.

c. bilen 20a/09

[=1]

ceng Far. Kahramanca mücadele, çarpışma, savaş.

c.+e 29b/02

c.+ni 24b/02

[=2]

ceng-bas ?

c. 30a/03

[=1]

cesed Ar. Ölü beden, naaş.

c. içre 4a/01

[=1]

cevāb Ar. Cevap, yanıt.

c. bér- 13b/08

[=1]

ceyḥūn Far. Büyük.

c. 23a/04

[=1]

ceyrān Ceylan, geyik.

c. bol- 19a/01

[=1]

ciger Far. mec. Yürek, iç.

c.+ni 27b/11

[=1]

civān Far. sf. Genç ve yakışıklı.

c. (ḳız-ı civān) 13a/07

[=1]

coġ Ateş.

c.+ıñ at- 29b/03

[=1]

col Bk. **yol**

c.+larıñda 5a/01, 14a/03, 14a/05

[=3]

cora Far. Arkadaş, dost.

c. (yār cora) 1b/08

[=1]

coş- 1. Duygu ve düşünceleri güçlü bir tepki ile dışarı vurmak, galeyan etmek.

c. 14b/08

c.-ıp 15a/11

c.-up 15b/06

[=3]

2. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

c. ḳaynap coş- 14b/08, 15a/11, 15b/06

[=3]

cöne- Yola koyulmak, gitmek.

c.-di 17a/10, 27b/06

c.-genini 15b/02

c.-p 24a/09, 27a/11

c.-p kéte bér- 27b/02

c.-y bér- 15b/02, 15b/05, 15b/07, 15b/11, 16a/02, 16a/04, 17a/08, 23a/10, 24a/08, 27b/08, 28b/04

[=17]

cövdür- Döndürerek hareket ettirmek.

c.-ep 28b/01

c.-er 13a/03

[=2]

çaç Bk. **saç**

ç.+ını 8b/11

[=1]

çaḳ- Vurmak.

ç.-ıp 17a/07

[=1]

çaḳa Ufak bakır sikke; metelik.

ç. (ṭılla çaḳa) 13b/01

ç. (ṭılla çaḳḳa) 12b/09

ç.+sı (ṭılla çaḳa) 5b/06, 10b/08, 28b/11

ç.+lar (ṭılla çaḳa) 17a/03

[=6]

çaḳıl- Taşa bir şey vurunca ateş çıkarsa bu ifade kullanılır.

ç.-ġan 29b/09

[=1]

çaḳlı

ç. 30b/03

[=1]

çal İhtiyarlık, yaşlılık.

ç.+larım 15a/04

[=1]

çaltur- 1. Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak.

ç.-ġın 26b/07

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ç. saz çaltur- 26b/07

[=1]

çap- 1. Hızlı koşmak, koşturmak.

ç.-ıp 24a/01

ç.-ḳanda 16a/10, 16b/09

ç.-maḳa 17a/06

[=4]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ç. at çap- 16a/10, 16b/09, 17a/06, 24a/01

[=4]

çār Far. Dört.

ç. 28b/05

ç. (çār-ı ḥākim) 7b/11

[=2]

çāşt-gāh Far. Öğle vakti.

ç. 30a/01

[=1]

cayla- Yerleştirmek, düzene sokmak.

ç.-p 15a/09

[=1]

çehār-yār Far. Hz. Muhammed'den sonra halîfe olan Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman ve Ali'ye verilen ortak isim, dört halîfe.

ç. 19a/04, 31b/08

[=2]

Çembil y.a. Bk. **Çenbil**

Ç. bél 22b/06, 23a/10, 25a/06, 26b/04, 27b/08

Ç.+de 22a/10, 26b/10

Ç.+ge 24a/07, 24a/11

Ç.+ni 24a/11, 26b/02

Ç. yurtı 26b/06

[=12]

Çenbil y.a. Köroğlu'nun hükümdarlığını kurup halkını yönettiği yer. Krş. **Çembil**

Ç. 5b/05, 7a/08, 7b/11

Ç. bél 7b/04, 9a/03, 10a/09, 15a/11

Ç. bél 10a/06

Ç. édi 32a/10

Ç.+ni 5b/08, 6a/02

Ç.+ni (Çenbil Bél) 18b/03, 18b/04

Ç.+ni (Çenbil şāhı) 9a/09

Ç.+ni bél 20b/11

Ç.+ni şāhı 8b/09

Ç.+niñ 5b/05

Ç.+niñ şāhı 32a/08

Ç. yurtı 9a/11, 21b/05

[=20]

çerḫ mec. Tâlih, baht, zaman, devran.

ç. 9a/02

[=1]

çıda- mec. Tutunmak, karşı durmak, karşı koymak, mukavemet etmek.

ç.-p 12b/11

[=1]

çıḳ- 1. Gelmek, meydana gelmek; ortaya çıkmak.

ç.-almadı 8a/06

ç.-andın soñ 26a/01

ç.-ar 17a/07

ç.-ıñ 25a/03

ç.-ıp 24b/01, 26a/05, 30a/09

ç.-madı 10b/04

ç.-mañızlar 12a/06

ç.-mas 13a/09

ç.-masdın burun 2a/02

ç.-tı 10b/04, 10b/04, 25a/11

ç.-tılar 20b/04

[=15]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ç. şadā çıḳ- 10b/04, 10b/04

ç. sözidin çıḳ- 12a/06

ç. yoluña çıḳ- 13a/09

[=4]

çıḳar- 1. Söyletmek.

ç.-ay 26b/05

2. Çıkarmak; kaldırmak;

ç.-up 9a/07, 32b/01

[=3]

çırāġ Far. Işık, alev.

ç.+sıñız 31b/11

[=1]

çırmas- Karışmak, sarmak.

ç.-tı 13b/11

[=1]

çıyan Çok ayaklılardan, sarımtırak renkte, zehirli bir böcek.

ç. (yılan çıyan) 2a/08

[=1]

çilten Far. Dinî hurafi tasavvurlara göre olağanüstü güce sahip, göze görünmeyen birbirinden ayrılmayan efsanevi kırk ruh.

ç. 14a/03

ç. (Ḳırḳ Çilten) 6a/08, 19b/01, 31a/06, 32a/05

ç.+ler 5a/01, 14a/05

ç.+ler (Ḳırḳ Çilten) 6a/05

[=8]

çök- 1. Basmak, yayılmak.

ç.-üp yat- 19b/07

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ç. tuman çöküp yat- 19b/07

[=1]

çöl Çöl.

ç. 1b/09, 28b/09

ç.+de 5a/04, 14a/08, 15a/03, 26a/03

ç.+de (ārā-çöl) 14b/10, 15a/02

ç.+i (Bed-baḫt çöli) 17a/02, 17a/04

ç.+ige 12a/02, 15b/07

ç.+ler 28a/04, 29a/02

ç.+lerde 12a/10, 15a/03, 16a/01, 19a/01, 26b/09, 29a/05, 29b/02, 29b/03

ç.+lerniñ 17b/02, 29b/01

ç.+ni (Bed-baḫt çöli) 27b/01

[=25]

çuy- Ava kuş salmak; kuş salıp avlanmak.

ç.+madıñ 9a/04

[=1]

da Bağlama ve kuvvetlendirme edatı.

d. 13b/02, 13b/02, 26a/03

[=3]

dabıl Davul.

d. (ṭılla dabıl) 9a/04

[=1]

dağ Dağ.

d.+larnı 3b/10

d.+ında (Ṭūr dağı) 3a/09

[=2]

dāġ Far. Yanık, hasret, özlem.

d. (şad-dāġ) 1a/08

d.+ı (ferzend dāġı) 7a/04

[=2]

dāġla- 1. mec. (Özellikle yürek, iç, ciğer gibi kelimelerle) Büyük üzüntü vermek, acı ve ıztırap çektirmek, yakmak.

d.-gen 3a/02

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

d. özin dağla- 3a/02

[=1]

dāğlat- 1. Dağlama işini yaptırmak.

d.-ma 27a/02

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

d. (yürek bağır dāğlat-) 27a/02

[=1]

dāğlı Yaralı.

d. (yüregi dāğlı ḳıl-) 13b/04

[=1]

dāimā Ar. zf. Her zaman, sürekli olarak, dâima.

d. 2b/02

[=1]

dala Halkın yaşamadığı, ekin eklen yer, geniş meydan. 2.Yavan yer.

d.+ge 11a/07

d.+sın (deşt-i dala) 17b/02

[=2]

dānā Far. Âlim, bilgin, bilgili, her şeyi bilen.

d. 3a/03

d. (dānā-yı esrār) 18b/06

[=2]

danı Bağlama ve kuvvetlendirme edatı. Fakat, ancak anlamı taşır.

d. 23a/03

[=1]

dañḳ Ün, şan, şöhret.

d.+ıġa 6b/09

d.+ım 6b/01

d.+ını 7a/03

d.+ıñ 6b/04

[=4]

daraḫt Far. Ağaç.

d.+lardın 2a/03

[=1]

Darḫan Köroğlu'nun ünvanlarından biri.

D. 7b/11

[=1]

davuş Ses, gürültü.

d.+ıġa 17a/04

[=1]

Dāvud Hz. Davut.

D.+nı (pīrim Dāvud) 8a/02, 28a/02

[=2]

dāyım Ar. Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

d. 20a/05

[=1]

dayın İsmin eşitlik hali (ekleşmemiş). Krş. **deyin**

d. 9b/07, 9b/07, 15b/04, 30b/11

[=4]

defter Defter.

d.+de 9b/01

[=1]

dégi Aşağı, alt.

d.+de 30a/03

[=1]

dek Bk. **dék**

d. 2a/08

[=1]

demren Temren, okun ucundaki demir.

d.+i 28a/06

[=1]

dem Far. Zaman, an.

d. 6b/08

d. (bir dem) 23b/01, 24a/08, 27b/01, 28a/10

d. (ikki dem) 24a/08

d. dem 28b/03

[=7]

deraḫşān Far. Parlayan, pırıldayan.

d. boylı 10b/07

[=1]

derd Far. Dert.

d.+im 19a/07

d.+imni 26b/05

[=2]

dergāh Far. Allah'ın huzûru.

d.+ıña 31a/10

[=1]

der-ḥāl (Far.+Ar.) O anda, hemen, hiç vakit geçirmeksizin, süratle, âcilen.

d. 6b/08

[=1]

derrov Far. Hemen, derhal.

d. 9b/09

[=1]

dervāze Kale ve şehirlerin, külliyelerin büyük giriş kapısı.

d.+lerni 23a/05

d.+sıġa 25a/09

d.+si 17b/11

d.+siniñ 18a/01

[=4]

deryā Far. Deniz.

d. dayın 9b/07, 15b/04

[=2]

dest Far. El.

d.+idin 1a/08

d.+inde 2a/01

[=2]

deste Far. Küme, bağlam.

d. deste 17a/08

[=1]

deşt Far. Bozkır, ova, sahra, çöl.

d.+i dala 17b/02

d.+ige 15a/11, 29a/01

[=3]

devlet mec. Ululuk, büyüklük, büyük rütbe, büyük mevki ve makam

d. éşigi 4b/01

d.+i 12b/01

d.+iñizni 8a/11

d. ḳaç- 4a/11

d.+ni 7b/03

d. yet- 20a/03

[=6]

devr Ar. Dönme, dönüp dolaşma, dolanma; zaman; devir.

d.+lerniñ 24b/04

[=1]

devrān Ar. Zaman, çağ.

d.+lar (bu devrān) 4a/06

d. öt- 1a/02

d. sür- 1b/07, 1b/08, 1b/10, 2a/02, 2a/04, 2a/06, 2a/08, 2a/10, 2b/01, 2b/03, 2b/05, 2b/07, 7b/04

[=15]

deyin Bk. **dayın**

d. 24b/07

[=1]

dé- Söylemek, söz söylemek.

d.-di 6b/05, 10b/03, 26a/01, 26a/01, 26a/02, 28b/08

d.-diler 6a/10

d.-gen 3b/02, 7a/05, 8b/03, 15a/05, 19a/04, 27a/07, 31b/08

d.-gende 7a/03

d.-genimni 9a/02

d.-genler 22a/10

d.-güdey 9b/06

d.-güdey 9b/10

d.-me 9b/08, 10a/01

d.-medi 10b/03

d.-mekni 18a/05

d.-ñ 21a/10

d.-p 2b/02, 2b/10, 3a/03, 6a/03, 6b/08, 7a/06, 7a/06, 7a/06, 7a/07, 7b/07, 9a/06, 9b/04, 9b/04, 11b/11, 13a/01, 15b/01, 16a/02, 19a/11, 20a/11, 20b/10, 21a/07, 21a/09, 21a/11, 21b/03, 21b/04, 21b/10, 22a/05, 22a/08, 22b/01, 22b/09, 23a/07, 23a/08, 23b/08, 24a/02, 24b/02, 26a/02, 26a/08, 27a/09, 28b/07, 28b/07, 28b/08, 29b/05, 30a/10, 30b/01, 30b/06, 30b/08, 31a/01, 31b/07

d.-r 5a/10, 10a/12, 12b/03, 13b/04, 14b/03, 15a/07, 19b/02, 27a/04, 29b/10, 31a/03, 32b/01

d.-r érdi 17b/09

d.-se 12a/05, 12a/06, 12a/11, 23b/11, 30a/10, 30a/10

d.-sem 21a/06, 21b/09

d. siz 23b/07

d.+siz 23b/11

d.-yüler 10a/10

d.-yüp-de 25b/06

[=96]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

d. mén mén dé- 3b/02

[=1]

dék Gibi, kadar edatı. Krş. **dek**

d. 3b/04, 7a/08, 8a/04, 8b/01, 12a/10, 15b/01, 27a/05, 27a/10

d. (şīr dek bol-) 5b/08

[=9]

dép "Diye" anlamında son çekim edatı.

d. 2b/02, 2b/10, 3a/03, 6a/03, 6b/08, 7a/06, 7a/06, 7a/06, 7a/07, 7b/07, 8b/08, 9a/06, 9b/04, 9b/04, 11b/11, 13a/01, 15b/01, 16a/02, 19a/11, 20b/10, 21a/07, 21a/09, 21a/11, 21b/03, 21b/04, 21b/10, 22a/05, 22a/08, 22b/01, 22b/09, 23a/07, 23a/08, 23b/08, 24a/02, 24b/02, 26a/02, 26a/08, 27a/09, 28b/07, 28b/07,

28b/08, 29b/05, 30a/10, 30b/01, 30b/06, 30b/08, 31a/01, 31b/07

[=48]

dırılla- Hareket etmek, silkinmek.

d.-p 5b/07, 16a/03

[=2]

didār Far. Yüz, güzel yüz, çehre.

d.+ıñ 5a/05

d.+ıñ körset- 14a/09

[=2]

dīde Far. Göz.

d.+m (nūr-ı dīdem) 11b/06

[=1]

diger Diğer, başka.

d.+ni 27b/11

[=1]

dil Far. Gönül, yürek.

d.+im (cān dilim dép) 7a/06

d.+imni (şerh-i dil) 26b/03

d. sözi 3b/07

[=3]

dil-teng Far. Yüreği sıkışmış, gönlü daralmış, sıkıntılı.

d. ḳıl- 12a/10

[=1]

dilenk ?

d. 30a/04

[=1]

dīn Ar. Din.

d.-i nebī 31b/11

d. üçün 21a/06

[=2]

dirīġ Far. Eyvah, yazık, ah.

d. (hey dirīġ) 30a/07

[=1]

doḳsan Bk. **toḳsan**

d. (yüz doḳsan) 5b/10

[=1]

dost Far. Dost, arkadaş, ahbap.

d.+ı 18b/11

d.+ım 19a/04, 31b/08

[=3]

dört Bk. **tört.**

d. (üç dört) 20a/04

[=1]

du'ā Ar. Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını ya da olmamasını isteme.

d. birle 11a/01, 15a/04

d.+da bol- 11a/04

d.+dın 19b/02

d. ḳıl- 6a/05, 11a/10, 14b/11, 19b/05

d.+sı birle 6b/05

[=9]

duman Tozların havada meydana getirdiği bulanıklık, sis, pus.

d. al- 25a/06

d. bas- 25a/02

d. bol- 24b/08, 24b/11, 25a/03, 25a/06

[=6]

dur- Asıl yardımcı fiil (fiillerden sonra).

d.-ur (çöküp yatıp durur) 19b/07

[=1]

dut- Tutmak.

d.-a 4a/03

[=1]

dünyā Ar. Dünyâ, âlem.

d. 1b/01, 3b/08, 4a/10

d. (bu dünyā) 1a/04, 1a/06, 3a/10, 3b/01

d.+dın öt- 9a/02

d. işi 2a/11

d. ḳıl- 4a/05

d.+nı 6b/04

d.+nıñ (bu dünyā) 4a/07

[=12]

dürkün Zümre zümre, müfreze müfreze, kütle kütle olarak.

d. dürkün 1a/02

[=1]

dürr-fişān Far. İnci gibi sözler eden.

d. +ım 32b/01

[=1]

düşmen Far. Düşman, yağı, hasım.

d. 8a/06, 13a/09, 17a/03, 21a/04, 23b/02, 24a/05, 27b/05

d.+ġa 24a/01, 30b/10, 31a/03

d.+ge 5a/02, 14a/06

d.+i 30b/04

d.+ler 9b/11, 16a/05, 16a/07, 29b/11

d.+leri 7b/05

d.+leriñ 24b/04

d.+lerni 7b/09

d.+niñ 21a/08, 29a/09, 29b/04

[=23]

Ebū Bekir k.a. Dört halifeden ilki.

E. 11a/11

E. ṣıddīk 19a/02

[=2]

ecel Ar. Hayatın sonu, ölüm zamanı.

e. yet- 24a/03

[=1]

edeb Ar. Toplum töresine uygun davranma.

e. birle 10b/09, 15b/10

[=2]

efsūs Far. Yazık, eyvah.

e. ḳıl- 4a/11

[=1]

eger Far. Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, eğer, şayet.

e. 2a/07, 15a/08, 18a/06, 18a/07, 20a/04, 23a/03, 23a/04

[=7]

ejdeha Far. Türlü biçimlerde tasarlanan korkunç bir masal canavarı, ejder, dragon.

e.+dey 29b/05

[=1]

el Bk. **él 2**

e. 25b/10

e.+ide 20b/11

[=2]

el-kıṣṣa Ar. Kısa hikâye, rivayet.

e. 5b/01, 9a/10, 14b/05, 15a/09, 17b/06, 19b/04, 20b/04, 22b/10, 24a/07, 25a/08, 26a/09, 27a/06, 29a/02, 30a/01, 31a/04

[=15]

elmīsāḳ Ar. Öteden beri.

e.+dın 4a/01

[=1]

elvān Ar. Türlü renklerde olan.

e. (yüz elvān) 7b/03

[=1]

emānet Ar. Emanet.

a. 5a/03, 14a/07

a. tapşur- 5a/11, 14b/04

[=4]

emirle-

e.-p 16a/04

[=1]

emr Ar. Buyruk, komut, talimat, ferman.

e. ét- 7b/07

e.+iñni tut- 25b/10

[=2]

en‘ām Ar. At, deve, sığır ve koyun gibi hayvanlar.

e. 22a/10

e.+nı 22a/11

[=2]

encām Far. Son, nihâyet.

e. (at encām ḳıl-) 21a/11

[=1]

er Bk. **ér**

e.+ler 22b/05, 23b/03

erbāġ

e. birle 23a/03

[=1]

esde Kaplan.

e. 15b/07, 15b/09, 16a/06

[=3]

esile- İlave etmek, arttırmak.

e.-p 7b/06, 7b/06

[=2]

esrār Ar. Gizler, sırlar.

e. (dānā-yı esrār) 18b/06

[=1]

este- Dinlemek, bilmek.

e.-p 28b/04

[=1]

eṭrāf Ar. Yanlar, taraflar.

e.+ı 18a/02

e.+ıda 5b/10

e.+ıdur 19a/03

e.+nı 5b/08

[=4]

evc Ar. Tepe, doruk, zirve, en üst derece.

e. bol- 6b/06

[=2]

evliyā Ar. Allah’ın sevgilisi olan, hâli, davranışları, çok üstün vasıfları ve gösterdiği kerâmetler sebebiyle bu husus halk tarafından da kabul edilmiş bulunan seçkin ve has kul (kullar), ermiş, ermişler, velîler

e.+nı 18a/11

[=1]

evvel Ar. zf. Karşılaştırma yoluyle bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce.

e. 5a/03, 6b/01, 13b/08, 14a/01, 14a/07, 18b/01, 27a/08, 31a/05

[=8]

evvelā Ar. zf. İlk önce, ilk olarak.

e. 22a/04, 8a/11

[=2]

evvelki Önceki.

e. 5b/05

[=1]

ey Ey! (Seslenme edatı).

e. 1b/07, 6a/09, 6a/11, 6b/03, 8a/10, 11b/06, 11b/09, 23b/06, 24a/04, 27a/07

[=10]

eyle- "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil. Krş. **éyle-**

e. 3b/10, 3b/11, 4a/02, 4a/04, 4a/06, 4a/08, 4a/10, 4b/01, 4b/03, 26b/03, 31b/03

e.-ben 5a/06

e.-dim 5a/06, 11b/01, 11b/03, 14a/10, 14b/11, 26b/02

e.-diñ 13b/04, 14a/04

e.-gen 3a/07, 13b/09

e.-gil 19a/07, 31b/07

e.-mem 19a/09

e.-ben 14a/10, 28a/08

e.-r 19a/05

e.-lük 30b/03

e.-yin 10a/08, 22a/05

[=31]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

e. ḫan eyle- 5a/06, 14a/10

e. ḫavf eyle- 28a/08

e. hem-dem eyle- 19a/07

e. iḫtiyād eyle- 5a/06

e. ḳabūl eyle- 26b/03

e. ḳalḳan eyle- 27b/10

e. meded-kār eyle- 31b/03

e. nidā eyle- 13b/09

e. raḥmet eyle- 31b/05

e. ṣabr eyle- 3a/07, 3b/10, 3b/11, 4a/02, 4a/04, 4a/06, 4a/08, 4a/10, 4b/01, 4b/03

e. savaş eyle- 19a/09

e. sebeb-kār eyle- 31b/07

e. ṭaleb eyle- 11b/01, 11b/03, 14a/04, 14b/11, 26b/02

e. ümīd eyle- 19a/05

e. yol eyle- 22a/05

[=29]

Eyyūb k.a. Kur'an'da adı geçen ve başına gelen dert ve sıkıntılara sabretmesiyle meşhur olan Eyyüp peygamberin adı.

E. (Eyyūb-ı mā-sivā) 3a/07

[=1]

é- 1. Olmak, i- (cevher fiili). İsimleri yüklem yapan ana yardımcı fiildir. Krş. **ér- 1**

é.-di 32a/10

é.-dim 18b/03, 18b/04

é.-ken-dép 30b/02

é.-kendi 26a/06

é.-kendür 26a/08

é.-miş 7b/11

[=7]

é- 2. Basit çekimli fiillerden bileşik çekimli fiiller oluşturan ana yardımcı fiildir. Krş. **ér- 2**

é. (-ḳan éken dép) 30a/10

é. (-gen éken-men) 30a/08

[=2]

ége Sahip.

é. bol- 26b/06

é.+m 5a/02, 14a/06, 21b/10, 30b/09

é.+si 9b/02, 26b/04

[=7]

éger Eğer (at).

é. 28a/03

é.+ge 27b/09

é.+ni (altun éger) 28a/01

é. yügen 27a/09

[=4]

ék- 1. Tohum atmak, ekmek.

é.-ken 1a/03

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

é. ékin ék- 1a/03

[=1]

ékin Tahılın tarlaya atıldığı andan harman oluncaya kadar aldığı durum.

é. ék- 1a/03

[=1]

él 1. Ülke, yurt, memleket, diyar.

é.+i (ḫünkār éli) 21a/01

é.+imni (Yomud éli) 10a/07

é.+inde (Mışır éli) 3a/05

é.+inde 8b/03

é. yurt 27a/06

[=5]

2. Halk, ulus, herkes. Krş. **el**

é. 7a/11, 21b/11, 26a/01, 31a/08

é. bol- 23b/02

é.+i 11b/10, 21b/05, 27a/03

é.+niñ 22a/05

[=9]

3. Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü, el.

é.+idin 21b/03

[=1]

éllik Elli (sayı).

é. 5b/11

é. yüz 5b/11

é. (yüz éllik) 18a/11

é. altı 30a/05

é. altı biñ 30a/06

é. beş yaş 6b/10

é. yaş 6b/09

[=7]

émdi Şimdi. Krş. **éndi**

é. 3b/07, 9a/08, 11a/02, 11a/04, 11b/01, 11b/09, 14b/08, 14b/08, 14b/08, 14b/09, 14b/10, 14b/10, 14b/11, 21b/07, 21b/07, 21b/08, 21b/09, 21b/09, 21b/10, 21b/11, 21b/11, 22a/01, 22a/06, 25a/03, 29a/06, 29b/07, 30b/06, 30b/08, 31a/01, 31a/01, 31a/02, 31a/02, 31a/02, 31a/03, 31a/08, 31a/08, 31a/09, 31a/11, 31b/02, 31b/03, 31b/04, 31b/06, 31b/08, 31b/10, 32a/01, 32a/02, 32a/03, 32a/05, 32a/07, 32a/09, 32a/11, 32b/02

[=52]

émgek Emek, zahmet.

é. bilen 27a/01

[=1]

én Bir yüzeyde boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, genişlik.

é.+ini 5b/09

[=1]

én- İnmek.

é.-gen 3a/06

[=1]

éndi Bk. **émdi**

é. 7b/03

[=1]

ép Ustaca, akıllıca.

é. (almas ép) 22b/08

[=1]

ér Yiğit, kahraman kimse. Krş. **er**

é. yigit 20a/05, 22b/05, 25b/04

é. 20b/02

é.+din 4a/08

é.+ige 30a/07

é.+lerdin 3b/02

é.+ler 21a/04, 23b/11, 24a/05

é.+leri 32a/10

[=11]

ér- 1. Bk. **é- 1**

é.-di 17b/08, 17b/09, 17b/10, 17b/11, 17b/11, 18a/01, 18a/02, 18a/04, 18a/05, 18a/11, 30a/03, 30a/06

é.-diler 7a/01

é.-mes mén 29a/07

é.-miş 8b/03, 8b/05

é.-ür 8b/09, 8b/10, 9a/01, 9a/03, 9a/05, 9a/07, 9a/09, 11a/03, 24a/05, 31b/01

é.-ür sén 9a/08, 31b/01

é.-ür siz 8b/10, 18b/08

[=31]

ér- 2. Bk. **é- 2**

é.-amas érdi 12b/11

é.-ar érdi 18a/07, 18a/08

é.-emes érdi 12b/10

é.-er érdi 6a/03, 6b/08

é.-mas érdi 8b/07

é.-mas érdi-mü 23a/02

é.-mes érdim 11b/08

é.-r érdi 17b/09, 18a/06

é.-sam érdi 11b/07

é.-up érdi 24b/01

é.-ur érdi 18a/03

é.-ur érmiş 8b/04

[=15]

[=9]

éri- 1. Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek, erimek.

é.-sün 3b/10, 25b/04, 25b/04

[=3]

2. mec. Yok olmak, bitmek, tükenmek.

é.-p 28a/10

érin- Üşenmek, erinmek.

é.-edür 24b/07

[=1]

érkile- Çok sevmek, çocuğu nazla büyütmek.

é.-p 16a/07

[=1]

érlik Mertlik, yiğitlik, erkeklik.

é. 11a/09

é.+iñni (érligiñni) 6b/04

é.+ler ḳıl- 16b/06

[=3]

érliklik Mertlik, yiğitlik, erkeklik.

é.+e (érliklige) 11b/04

[=1]

érte Sabah, erken.

é. (né érte ḳoymuş né kéçe) 16a/11

é. birle 18a/02, 18a/05, 24a/11

é. ḳıl- 13a/05

é. seher tur- 18a/10

[=6]

érteraḳ Erkenden, bir an önce, en kısa zamanda. Krş. **érterek**

é. 5a/07, 14a/09, 14a/11

[=3]

érterek Bk. **érteraḳ**

é. 5a/05

[=1]

éşik Kapı.

é.+in (devlet éşigi) 4b/01

[=1]

éşit- Duymak, işitmek, haber almak.

é. 8b/09

é.-gen 11a/05

é.-iñiz 15a/07

é.-ip 5b/01, 8a/10, 9a/10, 10b/02, 11b/04, 14b/05, 22a/02, 24a/07, 25a/08, 26a/09

[=13]

ét- 1. Bir işi yapmak, eylemek, kılmak.

é.-er mén 11a/11

é.-er siz 22b/06

é.-gil 31b/05

é.-ip 28a/02

é.-ken 3b/04

é.-meñiz 19a/01

é.-meysüz 19a/01

é.-sem 7b/07

é.-tim 8a/02, 12b/04

[=10]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

é. biryān ét- 19a/01

é. emr ét- 7b/07

é. ḥayrān ét- 19a/01

é. hezīl ét- 22b/06

é. naṣīb ét- 31b/05

é. ser-dār ét- 12b/04

é. tesḫīr ét- 3b/04

é. yād ét- 8a/02, 11a/11, 28a/02

[=10]

étek Dağ, tepe, yığın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü.

é.+ige (étegige) 17b/07

[=1]

éyle- Bk. **eyle-**

é.-di 27b/10

é.-gil 31b/05

[=2]

faḳīr mec. Kişinin alçak gönüllülük göstermek için kendisine verdiği san.

f. bol- 2b/06

f.+lerde 2b/06

[=2]

fātiḥa Ar. Kur'an'ın ilk suresi.

f. al- 15a/10

f. ber- 11b/03

f. bér- 11a/08

f. tile- 10b/10, 13b/07

[=5]

fedā Ar. Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçme, uğruna verme.

f.+sı 10a/08

[=1]

ferāmuş Far. Unutma, hatırdan çıkarma.

f. bol- 22a/06

[=1]

firāvān Far. Çok aşırı, bol.

f. 31b/09

[=1]

ferişte Far. Melek.

f. 13b/05

f.+din 11a/03

f. ḫūylı 10b/07

f. şıfat 8b/04

[=4]

fermān Far. Buyruk, emir.

f.+ımnı 21b/09

[=1]

ferseng Far. Fersah.

f. (ḳırḳ ferseng) 5b/09

f. (otuz ikki ferseng) 18a/02

[=2]

ferzend Far. Oğul, çocuk.

f. 7a/03, 7a/04, 11b/06, 11b/09, 20a/04

f. bol- 7a/02

f.+im 7a/07, 13b/10

f.+ni 9a/01, 9a/06

f. yüzi 9a/06

[=11]

ferzendsiz Çocuksuz, evlatsız.

f.+ler 26b/11

[=1]

fiġān Far. Iztırapla bağırma, haykırma, feryat.

f.+lar 19b/02

[=1]

ġaflet Ar. Aymazlık, gafillik.

ġ.+de 30a/11

[=1]

ġalebe Ar. Üstün gelme, üstün olma, bastırma.

g. ḳıl- 27b/01

[=1]

ġālib Ar. Üstün gelen, yenen, galebe çalan.

ġ. 21b/06

[=1]

ġam Ar. Kaygı, tasa, keder.

ġ. 22a/03, 22a/03

ġ.+da (ġamda ḳal-) 25a/05

ġ.+ġa 5a/08, 14b/01, 27b/11

ġ.-ı şīr 11a/05

ġ.+ın ye- 16a/01

ġ. tüş- 5a/08, 14b/01

[=9]

ġam-ber-ār ?

ġ.+ıñ bol- 5a/04, 14a/08

[=2]

ġam-ḫᵛār Far. Gam çeken, kederlenen, tasalanan, üzülen.

ġ.+ı 31b/04

[=1]

ġanīm Ar. Düşman, rakip.

ġ. 13a/11, 21a/02, 29b/06

ġ.+larġa 7b/09

ġ.+larnı 9b/05

ġ.+nı 15b/06, 21a/10, 23b/02, 30b/03

[=9]

ġanīmat Ar. Savaşta düşmandan alınan savaş esirleri, sivil esirler, menkul ve gayrimenkul mallar.

ġ.+dur 2a/09, 13b/11

[=2]

ġarāmāt Ar. Borç, ödeme.

ġ. 9b/06, 9b/10

ġ.+lar 16b/11

[=3]

ġarīb Ar. Kimsesiz, zavallı.

ġ. 2b/08, 3b/07, 11b/01, 13b/09, 14b/09, 14b/11, 15a/04, 18b/05, 18b/06, 18b/07, 18b/09, 18b/11, 19a/02, 19a/04, 19a/06, 19a/08, 19a/10, 19b/01, 19b/03, 32a/04

ġ. (ġazel-i ġarīb) 1a/01

ġ. bol- 26a/03, 26b/11

ġ.+ge 31a/09, 31a/11, 31b/02, 31b/04, 31b/06, 31b/08, 31b/10, 32a/01, 32a/03, 32a/05, 32a/07, 32b/02

ġ. ḳıl- 26b/09

ġ.+lerni 9a/08, 32a/08

[=38]

Ġavs̱ Veli.

Ġ.-ı ‘Abbās 19a/10

Ġ.+ı Ġıyās̱ 31a/06

Ġ.+u’l-Ġıyās̱ 32a/03

Ġ.+u’l-Ā‘ẓam 19a/08, 32a/01

[=5]

ġāyıbāne (< Ar. ġāibāne) Gizli bir şekilde, görünmez bir şekilde.

ġ. 9b/02, 11a/06, 30b/02

[=3]

ġayrat Ar. Çalışma, çaba, çalışma isteği.

ġ.+ı 10b/08

ġ.+ım 11b/08, 29a/08

ġ.+ları 28b/03

[=4]

ġazel Divan edebiyatında beş ile on beş beyit arasında değişen, ilk beytinin dizeleri birbiriyle, sonraki beyitlerinin ikinci dizeleri birinci beyitle uyaklı, genellikle lirik konularda yazılan nazım biçimi.

ġ. ay- 27b/02

ġ.-i ġarīb 1a/01

[=2]

ġılmān Ar. Gulâmlar, gençler.

ġ. 8b/05

[=1]

Ġır At Köroğlu’nun güzelliği ve sahip olduğu özel yetenekleri ile tanınan savaş atının adıdır.

Ġ. At 9a/11, 10a/11, 26a/10, 26a/10, 27a/09, 27b/07, 27b/07, 28a/10, 28b/01, 28b/02, 29a/03, 29a/05, 29a/08, 29a/10, 29b/01, 29b/07

[=16]

ġırılla- “Gır” diye ses çıkarmak (Aslan kükremesi).

ġ.-p 16a/05, 31a/01

[=2]

Ġıyās̱ Ar. Yardım.

ġ. (Ġavs̱u’l-Ġıyās̱) 32a/03

ġ. (Ġavs̱-ı Ġıyās̱) 31a/06

[=2]

ġoç mec.Yigit, delikanlı.

ġ. yigitler 25a/02

[=1]

ġurrān Far. Kükreyen.

ġ. (şīr-i ġurrān) 1b/04

[=1]

gāhī Far. Bazen, ara sıra.

g. gāhī 17a/11

[=1]

gedā Far. Dilenci, fakir, yoksul, kimsesiz.

g. 3a/11

[=1]

gir- Girmek.

g.-se 18a/03

[=1]

gūyā Far. Sözde, sanki.

g. 24b/06, 24b/09, 25a/01, 25a/04, 25a/07

[=5]

gül Far. Gül.

g. 8a/09

g. (ḳızıl gül) 1b/10

g. (né gül ḳaldı né gülzār) 3b/11, 4a/08

g. dek 2a/08

g.+üm dép 7a/06

[=6]

gül-dārı Gülle süslenen, süslü.

g. selle 12b/08

[=1]

Gülnārı Perī Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, düşsel dişi varlık.

G. 6b/10

[=1]

gülşen Far. Gül bahçesi.

g.+de 1a/08

[=1]

gül-zār Far. Güllük, gül bahçesi.

g.+ı (né gül ḳaldı né gülzār) 3b/11

[=1]

güm-rāh Far. Yolunu kaybetmiş.

g. 31b/01

[=1]

gümān Far. Zan, tahmin, şüphe.

g. bol- 24b/05

[=1]

güneh-kār Far. Günahlı.

g. 31a/10

[=1]

güñ Kulağı duymayan ve konuşamayan.

g. lāl 21b/09

[=1]

Gürcistān y.a. Gürcistan.

G. 17b/08

G.+dın 26b/08

G.+ġa 27a/11

G.+nı 18a/01

G.+nıñ 17b/10

G.+nıñ (Gürcistānnıñ şehrin) 28b/04

G. şeheri 17b/09, 20b/05

[=8]

güzer Far. Şehir ve kasabalardaki ticaretin çok olduğu, esnafın yoğun olduğu yer.

g.+si 17b/11

[=1]

Ḫᵛāce Ḫıżır (Far.-Ar.) Âbıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan zat.

Ḫ. ‘aleyhi’s-selām 6a/04

[=1]

ḫafa Ar. Kederlenmek; kederlendirmek, gama batırmak.

ḫ. bol- 7a/04, 9a/11

ḫ. ḳıl- 12a/09

[=3]

ḫᵛāh Far. İsteyen, ister … ister.

ḫ. … ḫᵛāh 15a/03

[=1]

ḥaḳ Ar. Allah.

ḥ. 2b/02

ḥ.+da 10a/12

ḥ.+dın 3b/05

ḥ. (ḥaḳḳı zül-celāl)

ḥ.+ıġa 6a/05

ḥ.+ḳa tapşur- 22a/01

ḥ.+nı 3a/08

ḥ. Ta‘ālā 6a/09, 8a/08, 30b/05

[=9]

ḥaḳīḳī Ar. Gerçek.

ḥ. bol- 6a/06

[=1]

ḥākim Ar. Hükümdar, vali, idareci.

ḥ. émiş (çār-ı ḥākim) 7b/11

ḥ. bol- 5b/07

ḥ.+i 5b/05

[=3]

ḥaḳīr Ar. Değersiz, îtibarsız, küçük.

ḥ. bol- 2b/06

[=1]

ḥaḳ Ta‘ālā Ar. Yüce Allah.

ḥ. 6a/09, 8a/08, 30b/05

[=3]

ḥāl Ar. Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

ḥ. 14b/10

ḥ.+ı 27a/07

ḥ.+ım 27a/08

[=3]

Ḫaldar Ḫan k.a. Hasan Han’ın öz babası.

Ḫ. 7a/05

[=1]

ḥālā Ar. daha, henüz, şimdi bile, hâlen.

ḥ. 7b/04, 7b/06, 7b/08, 7b/10, 8a/01, 8a/03, 8a/05, 8a/07, 8a/09

[=9]

Ḫalīl Ar. Allah’ın dostu (Hazreti İbrahim).

Ḫ.-i bā-ṣafā 3a/01

[=1]

ḫalḳ Ar. Bir memlekette yaşayan insan topluluğu, ahali.

ḫ.+ġa 31b/11

ḫ.+ıġa (ḳızıl baş halḳı) 6b/07

[=2]

ḫām Far. Yeterince olgunlaşmamış, kıvama gelmemiş, ham olma durumu.

ḫ.+ġa 11a/09

[=1]

Ḫan Türkler'de hakana bağlı devlet başkanlarına veya müstakil beyliklerin başkanlarına verilen isim, emir.

Ḫ. 12b/09

Ḫ. (Ḥaldar Ḫan) 7a/05

Ḫ. (Ḥasan Ḫan) 5b/01, 7a/07, 7a/10, 7a/11, 8a/09, 10b/09, 11b/02, 12b/05, 13b/06, 14b/05, 15a/07, 15a/09, 15b/09, 17b/06, 18a/09, 18a/10, 18b/02, 19b/02, 19b/04, 19b/09, 20b/04, 20b/09, 22a/02, 22a/04, 23a/01, 23a/10, 24a/07, 24a/08, 25b/02, 26a/07, 26b/02, 26b/06, 30b/06

Ḫ. (Ḥasan Ḫan birle) 30a/08

Ḫ. (Köroğlı Ḫan) 30b/01

Ḫ.+dı ('Avaż Ḫan) 10a/09

Ḫ.+dı (Ḥasan Ḫan) 7a/05, 7a/06, 7a/09, 12a/03, 12a/05, 12a/08, 12b/02, 12b/04, 20b/02, 22a/01, 22b/08

Ḫ.+dın ('Avaż Ḫan) 22a/08

Ḫ.+dın (Ḥasan Ḫan) 26a/09, 26a/10

Ḫ.+dur (Ḥasan Ḫan) 24a/05

Ḫ. eyle- 5a/06, 14a/10

Ḫ.+ġa 23b/07

Ḫ.+ġa ('Avaż Ḫan) 14a/02, 29a/10

Ḫ.+ġa (Ḥasan Ḫan) 7a/11, 11b/11, 13a/01, 13b/07, 23a/08, 26a/11, 27a/06

Ḫ.+nı ('Avaż Ḫan) 9a/11, 9b/02

Ḫ.+nı (Ḥasan Ḫan) 11b/04, 12b/01, 12b/09, 22b/10, 25a/10

Ḫ.+nı (Köroğlı Ḫan) 22a/04, 25b/01

[=74]

Ḫan Köroğlı Bk. **Köroğlı**

Ḫ. 28b/04, 28b/06

[=2]

ḥarām Ar. Dînin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azâbı, inkâr edilmesi küfrü gerektiren (şey, hareket veya davranış).

ḥ. 26a/08

[=1]

Ḥasan k.a. Köroğlu'nun manevi oğlu. Öz babası Haldar'dır. Krş. **Ḥasan Ḫan**

Ḥ. 11a/01, 12a/09, 12a/10

Ḥ. (Batur Ḥasan) 20a/01

[=4]

Ḥasan Ḫan Bk. **Ḥasan**

Ḥ. 5b/01, 7a/05, 7a/06, 7a/07, 7a/09, 7a/10, 7a/11, 7a/11, 8a/09, 10b/09, 11b/02, 11b/04, 11b/11, 12a/03, 12a/05, 12a/08, 12b/01, 12b/02, 12b/04, 12b/05, 12b/09, 13a/01, 13b/06, 13b/07, 14b/05, 15a/07, 15a/09, 15b/09, 17b/06, 18a/09, 18a/10, 18b/02, 19b/02, 19b/04, 19b/09, 20b/02, 20b/04, 20b/09, 22a/01, 22a/02, 22a/04, 22b/08, 22b/10, 23a/01, 23a/08, 23a/10, 24a/05, 24a/07, 24a/08, 25a/10, 25b/02, 26a/07, 26a/09, 26a/10, 26a/11, 26b/02, 26b/06, 27a/06, 30a/08, 30b/06

[=60]

ḥased Ar. Kıskançlık, çekememe.

ḥ. 11b/10

ḥ. ye- 9b/11

[=2]

ḥasret Ar. Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştiyak.

ḥ.+iñde 13a/07

[=1]

ḫasta Far. Hasta, yaralı, incinmiş.

ḫ. 1b/05

[=1]

ḫaṭ Ar. Hat, yazı.

ḫ.+ını 9b/01

[=1]

ḫaṭā Ar. Hata, kusur, yanlış, günah.

ḫ. 4a/03

[=1]

ḫāṭır Ar. Gönül.

ḫ.+lar 22a/06

[=1]

ḫatun Kadın.

ḫ. 22a/10, 23b/03, 23b/11, 26a/06

ḫ. dép 22b/09

ḫ.+lar 23b/06, 24a/02, 24a/06

ḫ.+nıñ 23b/06

[=9]

havā (< Ar. Havā') Gök.

h.+dın 3a/06

[=1]

ḫavf Ar. Korku

ḫ. eyle- 28a/08

[=1]

Havva Ar. Dinî inanışlara göre dünyā üzerindeki ilk kadın.

H. 2b/08

[=1]

hāy Far. gürültü, patırtı, hengāme, telaşe, hay huy.

h. hūy 1a/04

[=1]

ḫayāl Ar. Zihinde kurulan şey, sihinde biçimlenen şekil.

ḫ. ḳıl- 30a/07

[=1]

ḥayāt Ar. Hayat.

ḥ. 2a/09

[=1]

ḥayf Ar. Eyvah, yazık, heyhat.

ḥ. al- 22a/10

[=1]

ḥayrān Ar. Şaşırmış, şaşkınlık durumu.

ḥ. 31b/09

ḥ. bol- 11b/05, 24b/02, 30a/11

ḥ. ét- 19a/01

[=5]

ḫayrāt Ar.çkl. hayr. Hayır işleri.

ḫ. ḳıl- 2a/09

[=1]

ḫazān Far. Güz, sonbahar.

ḫ. bol- 1a/08

[=1]

ḫazīne Ar. Toplu halde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddî değeri yüksek şeylerin bütünü.

ḫ.+deki 9b/01

[=1]

ḫażret Ar. Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan.

ḫ. (ḫażret-i ʻĪsa) 11a/11

[=1]

hecr Ar. Ayrılık.

h. otı 27a/02

[=1]

hem 1. da, de (edatı).

h. 11b/11, 13b/08

[=2]

2. Far. De, dahi

h. 5a/04, 7a/09, 7b/04, 7b/06, 7b/08, 7b/10, 8a/01, 8a/03, 8a/05, 8a/07, 8a/09, 13a/01, 14a/08, 23a/05, 25b/10

[=15]

3. Birden fazla şeyin birlikte bulunduğunu veya birden fazla işin birlikte yapıldığını gösterir.

h.... hem 27a/07

[=1]

hem-dem Far. Birlikte bulunan, samîmî, canciğer arkadaş, dost.

h. bol- 5a/08, 14b/01

h. eyle- 19a/07

[=3]

hem-rāh Far. Yol arkadaşı, yoldaş.

h. ḳıl- 11b/11

[=1]

hemīşe Far. Daima, sürekli, her zaman, her vakit.

h. 5a/04, 14a/08, 21a/10

[=3]

hemme Far. Bütün, hep, cümle.

h. 5a/11, 14b/04, 18b/01, 18b/10, 19a/05, 19b/03, 19b/05

[=7]

her Her.

h. 6a/07, 6b/06, 13a/05, 13b/01, 20a/07, 23b/10, 25a/02, 28a/04, 28b/02

h. bir 7a/01, 13b/11, 16a/09, 18a/01, 25b/02, 28a/06

h. ḳança 25b/11

h. ḳaysı 23b/10

h. kim 6a/02, 10a/03, 10a/05, 10a/07, 10a/09, 18a/02, 28a/10

h. kimse 3a/02

h. ne 21b/10, 26a/07, 30a/11

h. nerse 20a/07

h. né 11b/10, 12a/06, 12a/08, 21b/07, 21b/09, 28a/08

h. né belā 6a/06

h. né bolsa 11a/10

h. né dép 7b/07

h. néçe 10a/04

h. vaḳt 18a/05

h. yaḳa 25b/02

[=41]

heves Ar. İstek, arzu, meyil.

h.+iñ 9a/04

h. ḳıl- 8a/04

h.+te 1b/05

[=3]

heveste Hevesli, istekli.

h. 01b/05, 17a/07

[=2]

hey Seslenmek veya ilgi ve dikkat çekmek için söylenen bir söz.

h. 30a/07

[=1]

hezil Far. Şaka, latife.

h. ét- 22b/06

h. ḳıl- 20b/01

[=2]

Ḫızır Ar. Âbıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan zat.

Ḫ. 5a/04, 14a/01, 14a/08

Ḫ. ‘aleyhi’s-selām 6a/08

Ḫ. bilen 5a/01, 14a/05

Ḫ. İlyās 19a/10, 31a/06, 32a/03

[=9]

hicrān Ar. Ayrılık, ayrılık acısı.

h.+da 3a/02

h.+ıñ 13b/02, 14b/08

[=3]

hīç Far. Hiç.

h. 7a/02, 8b/07, 10b/01, 24a/06, 25b/08, 26a/05, 32b/01

h. bir 10b/02

h. ḳaysı 6a/11, 24a/10

h. nemerse 7a/08

h. neme 8b/01

[=12]

hīç-kim Kimse.

h. 25b/01

[=1]

ḫidmet Ar. Hizmet kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli.

ḫ. 10b/02

ḫ. bol- 9b/07, 9b/11

ḫ.+in 20b/02

ḫ.+ke 9b/09

ḫ. ḳıl- 8b/07, 12a/11, 12b/02, 26a/01

[=9]

ḫidmet-kār (Ar.+Far.) Hizmet eden kimse, hizmetçi.

ḫ. dép 9b/04

ḫ.+ge 10a/04

[=2]

ḫıl‘at Ar. Pâdişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan.

ḫ. 8b/05

[=1]

ḥīle Ar. Hile, aldatma.

ḥ. 30a/11

[=1]

Hindüstān y. a. Hindistan.

H.+dın 6b/11

[=1]

ḫoş Far. Hoş, güzel, iyi.

ḫ. 14b/09

ḫ. (vaḳtı ḫoş bol-) 29a/03

[=1]

ḫūb Far. Hoş, iyi, güzel.

h. kél- 13b/01

[=1]

ḫūb-penāh Far. Güzel hâmîsi, koruyucusu.

ḫ. 18b/08

[=1]

ḫūd Far. Kendi, bizzat.

ḫ. 17b/03

[=1]

Ḫudā Far. Tanrı. Krş. **Ḫudāy**

Ḫ. 9a/01, 9a/06, 11b/01, 13b/08, 14a/01, 14a/07, 15a/08, 31a/08, 31b/05

Ḫ. bér- 30b/04

Ḫ. dép 2b/02

Ḫ.+dın 11b/02

Ḫ.+ġa (ḳādir Ḫudāġa tapşur-) 11a/08

Ḫ.+ġa tapşır- 13b/10

Ḫ. ḳaldı 5a/03, 8a/11

Ḫ.+nı 18b/11

Ḫ.+ya 19a/09

Ḫ.+yım 25b/05

[=19]

Ḫudāy Bk. **Ḫudā**

Ḫ.+ım 31a/09

Ḫ.+ım asrasun 15a/03

Ḫ.+ım saḳla- 15a/06

Ḫ. Ta'ālāġa yalbar- 18b/01

[=4]

ḫulḳ Ar. Doğuştan olan huy, yaratılış, tabiat.

ḫ.+ıñ 11a/03

[=1]

ḫumār Ar. İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik.

ḫ.+ı 21a/04

ḫ. köz 2a/03

[=2]

ḫūr Ar. Cennet kızı, çok güzel kız veya kadın, hûri.

ḫ. mu 13b/05

[=1]

ḫurūş Far. Coşma, gürleme, şamata.

ḫ.+ġa (ḫurūşġa kir-) 20a/05

ḫ. ḳıl- 20a/09

ḫ.+nı (ḫurūş ḳıl-) 24a/05

[=3]

hūş Far. Akıl, fikir, şuur.

h.+ım (aḳl hūş) 13b/02

h.+ımnı 13b/04

[=2]

ḫūş-rūy Far. Güzel ve sevimli yüzlü.

ḫ. érdiler 7a/01

[=1]

hūy Far. Gürültü, patırtı, hengâme, telaşe, hayhuy.

h.+dur (hāy hūy) 1a/04

[=1]

ḫūylı Far. Doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç.

ḫ. (ferişte ḫūylı) 10b/07

[=1]

ḫükūmet Ar. İdare etme, yönetme.

ḫ.+i öt- 3b/03

[=1]

ḫünkār Sultan, hükümdar.

ḫ.+dın 9b/08, 10a/01

ḫ.+ge 11a/04, 14b/09, 15a/02, 17a/10

ḫ.+nı éli 21a/01

ḫ.+nı şeheri 15b/11

ḫ. şānı 17b/08

ḫ. şāh 23a/02, 23a/03

ḫ.+şeheri 15b/01, 16a/02

[=13]

Ḫünkār Şā Bk. **Ḫünkār Şāh**

ḫ.+nı 17b/08

[=1]

Ḫünkār Şāh Gürcistan'ın hükümdarı. Krş. **Ḫünkār Şā**

ḫ. 8b/02

[=1]

hürküt- Ürkütmek.

h.-eyin dép 30b/01

[=1]

ḥürmet Ar. Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve îtinâ gösterme duygusu, saygı.

ḥ.+din 31a/09

[=1]

ḥüsn Ar. Güzellik.

ḥ.+ini 8b/03

[=1]

ırġat- Hareket ettirmek, sallamak.

ı.-ıp 28b/02

[=1]

ırġı- Sıçramak, atlamak.

ı.-ġanıġa 17a/02

[=1]

iç İç.

i.+de 22b/07, 26b/05, 31a/03

i.+i 20b/07

i.+i taşı 7a/09

i.+idin 5b/10, 5b/11

i.+imdin 26b/05

i.+indedür 19a/03

[=9]

iç- 1. İçmek.

i.-er 14b/10, 21b/08

i.-gen 16b/04

i.-ip 8b/01, 10b/10

i.-megenimizni 8b/01

i.-tiñiz 7b/10

[=7]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

i. 'araḳ şarāb iç- 7b/10

[=1]

içre İçinde.

i. 4a/01

[=1]

iḫtiyāṭ Ar. Olabilecek şeyleri hesâba katarak tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma.

i. eyle- 5a/06

[=1]

iḫtiyār Ar. Seçme, intihap etme, tercih etme.

i. 10a/12, 14a/10

i.+ıñ 2b/03

i.+nı 7a/10

[=4]

ikki İki (sayı).

i. 4a/06, 13a/03, 27b/06

i. (on ikki) 7a/02

i. (On İkki İmām) 5a/01, 6a/05, 6a/08, 14a/05, 19b/01, 31a/06, 32a/07

i. (On İkki İmāmġa tapşur-) 11a/10

i. (otuz ikki) 17b/11

i. (otuz ikki ferseng) 18a/02

i. ay 26b/10

i. dem 24a/08

[=16]

ikkinçi İkinci.

i. 6b/01, 22a/05

[=2]

il- 1. Takmak, asmak.

i.-medi 25b/08

i.-mey 27b/01

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

i. közge il- 27b/01

i. ḳulaġıġa il- 25b/08

[=2]

‘ilāc mec. Çare, deva.

‘i. 29a/07

[=1]

ile I. Bk. **bilen I.**

i. 13b/04

[=1]

ilen II. Bk. **bilen II.**

i. 7b/05

[=1]

‘ilm Ar. İlim

‘i.+ni örget- 10a/06

[=1]

ilin- Bir işte tutunmak.

i.-dim 11a/09

[=1]

İlyās Kutsal kitaplarda adı geçen, yağmurlara hükmeden İsrail Peygamberi.

İ. 5a/04, 14a/08

İ. (Ḫıżır İlyās) 19a/10, 31a/06, 32a/03

[=5]

imām İslâm dininde görüş ve fikirleriyle bir mezhebe öncülük etmiş olan kimse.

i. (On İkki İmām) 6a/08, 19b/01, 32a/07

i. birle (On İkki İmām) 6a/05

i.+ġa (On İkki İmāmġa tapşur) 11a/10

i.-ı A‘ẓam 31b/11

i.+lar (On İkki İmām) 5a/01, 14a/05

i.+nıñ (On İkki İmām) 31a/06

[=9]

incil- İncinmek.

i.-me 3b/10, 3b/11, 4a/02, 4a/04, 4a/06, 4a/08, 4a/10, 4b/01, 4b/03

[=9]

ini Küçük erkek kardeş.

i. aġa 11a/07

[=1]

intiẓār Ar. Bekleme, bekleyiş.

i. 14a/04, 31b/07

i. bol- 11a/01

[=3]

İrem Far. Efsâneye göre Ad kavminden Şeddâd’ın cenneti yeryüzünde kurmak maksadıyla yaptığı şehrin adı olup edebiyâtımızda “cennet bağı, dünyā cenneti, cennet kadar güzel ve bayındır yer” anlamında ve genellikle bâğ-ı İrem şeklinde kullanılır.

İ. Bāġı 6a/02, 6b/10

[=2]

‘Īsa k.a. Hazreti İsa.

‘Ī.+nı (Ḫażret-i ‘Īsa) 11a/11

[=1]

İṣfahān y.a. İsfahan.

İ. şeheri 7a/05

[=1]

iske- Koklamak.

i.-sem 7a/06

[=1]

İskender k.a. Büyük İskender.

İ. dék 3b/04

[=1]

issiz mec. Yalnız, kimsesi olmayan.

i. 1b/06

[=1]

iste- İstemek.

i.-di 17a/05

[=1]

iş I. İş, bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

i.+den 28a/08

i.+ge 13a/05

i.+i 1a/06, 20a/03

i.+ige 28b/11

i.+ige (dünyā işi) 2a/11

i.+im bit- 25b/10

i.+im ḳıl- 28b/07

i.+in 20a/06, 20a/10, 20b/03

i.+ini 28a/04

i.+iñni 13a/05

i.+lerıġa ḳıl- 25b/01

i.+lerige 32a/04

i.+lerim 11a/09

i.+ni ḳıl- 23b/10

[=17]

iş II. İç.

i.+ige 2b/01

[=1]

işān İmam.

i.+ım 32b/02

i.+lar 19b/03

[=2]

ittifāḳ Ar. Fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma.

i.+nı 12a/05

[=1]

iz İnsan veya hayvan ayağının yerde kalan şekli, iz.

i.+i birle 23a/09

i.+im 29b/11

[=2]

izle- Aramak, istemek.

i.-p 15b/11

[=1]

ḳabır Ar. Mezar, kabir.

ḳ.+ġıñ 2a/05

ḳ.+ıġa (ḳabrıġa) 19b/05

[=2]

ḳābil Ar. Kabul eden, alan, alıcı.

ḳ.+ler 21a/02

[=1]

ḳabūl Ar. Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma.

ḳ. eyle- 26b/03

ḳ. ḳıl- 9b/09

[=2]

ḳaç- 1. Elden gitmek, yok olmak, kaçmak.

ḳ.-a 20a/08

ḳ.-ar 4a/11

ḳ.-atuġdın 20a/08

ḳ.-ġan bilen 21b/11

ḳ.-ıp 7a/05, 16a/05, 29b/04

ḳ.-ḳuday 9b/08

ḳ.-maḳ bol- 6b/06

[=9]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ḳ. devlet ḳaç- 4a/11

[=1]

3. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

ḳ. alıp ḳaç- 7a/05, 9b/08

[=2]

ḳaçan –dığında, -dığı zaman, ne zaman.

ḳ. 12a/04

[=1]

ḳadam Ar. Yardanın üçte biri kadar olan, 30, 48 santim, adım.

ḳ. cāy 18a/11

ḳ.+larını 29a/06

[=2]

ḳadın Kadın.

ḳ.+lar 16b/08

[=1]

ḳadīm Geçmişi uzun zamâna dayanan, eski.

ḳ. 11b/07

[=1]

ḳādir Ar. Kudret ve kuvvet sâhibi, yapabilme gücüne mâlik olan (kimse), muktedir.

ḳ. ḫudāġa tapşur- 11a/08

[=1]

ḳadr Ar. Değer, kıymet.

ḳ.+im bil- 25b/08

ḳ.+in 27a/02

ḳ.+in (şefā'at-ḳadri) 3b/06

[=3]

Ḳaf Tağı Ankā kuşunun yaşadığı ve yeryüzünü çepçevre kuşattığı kabul edilen efsânevî dağ.

Ḳ. (kūh-ı Ḳaf Tağı) 6b/09

[=1]

kāfir Ar. Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve Allah'tan getirdiklerine inanmayan yâhut bunlardan birini inkâr eden kimse.

k.+de 30b/07

k.+ge 30b/09, 31a/01

k.+ler 23a/05, 30a/09

k. menārı 21a/05

k.+ni 30b/09

k.+iñ 17a/05

k.+niñ ḳanı tökül- 21a/08

k.+niñ şeheri 21a/03

[=10]

kakül Alna düşen kısa saç demeti, perçem.

k.+i (zer kakül) 10b/07

k.+iñdin 29b/07

[=2]

ḳal- 1. Olmak, herhangi bir durumda bulunmak.

ḳ. 14b/11

ḳ.-andur 1b/01, 20b/11

ḳ.-ar (né tav ḳalar né taş ḳalır) 4a/09

ḳ.-dı 5a/03, 8a/11, 13b/08, 14a/01, 14a/07, 25a/05

ḳ.-dı (né gül ḳaldı né gülzār) 3b/11, 4a/08

ḳ.-dı-da 13b/02

ḳ.-ġan 4a/08

ḳ.-ġandur 3b/02

ḳ.-ıñ 5a/07, 14a/11

ḳ.-ıp 15a/11, 26a/09

ḳ.-ır 4a/10

ḳ.-ır (né ḳarı ḳalur né yaş ḳalır) 4a/09

ḳ.-ır (né tav ḳalar né taş ḳalır) 4a/09

ḳ.-madı 5b/01, 6b/01, 8b/02, 14b/05, 32a/06, 32b/01

ḳ.-maġı 15b/08

ḳ.-maġıl 13a/05

ḳ.-mas érdi 8b/07

ḳ.-masun 31a/03

ḳ.-may 30b/11

ḳ.-sa 10a/11

ḳ.-ur 23a/06

ḳ.-ur (né ḳarı ḳalur néyaş ḳalır) 4a/09

[=36]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ḳ. ārām ḳalma- 32a/06

ḳ. ārmān ḳalma- 8b/02, 8b/07, 31a/03

ḳ. āvāze ḳal- 6b/01

ḳ. boş ḳal- 4a/10

ḳ. ġamda ḳal- 25a/05

ḳ. kéç ḳalma- 13a/05

ḳ. köñli ḳal- 26a/09

ḳ. tāb ṭāḳatı ḳalma- 5b/01, 14b/05

[=11]

ḳal‘a Ar. Kale kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

ḳ. saldur- 5b/09

[=1]

ḳalın Kalın, çok, kalabalık, sürü.

ḳ. 32a/09

[=1]

ḳalḳala- Örtmek, korumak.

ḳ.-p 16a/07

[=1]

ḳalḳan Kalkan.

ḳ. 16a/03, 22a/09

ḳ. (teri ḳalḳan) 8a/01

ḳ. eyle- 27b/10

ḳ.+ı (ṭılla ḳalḳan) 5b/07

[=5]

ḳalta Elbisenin cebi.

ḳ. 29a/09

[=1]

ḳamçı Bir ucuna ip, deri vb. bağlı vurma, dövme aracı.

ḳ. bér- 28a/10

ḳ.+lar ur- 17a/01

ḳ. ur- 28b/03

[=3]

ḳāmet Ar. Boy, endam.

ḳ.+iñe 13a/07

[=1]

kāmil İlim, fazîlet ve hüner sâhibi, mânevî meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse).

k. 19b/03, 26b/01

[=2]

ḳan Kan.

ḳ. (ḳızıl ḳan) 30b/05

ḳ.+ġa (ḳızıl ḳan) 24a/04

ḳ.+ı (ḳafirniñ ḳanı tökül-) 21a/08

ḳ.+lar 21b/08

ḳ.+larnı 31a/02

ḳ.+nı 21b/11

[=6]

ḳanat Yardım etmek, korumak, himaye etmek.

ḳ. 29a/05

ḳ.+ı bol- 22b/05, 27b/07

ḳ.+ım (ḳol ḳanat) 29b/01

ḳ.+ım (ḳol ḳanatım dép) 7a/07

[=5]

ḳança Ne kadar.

ḳ. (her ḳança) 25b/11

[=1]

ḳanday Nasıl, ne şekilde.

ḳ. 12a/11, 21b/05

[=2]

ḳanı Nerede.

ḳ. 2b/08, 2b/09, 3a/01, 3a/03, 3a/05, 3a/07, 3a/09, 3a/11, 3b/02, 3b/04, 3b/06, 3b/08, 4a/04, 23b/11

[=14]

ḳanlı Kanlı.

ḳ. 26b/01

[=1]

ḳar Kar.

ḳ.+ı 3b/10, 25b/04

[=2]

ḳara Kara, siyah.

ḳ. baş 30a/05

ḳ.+sın 17b/03, 29a/03

[=3]

ḳara- Bakmak.

ḳ.-p 8b/08, 10b/11, 12a/01, 13a/01, 17a/10, 19b/10, 19b/10, 20b/09, 23a/10, 23b/01, 24a/08, 24b/03, 25a/09, 25b/03, 26a/11, 27a/11, 29a/04, 30a/04

ḳ.-r érdi 18a/06

ḳ.-r mız 22a/05

ḳ.-ydı 16b/07

ḳ.-y siz 23b/09

[=22]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ḳ. yar ḳara- 16b/07

[=1]

ḳaranḳu Karanlık.

ḳ. 2b/01

[=1]

ḳaraş- Bakmak.

ḳ.-ır 13a/07

[=1]

ḳarçıġa Karçıga; bir şahin türü.

ḳ. dék 27a/10

[=1]

ḳarġa Karga.

ḳ. ḳuzġun 15a/01

[=1]

ḳarı Yaşlı.

ḳ. (né ḳarı ḳalur né yaş ḳalır) 4a/09

[=1]

ḳarı- Yaşlanmak.

ḳ.-sun 25b/04

[=1]

ḳartay- Yaşlanmak, ihtiyarlamak.

ḳ.-ġanda 20a/02, 26b/09, 27b/04

ḳ.-ıp 32a/06

ḳ.-sa 27a/07

ḳ.-sam 27a/08

[=6]

kārvān-sarāy Far. Kervansaray.

k. 3a/10

k.+dur 1a/04

[=2]

ḳaṣd Ar. Niyet, istek, amaç, gaye.

ḳ.+ıñda 2a/01

[=1]

kāse Far. Çini, toprak veya camdan yapılmış çukur çanak.

k. 8a/09, 9b/03

k.+ni 9b/06, 9b/08, 9b/10, 10a/01, 10b/01, 10b/10

k.+sin 14b/08

[=9]

ḳası Hangi.

ḳ. 9a/09

[=1]

ḳaş Karşı, ön, kat, huzur.

ḳ.+ıġa 17a/03, 19b/06, 30a/02

ḳ.+ıma 15a/01

ḳ.+ında 5b/06, 10b/08, 12b/02

ḳ.+ıña 13a/11

ḳ.+nı 22a/03

[=9]

ḳat Üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka.

ḳ. (toḳuz ḳat) 12b/07

ḳ. (toḳuz ḳat ton) 13a/04

[=2]

ḳat- 1. mec. Beklenmedik bir durum karşısında birden hareketsiz kalmak.

ḳ.-ıp 23b/09

[=1]

2. Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak

ḳ.-ıp 22b/08, 23b/04

ḳ.-sañ 20a/11

[=3]

3. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ḳ. söz ḳat- 20a/11

[=1]

ḳatar (<Ar. ḳaṭar) Birbiri arkasına sıralanmış hayvan veya taşıt dizisi.

ḳ. bilen 10a/04

ḳ.+dağı 9b/01

[=2]

ḳattıġ Katı, sert; güçlü.

ḳ. 15a/05

[=1]

ḳattıraḳ Sertçe, ses tonunu yükselterek.

ḳ. ayt- 26a/02

[=1]

ḳatur- Sertleşmek, katılaşmak, kabalaşmak.

ḳ.-maġıl 26a/02

[=1]

ḳayan Nere, nereye.

ḳ.+dın 25a/02

[=1]

ḳayda Nerede.

ḳ. 4b/02, 21b/11, 30b/08, 30b/10, 31a/08

ḳ. sén dép 16a/02, 28b/08

[=7]

ḳāyil Mutabık, muvafakat eden, boyun eğen.

ḳ. 28b/11

ḳ. bol- 11b/05

ḳ.-dı 27b/09

ḳ. (ḳāyil men) 13a/06

[=4]

ḳāyım Ar. Ayakta duran, ayağa kalkmış durumda olan.

ḳ. 20a/05

[=1]

ḳayna- *mec.* Coşmak, heyecanlanmak.

ḳ.-p coş- 14b/08, 15a/11, 15b/06

[=3]

ḳaysı Hangi.

ḳ.+ġa (hiç ḳaysı) 24a/10

ḳ.+nıñ (hiç ḳaysı) 6b/01

ḳ.+ñız (her ḳaysı) 23b/10

[=3]

ḳayt- 1. Dönmek.

ḳ.-ar érdi 18a/07, 18a/08

ḳ.-ayın 25b/07, 30a/10

ḳ.-ġan 22b/08

ḳ.-ḳan bilen 31a/08

ḳ.-ıñız 23b/03

ḳ.-ıp 19b/05, 22b/06, 22b/06, 23a/02, 23a/10, 26b/06

ḳ.-ıp kél- 3b/08

ḳ.-maḳçı 20b/09, 21b/04

ḳ.-saḳ 20b/10, 22a/04, 23a/04

[=19]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ḳ. bī-kār ḳayt- 18a/08

ḳ. ḳurı ḳayt- 22a/04, 22b/08

[=3]

ḳayta Tekrar, bir daha, yeniden.

ḳ.+dın 24a/10, 27a/10

[=2]

ḳaytaygin Çaresizlik içinde elden bir şey gelmediğini ifade eder.

ḳ. 23a/11

[=1]

ḳaz Kaz.

k.+nı (soḳır ḳaz) 26b/07

[=1]

ḳazdur- Kazdırmak.

ḳ.-up 5b/11

[=1]

ḳazı- Kazımak.

ḳ.-çu dép 2b/10

[=1]

kebāb Kebab.

k.+ın (bağıra ḳebābın sal-) 29a/11

[=1]

keç- 1. Herhangi bir zaman diliminin geçmesi.

k.-edi 16a/09

k.-er 9a/02, 15a/04, 14b/10

k.-key 3a/10

2. (-den) Bırakmak, vazgeçmek.

k.-iñ 25a/02

k.-iñiz 7b/05

k.-ken 21b/06, 28a/08

k.-küdey 9b/05

k.-üp 22b/03

[=10]

3. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. cāndın keç- 21b/06, 22b/03, 25a/02

[=3]

kefen Ar. Kefen.

k.+iñ 2a/04

k. tonı 7b/09

k. yüzi 3b/08

[=3]

kefīl Ar. Kefil.

k.+iñ bér- 2a/11

[=1]

kel- 1. Bk. **kél-**

k.-di dép 6b/08

k.-er mén 26b/08

k.-günçe 12a/09

k.-ip siz 21a/07

k.-megünçe 5a/08

k.-mek 4a/01

k.-miş 17b/04

k.-se 18a/05

k.-ür dép 21b/03

k.-ür mén 15a/06

[=11]

2. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

k. barıp kel- 26b/08

[=1]

Kelīmullāh Hazret-i Musa'nın (A.S.) bir ünvanıdır.

K. (Mūsā Kelīmullāh) 3a/09

[=1]

kelte Kısa.

k. (aḳlı kelte) 29a/09

[=1]

keltür- 1. Getirmek.

k.-! 8b/08

k.-er mén 26b/08

k.-se 10a/03, 10a/05, 10a/07, 10a/09

k.-üp 5b/03

[=7]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. şefī‘ keltür- 18b/02

k. tims̱āl keltür- 5b/03, 8b/08

3. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

k. alıp keltür- 10a/03, 10a/05, 10a/07, 10a/09

[=4]

kemer Kemer.

k. (ṭılla kemer) 12b/06

k.+ge 12b/07

[=2]

kemer-beste Far. Hizmete hazır durumda olan (kimse).

k. 31b/10, 32a/01, 32a/07

[=3]

kenāre Far Kenar.

k.+si érdi 18a/04

[=1]

kent Kent, şehir.

k.+lerge 22a/04

[=1]

keñeş Bk. **kéñeş**

k.+iñ 13b/11

[=1]

kepür- Söylemek.

k.-gen 31a/05

[=1]

kerk Far. Gergedan.

k. teri ḳalḳan 8a/01

k. téri ḳalḳan 22a/09

[=2]

kerekli Gerekli.

k. 10b/05

[=1]

keril- Gerilmek**.**

k.-edür 24b/07

[=1]

ket- Bk. **két-**

k.-elük 22a/05

k.-elük dép 22a/05

k.-er miz 23a/05, 23a/07

k.-ey 26b/03

k.-gendin soñra 25b/09

k.-geni 23b/01

k.-mey-mü 21a/06

k.-sem 27a/03

k.-señ 14b/01

k.-ti 25b/02

[=11]

2. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

k. alıp ket- 22a/05, 23a/05

k. ölüp ket- 22a/05, 23a/07, 27a/03

k. aytıp ket- 26b/03

[=6]

kette Büyük.

k. 17b/10, 30a/03, 31a/05

[=3]

keyin Arka, geri, art.

k. 30b/11

k.+din 30a/09

k.+ide (keynide) 6b/01

k.+idin (keynidin) 24a/09, 24a/10

[=5]

kez- Gezmek.

k.-di 24a/11

[=1]

kezçe ?

k. 25b/06

[=1]

kéç Geç.

k.+ke ḳalma- 13a/05

[=1]

kéçe Gece.

k. 17a/11

k. (on beş kéçe) 17b/01

k. kündüz 3b/05, 12b/02, 14a/01, 17a/10, 27a/11, 28b/10

k.+ler (né érte ḳoymuş né kéçe) 16a/11

k.+tni (kündüz kéçe) 28a/04

[=10]

kéçik- Gecikmek.

k.-mey 5a/05, 14a/09

[=2]

kéñ Geniş.

k. 30b/07

[=1]

kél- Gelmek. Krş. **kel-**

k.-! 29a/10

k.-di 30b/04

k.-eben 13a/11

k.-e'lmes 16b/04

k.-e'lmey 27a/03

k.-edi 21b/06

k.-emes 17a/03

k.-emes érdi 12b/10

k.-eridin 9b/07

k.-er mén dép 27a/09

k.-gen 2b/10, 13a/10, 23a/09, 30a/07

k.-gen soñ 7a/07

k.-gende 6a/04, 6a/07, 7a/04

k.-geni 17a/09

k.-genini 30a/08

k.-geniñni 23b/03

k.-gil 3b/07, 5a/02, 5a/09, 14a/06, 14b/02

k.-güdey 10a/01

k.-günçe 14a/04, 14b/01, 26b/06

k.-iben 5a/05, 14a/09

k.-ip 1a/03, 3a/04, 5a/05, 5a/07, 6a/05, 6a/08, 7a/05, 8b/05, 9a/11, 10b/01, 13a/04, 13b/03, 14a/09, 14a/11, 16b/08, 18a/09, 19b/06, 23a/11, 23b/02, 24b/03, 25b/02

k.-ip teg- 6b/10, 6b/11, 6b/11

k.-ipti 13b/01

k.-mes 4a/06, 13a/11

k.-mese 26b/10

k.-mey 23a/08

k.-se 1a/07, 1a/09, 10a/11, 24a/05

k.-ür 3b/08, 15a/01

[=67]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. açığı kél- 23a/11

k. aldığa ḳél- 25b/02

k. bī-kār kél- 30a/07

k. ḫūb kél- 13b/01

k. münāsib kél- 13a/04, 13a/10

k. nidā ḳél- 2b/10

k. selāmet kél- 5a/02, 5a/09, 14a/06, 14b/02

k. yel kél- 1a/07, 1a/09

[=13]

3. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

k. alıp kél- 8b/05, 9a/11, 10a/01 27a/09

k. ḳaytıp kél- 3b/08

[=5]

kéltür- Getirmek, İleri sürmek.

k.-üp 14b/06, 18b/02, 19b/11, 26a/11

k.-üpdép 22a/08

[=5]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. 14b/06

k. tims̱āl kéltür- 19b/11, 26a/11

[=3]

kélin Gelin Krş. **kélün**

k. 15b/08

[=1]

kélün Bk. **kélin**

k.+dép 26a/02

[=1]

kéñeş 1. Öğüt, danışma, akıl. 2. Meclis. Krş.**keñeş**

k. ḳıl- 23a/01, 23b/04

k.+lerniñ 23b/04

k.+ni 23a/08

[=4]

két- 1. (Bir şey veya bir kimse) Yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek, uzak bir yere varmak. Krş. **ket-**

k.-e bér- 27b/02

k.-er érdi 6a/03

k.-er siz 22b/06

k.-ipdür 11b/08

k.-se 1b/09

k.-señ 5a/08, 30b/08

k.-sün 21a/08

k.-tiñ 30b/10

[=9]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. canıñ két- 1b/09

[=1]

3. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

k. cönep két- 27b/02

[=1]

kéy- 1. Giymek.

k.-dik 8a/03

k.-gen 13a/03, 13a/06, 13a/08, 22a/07, 23b/07, 28b/01

k.-geni 23b/06

k.-genler 22b/01

k.-ip 8b/01, 28a/02

k.-megenimizni 8b/01

k.-señ 13b/01

[=13]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. kéyim kéy- 23b/06

k. mavut kéy- 28a/02

k. savut kéy- 22a/07, 22b/01

k. yarlıḳ kéy- 23b/07

[=5]

kéydür- Giydirmek.

k.-üp 12b/07

[=1]

kéyik Geyik, ceylan. Krş. **keyik**

k. 1b/04

[=1]

kéyim Giyim.

k.+in kéy- 23b/06

k. ḳıl- 8a/02

[=2]

ḳıl- Etmek, eylemek, yapmak.

ḳ. 2b/02, 11a/10, 13a/05, 21b/09, 26a/01, 26a/02, 31a/08

ḳ. dép 21b/04

ḳ.-a turġan (ḳılatuġan) 20b/03

ḳ.-alük 30b/09

ḳ.-a siz 23b/04, 23b/10

ḳ.-ay 10a/07

ḳ.-dı 6a/01, 7a/07

ḳ.-dım 26b/09

ḳ.-dıñ 8a/01, 8a/02, 13b/04, 14a/02

ḳ.-dıñız 7b/07

ḳ.-dük dép 24a/02

ḳ.-ġan 2a/10, 2b/04, 3a/01, 11b/05, 16b/01, 20b/02, 25a/11, 28b/07, 32a/05

ḳ.-ġanlar 22a/10

ḳ.-ġay sen 6b/05

ḳ.-ġıl 2a/09

ḳ.-ġuday 9b/09

ḳ.-ıñ 8b/06, 21b/11

ḳ.-ıñlar 21a/03

ḳ.-ıp 5b/10, 6a/03, 6a/05, 6a/07, 8a/04, 8a/04, 8b/07, 9b/03, 10a/05, 11a/02, 11a/04, 11a/06, 11b/11, 12a/01, 12a/02, 12b/02, 14b/09, 14b/11, 15a/02, 16b/06, 18a/05, 18a/11, 19b/04, 19b/05, 19b/06, 20b/01, 20b/03, 21a/07, 21b/11, 23a/01, 24a/04, 27a/10, 28a/01, 28a/04, 28a/09, 30a/07, 30a/10, 31a/05

ḳ.-ıp siz 21a/11

ḳ.-ma 4a/11

ḳ.-madı 9a/02, 25b/09

ḳ.-maġıl 18b/03, 18b/04

ḳ.-maḳçı 9b/02, 9b/03, 12b/06

ḳ.-mañ 12a/03

ḳ.-mañız 12a/09, 12a/10

ḳ.-mas 4a/05

ḳ.-masun 5a/02, 14a/06

ḳ.-may 22b/11, 24a/07, 27b/01, 27b/11

ḳ.-mayın 24a/06

ḳ.-mışlarıñ 2b/04

ḳ.-sa 10a/12, 20a/09, 20a/09, 20a/10, 26a/07

ḳ.-saḳ 8b/07

ḳ.-sañ 12a/11, 21a/04, 21b/02

ḳ.-sun 30b/09

ḳ.-up 5b/08, 6a/01

ḳ.-up-da 25b/07

ḳ.-ur 24a/05, 24a/05, 26a/07

ḳ.-ur men 14b/03

ḳ.-ur mén 5a/10, 10a/12

ḳ.-urlar 5b/04

[=117]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ḳ. ābād ḳıl- 5b/08, 6a/01

ḳ. ārmān ḳıl- 6a/03

ḳ. baş ḳıl- 9b/03

ḳ. baytallık ḳıl- 26a/02
ḳ. bég-zāde ḳıl- 8b/07
ḳ. ber-cā ḳıl- 20b/02
ḳ. béklik ḳıl- 12a/03
ḳ. binā ḳıl- 6a/01
ḳ. dil-teng ḳıl- 12a/10
ḳ. du‘ā ḳıl- 6a/05, 11a/10, 14b/11, 19b/05
ḳ. dünyā ḳıl- 4a/05
ḳ. efsūs ḳıl- 4a/11
ḳ. érlik ḳıl- 16b/06
ḳ. érte ḳıl- 13a/05
ḳ. ġalebe ḳıl- 27b/01
ḳ. ġarīb ḳıl- 26b/09
ḳ. ḫafa ḳıl- 12a/09
ḳ. ḫayāl ḳıl- 30a/07
ḳ. ḫayrāt ḳıl- 2a/09
ḳ. hem-rāh ḳıl- 11b/11
ḳ. heves ḳıl- 8a/04
ḳ. hezīl ḳıl- 20b/01
ḳ. ḫidmet ḳıl- 8b/07, 12a/11, 12b/02, 26a/01
ḳ. ḫurūş ḳıl- 20a/09, 24a/05
ḳ. iş ḳıl- 23b/10, 25b/01, 28b/07
ḳ. ḳabūl ḳıl- 9b/09
ḳ. kéñeş ḳıl- 23a/01, 23b/04
ḳ. kéyim ḳıl- 8a/02
ḳ. ḳılıç ḳıl- 16b/01
ḳ. kiriş ḳıl- 20a/09
ḳ. ḳurbān ḳıl- 3a/01
ḳ. mehkem ḳıl- 28a/01
ḳ. melamet ḳıl- 5a/02, 14a/06
ḳ. mīrāṣ-ḫor ḳıl- 9b/02
ḳ. muḥkem ḳıl- 28a/09
ḳ. münācāt ḳıl- 19b/04
ḳ. nāmūs ḳıl- 30a/10
ḳ. naẓar ḳıl- 24a/07
ḳ. oġul ḳıl- 7a/07, 8b/06, 9b/03
ḳ. on ḳıl- 21a/03
ḳ. pend naṣīḥat ḳıl- 12a/01
ḳ. rast ḳıl- 27a/10
ḳ. red ḳıl- 6a/07
ḳ. rehīm ḳıl- 31a/08
ḳ. rivāyet ḳıl- 5b/04
ḳ. rüsvā ḳıl- 18b/03, 18b/04
ḳ. sefer ḳıl- 18a/05
ḳ. sulṭān ḳıl- 12b/06
ḳ. şunday ḳıl- 21b/04
ḳ. ṭahārat tāza ḳıl- 19b/06
ḳ. ṭaleb ḳıl- 11a/02, 11a/04, 11a/06, 11b/05, 12a/02, 14a/02, 14b/09, 15a/02, 20b/03, 21a/07
ḳ. ten-ḫᵛāh ḳıl- 10a/07
ḳ. teshīr ḳıl- 6b/05
ḳ. te’sīr ḳıl- 22b/11
ḳ. tevbe ḳıl- 31a/05
ḳ. ṭumār ḳıl- 21a/04
ḳ. turuş ḳıl- 24a/05
ḳ. tuzaḳ ḳıl- 22a/10
ḳ. uruş ḳıl- 8a/04, 20a/10, 21b/02, 21b/11, 24a/04, 24a/06
ḳ. yüregi dağlı ḳıl- 13b/04
ḳ. zār ḳıl- 2b/02
ḳ. zār zār ḳıl- 5a/10, 10a/12, 14b/03
ḳ. ziyārat ḳıl- 18a/11
[=94]
ḳıldur- 1. Yaptırmak.

ḳ.-up 5b/10

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ḳ. cebe-ḫāne ḳıldur- 5b/10

[=1]

ḳılġaḳ Urgan.

ḳ. 2a/04

[=1]

ḳılıç Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silah; kılıç. Krş. **ḳılınç**

ḳ.+dın (ḳılıçdın ötker-) 23a/06

ḳ.+ke (ṭılla ḳılıç) 13a/06

ḳ.+ı (almas ḳılıç) 2a/01

ḳ.+lar ḳıl- 16b/01

ḳ.+larnı 15a/09

ḳ.+nı (almas ḳılıç) 28a/05

ḳ.+nı (altun ḳılıç) 8a/05

ḳ=7]

ḳılınç Bk. **ḳılıç**

ḳ. (almas ḳılınç) 8a/06

ḳ. (ṭılla ḳılınç) 12b/07

ḳ.+nı sal- 24a/01

[=3]

ḳır- Kırmak, öldürmek, yok olmasına neden olmak.

ḳ.-ar 1a/05, 1b/04

ḳ.-ıp 23a/06

[=3]

ḳırıl- Savaş, bulaşıcı hastalık sebebiyle çok sayıda insan ölmek.

ḳ.-ıp 18a/08

[=1]

ḳırḳ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.

ḳ. 30b/11

Ḳ. Arslan 22a/08

Ḳ. Cellād 26a/05, 30b/11

ḳ. çilten 6a/05, 6a/08, 19b/01, 31a/06, 32a/05

ḳ. ferseng 5b/08

ḳ.+ıdın 26a/06

ḳ. ḳulaç 5b/09

ḳ. kün 10a/03

ḳ.+ımızını 23a/05

ḳ. yaş 6a/07

ḳ. yıl 3a/03

Ḳ. Yigit 5a/06, 5b/06, 7b/01, 7b/04, 7b/06, 7b/08, 7b/10, 8a/01, 8a/03, 8a/05, 8a/07, 8a/09, 8b/09, 8b/10, 9a/01, 9a/03, 9a/05, 9a/07, 9a/08, 9a/09, 9a/10, 9b/03, 10b/02, 10b/04, 10b/08, 11b/10, 11b/11, 12b/05, 14a/10, 15a/10, 15b/02, 15b/06, 15b/08, 17a/04, 17b/06, 18a/08, 18a/09, 19b/05, 20b/08, 21b/07, 22a/02, 22a/03, 23a/07, 24a/07, 24b/01, 25a/11, 25a/11, 25b/09, 26a/04, 26a/08, 26a/09, 27a/05, 30a/08, 31a/02

[=70]

ḳısa Bk. **ḳısḳa**

ḳ. bol- 14a/11

[=1]

ḳısḳa Kısa. Krş. **ḳısa**

ḳ. bol- 5a/07

[=1]

ḳıṣṣa Kısa hikâye, ibretli hikâye, fıkra, rivâyet.

ḳ.-i Köroġlı 3b/09

[=1]

ḳısta- Acele ettirmek, hızlandırmak.

ḳ.-dı 17a/05

ḳ.-p 28b/03

[=2]

ḳıstur- Kıstırmak, sıkıştırmak, sokmak.

ḳ.-up 12b/09

[=1]

ḳıyāmat Ar. Ahiret hayatının başlaması olayı ve bu olayın meydana geldiği zaman; gürültülü karışıklık, gürültü, patırtı.

ḳ. 13b/03, 18b/10, 15a/05

ḳ. bol- 31a/03

ḳ.+day 22a/01

ḳ.+ġaça 6b/04

ḳ.+lı 9b/03

[=7]

ḳıyās Ar. Karşılaştırma.

ḳ.+ımda 16a/07

[=1]

ḳız Dişi cinsten olan, kız.

ḳ. 3a/04

ḳ.+dan (oġul ḳız) 4b/03

ḳ.-ı civān 13a/07

ḳ.+nı (toḳuz ḳız) 7a/01

[=4]

ḳızıl Kızıl, kırmızı.

ḳ. (aḳ ḳızıl) 16a/08

ḳ. ala 19b/07, 30a/02

ḳ. belüli nayza 16a/10

ḳ. gül 1b/10

ḳ. ḳan 24a/04, 30b/05

ḳ. mavut 16b/08

[=8]

Ḳızılbaş kv.a. Nadir Şah ile Afganistan seferine katılan ve daha sonra Hindistan'a yerleşen İmâmiye mezhebine mensup Bâtını inançlarla ilgisi olmayan Türkmen boyu.

Ḳ.+ġa 8a/04

Ḳ. ḫalḳı 6b/07

Ḳ.+nıñ 6b/08

[=3]

ḳızıllu Kırmızı renkli püsküllerle süslenmiş.

ḳ. 8a/07

[=1]

ki Far. Ki (Bağlama edatı). Krş. **kim II**

k. 6a/01, 6b/06, 6b/07, 7a/08, 10a/04, 10b/03, 11b/07, 12b/10, 17b/10, 18a/05, 20b/05, 30a/09

k. (netey ki) 11b/08

k. (ya...ya-ki) 26b/08

k. (zīrā ki) 7a/02, 11b/10, 30a/08

[=17]

kibi Gibi.

k. 3a/03

[=1]

kiçik Küçük.

k.+din 11a/09

[=1]

kim I Kim (Zamir).

k. 8b/11, 15a/01, 18b/06, 26b/05, 31b/01

k. (her kim) 6a/02, 10a/03, 10a/05, 10a/07, 10a/09, 18a/02, 28a/10

[=12]

kim II Bk. **ki**

k. 5b/04, 30a/02

[=2]

kimse Herhangi bir kişi, kimse.

k.+din (her kimse) 3a/02

[=1]

kin Soru cümlelerinin sonuna gelerek endişe ve şüphe ifade eder, ki.

k. 9b/06, 9b/10, 10b/01, 22b/04, 30b/07

[=5]

kir- 1.Girmek, içeriye doğru hareket etmek.

k.-er 2b/04, 12a/02

k.-er miz 23a/02

k.-gen birle 23a/03

k.-ip 24a/03

k.-mek 4a/01

k.-mekke 20a/05

k.-mekken 31b/09

k.-mesdin burun 2b/01

k.-mesem 32a/02

k.-se 20a/06

2. Uymak, tabi olmak.

k.-mey 23a/11

[=11]

3. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. ḫurūşġa ḳir- 20a/05

k. sözige kir- 23a/11

k. uruşġa kir- 20a/06

[=3]

kirevke Savaşta giyilen giyim, zırh.

k. 16b/09, 28a/03

k. (aḳ kirevke savut) 8a/03, 22a/07

[=4]

kiriş Girme, giriş.

k. ḳıl- 20a/09

[=1]

kişi Kişi, insan.

k. 8b/03, 12b/10, 12b/11

k.+ge 2a/11

k.+ni 30a/06

[=5]

kişel Köstek, bukağı, atın ön ayaklarına vurulan demir köstek; zincir.

k. 28b/02

[=1]

kişle- Kişnemek.

k.-se 28b/02

[=1]

keyik Bk. **kéyik**

k. deyin 24b/07

[=1]

ḳol El, kol.

ḳ. bér- 32a/11, 32b/02

ḳ.+dın 10b/01, 11b/08

ḳ.+dın bér- 12a/05

ḳ.+ġa (ḳolġa al-) 28a/07

ḳ.+ġa bér- 15a/08

ḳ.+ġa tüşür- 23a/04

ḳ.+ı bağlan- 21a/10

ḳ.+ıdın 10b/10

ḳ.+ıġa 23a/04

ḳ.+ıma 32a/02

ḳ.+ın 30b/03

ḳ.+ında 16a/08, 16b/03

ḳ.+ıñ 2a/05

ḳ.+ıña 8a/07, 13a/09

ḳ. ḳanat 7a/07, 29b/01

ḳ. ḳovsur- 10b/09

ḳ. ḳovşur- 13b/07

ḳ.+uġa 9b/03

ḳ.+um 31a/10

ḳ.+um (ḳol yay-) 19a/11

ḳ.+un 19a/05

ḳ.+undaki 16b/05

ḳ.+uñ 11a/10

ḳ.+uñdağı 2b/03

[=29]

ḳolla- Kollamak, gözetmek.

ḳ.-p 12b/04, 30a/09

[=2]

ḳon- Konmak.

ḳ.-masun-da 15a/01

ḳ.-may 27b/01

[=2]

ḳorġan İstihkam, kale.

ḳ.+ı 5b/10

ḳ.+nı 25a/09

[=2]

ḳorḳ- Korkmak.

ḳ.-a bér- 22a/03

ḳ.-a mén 11a/09

ḳ.-uñızlar 12a/07

ḳ.-up 8a/06, 16a/07, 20b/08

[=6]

ḳorḳuçı Korkan.

ḳ. 6a/07

[=1]

ḳoş- Katmak, birleştirmek, ilave etmek.

ḳ.-gen 16a/11

ḳ.-up 12a/01, 15a/11

[=3]

ḳoşun Asker, ordu.

ḳ. 30a/04, 31b/09

ḳ.+nı 30a/07

[=3]

ḳotas Süs, bezek.

ḳ. 29b/08

[=1]

ḳotaslı Süs eşyalı, bezekli. Krş. **ḳotaşlı**

ḳ. (ṭılla ḳotaslı baydaḳ) 16b/03

[=1]

ḳotaşlı Bk. **ḳotaslı**

ḳ. 30a/05

[=1]

ḳov- Kovmak.

ḳ.-ıp 27b/05

[=1]

ḳovsur- Bk. **ḳovşur-**

ḳ.-up 10b/09

[=1]

ḳovşur- Bir araya getirmek, birleştirmek, üst üste getirmek. Krş. **ḳovsur-**

ḳ.-up 13b/07

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ḳ. ḳol ḳovşur- 10b/09, 13b/07

[=2]

ḳoy Koyun.

k. baḳ- 3a/08

k.+dur 1a/05

[=2]

ḳoy- 1. Koymak, bırakmak.

ḳ.-! 22b/08

ḳ.-duñ 26a/05

ḳ.-may 5a/09, 14b/02

ḳ.-muş (né érte ḳoymuş né kéçe) 16a/11

ḳ.-uñ 21b/10, 30b/06, 30b/08, 30b/10, 31a/01

ḳ.-uñlar 30b/11

ḳ.-up 5b/02, 14b/06, 23a/08

[=14]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. at ḳoy- 21b/10, 26a/05, 30b/06, 30b/08, 30b/10, 30b/11, 31a/01

k. ayaġıġa baş ḳoy- 5b/02, 14b/06

[=9]

ḳoylıḳ Koyunluk.

ḳ. 27a/07

[=1]

ḳoyun Göğüsle, göğüs üzerine kavuşturulmuş olan ellerin arasındaki yer.

ḳ.+ıda (ḳoynıda) 26b/11

[=1]

ḳozġat- Harekete geçirmek, yerinden oynatmak.

ḳ.-sañ 20a/11

[=1]

köfük mec. Hayvanların, bazı kez de insanların ağzında görülen salyamsı kabarcıklar.

k. saç- 29b/04

[=1]

kök Gök.

k.+ke 3b/03, 19b/02

[=2]

kökrek Göğüs, bağır, yürek.

k.+ige 29b/04

[=1]

köl Göl.

k.+lerde 15a/03

k.+ige 9a/04

[=2]

kölügün Binek hayvanı.

k. 17a/09

[=1]

köm- Gömmek.

k.-üp 23a/05

[=1]

kön- 1. Kabul etmek, yapmaya razı olmak.

k.-üñ 12a/05

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. sözige kön- 12a/05

[=1]

köñül Gönül.

k. 4a/11, 10a/10, 19b/09

k.+i (köñli) 22a/02

k.+i (köñli ḳal-) 26a/09

k.+i (köñli tın-) 7a/11

k.+ige (köñlige al-) 7a/08

k.+iñizde (köñliñizde saḳla-) 30b/07

k.+ni 21a/03

k. şād bol- 26a/05

k.+üm (köñlüm) 2b/08, 3b/10, 3b/11, 4a/02, 4a/04, 4a/06, 4a/08, 4a/10, 4b/01, 4b/03, 14b/08, 19a/01

k.+ümde (köñlümde) 18b/08, 32a/06

k.+üme (köñlüme) 5a/08, 14b/01

k.+üñ (köñlüñ) 3b/01, 4a/07

[=28]

köp Çok, fazla.

k. 7b/04, 19a/07, 19b/08, 30a/06, 30b/03, 31b/09

k. (bir köp) 24b/08, 30a/04

k. (ziyāde köp) 11b/10

k. bol- 20a/04

k.+tür 4a/03

[=11]

kör- 1. Gözle veya ışık yardımı ile bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.

k.-! 29a/08

k.-di 17b/03, 24b/02, 25a/10

k.-di-kim 30a/04

k.-diler 20b/05, 30a/02

k.-dük 15a/07

k.-düm 27a/04

k.-er sén 15a/08

k.-e siz 23b/05

k.-gen 8b/03, 11a/03, 12b/10, 12b/11

k.-günçe 5a/03, 14a/07, 14b/04, 14b/09

k.-ünçe 5a/11

k.-medim 19b/02

k.-mes 29b/06

k.-se 6a/03, 20a/04, 21a/02, 27b/05, 28a/10

k.-sek dép 6a/03

k.-sem 10a/02

k.-üp 19b/08, 20b/08, 23b/01, 25a/09, 28a/04, 28a/06, 29a/03, 30a/07

[=37]

3. Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.

k.-megil 6b/03

k.-üp 13a/01, 17b/02

[=3]

4. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. belā kör- 17b/02

k. lāyıḳ kör- 15a/07, 27a/04

[=3]

5. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar. Esas fiile -A ve -p zarf-fiil ekleriyle bağlanarak oluş veya kılışın sürekliliğini ifade eder.

k. bére kör- 18b/11, 19b/03

k. bola ḳör- 19a/07

k. köre kör- 27a/01

[=4]

körk Güzellik.

k.+ini 12b/11

[=1]

Köroğlı k.a. Destanın baş kahramanıdır; Çembil'in hükümdarı. Krş. **Köroğlı Bék, Köroğlı Ḫan, Köroğlı Sulṭān, Köroğlu, Ḫan Köroğlı**, **Sulṭān**

K. 5a/10, 6b/03, 6b/09, 10a/12, 13b/04, 14b/03, 18a/05, 22b/05, 27a/04, 29b/10, 30a/06, 30b/04, 31a/03, 32b/01

K. (āl-ı Köroğlı) 6b/07

K. (Ḫan Köroğlı) 28b/04, 28b/06

K. (ḳıṣṣa-i Köroğlı) 3b/09

K. (yigit Köroğlı) 8b/08

K. Bék 4b/02

K.+ġa 6a/06, 6a/08, 6b/02, 7a/08, 18b/03, 18b/04

K.+nı 6a/05, 12a/07, 13b/05, 22b/02, 23b/05

K.+nıñ 21b/03, 23b/08

[=33]

Köroğlı Bék Bk**. Köroğlı**

K. 4b/02, 27b/04

[=2]

Köroğlı Ḫan Bk. **Köroğlı**

K. 22a/04, 25b/01, 30b/01

[=3]

Köroğlı Sulṭān Bk. **Köroğlı**

K. 5b/06, 6a/04, 6a/10, 6b/05, 7a/04, 7a/10, 7b/01, 8a/08, 8a/10, 9a/10, 10b/02, 10b/03, 10b/11, 11b/03, 11b/04, 12b/05, 12b/11, 13b/06, 13b/07, 15a/10, 22a/08, 24b/03, 25a/08, 25b/03, 26a/09, 27a/06, 29a/02, 30a/01, 31a/04

[=29]

Köroğlu Bk. **Köroğlı**

K. 12b/03

[=1]

körset- 1. Göstermek.

k. 5a/07, 14a/11, 29a/11

k.-gil 5a/05, 14a/09

[=5]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. dīdārıñ körset- 14a/09

k. yüz körset- 14a/11

[=2]

körün- Görünmek.

k.-di 20b/07, 30a/05

k.-e bér- 20b/06

k.-edür 24b/08, 29a/06

k.-gen 21a/03, 21a/05

k.-ür 19b/08

[=8]

köter- 1. mec. Sahip olmak, özellik olarak bulundurmak

k.-gen-mén 32a/06

2. Taşımak.

k.-ip 28a/03

[=2]

kövdür- mec. Yakmak, kavurmak.

k.-er 13a/03

k.-ep 28b/01

[=2]

köyük Yanık.

k. (yüreklerge köyük sal-) 1b/03

[=1]

köz Göz.

k. 4a/03

k.+din (közdin yaş tök-) 26a/03, 26b/09

k.+ge (ḫumār köz) 2a/03

k.+ge (közge il-) 27b/01

k.+i 22a/08, 28b/01

k.+ige 12a/04

k.+imge 26b/01

k.+iñ 13a/03, 25b/06

k.+ler (muştin köz) 20b/01

k.+lerim 12a/04

k.+niñ 2b/01

k.+üm 29a/05

k.+ümni yaşı 21a/06

k.+üñ süz- 29b/11

[=17]

közle- Aramak.

k.-p 15b/10

k.-r 20a/02, 20a/04, 20a/08, 20a/06, 20a/10, 20b/03

[=7]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

k. yolını közle- 15b/10

[=1]

közli Gözlü.

k. (ḳuralay közli) 10b/06

[=1]

ḳuç- Tutmak, yakalamak, elde etmek.

ḳ.-ıñız 7b/06

[=1]

ḳudretli Ar. Kuvvetli, güçlü.

ḳ. 10a/12

ḳ. mevlān 26a/07

[=2]

Kūh Far. Dağ.

K.+ı Ḳaf tağı 6b/09

[=1]

ḳul Kul, köle.

ḳ. 30b/03

ḳ.+ġa 19a/07, 31a/08

ḳ.+ġa (yaman ḳul) 20a/03

ḳ.+ıña 18b/05, 18b/07, 18b/09, 18b/11, 19a/02, 19a/04, 19a/06, 19a/08, 19a/10, 19b/01, 19b/03

ḳ.+nı 30b/01

[=16]

ḳulaç Kulaç. Halk arasında ölçü olarak kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık.

ḳ. (altı ḳulaç) 5b/09

ḳ. (ḳırḳ ḳulaç) 5b/09

ḳ. (on yetti ḳulaç) 28a/07

ḳ. silte- 29a/08

ḳ. ur- 29a/08

[=5]

ḳulaḳ Kulak.

ḳ.+ıġa (ḳulaġıġa yaḳ-) 22b/10

ḳ.+ıġa il- 25b/08

ḳ.+a (ḳulaḳa al-) 24a/07

ḳ. sal- 8b/09, 12b/03, 13b/09, 22b/03, 23a/09, 23b/06, 27a/04

[=10]

ḳuralay Geyik yavrusu.

ḳ.+day 13a/03

ḳ. közli 10b/06

[=2]

ḳurbān Ar. Kurban, feda olma.

ḳ. ḳıl- 3a/01

[=1]

ḳurı Boş, hiçbir şeysiz.

ḳ. ḳayt- 22a/04, 22b/08

[=2]

ḳurt Kurt.

k. 3a/06

[=1]

ḳurġır Sevimsiz, körolasıca.

ḳ.+nını 22b/07

[=1]

ḳurı- Ortadan kalkmak, yok olmak. Krş. **ḳuru-**

ḳ.-sun 25b/07

[=1]

ḳuru- Bk. **ḳurı-**

ḳ.-sun 25b/05, 25b/11

[=2]

ḳuv Kaz.

ḳ.+lar 16b/04

[=1]

ḳuvan- Sevinmek.

ḳ.-ıp 25a/10

ḳ.-ma 2a/11

[=2]

ḳuzġun Kuzgun.

ḳ. (ḳarġa ḳuzġun) 15a/01

[=1]

ḳuzı Bk. **ḳuzu**

ḳ.+m 5a/03

ḳ.+mnı 12a/10

[=2]

ḳuzu teşmil.Yavru. Krş. **ḳuzı**

ḳ.+m 14a/02, 14a/04, 14a/07, 26b/04, 28b/08, 30b/06

ḳ.+m dép 3a/03, 9a/06

ḳ.+mnı 12a/09

ḳ.+ñızlar 22a/06

[=10]

kül Kül.

k. bol- 23b/02

[=1]

kül- Gülmek.

k.-meñiz 12a/08

[=1]

kün I. Güneş.

k. 22a/01

[=1]

kün II. 1. Belli olmayan geçmiş veya gelecek bir günde, herhangi bir günde.

k. (bir kün) 1a/02, 1a/03, 1a/05, 1a/07, 1a/09, 1b/01, 1b/02, 1b/04, 1b/06, 2b/09, 4a/02, 4a/02

k.+i (bir kün) 2a/02

[=13]

2. İçinde bulunulan zaman.

k. 30b/05, 32a/09, 32a/11

k. (bu kün) 21b/09

k.+de 31b/03

[=5]

3. Yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre.

k. (on altı kün) 28b/10, 29a/01

k. (on beş kün) 17b/03, 17b/06

k.+din soñ 29a/03

k.+ler (néçe kün) 24a/10

[=6]

4. Zaman, sıra.

k. 21b/01, 21b/08, 31a/03, 31a/09, 31a/11, 31b/02, 31b/04, 31b/06, 31b/08, 31b/10, 32a/01, 32a/03, 32a/05, 32a/07, 32a/09, 32a/11, 32b/02

k.+de (müşkile künde) 31b/05

k.+din künge 6b/04

k.+ge (kündin künge) 6b/04

k.+geçe (ḳırḳ kün) 10a/03

k.+i (mahşer küni) 21b/01

[=22]

künde Her gün.

k.+de 2b/02

[=1]

kündiz Bk. **kündüz**

k. (kéçe kündiz) 12b/02

[=1]

kündüz Gündüz. Krş. **kündiz**

k. 28a/08

k. (keçe kündüz) 27a/11

k. (kéçe kündüz) 3b/05, 14a/01, 17a/10, 28b/10

k. (on beş kündüz) 17b/01

k. kéçe 28a/04

[=8]

laçın Bir tür şahin.

l.+ġa 26b/07

[=1]

lāl Far. Dilsiz, konuşamama durumu.

l. (güñ lāl) 21b/09

[=1]

lāle-zār Far. Lale bahçesi.

l. 19a/03, 19a/03

l.+ını 6a/02

[=3]

lāy Far. Çamur, balçık.

l. 16b/04

[=1]

lāyıḳ Ar. Layık, yakışır.

l. kör- 15a/07, 27a/04

[=2]

lerzān Far. Titreyen, titrek.

l. ur- 17a/04, 32a/04

[=2]

leş Leş.

l.+ime 15a/01

[=1]

leşker Far. Asker, ordu.

l.+ge 32a/02

l.+i 24b/11

l.+ni 31a/04

[=3]

līkin Far. Lakin, ancak, ama.

l. 6b/07, 8b/02, 11b/07, 18a/04

[=4]

libās Ar. Elbise.

l.-ı pād-şāh 12b/07

[=1]

mā-sivā Ar. Bir şeyin dışında kalan ve ondan başka olan her şey.

m. (Eyyūb-ı mā-sivā) 3a/07

[=1]

māh Far. Ay.

m. 31a/10

[=1]

maḥal Ar. Yer, mekân, mevki, cay.

m.+da (namāz-ı şām maḥalda) 17b/05

[=1]

maḫmal Kadife.

m. 28a/09

m. térlik 16b/06

[=2]

maḫşer Ar. Âhiret hayâtında bütün insanların, dünyâda yaptıklarının hesâbını Allah huzûrunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer.

m.+niñ (maḫşer küni) 21b/01

[=1]

mañlay Alın.

m.+ını (mañlay şor) 30b/09

[=1]

maġrib Ar. Batı.

m.+din 22b/06

[=1]

mātem Ar. Mağlûbiyet, ayrılık, istîlâ gibi büyük dert ve felâketlerin sebep olduğu derin üzüntü, keder ve ümitsizlik.

m. sal- 13b/02

[=1]

maṭlab Ar. İstenilen, talep edilen şey, istek, meram, matlûp.

m.+ıñ 6a/09

[=1]

mavut Yüzü yumuşak tüylü, yünden dokunmuş kumaş.

m.+lar (ḳızıl mavut) 16b/08

m.+nı 8a/02

m.+nı (mavut kéy-) 28a/02

[=3]

meded Ar. Yardım, imdat.

m. 31b/06

m. bér- 18b/05, 18b/07, 18b/09, 18b/11, 19a/04, 19b/03, 31a/09, 31a/11, 31b/02, 31b/04, 31b/06, 31b/08, 31b/10, 32a/01, 32a/03, 32a/05, 32a/07, 32a/09, 32a/11, 32b/02

m. dép 31b/07

m.+ni bér- 12b/04

m. tile- 18b/01, 19b/05, 31a/07, 32a/04

m. vaḳtı 19a/02, 19a/06, 19a/08, 19a/10, 19b/01

[=32]

meded-kār Far. Yardım eden, yardımcı.

m. bol- 5a/01, 5a/10, 5a/11, 14a/05, 14b/03, 14b/04

m. eyle- 31b/03

[=7]

medrese Ar. Medrese.

m. 5b/11

[=1]

mihr Far. Sevgi, merhamet.

m. 7a/11

[=1]

melāmet Ar. Azarlama, kınama, yerme, ayıplama, serzeniş.

m. ḳıl- 5a/02, 14a/06

[=2]

men Bk. **mén**

m. 5a/11, 9b/10, 11b/07 13a/06, 14b/03, 14b/09, 15a/02, 26b/02, 30b/07, 31b/08, 31b/10

m.+dék 12a/10

m.+i 15a/03, 25b/06, 26a/01

m.+iñ 15a/01, 26b/03, 26b/05

m. (maña) 11a/01, 11a/07, 11a/08, 11b/03, 12a/11, 13b/11, 23b/06, 25b/07, 30b/11, 31a/08, 31b/03, 31b/07, 32a/11

[=30]

menār Ar. Yol gösteren işâret, nişâne.

m.+ı (kāfir menārı) 21a/05

[=1]

meñizli Yüzlü, simalı.

m. (‘Ömer meñizli) 10b/06

[=1]

merd Far. 1. Yiğit, cesur (kimse), bahadır, kahraman, şecî. 2. Güvenilir, sözünün eri, mürüvvetli, hamiyetli (kimse).

m. birle 19b/10

m.+ni 28b/11

[=2]

merdān Far. Mert insanlar, mertler, yiğitler.

m. (şāh-ı merdān) 19a/06, 31b/10

[=2]

merdānelik Yüreklilik, yiğitlik, cesaret, şecaat.

m. bér- 19b/10, 20b/09

[=2]

mergen Tüfekli er, nişancı.

m. 1b/02

m.+lerde 29a/09

[=2]

merḥamet Ar. Merhamet.

m. vaḳtı 19a/11

[=1]

merhem Ar. Merhem.

m. bol- 19a/07

[=1]

mertebe Defa, kez.

m. (bir rmertebe) 6a/03

m. (üç mertebe) 7a/03, 10b/03

m.+de 10b/04

[=4]

mescid Ar. Genellikle minaresiz, küçük cami.

m. 5b/11

[=1]

mest Far. İçki vb. sarhoşluk veren bir şeyin etkisiyle şuûru zayıflamış, kendinden geçmiş (kimse), sarhoş.

m. bol- 23a/01

[=1]

meş‘el Ar. Meşale.

m. yaḳ- 29b/08

[=1]

mevc Ar. Dalga.

m. ur- 15b/04

[=1]

mevlān Ar. Kâinâtın yegâne sâhibi ve efendisi durumunda olan Allah.

m. 7b/03

m. (ḳudretli mevlān) 26a/07

[=2]

mey-ḫāne Far. Meyhane.

m.+de 7b/01, 25a/08

m.+ni 24b/02

[=3]

meydān Ar. açık ve geniş yer, açıklık, alan, sâha.

m.+da 8a/04, 30b/05

[=2]

mezāḳ Ar. Tat alma, lezzet duyma, tat, lezzet

m. ḳıl- 22a/10

[=1]

mihr-bān Far. Şefkatli, muhabbetli, güler yüzlü (kimse), dost.

m. 11b/02

m. bol- 8a/08, 30b/05

m.+lar 1b/08

[=4]

mén Ben (zamir). Krş. **men**

m. 5a/10, 9b/06, 10a/08, 10a/12, 11a/02, 11a/04, 11a/05, 11a/06, 11a/09, 13b/09, 13b/10, 14a/02, 14a/04, 14b/04, 18b/06, 18b/09, 19a/03, 19a/07, 19a/08, 21a/09, 21a/11, 26b/10, 28b/11, 30a/07, 31a/08, 31a/09, 31a/10, 31a/11, 31b/02, 31b/03, 31b/04, 31b/06, 32a/01, 32a/03, 32a/04, 32a/04, 32a/05, 32a/07, 32b/02

m.+dey 11b/01, 18b/05, 18b/07, 18b/09, 19a/04

m. dép 21a/07

m.+i 7b/07, 11a/06, 11a/08, 11a/10, 19a/01

m.+iñ 2a/07, 6a/11, 6b/01, 10a/10, 11b/06, 13b/03, 27a/08, 29b/10, 31a/10, 32a/09

m.+iñ üçün 9b/05

m. mén dé- 3b/02

[=62]

Mışr y.a. Mısır.

M. éli 3a/05

[=1]

min Bk. **miñ**

m. (on sekkiz min ʻālem) 31a/11

[=1]

min- 1. Binmek, bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp ayakları sarkıtarak oturmak.

m. 21b/07

m.-diñiz 7b/08

m.-dirsem 10a/11

m.-edi (at min-) 17a/09

m.-gen 27b/07

m.-genler 22b/02

m.-genleri 16b/10

m.-güdey 9b/11

m.-ip 19b/07, 27a/11

m.-ip siz 21a/09

m.-mesdin burun 2a/10

[=12]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

m. at min- 19b/07, 22b/02

[=2]

mināre Ar. Minare.

m. 20b/05, 20b/06, 20b/07

[=3]

minnet Ar. Yapılan bir iyiliğin yükü, ağırlığı altında ezilme, iyilik yapana karşı kendini dâima borçlu hissetme.

m. bol- 20a/03

[=1]

miñ Bin, dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.. Krş. **min, biñ**

m. 25b/10

m. (tört miñ) 3a/06

m. (yetti miñ) 5b/11

m. (yüz miñ) 1b/05

m. bir at 31a/09

[=5]

mīrāḫūr Far. Sarayda atların bakımı ve yönetimiyle görevli kimse, imrahor.

m. 30b/10

[=1]

mīrāş-ḫor Far. Mîras yiyen, mîrasyedi.

m. 7a/06

m. bol- 9a/03

m. ḳıl- 9b/02

[=3]

Miş̱ḳāl Köroğlu'nun eşlerinden biri.

M. Perī 6b/11

[=1]

miş̱l Ar. Benzer.

m.-i beyże 28a/06, 16a/09

[=2]

monçaḳlı Boncuklu.

m. (toḳuz monçaḳlı) 12b/08

[=1]

Muḥammed Ar. Övülmeye değer olan, en güzel huylara sâhip kimse (Peygamberlerin sonuncusu ve en büyüğü olan İslâm peygamberinin adıdır).

M. (Muḥammed-i ümmet-i ḫalḳġa) 31b/11

M. (resūl-i Muḥammed) 31b/06

M. Muṣṭafā 3b/06

[=3]

muḫanneş̱ Ar. Kalleş, korkak, alçak, nâmert (kimse).

m. 23b/05, 23b/09, 24a/02, 24a/06

[=4]

muḫkem Ar. Kuvvetli, sağlam.

m. bél 28a/05

m. bol- 21b/08

m. ḳıl- 28a/01, 28a/09

m. tart- 27b/10

[=5]

muḫtāc Ar. Muhtaç, ihtiyaç sahibi.

m. érmes 29a/07

[=1]

muḫtār Beğenilmiş, seçilmiş, seçkin, mümtaz.

m. (resūl-i muḫtār) 31b/04

[=1]

Mūsā Ar. Musevi dininin kurucusu, İsrail peygamberi ve kanun koyucusu.

M. Kelīmullāh 3a/09

[=1]

musāfir Ar. Misafir.

m. 25b/05

m.+ġa 26a/03

m. **mén** 18b/06

m.+ni 25b/05

m.+niñ 25b/07

[=5]

Muṣṭafā k.a. Maddi manevi yönden arıtılıp saf ve seçkin duruma getirilmiş anlamı ile Hz. Muhammed'in hem sıfatı hem ismi olarak kullanılmıştır.

M. (Muḥammed Muṣṭafā) 3b/06

[=1]

muşt Yumruk.

m.+in 20b/01

[=1]

müsülmān Far. Müslümanlar.

m. 19a/04, 19a/05, 21a/10, 31b/08

m.+lar 1b/07

[=5]

mü'mīn Ar. İslam dinine inanmış, îman sâhibi kimse, müslüman.

m.+ni 21a/06

[=1]

münācāt Ar. Allah'a yalvarıp yakarma, duâ ve niyazda bulunma.

m. ḳıl- 19b/04

[=1]

münāsib Ar. Uygun, yerinde.

m. 13a/06

m. kél- 13a/04, 13a/10

[=3]

münkir Ar. İnsanı ölümünden sonra sorguya çeken iki melekten biri (Diğeri Nekir'dir).

m. nekir 2b/04

[=1]

mürüvvet Ar. Yiğitlik, mertlik.

m.+de 27a/08

[=1]

müsellem Ar. Verilmiş, teslim edilmiş, tevdî olunmuş.

m. 31b/11

[=1]

müşkil Ar. Zor, güç, çetin.

m. kün 31b/05

[=1]

nā-çār Far. Çâresiz.

n. 4a/11

[=1]

nā-kes Far. İnsâniyetsiz, aşağılık, bayağı, alçak (kimse).

n. 24a/04

[=1]

nā-merd Far. Korkak, alçak, mert olmayan.

n. ādam 20a/08

n.+ni 20a/11

n.+niñ 19b/10

[=3]

naḳıl Ar. Başkasına âit bir sözü veya bir fikri, bir olayı bir yerde anlatma, hikâye etme.

n.+lar 5b/04

[=1]

nām Far. Ad, şöhret.

n. 32a/06

n.+ġa 11a/09

n.+ıñ (taṣdīḳ-ı nām) 18b/09, 19a/08

[=4]

namāz Far. Namaz.

n.-ı bāmdād vaḳtı 19b/04

n.-ı bāmdādnı oḳu- 19b/06

n.+ı şām maḥalda 17b/05

n. oḳu- 2a/09

n. vaḳtı 18a/09

[=5]

nāmūs Ar. İnsanın ahlâk kurallarına uymasını sağlayan, onu şerefli kılan mânevî duygu; güzel haslet.

n. ḳıl- 30a/10

[=1]

nāmūslı Namuslu.

n. 26a/02

[=1]

nān Far. Ekmek.

n. bér- 26a/08

n.+ı (béklerniñ nānı) 21a/09

n. tap- 3a/11

[=3]

nar Tek hörgüçlü deve.

n. 10a/04

n.+ını 9b/01

[=2]

nār Ar. Ateş, alev.

n. bol- 15b/08

n.+dey bol- 27b/03

[=2]

narı Öteki, öbür, diğer.

n. yüzi 17b/08

[=1]

naṣīb Ar. Allah'ın bir kimseye tâyin ve kısmet ettiği şey, tâlih, baht, bir kimsenin payına düşen şey, hisse.

n. bol- 15a/06

n. ét- 31b/05

[=2]

naṣīḥat Ar. Nasihat, öğüt.

n. (pend naṣīḥat ḳıl-) 12a/01

[=1]

nayza Mızrak.

n. 8a/07

n. (pöpekli nayza) 13a/09, 16a/04

n. ilen 7b/05

n.+ler (ḳızıl belüli nayza) 16a/10

n.+nı 13a/09, 28a/07

n.+sı (pöpekli nayza) 5b/08

[=8]

naẓar Ar. Bakış, bakma, göz atma.

n. ḳıl- 24a/07

[=1]

ne Ne. Krş. **né I.**

n.+eter siz 22b/07

ne Nasıl. Krş. **né**

n. 24b/05, 24b/08, 24b/11, 25a/03, 25a/05, 25a/06

ne Bk. **né III**

n. 6a/09, 10a/12

n. (her ne) 21b/10, 26a/07, 30a/11

n.+ler 14b/10, 15a/02

[=14]

nebī Ar. Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber.

n. (dīn-i nebī) 31b/11

[=1]

nebīyullāh Ar. Allah'ın peygamberi.

n. (Nūḥ nebīyullāh) 2b/09

[=1]

nefs Ar. Nefis.

n. başıġa 19a/09

n. üçün 19a/09

[=2]

nefs ü hevā Ar. Nefis ve heves.

n. 32a/04

[=1]

nehr Ar. Akarsu, büyük ırmak.

n.-i Yemen 10a/08

[=1]

nekīr Ar. İnsanı ölümünden sonra sorguya çeken iki melekten biri (Diğeri Münkir'dir).

n. (münkir nekīr) 2b/04

[=1]

ner Far. Erkek, er, nerre.

n.+dey (şīr-i ner) 31a/01

[=1]

nerse Nesne, eşya, şey.

n. (her nerse) 20a/07

[=1]

nev-civān Far. Delikanlı, genç.

n.+lar 17b/01

[=1]

né Bk. **ne**

n. 15a/04, 27a/07

[=2]

né I. Ne.

n. 23b/07, 23b/11, 24a/02, 24b/10, 30b/03

[=5]

né II. Ne ... ne bağlacı.

n.... né 3a/11

[=1]

né III. Her şey. Krş. **ne**

n. (her né) 11b/10, 12a/06, 12a/08, 21b/07, 21b/09, 28a/08

n. (her né belā) 6a/06

n. (her né bolsa) 11a/10

n....+né 3b/11, 4a/08, 4a/09, 4a/09, 16a/11

n. bet bilen 23b/05

n. dép 23b/08

[=15]

néçe 1. Nice.

n. 1b/03, 3b/02, 16a/09, 26a/11, 28a/06, 29a/03

n.+din 1b/01

n. néçe 4a/08

[=8]

2. Kaç, ne kadar.

n. (bir néçe) 5b/02, 8b/08, 12b/03, 14b/06, 19b/10, 30b/01

n. (her néçe) 10a/04

3. Çok, bir çok, pek çok.

n. ay 3a/10

n. kün 24a/10

n. yıl 3a/10

[=12]

néçük Nasıl.

n. 21b/05, 22a/05, 23a/05, 24b/02

[=4]

neme Şey, nesne, bir şey, hiçbir şey.

n.+din (hiç neme) 8b/01

[=1]

nemerse Nesne, eşya, şey.

n. (hiç nemerse) 7a/08

n. (özge nemerse) 6b/02

[=2]

neyle- Ne yapmak.

n.-yin 13b/11

[=1]

nidā Ar. Seslenme, çağırma, bağırma.

n.+ġa eyle- 13b/09

n. kél- 2b/10

n.+nı 2b/10

[=3]

nihāyet Ar. Son.

n.+ke 11b/08

[=1]

nişān Far. İşâret, belirti, iz, alâmet. Krş. **nişāna**

n.+ım 32b/01

n.+lar 19b/02

[=2]

nişāna Bk. **nişān**

n.+sı érdi 30a/06

[=1]

niyet Ar. Niyet.

n.+de 26a/04, 26a/06

[=2]

nūş Far. İçme, içki içmek.

n. 14b/08

[=1]

Nūḥ k.a. Kur'an'da adı geçen peygamberlerdendir. Ona inanmayanlar su tufanı ile boğulmuşlar. İnananlar ise yapmış olduğu gemiye binerek kurtulmuşlardır.

N. nebīyullāh 2b/09

[=1]

nūr Ar. Gözle görülen aydınlık, maddî şeyleri görmeye yarayan ışık, ziyâ.

n.-ı dīde 11b/06

n. yüzli 10b/05

[=2]

oġlan Delikanlı, genç erkek.

o. (‘Avaż oġlan) 28b/06

o.+ġa (‘Avaż oġlan) 14b/11

[=2]

oġul Erkek çocuk, evlat.

o.+ı (oġlı) 7a/05, 13b/05

o. ḳıl- 7a/07, 8b/06, 9b/03

o. ḳız 4b/03

o.+um (oġlum) 10a/11, 23b/11, 27a/07

o.+um (oġlum dép) 7a/06

o.+un (oġlun) 3a/01

[=11]

oḫat- Okutmak.

o.-ıp 26b/10

[=1]

oḳ Ok.

o. 22a/09

o.+ın sanç- 20a/06

[=2]

oḳu- 1. Okumak.

o.-p 2a/09, 19b/06

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

o. namāz-ı bāmdādnı oḳup 19b/06

o. namāz oḳu- 2a/09

[=2]

ol- 1. Olmak. Krş. **bol-**

o.-dı 24b/04, 24b/04

o.-dum 12a/04

o.-masañ 13a/05

o.-may 24a/03

[=5]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

o. amān ol - 24b/04

o. ’āşıḳ ol- 12a/04

o. ṭalebde ol- 24a/03

o. yaman ol- 24b/04

[=4]

oltur- Oturmak.

o.-a siz 22b/08

o.-ġan 23a/03, 24b/03, 25a/08

o.-up 7b/01

[=5]

olturġuz- Oturtmak.

o.-up 8b/06

[=1]

on On (sayı).

o. altı kün 28b/10, 29a/01

o. altı yaş 10b/09, 11b/05, 12b/01, 13a/11

o. beş kéçe 17b/01

o. beş kün 17b/03, 17b/06

o. beş kündüz 17b/01

o. beş yaş 5b/06

o. bir yıl 3a/08

o.+ı 22b/11

o. ikki 7a/02

o. ikki imām 5a/01, 6a/05, 6a/08, 14a/05, 19b/01, 31a/06, 32a/07

o. ikki imāmġa tapşur- 11a/10

o. ḳıl- 21a/03

o. sekkiz min ‘ālem 31a/11

o. yetti ḳulaç 28a/07

[=25]

On İkki İmām İslamiyetin Şii mezhebinde kutsal kabul edilen on iki din adamı.

O. 6a/05, 6a/08, 19b/01, 32a/07

O.+lar 5a/01, 14a/05,

O.+nıñ 31a/06,

O.+ġa tapşur- 11a/10

[=8]

oñ Sağ.

o. soldın 9b/06, 9b/10, 10b/01

[=3]

or- Biçmek.

o.-ar 1a/03

[=1]

ora Sarmak, dolamak.

o.-! dép 29b/05

[=1]

orda Moğ. Padişah çadırı, hakanın oturduğu şehir, karargâh.

o.+nı 7a/09

[=1]

orta Orta.

o.+ġa 16b/10

o.+mızda 8a/09

o.+mızġa 8b/07

[=3]

orun Yer, makam.

o.+ıda (ata ornıda) 27a/01

o.+ığa (ornığa) 7b/10, 12b/06, 14b/10, 21b/08

o.+ımda (ornımda) 7a/06

[=6]

‘Osmān k.a. Dört halifeden biri.

‘O. 11a/11, 19a/02

[=2]

oşbu Bu, işte bu.

o. 2a/09, 19a/03, 20b/08, 24a/03, 26b/04, 27a/03, 30b/10, 32a/10

[=8]

ot Ateş.

o.+ığa (hecr otı) 27a/02

[=1]

otuz Otuz (sayı).

o. ikki 17b/11

o. ikki ferseng 18a/02

o. yaş 6a/04, 16b/11, 32a/05

[=5]

oyla- Düşünmek.

o.-mas érdi 23a/02

o.-p tur- 26b/11

o.-sañ 1a/06

o.-sañlar 3a/11

[=4]

oylı Düşünceli, fikirli.

o. (téreñ oylı) 10b/06

[=1]

oynaḳla- Oynamak.

o.+r (bédev oynaḳlar) 16b/02

[=1]

oynat- Oynatmak.

o.-may 9a/07

[=1]

öl- Ölmek.

ö.-er mén 26b/08, 27a/08

ö.-gen 8b/11

ö.-gendin soñ 5b/05

ö.-genimiz 23a/07

ö.-genlerıġe 25b/01

ö.-güdey 9b/11

ö.-günçe 13a/09

ö.-mek 4a/02

ö.-mesdin burun 1b/07, 1b/08

ö.-mesem 27a/09

ö.-mey 6b/03, 13a/11

ö.-se 9b/02

ö.-sem 7a/06

ö.-üñler 22a/07, 22a/09, 22a/11, 22b/02, 22b/04, 22b/07, 22b/09

ö.-üp ket- 22a/05, 23a/06, 27a/03

[=26]

öldür- Öldürmek.

ö.-me 27a/05

[=1]

ölüm Ölüm.

ö. 2b/09, 20b/10

ö.+niñ 1a/08

[=3]

‘Ömer k.a. Dört halifeden biri.

‘Ö. 10b/06, 11a/11, 19a/02

[=3]

‘ömr Ar. Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.

‘**ö.+i öt-** 8b/11

‘**ö.+üm** 6b/01

‘**ö.+üm öt-** 11b/08

‘**ö.+üñ öt-** 1b/06

[=4]

ömildirük Atın göğsüne takılarak eğere bağlanan, eğerin düşmesini önleyen süslü bağ.

ö. 28a/11

[=1]

örget- Öğretmek.

ö.-eyin 10a/06

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ö. ‘ilim örget- 10a/06

[=1]

ös- 1. Büyümek.

ö.-üp 15b/06

[=1]

öt- 1. (Zaman veya yer olarak) Geride bırakmak, üzerinden geçmek.

ö.-er 1a/02, 1b/06

ö.-ken 3b/03, 8b/11

ö.-ti 7a/10

2. Ölmek.

ö.-eri (dünyadın öt-) 9a/02

3. Yaşamak.

ö.-ken 32a/08, 32a/10

ö.-ti 6a/11

3. Tesir etmek.

ö.-medi 25b/11

4. (-den) Bir yandan girip diğer yandan çıkmak.

ö.-mes 22a/09

5. Vaz geçmek, bırakmak.

ö.-üp 7a/04

6. Bir şeyi bundan böyle yapma durumunda olamamak.

ö.-üp (‘ömrüm öt-) 11b/08

[=13]

7. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ö. devrān öt- 1a/02

ö. dünyādın öt- 9a/02

ö. hükūmeti öt- 3b/03

ö. ‘ömr öt- 1b/06

ö. ‘ömri öt- 8b/11

ö. ‘ömür öt- 11b/08

ö. söz öt- 25b/11

[=7]

8. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

ö. bolup öt- 6a/11, 32a/08, 32a/10

[=3]

ötker- 1. Geçirmek.

ö.-di 6b/07

ö.-ür 23a/06

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

ö. cebir ötker- 6b/07

ö. ḳılıçdın ötker- 23a/06

[=2]

öz Kendi.

ö. 12b/06, 23b/10, 25a/11

ö. başige 12a/03

ö.+i 4a/07, 8b/04, 13a/01, 17b/10, 23a/11, 30a/11

ö.+ige 7a/07, 9b/02, 23b/08

ö.+ige ārā-perdāz bér- 24b/01

ö.+im 31b/07

ö.+ime 27a/04

ö.+in 20a/02

ö.+in dağla- 3a/02

ö.+ini 3a/04, 15a/07, 25a/09, 25b/02, 26a/10

ö.+iniñ 9a/10

ö.+iñ 6b/03, 13a/11

ö.+iñe 9a/06

ö.+iñge 11b/11

ö.+iñi 14a/10

ö.+iñize 7b/07

ö.+iñni 5a/06, 22a/01

ö.+ni 9b/09

ö.+niñ 31a/05

ö.+üm 11b/07, 18b/03, 18b/04, 26b/06, 29b/10, 31b/09

ö.+ümni 7b/11

[=41]

özge Başka.

ö. 11b/02, 18b/06, 29a/07

ö. némerse 6b/02

[=4]

pād-şāh Far. Büyük hükümdar.

p. 3b/04

p. bol- 3a/05, 6a/11

p.+ı 6b/10

p.+ı (libās-ı pād-şāh) 12b/07

[=5]

parça Parça.

p. (bir parça) 26a/08

[=1]

parḳıra- Parlamak, parıldamak.

p.-ydı 16b/07

[=1]

parılla- Pırıldamak.

p.-p 5b/08

[=1]

pat- Batmak.

p.-ur 20a/07

[=1]

pāy Far. Ayak.

p.+ıġa (ābırū-ı pāy) 13a/01

p.+ıña (taḫt-ı pāy) 6b/05

[=2]

payda Ar. İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar.

p. 4b/03

[=1]

payda Fayda.

p.-sın dép 28b/07

[=1]

penāh Far. onuna geldiği kelimelere "sığınağı, koruyucusu, hâmîsi olan" anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik kelimeler yapar.

p.+ı 9a/08, 32a/08

p.+ı (püşt ü penāh) 8b/10

[=3]

pend Far. Öğüt, nasîhat.

p. naṣīḥat ḳıl- 12a/01

[=1]

pervāy Far. Çekinme, sakınma, korku.

p. 20b/03

[=1]

perī Far. Far.Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık; mec. Çok güzel kadın.

p. (Aġa Yūnus Perī) 6b/10, 24a/11

p. (Gülnārı Perī) 6b/11

p. (Miṣḳāl Perī) 6b/11

p.+lerni 6b/09

p.+ni (Aġa Yūnus perī) 25a/08

[=6]

perīşān Far. Acınacak durumda, zavallı, kederli, muztarip.

p.(vaḳt-ı perişān) 19a/05

[=1]

pesend Far. Beğenme, seçme, takdir.

p.+ideki 9b/01

p.+imde 10a/04

[=2]

peşīmān Far. Pişman.

p. bol- 25b/01

[=1]

peşin Öğle, öğle vakti.

p. vaḳtı 18a/03

[=1]

peştāḳ Minarenin şerefesi.

p. 20b/06, 20b/07

p.+ları 20b/05

[=3]

peykān Far. Okun ucundaki sivri demir, temren.

p.+dey 29b/09

[=1]

peymāne Far. İçki kadehi, özellikle şarap kadehi.

p.+si 23a/01

[=1]

piç- Biçmek.

p.-tiñiz 7b/09

[=1]

pīr Far. Ruhani mürşit.

p. 6a/05

p.+dey 28b/09

p.**+ge** 4a/03, 26a/01

p.+ge (pīrge başur-) 26b/01

p.+ge tapşur- 5a/03, 14a/01, 14a/07

p.+i 19a/06

p.+ileri 6b/02, 7a/02

p.+ilerni 6b/05

p.+im 11a/11, 19a/10, 31b/10, 32a/01, 32a/03, 32a/07

p.+im (pīrim Dāvud) 28a/02

p.+im Dāvud 8a/02

p.+ini (üç pīr) 27a/01

p.+ler 5a/09, 5a/10, 5a/11, 12b/04, 14b/02, 14b/03, 14b/04

p.+lerdin 18b/01

p.+lerge 14a/02

p.+lerge tapşur- 11a/06, 13b/08

p.+leri 32a/11

[=33]

pīrlik Pir olma durumu, ihtiyarlık.

p. 32a/05

[=1]

piyāde Far. Yaya savaşan asker sınıfı.

p. 11a/03

[=1]

pöpekli Saçaklı.

p. nayza 5b/07, 13a/09, 16a/04

[=3]

puşten At karın bağı.

p. 28a/09

[=1]

püşt Far. Arka, sırt.

p. ü penāh 8b/10

[=1]

raḥmet Ar. Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, merhamet etme.

r. eyle- 31b/05

[=1]

rāst Far. Hakka ve hakîkate uygun, doğru, gerçek.

r. ayt- 8a/11

r. ḳıl- 27a/10

[=2]

rāviyān Far. Râvîler, rivâyet edenler, nakledenler, anlatanlar.

r.-ı aḫbār 5b/04

[=1]

rāz Far. Gizlenen şey, sır.

r. aytuş- 3a/09

[=1]

rāżī Ar. Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren.

r. bol- 3a/08, 25b/01

[=2]

redd Ar. Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme.

r. ḳıl- 6a/06

reḥīm Ar. Acıma, esirgeme.

r. ḳıl- 31a/08

[=1]

reng Far. Renk.

r. 13b/01

r.+i 19b/08

[=2]

resūl Ar. Peygamber, nebî (Özellikle Hz. Muhammed için kullanılır).

r.-i Muḥammed 31b/06

r.-i muḫtār 31b/04

r.-i Aḥmed 18b/11

[=3]

resūlullah Ar. "Allah'ın elçisi" Hz. Muhammed.

r. 18b/09

[=1]

rivāyet Ar. Rivayet.

r. ḳıl- 5b/04

[=1]

rū-be-rū Far. Yüzyüze, karşı karşıya.

r. bol- 25b/02

[=1]

rūḥ Ar. Ruh, can.

r.+ıñı 31b/07

r.+ıññı 19a/07

[=2]

Rüstem k.a. Doğu edebiyatında kuvvet ve cesaret sembolü oln meşhur bir İran mitoloji kahramanı.

R. bilekli 10b/05

R. dék 8a/04

[=2]

rüsvā Far. Kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepâze kimse.

r. ḳıl- 18b/03, 18b/04

[=2]

ṣabr Ar. Dayanma, tahammmül gösterme.

ṣ. 4b/01

ṣ. eyle- 3a/07, 3b/10, 3b/11, 4a/02, 4a/04, 4a/06, 4a/08, 4a/10, 4b/01, 4b/03

[=11]

saç Saç. Krş. **çaç**

s.+ın (sünbül saç) 13a/07

[=1]

saç- 1. Ortalığa dağıtmak, etrâfa serpmek, dökmek.

s.-ıp 29b/04

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. köfük saç- 29b/04

[=1]

saçra- Ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak, sıçramak.

s.-p 27a/11

[=1]

ṣad-dāġ Yüz yanık, yüz elem.

ṣ. 1a/08

[=1]

ṣadā Ar. Seda, avaz, ses.

ṣ. çık- 10b/04, 10b/04

[=2]

ṣadaġa (< Ar. śadaḳa) Bir okşama sözüdür; sevgili, canım sadakası gibi.

ṣ. bol- 13b/09

[=1]

ṣāf Ar. Katkısız, halis.

s. 7b/06, 15b/11

s. bék 24b/03

s. boydaḳ 16b/02

[=4]

ṣafā Ar. Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik.

ṣ. 30b/08

[=1]

saġ Sağlam, sağlıklı, sıhhatli. Krş. **saḳ**

s. bar- 14b/02

[=1]

saġın- Özlemek.

s.-sam 15a/01

[=1]

saḳ Bk. **saġ**

s. bar- 5a/02, 5a/09, 14a/06

[=3]

sāḳī Ar. İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

s. 30b/10

[=1]

saḳla- 1. Tutmak, saklamak.

s.-mañız 30b/07

s.-p 22b/07

[=2]

2. Korumak, muhafaza etmek.

s.-sa 15a/06

[=1]

3. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. Ḫudā saḳla- 15a/06

s. köñülde saḳla- 30b/07

[=2]

sāl Far. Yıl, sene.

s. 31a/10

[=1]

sal- 1. Takmak, asmak.

s.-dıñ 8a/05

[=1]

2. Yola koyulmak.

s.-ıp 15a/11

[=1]

3. mec. Büyük üzüntü, acı.

s.-dı-da 13b/02

s.-ma 29a/11

s.-ur 1b/03

[=3]

4. Pazara, satılığa çıkarmak.

s.-ġan 3a/04

[=1]

5. Dinlemek, kulak salmak.

s.-ġıl 13b/09, 27a/04

s.-ıñ 12b/03

s.-ıñız 22b/03, 23b/06

s.-ıp 8b/09

s.-may 23a/09

[=7]

6. Kılıç kullanmak.

s.-may 24a/01

[=1]

7. Bırakmak, iz bırakmak.

s.-ıp 16b/10, 26a/10

[=2]

8. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. ‘alāmāt sal- 16b/10

s. baġıra ḳebāb sal- 29a/11

s. bāzāra sal- 3a/04

s. ḳılınç sal- 24a/01

s. ḳulaḳ sal- 8b/09, 12b/03, 13b/09, 22b/03, 23a/09, 23b/06, 27a/04

s. mātem sal- 13b/02

s. yolıġa sal- 26a/10

s. yüreklerge köyük sal- 1b/03

[=14]

selāmet Ar. 1. Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik. 2. Tehlikeden uzak olma, güvenlik.

s. 15a/06

s. kél- 5a/02, 5a/09, 14a/06, 14b/02

[=5]

saldur- Yaptırmak, inşa ettirmek.

s.-up 5b/09

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s.-ḳala‘ saldur- 5b/09

[=1]

salmaḳla- Ağırlığını tartmak.

s.-ġan 20b/01

[=1]

saman Tahılların tâneleri alındıktan sonra kalan sapları.

s. 1a/07

[=1]

san 1. But. 2. Kalça.

s.+ıġa 17a/01

[=1]

sana- Saymak.

s.-p 17a/11

[=1]

sanç- 1. Sançmak, batırmak, saplamak, sokmak.

s.-ıp 12b/09, 20a/06

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. oḳ sanç- 20a/06

[=1]

sansız Sayısız, pek çok.

s. 10a/06

[=1]

sat- 1. Satmak.

s.-ıp 29b/02

[=1]

2. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

s.-ıp al- 3a/04

[=1]

savaş Mücadele, çatışma, savaş.

s. bol- 7b/05

s. eyle- 19a/09

[=2]

ṣavlat Ar. Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı.

ṣ. bilen 28a/07

ṣ. birle 15b/02

ṣ.+ıdın 12b/10

[=3]

savuḳ Soğuk.

s. 19b/08

[=1]

savur- Savurmak.

s.-ar (savrar) 1a/07, 1a/09

[=2]

savut Altın zırh, cebe.

s. (aḳ kirevke savut kéy-) 22a/07

s. kéy- 22b/01

s.+lar (altun savut) 16b/09

s.+nı (aḳ kirevke savut) 8a/03

s.+nı (altın savut) 28a/03

[=5]

sayaḳ Serseri, avare, boşta gezen.

s.+ıñnı (sayaġıñnı) 29b/06

[=1]

saydasın ?

s. dép 28b/07

[=1]

sāye Far. Saye, gölge; aracılığıyla, yardımıyla

s.+side 8a/11

[=1]

sayla- Seçmek.

s.-p saylap 22a/11

[=1]

sāz Far. Saz, çalgı.

s.+nı çaltur- 26b/07

[=1]

sebeb Ar. Sebep, neden.

s.+i 18a/05

[=1]

sebeb-kār Far. Sebepli.

s. eyle- 31b/07

[=1]

sefer Ar. Savaş için yapılan yolculuk, savaşa gidiş ve yapılan savaş.

s. 15a/05

s.+ge 11b/01, 11b/03, 13b/11, 26b/02

s. ḳıl- 18a/05

s.+ni 27a/04

[=7]

seḥer Ar. Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.

s. (érte seḥer tur-) 18a/10

[=1]

sekkiz Sekiz (sayı).

s. (on sekkiz min ʻālem) 31a/11

[=1]

seksen Seksen (sayı).

s. (yetti yüz seksen tört) 20b/06

s. (yüz seksen) 5b/11

[=2]

selāṭin Ar. Sultanlar, pâdişahlar.

s. yulduzlı 10b/06

[=1]

selle Ar. Sarık.

s. (gül-dārı selle) 12b/08

s.+sige 12b/08

[=2]

sen Sen (zamir). Krş. **sén**

s. 5a/07, 5a/08, 5a/08, 5a/10, 14a/11, 14b/01, 14b/01

s.+dey 13a/08

s.+dép 20a/11

s.+i 5a/03, 11b/07, 26b/04

s.+iñ 6a/09, 6b/04, 13b/10

s.+iñ-hem 25b/10

s.+iñ üçün 14a/02

s. saña 5a/11, 6a/09, 11a/01, 13b/09, 14b/04, 26b/02

[=23]

ser-dār Far. 1. Kumandan, başkumandan. 2. Bir topluluğun başı, en ileride geleni.

s. 7a/09

s. bil- 7b/07

s. bol- 12b/01, 15b/09, 25b/06

s. ét- 12b/04

s.+ı 24b/10

s.+ıñ bol- 12a/09

[=8]

serā-perde Far. Pâdişah çadırı, otağ.

s. 22a/06

[=1]

serdābe Far. 1. Sıcak bölgelerde, evin alt kıs-mına yapılan ve sürekli serin kalan oda. 2. Suyu soğuk tutmak için yapılan mahzen.

s. 5b/11

[=1]

sere Far. Güzel, en iyi.

s. 8a/05, 15b/05

[=2]

ses Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün, ses.

s.+te 17a/07

[=1]

sevdā Ar. Kuvvetli sevgi, aşk, muhabbet.

s. bol- 25a/05

[=1]

sél Sel.

s. 21b/11, 31a/02

[=2]

sén Bk. **sen**

s. 8b/11, 9a/08, 11a/10, 11b/09, 13a/11, 13b/03, 13b/05, 14a/02, 14b/03, 22a/10, 26b/06, 30b/06, 31b/01

s.+din 18b/06, 19a/05

s.+i 14a/07, 31b/01

s.+iñ 2a/01, 2a/02, 2a/07

s. sén 29a/05, 29b/10

[=22]

ṣıddīk Ar. Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sâdık.

ṣ. (Ebū Bekir ṣıddīk) 19a/02

[=1]

ṣıfat Ar. Dış görünüş.

ṣ.+dur (ferişte ṣıfat) 8b/04

[=1]

sığın- Sığınmak.

s.-ġan 32b/02

s.-dım 5a/09, 14b/02, 19b/01

s.-ıp 31a/06

[=5]

sın- Kırılmak.

s.-ıp 23b/02

[=1]

sın 1. Boy, endam. 2. Dış görüntü.

s.+ıñıdın 29b/04

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. şövketi sın- 23b/02

[=1]

sırlaş- Dertleşmek, bir birine sırlarını söylemek.

s.-ma 27b/11

[=1]

sırr Ar. Sır, bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.

s.+ımnı (āh-ı sırr) 26b/05

[=1]

sila- Sıvamak, okşamak.

s.-p 8a/03

[=1]

silte- Güç ile birden çekmek ve ya itmek, kaktırmak.

s. 29a/08, 29a/10, 29b/03

[=3]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. ayaḳ silte- 29a/10, 29b/03

s. ḳulaç silte- 29a/08

[=3]

sīmā Ar. Yüz, çehre.

s.+ñdın 13a/10

[=1]

sīnī Far. Bakır, pirinç vb. mâdenden büyük yuvarlak tepsi.

s. 24b/01

[=1]

sipāh Far. Asker, ordu.

s.+nı 19a/06

[=1]

siz Siz (zamir).

s. 8b/05, 8b/10, 11a/01, 11a/08, 18b/08, 23b/10, 25a/03

s. bilen 11b/06

s.+din 9a/01, 18b/10

s.+ge 20a/01, 23b/03, 23b/05, 23b/09, 23b/11, 24a/02, 24a/04, 24a/06, 31b/07

s.+ler 12a/02, 20a/01, 24a/02

s.+lerge 12a/10, 12b/04, 21a/07, 21a/09, 21a/11, 21b/02

s.+niñ 8a/11

[=29]

ṣoḥbet Ar. İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma, hasbihal.

ṣ. bol- 24b/05

[=1]

soḳ- Sokmak, batırmak, saplamak.

s.-ḳan 28a/05

[=1]

soḳır Moğ. Kör.

s. ḳaz 26b/07

[=1]

sol- Solmak.

s.-masdın burun 1b/10

[=1]

solḳılla- Sallanmak, yerinden hareket etmek.

s.-p 16a/08

s.-r 16b/03

s.-ydı 17a/02

[=3]

sol Sol.

s.+dın (oñ soldın) 9b/06, 9b/10, 10b/01

[=3]

soñ Sonra**.** Krş. **soñra**

s. 3b/08, 7a/07

s. (-dın soñ) 26a/01

s. (-din soñ) 5b/06, 13b/06, 29a/03

[=6]

soñra Bk. **soñ**

s. (-dın soñra) 25b/09

[=1]

sor- Emmek, emerek içine çekmek.

s.-ar 2b/05

s.-masdın burun 2a/08, 2b/05

[=3]

sora- Soru sormak.

s.-sa 23b/07, 23b/09

[=2]

soraġla- Araştırmak, soruşturmak.

s.-ġan 3a/02, 3b/05

[=2]

soraş- Her kesten sormak, aramak.

s.-ıp 15b/01

[=1]

süy- Sevmek, okşamak.

s.-mediñ 9a/05

[=1]

söz Söz, laf, konuşma.

s. 1b/06

s. (bir avız söz ayt-) 24a/10

s. ay- 5b/03, 7b/02, 8b/08, 9b/04, 10b/11, 12a/01, 13a/01, 13b/08, 14b/07, 15b/03, 18b/02, 19b/11, 20b/10, 22a/05, 23b/01, 24b/03, 25b/03, 26a/11, 29a/04, 30b/02, 31a/07

s. ayt- 7b/03, 12a/08, 20b/01, 23b/08

s. aytuş- 16a/01

s. birle 30a/11

s.+i 22b/10

s.+i (dil sözi) 3b/07

s.+i bilen 25b/04

s.+idin çık- 12a/06

s.+ige 23a/09, 27b/09, 31a/05

s.+ige kir- 23a/11

s.+ige kön- 12a/05

s.+im (söz ayt-) 26a/04

s.+ime 27a/04

s.+in 20b/02

s.+in bil- 4a/05

s.+ini 5b/01, 10b/02, 14b/05, 25a/08

s.+iñi ayt- 14a/10

s.+iñni ayt- 5a/06

s. ḳat- 20a/11

s.+lerge 12b/03

s.+lerimde 4a/03

s.+lerini 13b/06, 20b/04

s.+lerni 8a/10, 9a/10, 11b/02, 30a/01

s.+lerni (söz ayt-) 27a/06

s.+lerni ayt- 8a/08, 12b/05, 25b/11, 26a/07, 31a/04

s.+ni 9b/09, 11b/04, 15a/07, 22a/02, 24a/07, 26a/09

s.+ni ayt- 15a/09, 20a/01

s.+ni sözle- 15b/10

s.+üm ayt- 2a/07, 25b/08, 27a/05

s.+üm öt- 25b/11

s.+üme 22b/03

[=77]

sözle- 1. Söylemek, konuşmak.

s. sözle 3b/07

s.-p 15b/10

s.-r 20a/01

[=3]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. söz sözle- 15b/10

[=1]

sözli Sözlü.

s. (şīrīn sözli) 10b/05

[=1]

suv Su.

s. 7b/10, 14b/10, 21b/08

s. bilen 11b/06

s. dék 15b/01

s.+ġa 5a/04, 14a/08

s.+lar 16b/04

[=8]

suḫenver Far. Güzel söz söyleyen.

s.+ler 15b/03

[=1]

Sulṭān Bk. **Köroġlı**

S. 6a/09, 8a/10

S. (Köroġlı Sulṭān) 5b/07, 6a/04, 6a/10, 6b/05, 7a/11, 7b/01, 8a/08, 9a/10, 10b/02, 10b/03, 11b/03, 11b/04, 12b/05, 13b/06, 13b/07, 22a/08, 25a/08, 25b/03, 26a/09, 27a/06, 29a/02, 30a/01, 31a/04

S.+dın (Köroġlı Sulṭān) 15a/10

S.+ġa (Köroġlı Sulṭān) 7a/04, 10b/11, 24b/03

s. ḳıl- 12b/06

S.+nı (Köroġlı Sulṭān) 8a/10, 12b/11

[=32]

ṣūret Ar. Dış görünüş, şekil, biçim.

s.+de 12a/09

s. érmiş 8b/05

[=2]

Süleymān y. ad. Taht-ı Süleyman Sasaniler'den kalma bir antik kenttir. Ardından bölgeye Zerdüşler daha sonrada Müslümanlar egemen olmuştur. Modern İran'ın Takab şehri yakınlarındadır.

S. (taḫt-ı Süleymān) 6a/01

[=1]

sünbül Far. Saç kıvrımı, zülüf.

s. saç 13a/07

[=1]

sür- 1. Yaşamak, geçirmek.

s. 1b/07, 1b/08, 1b/10, 2a/02, 2a/04, 2a/06, 2a/08, 2a/10, 2b/01, 2b/03, 2b/05, 2b/07

s.-diñiz 7b/04

s.-gende 17b/03

s.-genler 22b/01

[=15]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. devrān sür- 1b/07, 1b/08, 1b/10, 2a/02, 2a/04, 2a/06, 2a/08, 2a/10, 2b/01, 2b/03, 2b/05, 2b/07, 7b/04

s. yol sür- 17b/03

[=14]

süz- 1. (Bir kimseyi veya şeyi) Dikkatle gözden geçirmek, bakışlarıyla incelemek.

s.-üp 29b/11

s.-üp baḳ- 24a/09

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

s. köz süz- 29b/11

[=1]

şā Bk. **şāh**

ş.+nı 11b/10

ş.+nı (Ḫünkār Şā) 17b/08

[=2]

şād Far. Sevinçli, memnun, mesrur.

ş. (köñül şād bol-) 26a/05

ş.+ımnı 10a/10

[=2]

şahan-şāh Far. Şahlar şâhı, pâdişahlar pâdişâhı.

ş. 10a/10

[=1]

şāh Far. Pâdişah, hükümdar. Krş. **şā**

ş. 31b/01

ş. (né şāh né bay) 3a/11

ş. édim 18b/03, 18b/04

ş.+ı (Çenbil şāhı) 8b/09, 9a/09, 32a/08

ş.+ı merdān 19a/06, 31b/10

ş.+lar 31b/01

ş.+nı (Ḫünkār Şāh) 8b/02, 23a/03

ş.+nıñ (Ḫünkār Şāh) 23a/02

[=13]

şaldura- Hışırdamak.

ş.-ġan 28a/11

[=1]

şām Far. Akşam.

ş. (namāz-ı şām maḥalda) 17b/05

[=1]

şān Ar. İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhret, îtibar.

ş.+ige 15b/03

[=1]

şapaḳ Kalpak, şapka.

ş. 28a/09

[=1]

şaraḳla- Şıkırdamak, hışırdamak. Krş. **şarḳıra-**

ş.-p 5b/07

[=1]

şarāb Ar. Şarap.

ş. 9b/04

ş. (‘araḳ şarāb iç-) 7b/10

[=2]

şarḳıra- Bk. **şaraḳla-**

ş.-ydı 16b/05

[=1]

şarılla- Şarıldamak.

ş.-p 16a/06

[=1]

şatır Bez ve kumaştan yapılan çadır.

ş.+lar 22a/06

[=1]

şaylan- Hazırlanmak, hazır duruma getirilmek.

ş.-ıp 2a/05, 8a/01, 15a/10

[=3]

şebgīr Far. Gece yolculuğu.

ş. tart- 6b/06, 15b/01, 15b/05, 15b/09, 16a/02, 16a/06, 27b/04, 27b/08, 28b/06, 28b/08, 30b/04

ş. ur- 17a/10, 17b/01, 24a/10, 28b/10, 29a/02

[=16]

şefā‘at Ar. Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olma.

ş. 18b/10, 31b/05

ş. ḳadri 3b/06

[=3]

şefī‘ Ar. Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden kimse.

ş. kéltür- 18b/02

[=1]

şeher Far. Kent, şehir.

ş. (yüz yigirmi şeher) 17b/08, 17b/09

ş.+e 18a/03

ş. érdi 17b/08, 17b/10

ş.+i (Gürcistān şeheri) 20b/05

ş.+i (ḫünkār şeheri) 16a/02

ş.+i (kāfir şehri) 21a/03

ş.+idin 23a/04

ş.+idin (İṣfahān şeheri) 7a/05

ş.+ige (Gürcistān şeheri) 17b/09

ş.+ige 23a/02

ş.+in (şehrin) 17a/05, 28b/04

ş.+in 20b/07

ş.+ini 15b/01

ş.+ini (ḫünkār şehri) 15b/11

ş.+ni 10a/09

[=18]

şehlā Ar. Kusur değil güzellik sayılabilecek şekilde şaşı, hafif şaşı (göz).

ş. bol- 11a/03

[=1]

şemāl Far. Rüzgar, yel.

ş. tég- 13a/04, 16b/05

[=2]

şemşīr Far. Kılıç.

ş.-i almas 19a/09, 32a/02

[=2]

şe'n Ar. İş, fiil.

ş.+ige 19b/10

[=1]

şerḥ Ar. Açma, ayırma, yorumlama.

ş.-i dil 26b/03

[=1]

şövket Ar. Büyüklük, ululuk, heybet, haşmet.

ş.+i (şövketi sın-) 23b/02

[=1]

şeydā Far. Aşkının çokluğundan aklı başından gitmiş, kendini duygularının coşkunluğuna bırakmış (kimse), çılgın, dîvâne, meczup.

ş. bol- 4b/02

[=1]

şalbıra- Çalkalanmak, sallanmak.

ş.-p 10b/07

[=1]

şīr Far. Aslan.

ş.+dey bol- 27b/03

ş.+dey bol- 27b/04

ş. dék bol- 5b/08

ş.-i ġurrān 1b/04

ş.-i ner 31a/01

ş.+ler 15b/05, 15b/07

ş.+lerge (ġam-ı şīr) 11a/05

[=8]

şīrīn Sevimli, cana yakın, tatlı, hoş.

ş. cān 7b/05

ş. sözli 10b/05

[=2]

şor II. Dert, bela, felaket, müsibet.

ş. (mañlay şor) 30b/09

ş.+ıda 26b/11

[=2]

şuvdura- Şuv diye sesin çıkarılması.

ş.-p 28b/02

ş.-r 13a/04

[=2]

şu I. Bk. **şul I**

ş. 26a/04, 26a/06

[=2]

şu II. Bk. **şul II**

ş.+ndaġ 23a/04

ş.+nday 4a/04

ş.+nday ḳıl- 21b/04

[=3]

şul I. Sıfat Krş. **şu I**

ş. 7a/10, 9b/06, 9b/10, 10b/01, 19b/04

[=5]

şul II. Zamir Krş. **şu II**

ş. érür 8b/09, 8b/10, 9a/01, 9a/03, 9a/05, 9a/07, 9a/09,

ş.+ki 8b/02

[=8]

şunḳar Doğan cinsinden yırtıcı ve avcı bir kuş, ak doğan, sungur.

ş. 9a/04

[=1]

tā Far. Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübâlağa katar.

t. 5a/03, 5a/11, 6b/04, 10b/03, 13a/09, 13b/03, 14a/04, 14a/07, 14b/04, 14b/09, 19b/04, 26b/06

[=12]

Ta‘ālā Ar. Yüce (Allah).

T. (Ḥaḳ Ta‘ālā) 8a/08, 30b/05

T.+dın (Allāh Ta‘ālā) 6b/02

T.+dın (Ḥaḳ Ta‘ālā) 6a/10

T.+ġa (Ḫudāy Ta‘ālāġa yalbar-) 18b/01

[=5]

tāb Far. Güç, kuvvet, tâkat.

t. ṭāḳatı ḳalma- 5b/01, 14b/05

[=2]

tābi‘ Ar. Birinin emri altında bulunan, onun hâkimiyeti altında olan, bağlı.

t. 17b/09

t. érdi 17b/09

[=2]

taġ Dağ. Krş. **tav**

t.+da 18a/10

t.+ıge (Bed-baḫt tağı) 17b/05

t.+ım 7b/11, 7b/11

t.+ını (Bed-baḫt tağı) 17b/08, 18a/04

t.+ını (Kūh-ı Ḳaf tağı) 6b/09

t.+ıñ 24a/08

t.+ıñ (Bed-baḫt tağı) 29a/03

t.+larnı 25b/04

t.+nı 17b/07, 18a/04, 18a/09, 19a/03

t.+nı (Bed-baḫt tağı) 12a/02, 19b/07, 20b/04, 29a/06, 30a/01, 30a/02

t.+nı başı 18a/06, 18a/06

t.+nı yeli 20b/11

t.+nıñ başı 23a/09

t. zaġ 17b/04

[=25]

ṭahārat Ar. Temiz olma, temizlik.

t. tāza ḳıl- 19b/06

[=1]

taḫt Far. 1. Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.

t.-ı pāy 6b/05

t.-ı Süleymān 6a/01

t.+ınıñ 6a/01

[=3]

taḳ- 1.(Bir şeyi başka bir şey üzerine) İliştirmek, tutturmak veya geçirmek, asmak.

t.-ılġan 29b/08

t.-ıp 31a/04

[=2]

2. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

t. taḳıp al- 28a/05

[=1]

ṭāḳat Ar. Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.

ṭ.+ı (tāb ṭāḳatı ḳalma-) 14b/05

ṭ.+ı (tāb ṭāḳatı ḳalma-) 5b/01

[=2]

taḳdīr Ar. Ezelde Cenâb-ı Hakk'ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezelî karar, alın yazısı, kader.

t.+idin 21b/07

[=1]

taḳıl- 1. İsim vermek.

t.-ur 22b/09

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. at taḳıl- 22b/09

[=1]

talan Yağma, çapul, talan.

t.+dur 1b/01

[=1]

ṭaleb Ar. İstek, dilek.

ṭ.+de (ṭalebde ol-) 24a/03

ṭ. eyle- 11b/01, 11b/03, 14a/04, 14b/11, 26b/02

ṭ.+ge 15a/07

ṭ.+ige ḳıl- 11b/05

ṭ. ḳıl- 11a/02, 11a/04, 11a/06, 12a/02, 14a/02, 14b/09, 15a/02, 20b/03, 21a/07

[=17]

ṭaleb-kār Far. İsteyici.

ṭ. 9b/04, 10b/01, 10b/03

ṭ. bol- 11a/02

[=4]

talpındur- Özendirmek, heves ettirmek, imrendirmek.

t.-up 9a/05

[=1]

tamām Ar. Bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan (şey), bütün.

t. 20b/05

[=1]

tamāşā Far. Zevkle, hayranlıkla seyretme, zevkle seyredilen şey.

t.+sı 1a/04

[=1]

tanı- Tanımak.

t.-p 25a/09, 25a/10

[=2]

tañla Yarın, öbür gün; *tañla ḳıyāmat* şeklinde mahşer gününü ifade eden bir deyimdir.

t. 18b/10

[=1]

tap- 1. Bulmak.

t.-ġan 3a/08

t.-maġan 3a/11

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. nān tap- 3a/11

[=1]

tapşır- 1. Emanet etmek. Krş. **tapşur-**

t.-dım 13b/10

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. Ḫudāġa tapşır- 13b/10

[=1]

tapşur- Bk. **tapşır-**

t. 11a/06, 11a/10, 22a/01

t.-ayın 10a/06

t.-dım 5a/03, 5a/11, 14a/03, 14a/07, 14b/04

t.-dum 14a/01, 26b/02, 26b/04, 27a/05

t.-ıñız 11a/08

t.-may mu 23b/08

t.-up 13b/08, 27a/06

[=17]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. Allāhġa tapşur- 14a/03, 26b/04

t. emānet tapşur- 5a/11, 14b/04

t. Ḥaḳḳa tapşur- 22a/01

t. ḳādir Ḫudāġa tapşur- 11a/08

t. On İkki İmāmġa tapşur- 11a/10

t. pīrge tapşur- 5a/03, 14a/01, 14a/07

t. pīrlerge tapşur- 11a/06, 13b/08

[=12]

ṭaraf Ar. Taraf.

ṭ.+da 13b/02

[=1]

taraş- Taramak.

t.-ır 13a/07

[=1]

ṭarīḳa Ar. Yol, yöntem.

ṭ. 7a/10, 19b/04

[=1]

tarḳa- Dağılmak.

t.-ydur 21a/04

[=1]

tart- 1. Bulunduğu yerden hareket ettirmek, çıkarmak; taarruz etmek, saldırmak.

t.-ıp 6b/06, 15b/01, 15b/05, 15b/09, 16a/02, 27b/08, 28b/08, 30b/04

t.-kin 29b/01

t.-tı 16a/06, 27b/04, 27b/10, 28b/06

[=13]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. muḥkem tart- 27b/10

t. şebgīr tart- 6b/06, 15b/01, 15b/05, 15b/09, 16a/02, 16a/06, 27b/04, 27b/08, 28b/06, 28b/08, 30b/04

t. ṭanāb tart- 29b/01

[=13]

taṣdīḳ Ar. Doğru olduğunu bildirme, doğrulama; onaylama, onama.

t.+ı nām 18b/09, 19a/08

[=2]

taş I. Taş.

t. (né tav ḳalar né taş ḳalır) 4a/09

t.+lar 29b/09

[=2]

taş II. Dış, harici.

t.+ı (içi taşı) 7a/09

t.+ında 10b/08

[=2]

taş- 1. Taşmak.

t.-ıp 15b/01, 15b/04

t.-ḳuday 9b/07

[=3]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. tolup taş- 15b/04

[=1]

taşla- Bırakmak, atmak.

t.-dı 7a/09

t.-p 25b/03

[=2]

taşlıḳ Bir binâda taşla döşenmiş avlu, sofa, merdiven altı vb. yer.

t. 18a/01

[=1]

tatuvlaş- Birbiri ile barışmak, iyi arkadaşlık kurmak.

t.-ır 20a/10

[=1]

tav Bk. **taġ**

t. (né tav ḳalar né taş ḳalır) 4a/09

[=1]

ta'yīn Ar. Belli etme, ayırarak belirleme, belirli duruma getirme.

t. yet- 24a/11

[=1]

tayinla- Hazırlamak.

t.-p 12a/01

[=1]

tāza Far. İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan, yeni.

t. (ṭahārat tāza ḳıl-) 19b/06

[=1]

téñ Denk.

t. 30b/07

[=1]

tekin Boşuna.

t. 9b/08, 10a/01

t. mü 21a/07, 21a/09, 21a/11, 21b/02

[=6]

temṯīl Ar. Temsil.

t. 2b/07

[=1]

ten Far. Beden, gövde, vücut.

t.+ge 23b/06

t.+iñ 2a/08

t.+iñde 1b/09

t.+iñdin 2b/07

t.+iñdür 1b/09

[=4]

tene Far. Tane.

t.+sini 3a/06

[=1]

ten-ḫᵛāh Far. nakit, para, mal, sermaye, servet.

t. ḳıl- 10a/07

[=1]

tencu ?

t. 21b/06

[=1]

tenhā Far. Tek başına, yalnız.

t. 11b/03, 23a/11, 26b/02, 30a/10, 31b/09

t. bar- 11b/09

[=6]

teñli Denli, kadar.

t. 10a/05

[=1]

ter- Toplamak, bir araya getirmek.

t.-er 2b/04

[=1]

teri Deri, ten, cilt. Krş. **téri**

t. ḳalḳan 8a/01

[=1]

téri Bk. **teri**

t. 22a/09

[=1]

tesḫīr Ar. Ele geçirme, emri altına alma, kendine tâbi kılma, zaptetme.

t. ét- 3b/04

t. ḳıl- 6b/05

[=2]

te'ṯīr Ar. Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki.

t. ḳıl- 22b/11

[=1]

téş- Delmek.

t.-küdey 9b/05

t.-tiñiz 7b/09

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. yürek bağrın téş- 7b/09

[=1]

tevbe Ar. Tövbe.

t. ḳıl- 31a/05

[=1]

tég- 1. Dokunmak, temas etmek.

t.-ken 29b/09

t.-se 13a/04, 16b/05

[=3]

2. Evlenmek (kadının evlenmesi).

t.-di 6b/10, 6b/11, 6b/11

[=3]

3. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. şemal tég- 13a/04, 16b/05

[=2]

4. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar.

t. kélip tég- 6b/10, 6b/11, 6b/11

[=3]

térlik Ter sinmemesi için atın üzerine örtülen kalın örtü.

t.+ler (maḫmal térlik) 16b/06

[=1]

téşük Delik.

t.+idin (téşügidin) 24b/03

[=1]

téz Tez, çabuk.

t. bol- 5a/05, 14a/09

[=2]

ṭılla Altın.

ṭ. 30a/05

ṭ. çaḳa 5b/06, 10b/08, 13b/01, 17a/03, 28b/11

ṭ. çaḳḳa 12b/09

ṭ. dabıl 9a/04, 28b/05, 31a/04

ṭ.+dın 12b/08, 16a/03, 26b/07, 27b/10

ṭ. ḳalḳan 5b/07

ṭ. kemer 12b/06

ṭ. ḳılıç 13a/06

ṭ. ḳılınç 12b/07

ṭ. ḳotaslı baydaḳ 16b/03

[=19]

ṭınāb Ar. İp.

t.+ın (ṭınāb tart-) 29b/01

[=1]

ṭīġ Bıçak, hançer, kılıç, mızrak gibi kesici aletlerin ortak adı.

ṭ. ur- 17b/02

[=1]

tik- Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara vb.ni iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak.

t.-ken 12b/08

[=1]

til I. Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ.

t. 21b/09

t.+iñ 2a/06

[=2]

til II. Söz, laf.

t.+ige baḳ- 12a/03

t.+imni 26b/03

[=2]

tile- 1. Dilemek, istemek, ummak, niyaz etmek.

t. 7a/03

t.-di 13b/07

t.-gil 6a/09

t.-mediler 7a/03

t.-mey-men 6b/02

t.-p 6a/10, 7a/03, 10b/10, 18b/01, 19b/05, 31a/07, 32a/04

[=12]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. fātiḥa tile- 10b/10, 13b/07

t. meded tile- 18b/01, 19b/05, 31a/07, 32a/04

[=6]

timsāl 1. Ar. Örnek, ata sözü. Krş. **tims̱āl**

t. keltür- 5b/02

t. kéltür- 14b/06

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. timsāl kéltür- 14b/06

[=1]

tims̱āl Bk. **timsāl**

t. keltür- 8b/08

t. kéltür- 19b/11, 26a/11

[=3]

tın- Dinmek, kesilmek.

t.-ıp 7a/11

t.-ma 2b/08

t.-may 3a/08, 3b/05, 28b/09, 29a/01

[=6]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. köñli tın- 7a/11

[=1]

tıñla- Dikkat ve itibar ile dinlemek.

t.-! 2a/07, 9a/08, 18b/10, 19a/05

t.-ñız 21b/01

[=5]

téreñ Derin.

t. oylı 10b/06

[=1]

tirik Diri, canlı.

t.+lerni 22a/02

[=1]

tiriklik Yaşam, dirilik.

t.+i (tirikligi) 11b/06

t.+im (tirikligim) 11b/06

[=2]

tiz Diz.

t.+ige 9a/07

t.+iñiz 8b/06

[=2]

toda Çok, bol, fazla.

t. 5a/08, 14b/01

[=2]

tofraḳ Toprak.

t. 1a/09, 2a/03

[=2]

toġ- (Güneş, ay) doğmak. Krş. **tov-**

t.-un 22a/01

[=1]

toḳsan Doksan (sayı). Krş. **doḳsan**

t. (yüz toḳsan) 6b/03

[=1]

toḳḳuz Dokuz (sayı).

t. ḳat 12b/07

t. ḳat ton 13a/04

t. ḳız 7a/01

t. mnçaḳlı 12b/08

[=4]

tol- Dolmak.

t.-adur 11a/05

t.-ar 2a/03

t.-up taş- 15b/04

t.-updur 23a/01

[=4]

toldur- Doldurmak.

t.-up 27b/11

[=1]

ton Cüppe, üst giyim.

t. (toḳuz ḳat ton) 13a/04

t.+ı 21b/02

t.+ın (kefen tonı) 7b/09

t.+lar 13a/03, 13a/06, 13a/08

t.+ları 28b/01

t.+uña 13a/10

[=8]

top Zümre, küme, yığın.

t. top 17a/08, 17a/11

[=2]

tos- Yolunu kesmek, engel olmak.

t.-ar 1b/02

[=1]

tov- Bk. **toġ-**

t.-ıp 27b/05

[=1]

toy Ziyafet, toplu yemek, şölen.

t.+ını (toyını bér-) 10a/03

[=1]

toyaḳ Hayvan tırnağı, toynak.

t.+ıñdın (toyaġıñdın) 29b/02

t.+ıñnı (toyaġıñnı) 29b/06

[=2]

tozañ Toz.

t. 24b/08, 24b/10

[=2]

tögerek Etraf, çevre.

t.+ige (tögeregige) 31a/05

[=1]

tök- Dökmek, akıtmak.

t.-düm 26a/03

t.-er mén 26b/09

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. közdin yaş tök- 26a/03, 26b/09

[=2]

tökül- Dökülmek, akıtmak.

t.-sün 21a/08

t.-ür 2a/03, 21a/06

[=3]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. ḳafirniñ ḳanı tökül- 21a/08

[=1]

töñker- Devirmek, yıkmak, ters yüz etmek.

t.-ip 28b/05

[=1]

tört Dört (sayı). Krş. **dört**

t. (yetti yüz seksen tört) 20b/06

t. miñ 3a/06

[=2]

törtünçi Dördüncü.

t. 10b/04

[=1]

tuġ Tuğ, sancak. Krş. **tuv**

t. baydaḳ 5b/07, 16a/06, 16a/08, 30a/04, 30a/05

t.+dın 20a/08

t.+nı 25a/09

[=7]

tuman Duman.

t. birle 30a/03

t. bol- 1b/03, 24b/02, 24b/05

t. çök- 19b/07

t. tüşüp yat- 18a/07

[=6]

tumanlat- Dumanlatmak.

t.-ıp yat- 20b/07, 21a/01

[=2]

ṭumār Ar. Tomar.

ṭ.+ı ḳıl- 21a/04

[=1]

tur- 1. Durmak, hareketsiz kalmak.

t.-ġan 23a/11

t.-up 23b/01 durmak

[=2]

2. Ayağa kalkmak.

t.-up 10b/09, 13b/07, 18a/10

t.-up érdi 24b/01

[=4]

3. O işi yapmakta olan.

t.-ġan 6b/08

t.-ġan (ḳılatuġan) 20b/03

t.-sam 26b/11

[=3]

4. Bulunmak.

t.-ġan 25a/10

t.-genin 30a/11

t.-sa 20a/07

[=3]

5. Dayanmak, karşı koymak.

t.-almas érdi 12b/11

[=1]

6. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. érte seher tur- 18a/10

t.-ur (yoḳ-turur) 18b/08

t.-ur (köp turur) 11b/10

[=3]

7. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar, süreklilik bildirir.

t. oylap tur- 26b/11

t. yıġlap tur- 6b/08

[=2]

Ṭūr Ar. y. ad. Hz. Mûsâ'nın vahiy ve tecellîye mazhar olduğu dağ.

Ṭ. dağı 3a/09

[=1]

ṭurfa Ar. Görülmemiş, nâdir.

ṭ. 15a/05

[=1]

turuş Duruş.

t.+nı ḳıl- 24a/05

[=1]

tuş Köşe, taraf.

t.+ın 20a/08

[=1]

tut- 1. Yerine getirmek.

t.-madı 25b/10

[=1]

2. Açmak, yaymak.

t.-up 19a/05

[=1]

3. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. emriñni tut- 25b/10

[=1]

tuv Bk. **tuġ**

t.+lar (altun tuv) 16b/05

[=1]

tuy- Duymak, işitmek.

t.-madıñ 9a/04

[=1]

tuz Tuz.

t.+ıdın 12a/07

t.+ıġa 23b/08

t.+ıma 27a/05

[=3]

tüne Dün, dünün gecesi.

t. kün 30a/08

[=1]

tüş- 1. İnmek.

t.-üp 27a/09

[=1]

2. İzlemek, takip etmek.

t.-üp 23a/09

[=1]

3. Çökmek, basmak, kaplamak.

t.-üp 18a/07

t.-er 5a/08, 14b/01

[=3]

4. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

t. ḳolġa tüşür- 23a/04

t. başa tüş- 15a/02

t. ġam tüş- 5a/08, 14b/01

t. tuman tüşüp yat- 18a/07

t. yolġa tüş- 15b/02, 27b/03

[=7]

5. Yola koyulmak.

t.-er mén 11a/07

t.-ken 16b/02

t.-üp 15b/02, 15b/07, 27b/03

[=5]

6. Uğramak, rastlamak.

t.-er 15a/02

t.-se 28a/08

[=2]

7. Denk gelmek.

t.-edür 12a/04

[=1]

8. Ele geçmek, yakalanmak.

t.-erken bilen 23a/04

[=1]

tüşür- Düşürmek.

t.-ür miz 23a/04

[=1]

tüzet- Düzeltmek.

t.-ti 21b/03

[=1]

u I. Bk. **ul I.**

u. 13a/01, 30b/08

[=2]

u II. O (zamir). Krş. **ul II.**

u. 20a/02

u.+nı 8b/05

[=2]

uçra- Rastalamak, tesadüf etmek, uğramak.

u.-sa 22b/01

[=1]

ul I. O (sıfat). Krş. **u I.**

u. 2b/10, 3a/05, 3a/07, 11b/09, 12b/05, 18a/06, 18a/06, 18a/09, 18a/10, 30a/04

[=10]

ul II. Bk. **u II.**

u. 5b/05, 31b/01

[=2]

anda Onda.

o. anda 2b/04, 6a/10, 6b/02, 6b/05, 8a/10, 10b/02, 11b/04, 13b/07, 19b/09, 20b/09, 22a/04, 23a/10, 24a/08, 25a/11, 25b/02, 27b/02, 30a/06

[=17]

andağ O gibi, bu gibi, öyle, böyle.

5b/04, 6a/01, 6b/05, 6b/07, 7a/08, 12b/10, 17b/10

[=7]

andın Ondan.

o. andın 22a/02

[=1]

u. anı 6a/01, 9a/07, 10a/02, 10a/02, 12a/06

[=5]

u. anıñ 10a/03, 24b/11

[=2]

u. aña 7a/09, 10a/05, 10a/06, 10a/06, 10a/07, 10a/08, 10a/08, 10a/09, 12a/11, 12a/11, 14a/04, 20a/11, 26a/04, 31b/09

u. érdi 18a/05

[=15]

u. unı 7b/07, 27b/05

[=2]

ular Onlar (Birinci çoğul şahıs).

u.+nı 27a/01

[=1]

alar Onlar.

u. alar 6a/07, 26a/01

u. +ġa 25b/11

u. +nı 6a/06, 7a/01, 18a/11, 26a/05, 27a/05, 30b/02

[=9]

ulu Büyük, ulu, yüce. Krş. **uluġ**

u. 23a/02

[=1]

uluġ Bk. **ulu**

u. bil- 26b/01

[=1]

‘ummān Ar. Çok büyük engin deniz, okyanus.

‘u. dayın 9b/07

[=1]

ur- 1. Vurmak, çarpmak.

u.-sam 19a/09

u.-up 15b/04, 17a/01, 17b/02, 28a/09, 28b/03

[=9]

2. Esmek.

u.-adur 20b/11

u.-ar (lezān ur-) 17a/04

[=2]

3. Titremek.

u.-ar (lezān ur-) 32a/04

[=1]

4. Kulaç atmak.

u.-ġıl 29a/08

[=1]

5. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

u. āh ur- 26b/01

u. ḳamçı ur- 17a/01, 28b/03

u. ḳulaç ur- 29a/08

u. lerzān ur- 17a/04, 32a/04

u. mevc ur- 15b/04

u. şebgīr ur- 17a/10, 17b/01, 24a/10, 28b/10, 29a/02

u. ṭıy ur- 17b/02

[=13]

6. Ah çekmek.

u.-up (āh urup) 26b/01

[=1]

7. Çekmek. ?

u.-up (şebgīr ur-) 17a/10, 24a/10, 28b/10, 29a/02

u.-dı 17b/01

[=5]

uruş Harp, savaş, cenk.

u. 27a/10

u.+da 8a/02, 10b/05, 21a/02, 21a/04

u.+ġa 17a/07, 20a/05

u.+ġa kir- 20a/06

u. ḳıl- 20a/10, 21b/02, 21b/11, 24a/04

u.+nı (uruş ḳıl-) 24a/06

u.+nı ḳıl- 8a/04

u.+nıñ 24a/01

[=15]

uruş- Savaşmak, vuruşmak, çarpışmak.

u.-ayın 30a/10

[=1]

uş İşte.

u.+bu 2a/09, 19a/03, 20b/08, 24a/03, 26b/04, 27a/03, 30b/10, 32a/10

[=8]

oşbu Bu, işte bu.

o. 2a/09, 19a/03, 20b/08, 24a/03, 26b/04, 27a/03, 30b/10, 32a/10

[=8]

uşol I. Orada.

u. 23a/05

[=1]

uşol II. 3. Tekil şahıs zamiri; o.

u. 8b/04, 8b/05,

[=2]

uy- Uymak.

u.-a siz 23b/10

u.-ġanı 18a/11

[=2]

uyal- Utanmak.

u.-ıp 26a/10

u.-may 24a/02

[=2]

uyat Utanç.

u. 20b/10

[=1]

uyḳu Uyku.

u. 27b/01

[=1]

uyḳula- Uyuklamak.

u.-r 16b/08

[=1]

uzaġ Bk. **uzaḳ**

u. 15a/04

[=1]

uzaḳ Bulunulan yere göre ötede olan yer, uzak yer. Krş. **uzaġ**

u. 11a/07

u.+dın 20b/05

[=2]

uzat- Uzatmak, ileriye doğru yöneltmek.

u. 29a/06

u.-tı 21b/03

[=2]

uzun Uzun.

u. 29a/09

u. bol- 6b/01

[=2]

üç Üç (sayı).

ü. dört 20a/04

ü. mertebe 7a/03, 10b/03

ü. pīr 27a/01

[=4]

üçün Amacıyla, maksadıyla, -den ötürü, -den dolayı.

ü. 9b/05, 14a/02, 19a/09, 21a/06

[=4]

ümīd Far. Umut.

u. birle 19a/11

u.+im 18b/10

u. eyle- 19a/05

[=2]

ümmet Ar. Ümmet.

ü. (Muḥammed-i ümmet-i ḥalḳġa) 31b/11

[=1]

üst Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi.

ü.+i 28b/02

ü.+ide 8b/06, 16b/08

ü.+ige 12b/07, 15a/09, 21a/09, 22a/03, 24b/01, 26a/10, 27a/10, 27b/10, 28a/01, 28a/02

ü.+iñe 2a/02

[=14]

üste- Kazanmak, artmak.

u.-di 17a/06

u.+diler 20b/06

u.-p 28b/03

[=3]

üy Ev.

ü.+din 17a/06

ü.+gini (öygini al-) 24a/01

ü.+üni yasa- 10a/02

[=3]

üzre Üzerine, üzerinde.

ü. 31b/01

[=1]

vaḳt Ar. Vakit, zaman.

v. (her vaḳt) 18a/05

v.+ı (merḥamet vaḳtı dép) 19a/11

v.+ı (namāz-ı bāmdād vaḳtı) 19b/04

v.+ı ḫoş bol- 29a/03

v.-ı perişān 19a/05

v.+ıda (namāz vaḳtı) 18a/09

v.+ıda (peşin vaḳtı) 18a/03

v.+ıdur (meded vaḳtı) 19a/02, 19a/06, 19a/08, 19a/10, 19b/01

v.+ide 8b/02

[=13]

vallamāt Ar. Bir yerin büyüğü, ileri geleni.

v.+ı 27b/08

[=1]

ve Ve (Bağlama edatı).

v. 5b/04, 5b/08, 5b/09, 5b/10, 5b/10, 5b/11, 6a/02, 6a/02, 6a/05, 6a/06, 6a/08, 6b/03, 6b/04, 6b/10, 6b/11, 7a/01, 7a/09, 7a/09, 7a/09, 7a/10, 7a/11, 8b/01, 8b/06, 9b/03, 11a/11, 11b/06, 12b/07, 12b/08, 12b/10, 17b/09, 17b/11, 18b/01, 20b/05, 22b/10, 24a/07, 24b/03, 25b/01, 26a/11, 27a/06, 30a/02, 30a/10

[=41]

velī Ar. Aziz, evliya.

v.+ni 11a/11

[=1]

veyā Bağ. Veya, yahut.

v. 15a/03

[=1]

vilāyet Ar. İl, eyalet.

v.+ġa 6b/06

v.+ke 6a/11

[=2]

vīrān Far. Yıkık, harap olmuş, perişan.

v. 14b/08

[=1]

yā 1. ünl. Ar. Ey, hey anlamlarında bir seslenme sözü.

y. 6b/03, 8a/01

2. “Ey Allahım, ey Rabbim, ey Tanrım” anlamında olan bu söz Allah’tan yardım isteme, şaşkınlık, korku vb. durumlarda

ve Allah'a sığınma ifâdesi olarak kullanılır:

y. 18b/09, 18b/11, 19a/06, 19a/08, 19a/10, 31a/08, 31b/05, 31b/06, 31b/10, 32a/01, 32a/03

3. veya, ya da.

y. 13b/05, 20a/11, 24a/03, 24b/10, 24b/11

4. İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.

y.... ya 22a/05, 22a/07, 22a/09, 22a/11, 22b/02, 22b/04, 22b/07, 22b/09

y.... ya-ki 26b/08

[=27]

yād 1. Yad, akla getirme, anma.

y. dép 22b/01

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. ét- 8a/02, 11a/11, 28a/02

[=4]

yafraḳ Yaprak.

y. 2a/03

[=1]

yaḫşı İyi, güzel.

y. 26a/06

y. bilen 20a/10

y. ékendi 26a/06

[=3]

yaḳ- I. 1. Yakmak, ateşe vermek.

y.-ılġan 29b/08

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. meş'el yaḳ- 29b/08

[=1]

yaḳ- II. 1. Beğenmek, hoşuna gitmek, hoşlanmak, sevmek.

y.-may 22b/10

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. kulaġıġa yaḳ- 22b/10

[=1]

yaḳa Yan, taraf.

y. (her yaḳa) 25b/02

[=1]

yaḳalı Yakalı.

y. 22b/01

[=1]

yaḳın Yakın.

y. 32a/04

[=1]

yaḳınlaş- Yakınlaşmak.

y.-tük 29a/10

[=1]

Ya'ḳūb Hz. Yakup. İsrail oğulları peygamberlerinden. Hz.İbrahim'in torunu. Hz. İshak'ın oğlu ve Hz. Yusuf'un babasıdır.

Y. kibi 3a/03

[=1]

yalavlı Alevli, parıltılı.

b. (ḳızıl yalavlı nayza) 16a/10

[=1]

yalbar- Yalvarmak.

y.-ıp 18b/01, 31a/07

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. Ḫudāy Ta‘ālāġa yalbar- 18b/01

[=1]

yalġan Yalan.

y. 1a/06, 4a/07

y.+dur 3b/01

[=3]

yalġançı Yalancı.

y. 3b/01, 4a/07

[=2]

yalġuz Yalnız. Krş. **yalḳuz**

y. 3a/01

[=1]

yalḳuz Bk. **yalġuz**

y. 12a/08, 17a/11, 25b/06

y.+um 14a/03, 29b/10

[=5]

yalḳuzlıḳ Yalnızlık.

y. 25b/07, 25b/11

[=2]

yaltıra- Işıldamak, parıldamak.

y.-ydı 16b/09

[=1]

yaman Kötü.

y. 4a/05

y. ādam 20a/02

y.+ġa 20a/07

y. ḳul 20a/03

y. ol- 24b/04

[=5]

yamanlıḳ Kötülük.

y. 6b/03

[=1]

yamıl- Yamulmak, eğrilmek.

y.-ġan 22a/09

[=1]

yan Yan, yön, taraf, cihet.

y.+dın 25a/03, 30b/08

y.+ıda éken 30b/02

y.+ıġa 12b/10

y.+ımdaġı 30b/08

y.+ında 7b/01, 25a/10

y.+ige 16b/04

[=8]

yañı Yeni, henüz.

y. 13a/11

[=1]

yār Yar, sevgili, dost.

y. bol- 11a/01

y. cora 1b/08

y.+ıñ (yār bol-) 2b/02, 5a/04, 14a/08

[=5]

yara- Yaramak, faydalı olmak.

y.-mas 23a/07

y.-r sen 13a/05

[=2]

yaraġ Silah, hazırlık, levazım, techizat. Krş. **yaraḳ**

y.+nı 27a/10

[=1]

yaraḳ Bk. **yaraġ**

y.+a 29a/07

[=1]

yarḳıllan- Nur saçmak, parıldamak.

y.-dı 16a/10

[=1]

yarḳıllat- Nur saçtırmak, parıldatmak.

y.-ıp 9a/04

[=1]

yārān Dostlar.

y.+lar 1b/07, 9b/08, 10a/01

[=3]

yaraş- Yakışmak, uymak.

y.-ġan 13a/01

y.-ır 13a/08

y.-ur 13b/01

[=3]

yaraşuḳ Yaraşma, uyma, uygunluk, hoşluk.

y.+a 13a/03

[=1]

yarat- Yaratmak, meyadana getirmek.

y.-ġan 18b/05, 18b/07

y.-masun 25b/05

[=3]

yarım Tam olmayan, yarım, eksik.

y. 19b/09

[=1]

yarḳılla- Parlamak, pırıldamak, ışık saçmak.

y.-p 21a/05, 28a/11

[=2]

yarlıḳ Ferman, buyruk. Krş. **yarluġ**

y. kéy- 23b/07

[=1]

yarluġ Bk. **yarlıḳ**

y. 12b/09

[=1]

yasa- 1. İnşa etmek, meydana getirmek.

y.-yın 10a/02

[=1]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. üy yasa- 10a/02

[=1]

yaş I. Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin.

y.+da (otuz yaş) 32a/05

y.+ığa (ḳırḳ yaş) 6a/07

y.+ığa (otuz yaş) 6a/04

y.+ığa (yüz yaş) 7a/03

y.+ım yet- 11b/08

y.+ında (altmış yaş) 6b/11

y.+ında (éllik beş yaş) 6b/10

y.+ında (éllik yaş) 6b/09

y.+ında (on altı yaş) 10b/09, 11b/05, 12b/01

y.+ında (on beş yaş) 5b/06

y.+ıña (on altı yaş) 13a/11

[=13]

yaş II. Genç, taze.

y. (né ḳarı ḳalur né yaş ḳalır) 4a/09

y. bala 10b/07

y.+ın 20a/02

[=3]

yaş III. Göz yaşı.

y. (közdin yaş tök-) 26a/03

y.+ı (köz yaşı) 21a/06

y.+ımnı (közdin yaş tök-) 26b/09

[=3]

yaşar Yaşar.

y. (otuz yaş) 16b/11

[=1]

yaşlıḳ Gençlik.

y.+da 11b/07

y.+dın 11a/09

[=2]

yaşur- Saklamak, gizlemek.

y.-dum 26b/01

[=1]

yat- 1. Yatmak, uyumak.

y.-a'lmay 30a/09

y.-ıp 18a/10

y.-masdın burun 2a/06

[=3]

2. Bulunmak.

y.-ıpdur 30a/04

y.-ḳan éken 30a/09

y.-updur 30a/03

y.-ur 30b/03, 31b/09

[=5]

3. Yardımcı fiil olarak tasvir fiilleri yapar. Esas eyleme /(i)b/ ekiyle ulanarak hareketin sürdüğünü bildirir. Hareketi pekiştirir.

y.-ġan (tumanlatıp yat-) 21a/01

y.-ıp (çöküp yat-)19b/07

y.-ıpdur (tumanlatıp yat-) 20b/07

y.-sa (tüşüp yat-) 18a/08

[=4]

4. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. tuman çöküp yat- 19b/07

y. tuman tüşüp yat- 18a/08

y. tumanlatıp yat- 20b/07, 21a/01

[=4]

yavuḳ Yakın.

y. 20a/08

[=1]

yay Yay.

y.+day 19a/11

[=1]

yay- Yaymak, açmak.

y.-adı 8b/11

y.-ıp 11a/10, 19a/11

[=3]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. ḳol yay- 19a/11

[=1]

yayaġ Yaya, yürüyerek, biniti olmadan.

y.+ıñı 29b/07

[=1]

yazıl- Serilmek, yayılmak.

y.-ġan soñ 3b/08

[=1]

ye- 1. (Dert, düşünce, sıkıntı, merak vb.) İçin için üzüp durmak.

y.-p 9b/11, 16a/01

[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. ġam ye- 16a/01

y. ḥesed ye- 9b/11

[=2]

yel Yel, rüzgâr.

y.+i (taġ yeli) 20b/11

y. kél- 1a/07, 1a/09

[=3]

Yemen y.a. Yemen şehri.

y.+i (behr-i Yemen) 10a/08

y.+i (nehr-i Yemen) 10a/08

[=2]

yenç- Bir şeyi yere vurmak, ezmek.

y.-iñiz 7b/05

[=1]

yer Yer.

y.+de 12b/05, 18b/06, 21b/04, 22b/11, 22b/11, 23a/05, 30a/09

y.+din 5b/09, 10b/04, 20b/08, 21a/05, 22a/04, 26a/11, 27b/06, 30b/06

y.+e 20a/07

y. érdi 18a/02

y.+ge 2a/05, 27b/01

y.+ide 23a/11

y.+lerdin 5b/02, 8b/08, 14b/06, 19b/10

y.+lerge 11a/05, 21a/08, 21b/06

y.+leri 32a/10

y.+ni 32a/10

y. yüzi 3b/04, 5a/09, 14b/02, 19b/03

[=33]

yet- Ulaşmak, ermek, varmak, vasıl olmak.

y.-! 30b/11

y.-edi 17a/09

y.-er 2b/09

y.-ip 11b/08, 24a/10

y.-ken 3b/03

y.-se 20a/03, 24a/03

y.-sün 10b/03

y.-ti 19b/02, 24a/11

[=11]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. devlet yet- 20a/03

y. ecel yet- 24a/03

y. ta'yīn yet- 24a/11

y. yaş yet- 11b/08

[=4]

yetmiş Yetmiş (sayı).

y. (yetti yüz yetmiş) 17b/10

[=1]

yetti Yedi (sayı).

y. (on yetti kulaç) 28a/07

y. miñ 5b/11

y. yıl 3a/06

y. yüz seksen tört 20b/06

y. yüz yetmiş 17b/10

[=5]

yé- Ağızda çiğneyerek yutmak.

y.-gen 3a/06

y.-genler 22a/11

y.-p 22b/08

[=3]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. aş yé- 22b/08

[=1]

yéne zf. Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

y. 6a/03, 6b/03, 6b/04

[=3]

yér Yer.

y.+idin 7b/06

[=1]

yığaç Ağaç.

y.+dın 2a/10

[=1]

yığıl- Bir araya gelmek, toplanmak.

y.-ġanda 18b/10

y.-ıp 23b/04

[=2]

yığla- Ağlamak.

y. 2b/08

y.-ġan 3a/03, 3b/05

y.-madım 31a/10

y.-p 5b/02, 14b/06

y.-p tur- 6b/08

y.-r 31b/03

y.-y-mén 14a/02

[=9]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. zār yığla- 3b/05

y. zār zār yığla- 5b/02, 14b/06, 31b/03

[=4]

yığlat- Ağlatmak.

y.-ma 27a/02, 27a/03

[=2]

yıḳıl- Düşmek, yıkılmak.

y.-ur érmiş 8b/04

[=1]

yıl Yıl, sene.

y. (beş yıl) 7a/10

y. (ḳırḳ yıl) 3a/03

y. (néçe yıl) 3a/10

y. (on bir yıl) 3a/08

y. (yetti yıl) 3a/06

[=5]

yıl- Hareket etmek, kımıldamak.

y.-dı 27b/09

[=1]

yılan Yılan.

y. çıyan 2a/08

[=1]

yiber- Göndermek, yollamak.

y.-mes érdim 11b/08

[=1]

yigirmi Yirmi (sayı).

y. (yüz yigirmi şeher) 17b/09

y. beş 16b/11

[=2]

yigit Yigit, delikanlı, kahraman, gözü pek.

y. 3b/02, 21a/07, 30b/11

y. (ér yigit) 20a/05, 25b/04

Y. (Ḳırḳ Yigit) 5b/06, 7b/01, 7b/04, 7b/06, 7b/08, 7b/10, 8a/01, 8a/03, 8a/05, 8a/07, 8a/09, 10b/02, 10b/08, 15b/02, 15b/06, 15b/08, 20b/08, 21b/07, 24a/07, 25a/11, 27a/05

Y. (Ḳırḳ Yigit birle) 15a/10, 18a/09

y. dép 21a/09, 21a/11

Y.+din (Ḳırḳ Yigit) 9a/10, 10b/04, 22a/03, 26a/09

Y.+ge (Ḳırḳ Yigit) 12b/05, 14a/10, 17b/06, 22a/02

Y.+im (Ḳırḳ Yigit) 31a/02

Y.+ke (Ḳırḳ Yigit) 5a/06, 9b/03

y. Köroġlı 8b/08

Y.+ler 8a/10, 12a/03, 12a/05, 12a/07, 12b/02, 21a/01, 21a/03, 21a/05, 21b/01, 21b/08, 22a/07, 22a/09, 22a/11, 22b/02, 22b/04, 22b/07, 22b/09, 23b/05, 24a/01, 24a/04, 25a/02, 25b/07

y.+ler birle 25a/09

y.+leriñ 23b/01

y.+ler birle 25a/11

y.+lere 7a/09

y.+lerge 7b/02, 12b/06, 20b/09, 22b/11, 23b/01

y.+lerıġa 12a/01

y.+lerige 19b/09

y.+leriñ 23a/10, 24a/09, 25b/06, 25b/08

y.+lerni 19b/09, 22b/10, 24a/10, 30b/01

y.+ni 19b/08

y.+ni (ér yigit) 22b/05

Y.+ni (Ḳırḳ Yigit) 8b/09, 8b/10, 9a/01, 9a/03, 9a/05, 9a/07, 9a/08, 9a/09, 11b/10, 11b/11, 18a/08, 19b/05, 23a/07, 24b/02, 25a/11, 26a/08

y.+niñ 21a/02

Y.+niñ (Ḳırḳ Yigit) 17a/04, 25b/09, 26a/04, 30a/08

[=106]

yigitlik Yigitlik, yüreklilik, cesaret.

y.+de 32a/06

[=1]

yipek İpek.

y. 28a/09

[=1]

yoḫla- Bk. **yoḳla-**

y.-ġıl 15a/04

[=1]

yoḳ Bulunmayan, mevcut olmayan.

y. 4b/02, 10a/02, 11a/07, 11a/07, 29a/07

y.+tur 30b/07

y.+turur 18b/08

y.+tur 4b/03, 11b/02, 13b/03

[=10]

yoḳla- Bakmak, kontrol etmek, yoklamak. Krş. **yoḫla-**

y.-p 30b/02

[=1]

yol Yol, geçiş yeri. Krş. **col**

y. bér- 17b/04

y. bol- 18a/08, 23b/03, 23b/05, 23b/07, 23b/09, 23b/11, 24a/02, 24a/04, 24a/06

y.+da 11a/07

y.+dın 27a/03

y. eyle- 22a/05

y. érdi 18a/01

y.+ġa 11a/02

y.+ġa tüş- 16b/02, 27b/03

y.+ı 21a/10

y.+ı (yol bol-) 18a/07

y.+ıġa 15a/10

y.+ıġa (yolıġa sal-) 26a/10

y.+ıġa tüş- 15b/02

y.+ım (yürer yol) 28b/07

y.+ın 1b/02

y.+ında 14a/04

y.+ını aç- 11b/01

y.+ıñ 5a/05, 5a/07, 14a/09, 14a/11

y.+ıña 8a/06

y.+ige 12a/02

y.+larda 15a/04

y.+large 11b/09

y.+larını közle- 15b/10

y. sür- 17b/03

y.+umızda 22a/08

y.+uña çık- 13a/09

y. yür- 17b/06, 24a/11, 28b/10

[=41]

yolaḳ İki tarafı duvarla dizilmiş yol.

y.+ġa 30a/04

[=1]

yolbars Aslan, kaplan.

y. 16a/05

y.+day bol- 27b/06

y. dayın 30b/11

y. yürekli 10b/05

[=4]

yoldaş Yol arkadaşı, arkadaş.

y.+ıñ bol- 14a/01

[=1]

Yomud kv.a. Ersarı, Teke ve Sarıklarla birlikte Horasan Salurlarını oluşturan Türkmen kavimlerinden biri.

Y. éli 10a/07

[=1]

yulduz Yıldız.

y. 17a/11

[=1]

yulduzlı Yıldızlı.

y. (selāṭin yulduzlı) 10b/06

[=1]

yurt Ülke, devlet; memleket.

y.+dın 3b/03

y.+ı 21b/05, 25b/07

y.+ı (Çenbil yurtı) 9a/11

y.+ıdın 7a/11

y.+ıġa (Çembil yurtı) 21b/05

y.+ım 27a/03

y.+ımnı (Çembil yurtı) 26b/06

y.+nı (él yurtnı) 27a/06

[=9]

Yūsuf k.a. Hz. Yakub'un oğlu olan Yusuf Peygamber.

Y. (Yūsuf-ı bernā) 3a/05

[=1]

yügen Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yöneltmeye yarayan kayış. Yular.

y.+ni (éger yügen) 27a/09

[=1]

yügrük Hızlı koşan, koşucu atlar için de bu ifade kullanılır.

y. 22b/02

[=1]

yükün- Secde etmek.

y.-dim 19a/11

[=1]

yür- Yürümek.

y.-di 28b/09

y.-e almas 20a/07

y.-er yol 15b/10, 28b/07

y.-gen 20b/03

y.-gendi 28b/09, 28b/09, 28b/10

y.-ümekdin 29a/07

y.-üp 17b/07, 24a/11, 29a/01, 29a/02

y.-sünler 14a/03

[=14]

2. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

y. yol yür- 17b/07, 24a/11, 28b/10

[=3]

yürek Yürek, kalp.

y. bağır 9b/05, 27b/03

y. bağır dağlat- 27a/02

y. bağrın téş- 7b/09

y.+de 19a/07

y.+i 15b/06

y.+im 11a/05

y.+im (yüregim dağlı ḳıl-) 13b/04

y.+lerge (yüreklerge köyük sal-) 1b/03

[=9]

yürekli Yürekli.

y. (yolbars yürekli) 10b/05

[=1]

yürüş Sefere çıkma, savaşma.

y.+ni 8a/04

[=1]

yüz I. Yüz (sayı).

y. (yetti yüz seksen tört) 20b/06

y. (yetti yüz yetmiş) 17b/10

y. doḳsan 5b/10

y. elvān 7b/03

y. éllik 5b/11, 18a/10

y. miñ 1b/05

y. seksen 5b/11

y. toḳsan 6b/03

y. yaş 7a/03

y. yiğırmi şeher 17b/09

[=11]

yüz II. 1. Çehre, sima.

y.+ige 12a/04, 22a/04, 23b/09

y.+ige (ferzend yüzi) 9a/06

y.+iñ 11a/03

y.+iñi körset- 14a/11

y.+iñni 5a/07

[=7]

2. Yüzey, satıh.

y.+i (kefen yüzi) 3b/08

y.+inde (yer yüzi) 5a/09, 14b/02, 19b/03

y.+ini (yer yüzi) 3b/04

[=5]

3. Yan, taraf.

y.+i (narı yüzi) 17b/08

[=1]

4. Neden, sebep, vasıta.

y.+idin 12a/06

[=1]

yüzlen- Yönünü dönmek, yönelmek.

y.-se 6a/06

[=1]

yüzli Yüzlü.

y. (nūr yüzli) 10b/05

[=1]

zāğ Far. Karga.

z.+ıge (taġ zağ) 17b/04

[=1]

ża'īf Ar. Kadın.

ż.+lerdin 7a/02

[=1]

zamān Ar. Zaman, vakit.

z. (āḫır zamān bol-) 24b/06, 24b/09, 25a/01, 25a/04, 25a/07

z. (āḫır zamān) 1a/02

z. zamān bol- 5b/04

[=7]

zār Far. İnlemek, sızlamak, nale etmek.

z.+ıñ ḳıl- 2b/02

z. yıġla- 3b/05

z. zār ḳıl- 5a/10, 10a/12, 14b/03

z. zār yıġla- 5b/02, 14b/06, 31b/03

[=8]

zırılla- Çok korkmak, titremek.

z.-p 16a/05

[=1]

ẕāt Ar. Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse. Krş. **zāt**

ẕ.+ıġa 21b/05, 31a/06

z.+ımnı 10a/10

[=3]

zehr Far. Zehir.

z.+i 21a/02

[=1]

zer Far. Altın.

z. 10a/05

z.+ini 9b/01

z. ḳaḳül 10b/07

[=3]

zer-efşān Far. Altın saçan, altın rengi.

z. 28a/01

[=1]

zerbāb Far. Altından, altın renginde.

z. bilen 8a/02

[=1]

zerre Ar. Tane, küçük tane, tanecik, zerre.

z. 6b/03, 19b/02, 30b/07

z. dék 7a/08, 8b/01

[=5]

żayā Ar. Telef olmak, kaybolmak.

z.+dı 8b/11

[=1]

zīrā Bağ. Çünkü, şundan dolayı.

z. ki 7a/02, 11b/10, 30a/08

[=3]

ziyāde Ar. Çok, daha çok, daha fazla.

z. 11a/03

z. köp 11b/10

[=2]

ziyārat Ar. Birini görmeye, biriyle görüşmeye gitme, görüşme.

z. ḳıl- 18a/11

[=1]

zor 1. Kudret, büyük.

z. bāzār 18a/03

[=1]

2. Güç, kuvvet. İsimlerin sonuna gelerek yarı yardımcı fiiller yapar.

z. bér- 17a/01, 17a/05

z. kıl- 30b/09

[=3]

zül-celāl Ar. "Celâl sâhibi" Allah.

z. 31a/11

[=1]

KAYNAKLAR

Akalın, Şükrü Halûk vd., *Türkçe Sözlük,* Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2011.

Argunşah, Mustafa, *Çağatay Türkçesi,* Kesit Yayınları, İstanbul 2014.

Argunşah, Mustafa, Galip Güner, *Codex Cumanicus*, Kesit Yayınları, İstanbul 2015.

Atalay, Besim, *Abuşka Lugatı veya Çağatay Sözlüğü,* Ayyıldız Matbaası, Ankara 1970.

Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

Boratav, Pertev Naili, *Köroğlu Destanı,* Evkaf Matbaası, İstanbul 1931.

Caferoğlu, Ahmet, *Türk Dili Tarihi II,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1974.

_____, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* Enderun Kitabevi, İstanbul 1993.

Clauson, Sir Gerard, Sanglax, *A Persian Guide to the Turkish Language, by Muhammed Mahdi Xan, Facsimile Text, with an Introduction an Idıces,* London 1960.

_____, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish, Oxford* University Press, Oxford 1972.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat,* Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2010.

Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

Eckmann, Janos, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, (hzl. Osman Fikri Sertkaya), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Ekici, Mehmet, *Türk Dünyasında Köroğlu (İlk Kol) -İnceleme ve Metinler-,* Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Eraslan, Kemal, "Çağatay Edebiyatı", *DİA,* C. 8, s. 168-176.

Ercilasun, Ahmet Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi,* Akçağ Yayınları, Ankara 2013.

_____, *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

Eren, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü,* Ankara 1999.

Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi,* Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2009.

Gabain, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri,* (çev. Mehmet Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

Garriyev, B. A., *Türk Dünyasında Köroğlu Anlatmaları,* (çev. Fikret Türkmen, Muvaffak Duranlı, Feyzullah Rahmankul), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

Hüseyin Kâzım Kadri, *Büyük Türk Lûgati,* 4 cilt, İstanbul Devlet Matbaası, 1928-43.

Kaçalin, Mustafa, *Nevayi'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin,* (hzl. Ahmet Bican Ercilasun-Ziyat Akkoyunlu), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

Kenesbayoğlu, İ.K. vd., Kazak Türkçesi Sözlüğü, (çev. Hasan Oraltay, Nuri Yüce, Saadet Pınar), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1984.

Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri – Şekil Bilgisi,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

Memmedbağıroğlu, Ali, "Koroğlu Destanına Ait Elyazma Nüshaları", Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi "Ortak Türk Geçmişinden Ortak Türk Geleceğine" VI. Uluslararası folklor konferansının materyalleri, Bakü 2010, s. 156-160.

Necip, E.N., *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, (çev. İklil KURBAN), Türk Dili Kurumu yayınları, İstanbul 2013.

Redhouse, J. W., *Turkish and English Lexicon,* Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.

Steingass, F., *Persian-English Dictionary,* Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.

Sümer, Faruk, Nurettin Albayrak, "Köroğlu", *DİA,* C. 26, s. 268-270.

Şahin, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi,* Akçağ Yayınları, Ankara 2015.

Şen, Mesut, *Türk Dilinin Dünü ve Bugünü,* Post Yayın, İstanbul 2016.

Şeyh Süleyman Efendi-yi Buhari, *Lugat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmanî,* İstanbul 1298.

Tekin, Talat vd., *Türkmence-Türkçe Sözlük,* Simurg Yayınları, Ankara 1995.

Topaloğlu, Ahmet, İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lugati Türkçe Sözlük,* Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2007.

Toparlı, Recep, Hanifi Vural, Recep Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Türkmen, Fikret, "Köroğlu'nun Özbek ve Ermeni Varyantları", Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara 1983, s. 83-90.

Yıldırım, Dursun, "Köroğlu Destanı'nın Orta-Asya Rivayetleri", Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara 1983, s. 103-114.

Yudahin, K. K., *Kırgız Sözlüğü,* (çev. Abdullah Taymas), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.